رسالو

ميان سچل فقير جو

رسالو

ميان سچل فقير جو

مرتب

مرزا علي قلي بيگ

تصحيح ۽ مقدمو

ڊاڪٽر نواز علي شوق

ثقافت ۽ سياحت کاتو

حڪومت سنڌ، ڪراچي

۱۴۲۹ھ/ 2008ع

ڇپائيندڙ جا حق ۽ واسطا قائم

ڪتاب جو نالو: رسالو ميان سچل فقير جو
مرتب: مرزا علي قلي بيگ
تصحيح ۽ مقدمو: ڊاڪٽر نواز علي شوق
ڇاپو: ٽيون
سال: 1429هه/ 2008ع
تعداد: 1000
ڪمپيوٽر لي آئوٽ: صفدر علي ابڙو
ڇاپيندڙ: سنڌيڪا اڪيڊمي، ڪراچي
ڇپائيندڙ: شمس جعفراڻي
سيڪريٽري ثقافت ۽ سياحت کاتو
حڪومت سنڌ
قيمت: 800/= رپيا

هيءُ رسالو سچل سرمست جي 187 هين عرس جي موقعي تي ڇپرايو ويو.

ڪتاب حاصل ڪرڻ لاءِ
ثقافت ۽ سياحت کاتو بوڪ شاپ
سامهون ايم پي اي هاسٽل
سر غلام حسين هدايت الله روڊ
ڪراچي 74400
فون: 9206063

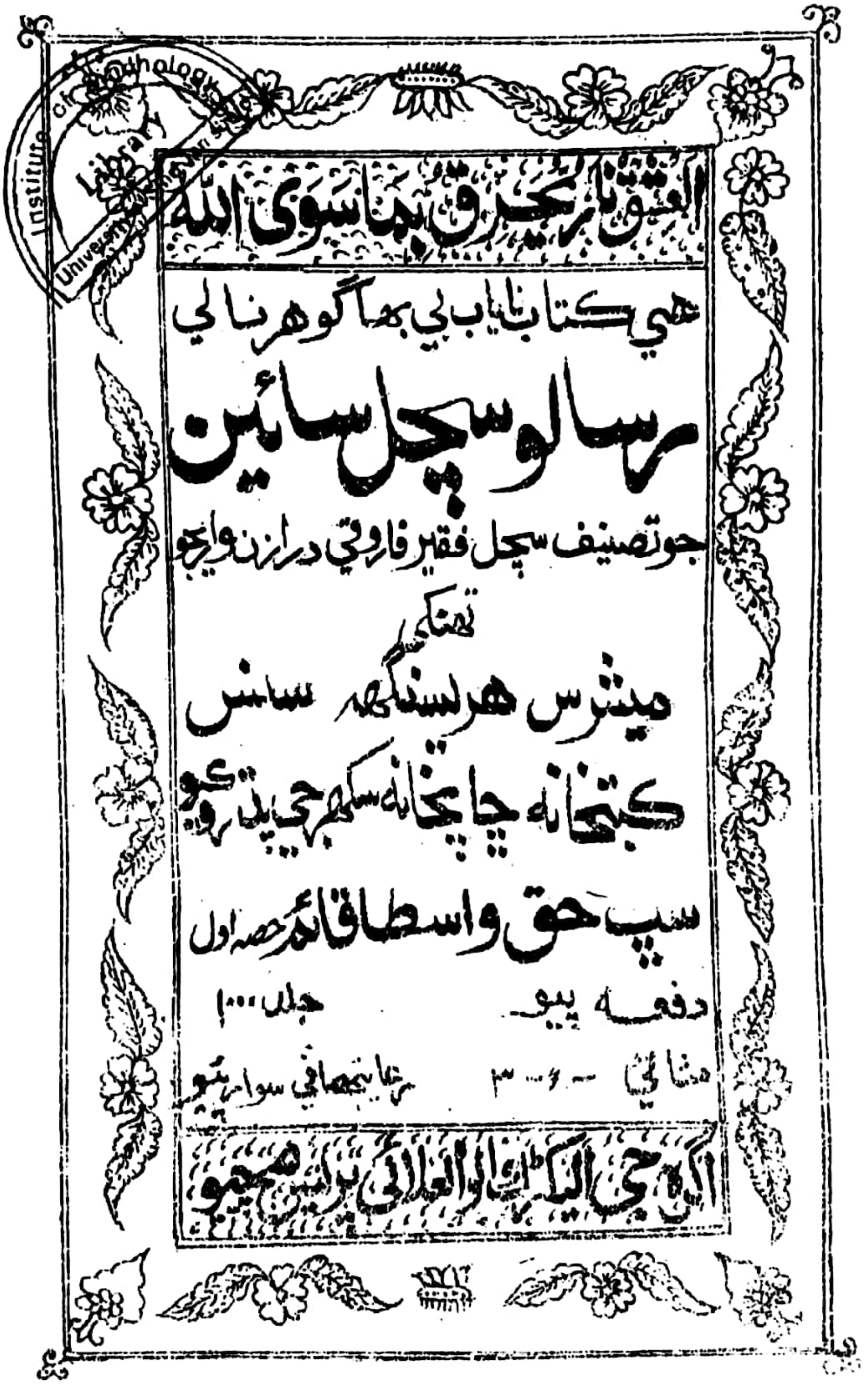

العشق نار يحرق ما سوى الله

هي ڪتاب ناياب بي بها گوهر نالي

رسالو سچل سائين

جو تصنيف سچل فقير فاروقي درازن واري جو

[illegible]

ميسرس هرسنگهه سنس

ڪتبخانه ڇاپخانه سکر ڇپائي پڌرو ڪيو

سڀ حق واسطا قائم حصه اول

دفعه پهريون جلد ١٠٠٠

هديو ـ ـ ٣ ـ ٠ ـ ٣ رعايتي سوا رپيو

[illegible] اليڪٽرڪ العلائي پريس ۾ ڇپيو

Institute of Sindhology Library University of Sindh

سچل سائين جي رسالي جي سر ورق جو عڪس

مرحوم مرزا علي قلي بيگ.

پبلشر پاران

حضرت سچل سرمست سنڌ جو هڪ سچار ۽ بيباڪ شاعر هو. هن انسان ذات سان پيار ۽ انساني عظمت جو پرچار ڪيو. هُو مذهبي انتهاپسندي جي سخت خلاف هيو. اهوئي سبب آهي جو ڪيترائي هندو سندن مريد ۽ عقيدت مند هئا. ان عقيدت جو وڏو مثال درازا درگاهہ جي صحن ۾ نماڻي فقير جي قبر آهي، جنهن جو اصل نالو هاسي هو. هُوءَ قبول محمد (ثاني) جي عقيدتمند هئي. سخي سائين سندس نهنائي ۽ نوڙت ڏسي ڪيس ”نماڻو فقير“ سڏيو. ورهاڱي ڪان پوءِ هُوءَ احمد آباد وئي ۽ هن 1952ھ ۾ سچل سرمست جو چونڊ ڪلام ”سچل جو ڪلام عرف عاشقي الهام“ جي عنوان سان ٻڙودي مان ڇپرائي پڌرو ڪيو.

سچل سرمست جو ڪلام سڀ ڪان پهرين مرزا علي قلي بيگ مرتب ڪيو، جيڪو ٻن حصن تي مشتمل هو. ان جو پهريون ڇاپو 1902ع ۾ شايع ٿيو. ان ڪان پوءِ وري ان جو ٻيو ڇاپو شايع ٿيو. ان ڪان پوءِ سچل جي عاشقن، سچل جا رسالا ترتيب ڏيئي شايع ڪرايا، پر انهن مڙني جو ماخذ مرزا علي قلي بيگ وارو رسالو رهيو. اهڙي ريت مرزا صاحب واري رسالي ڪي بنيادي حيثيت رهي ۽ بعد جا محقق ان تان استفادو ڪندا رهيا. مگر اهو رسالو اڄ ملڻ مشڪل آهي.

جيئن تہ ان رسالي ڪي وڏي اهميت حاصل آهي، تنهن ڪري ورهين ڪان سچل سرمست جا عاشق اهو رسالو ڇپرائڻ جو مطالبو ڪندا رهيا. سنڌ جي ثقافت ۽ سياحت ڪاتي سچل سرمست جي عقيدت مندن جي مطالبي ڪي مانُ ڏيندي اهو رسالو ڇپرائڻ جو فيصلو ڪيو. اهو رسالو ان دور جي ڇپائي مطابق مسودي جي پهريائين ڪتابت ڪرائي، پوءِ ليٿو ۾ ڇپرايو ويو هو. ان ۾ ڪتابت جون ڪيتريون ئي غلطيون رهجي ويون هيون. ثقافت ڪاتي اهو ڪم سنڌ جي سڃاڻ اديب ۽ سچل جي پارکو ڊاڪٽر نواز علي شوق جي حوالي ڪيو ۽ سچل چيئر جي انتظاميہ ڪي ان سلسلي ۾ سهڪار ڪرڻ لاءِ چيو. شوق صاحب مهينو ڪن شاهہ لطيف يونيورسٽي ۾ رهيو ۽ سچل چيئر طرفان ساڻس مڪمل سهڪار ڪيو ويو.

ڊاڪٽر نواز علي شوق صاحب وڏي محنت ڪري، رسالي ۾ جيڪي املاءَ جون غلطيون هيون، تن جي تصحيح ڪئي ۽ هڪ معياري مقدمو لکي ڏنو. آئون ثقافت کاتي طرفان سچل چيئر شاهه لطيف يونيورسٽي جو ٿورائتو آهيان، جن هن رسالي جي تياري جي سلسلي ۾ سچل چيئر ۾ موجود مواد موجود ڪري ڏنو.

اسان کي خوشي آهي ته اسان سچل سرمست جي عاشقن ۽ سنڌي ادب جي گهٽگهرن کي مرزا علي قلي بيگ جو ترتيب ڏنل ”رسالو ميان سچل فقير جو“ ٻئي ڀاڱا گڏي سچل سائين جي 187 هين عرس جي موقعي تي پيش ڪري رهيا آهيون. اميد ته اسان جي هن ڪوشش کي قدر جي نگاهه سان ڏٺو ويندو.

ڪراچي
5 سيپٽمبر 2008ع

شمس جعفراڻي
سيڪريٽري،
ثقافت ۽ سياحت کاتو
حڪومت سنڌ،

ٻه اکر

منهنجي حضرت شاهه عبداللطيف ڀٽائي ۽ حضرت سچل سرمست جن جي شخصيت ۽ شاعريءَ سان ننڍپڻ کان دلچسپي رهي آهي. 1956ع ۾ مئٽرڪ پاس ڪرڻ کان پوءِ جڏهن مون ممتاز ڪاليج خيرپور ۾ داخلا ورتي ۽ 1960ع تائين چار سال اتي رهيم ته پروفيسر ڪرار حسين ۽ پروفيسر عطا محمد حامي جهڙا شفيق استاد مليا، جن جي صحبتن مان مون کي فيض مليو. پروفيسر ڪرار حسين ۽ پروفيسر عطا محمد حامي وڏا عالم هئڻ سان گڏ فرشته صفت انسان پڻ هئا. اها منهنجي خوشنصيبي آهي جو جڏهن 1972ع ۾ ڪراچي يونيورسٽي ۾ ملازمت ملي ته اتي جڳ مشهور عالم سيد حسام الدين راشدي جي شاگرديءَ جو شرف حاصل ٿيو. سندن رهنمائي ۾ مون 1978ع ۾ سنڌي ادب ۾ Ph.D ڪئي.

سنڌ جي ثقافت کاتي مرزا علي قلي بيگ وارو رسالو نئين سر ڇپرائڻ جو ارادو ڪيو ۽ اهو ڪم بنده راقم جي حوالي ڪيو ويو. ان سلسلي ۾ آءٌ هڪ مهينو شاهه لطيف يونيورسٽي خيرپور ۾ رهيس ۽ اتي سچل چيئر جي شاندار ڪتب خاني مان استفادو ڪيم. ڪيترائي قلمي ۽ ڇاپي ڪتاب مطالع ڪيم. ان کان علاوه سنڌ جي مختلف ذاتي ۽ سرڪاري ڪتب خانن ۾ وڃي سچل سرمست خاص طور مرزا علي قلي بيگ بابت مواد هٿ ڪندو رهيس.

جڏهن مرزا علي قلي بيگ واري رسالي جو غور سان مطالعو ڪيم ته ڪيتريون ئي املا جون غلطيون نظر آيون. ان کان سواءِ ڪن ڪافين تي نمبر غلط لڳل هئا. ڪي ريخته، ڪافي جي عنوان هيٺ ڏنا ويا هئا. ان کان علاوه ٻيون به ڪيتريون ئي غلطيون هيون، جيڪي درست ڪيون ويون آهن. رسالي جي ترتيب اها ساڳي مرزا صاحب واري رکي وئي آهي. ڪافين جي الف.ب وار ترتيب به اها ساڳي رکي وئي آهي ته جيئن رسالي جي اصليت برقرار رهي.

خيرپور ۾ قيام دوران سچل چيئر جي ڊائريڪٽر ميان غوث محمد گوهر ۽ ائڊيشنل ڊائريڪٽر محترم الطاف اثيم ۽ ريسرچ آفيسر مهر خادم مون سان مثالي سهڪار ڪيو. انهن مهربانن جا ڳڻ ڳائڻ فرض سمجهان ٿو. محترم اعجاز علي بيگ مرزا، محترم محمد پنهل ڏهر، ڊاڪٽر الهه رکيي ٻُٽ ۽ ڊاڪٽر انور فگار هڪڙي جو ٿورائتو

آهيان جن گهربل مواد موڪلي ڏنو. محترم قربان منگي جو پڻ ٿورائتو آهيان جنهن رسالي جو مواد ڪمپوز ڪرائي ڏنو.

آخر ۾ سنڌ جي ثقافت ۽ سياحت جي وزير محترمه سسئي پليجو صاحبه، اڳوڻي سيڪريٽري محترم عبدالقادر منگي صاحب، هاڻوڪي سيڪريٽري محترم شمس جعفراڻي صاحب، محترم مؤنس اياز صاحب ۽ ڊاڪٽر محمد علي مانجهي صاحب جو ٿورائتو آهيان، جن جي ذاتي دلچسپيءَ سبب سچل سائين جو رسالو سهڻي نموني شايع ٿيو آهي.

ڪراچي، 31 آگسٽ 2008ع

نواز علي شوق

ڪافين جي فهرست الف.بي وار

	رسالو ميان سچل فقير جو ڀاڱو پهريون	ڪافي نمبر	صفحو نمبر
	الف		
١	آءُ تون پاڻ سُڄاڻي مونوٽ يار پيارا	۵	103
٢	اوڏاهون آيا مونڏي عتاب اباڻن جا	٨	104
٣	اڳنان وجهه گناه ڳالهه نه ڪوتاهي جيهي ميان	١١	106
۴	آهي ڪوچ يار ڪيڏي ڳوليو ٿيون ڙي ائين سرتيون	١٣	107
۵	اڳڻ اساڏي يار وي دلبر آوي آوين تون ميان	١۵	108
٦	اي چا ڪرو سماءُ سيوئي يار هويا	١۴	108
٧	اِئين لکيو مون ائين لکيو مون پنهنجو پاڻ کي ائين لکيو مون	٣	102
٨	اساڏي جان ڪون لڳڙي هوائي شمس تيريزي	٣١	116
٩	ادب نال اليسان هوسان مين رانجهون دي نال	٣٢	117
١٠	آيم رات عتاب ڏاڍا سخت سنگهارن جا	٣٨	121
١١	اکين ڪي ناز تيري مجهڪون يون غلام ڪيا	٣٩	121
١٢	آهيان آهيان وو ته آهيان ميان موتي چوان تا ناهيان	٣۴	118
١٣	اهي اُلانيا آيا مونڏي مارن جا ميان	٣٦	119
١۴	اُتي ڪُفر نه اسلام آهي سيني ڪي سلام	۴٩	127
١۵	اُتو عبديت عذاب آهيو هزاران حجاب	۵٠	127
١٦	اٿئي انهيءَ ۾ حالت نه تصديع نه راحت	۵٣	129
١٧	اسانون عشق وي يارو اجان ديوان نهين ڪيتا	۵٨	132
١٨	اسان نا ڪهيندي ڄائي هون اسان نا ڪهيندي نپائي هون	۵٩	132
١٩	آدم جس ڪا نام مولٰي ڪؤن ڪهاويگا	٦١	134
٢٠	آهيان آءُ تا اهائي هيٺ مٿي من لوئي	٦٦	136
٢١	اهي نياپا ڪونيئي مُنهنجا مارن کي ڏئي	٧۴	140
٢٢	اِها ڳالهه سڄڻ تُنهنجي ڪنهن سان آءُ تان ڪريان	٧۵	140
٢٣	اوهو ساڏا اعتبار هَئي ڪنهن تي نا يارو	٨٠	143

		کافي نمبر	صفحو نمبر
٢۴	اوڏهون رهبر آئي يار تُساكون ڀهون پُڇدا	٨١	143
٢۵	آخوند سبق پڙهايا اُهي سيئي ميان عشق وساريا	٨٣	144
٢٦	اكيان لڳيان نال رانجهو دي	٨٦	146
٢٧	آهين كون جو تو ٽئين	٩٠	148
٢٨	اڇن ٽا پرين اڇن ٽا سل كي ساٽي اڇن ٽا وو	٩٧	151
٢٩	اسان يتيمان ڏهون يار سگهڙي آوڻ دي كركائي	١٠١	153
٣٠	اها ڳالهہ سڄڻ تنهنجي كنهن سان كريان	١٠٦	155
٣١	آهي تيڏڙي نال سهٽا ساڏي زاري زاري	١٠٧	156
٣٢	اول كاءُ غوطا ٽي گم پُڇي مار شاهيدا دم	١١١	158
٣٣	اُهو سئيل كريندڙ كوُن هويا هك تون هووين اور كوئي نهين	١٢٢	164
٣۴	اسين پاڻ كوُن وياسين كنهن جاءِ ٻي پياسين	١٣٠	169
٣۵	اي محرم هويا مهيندا آپي محرم هويا شهہ جي	١٣٦	173
٣٦	آڻ وٺي ميڏا يار وي مئين روندي زارو زار	١۴٠	175
٣٧	آءُ وڃي كنهنكي چوان هن يار جي احوال جي	١٦۴	188
٣٨	اگر اثبات كر جانو نہ هرگز تم گدا هوگا	١٦٧	190
٣٩	اهين كل دي ناهين كل اٿان آءُ كهڙن اٽكل	١٨	110
۴٠	آهيان آهيان تہ ٻي چؤ نہ آهيان كين آهيان آءُ	١٩٩	206
۴١	اڄ اگڻ اجهي آيم پرديسي گڏيم سهيان	٢٠٢	208
۴٢	آءُ ساٿي سانون كا ڳالهہ سنائين وو يار دي ٻاجهون مين	٢٠۴	209
۴٣	اِهو اٿم ارمان ڇا منجهان هت ڇا ٽي آيس	٢١	111
۴۴	اصل آهيان اسرار ظاهر ڳالهہ زبانون ناهي	٢١٢	215
۴۵	آندا جاندا يار وي ويڙهي ديوچ يار اساڏي	٢١٦	217
۴٦	اكيان كول تماشا ڏيكين صاحب صورت ساري هي	٢١٨	219
۴٧	اپٽي ويڙهي دا ڇا غلام كتوئي	٢١٨	219
۴٨	اڄ اگڻ اجهي ايندم سُكيا سانگي گڏيم شال	٢۴۵	233
۴٩	اڄ اسانوٽ آءُ ميان تون منجهين والا مٽيهار	٢۵۵	238
۵٠	اُهي شال اڇن واقف هن جي ني هوا حال جا	٢۵٨	239

		کافي نمبر	صفحو نمبر
۵١	اڄ ڪي صبح اڇن ٿا نروار ڇيو نجومي	٢٦٧	243
۵٢	آءُ پانڌي ڪرنال اسان ڪائي ڳالهہ سڄڻ دي آوڻ دي	٢٧٧	248
۵٣	آيا تماشي يار آ مل ويکو	٢٨٢	250
۵۴	آءُ ٻاروچا ٻيلي مونجهہ تنهنجي ماري آهيان	٢٨۴	252
۵۵	آءُ اداڙي پانڌي دوست دلاسو ڪوڏنو	٢٨۵	254
۵٦	اهو نياپو آندو پانڌي پرين جي پار ڏهُن	٢٨٨	255
۵٧	آج وي يارو آءُ ويکو تماشا يار ڪا	٢٩١	257
۵٨	آءُ تا گڏ گهاريون ري ڏکيا سي سُکيا ڏينهڙا	٢٩٦	263
۵٩	اگڻ اسانجي سائين ڪر ٻلا تون ٻيرو	٣٠٦	265
٦٠	اچي مل وو نماٽياندي نال وو	٣٠٩	263
٦١	ايسي ري جميعت سيتي حيران هون بيران هون	٣١٩	265
٦٢	اڄ اوڏاهون آيا گڏياسي قاصد مونکي اهي ڏنئون واڌايون	٣٢۵	271
٦٣	آگهہ لهہ اسرار دي ڪائي ڇوڙ وجود وسار اُتاهين	٣٢٩	274
٦۴	اسان وڃڻ تخت هزاري رهٺا راوي دي ڪناري	٣۴۴	276
٦۵	اڄ جو جوڳي آيو نانءُ تنهنجو نٿي ڄاڻان	٣۴٩	284
٦٦	اِيريان لڙ ديان لهريان وي ميان سر ساڏي آءُ ٺهريان ٺهريان	٣۵٢	286
٦٧	اِهي اولانڀي آئي ني آئي سي اوڏاهون آئي	٣۵٨	291
٦٨	اوهين پنهنجو پاڻ آهيو ننگ نباهڻ وارا	٣٦٧	295
٦٩	اهين اکياندي نال آزي ساڏي سنيان	٣٧٣	298
٧٠	آءُ ادا سالڪ صحي ڪر تون تہ طلسمات کي	٣٧٠	297
٧١	اَهي آ حال ويچاري جو سهٺان ڪر ڪو ڪرم تسان	٣٨٦	306
٧٢	ادم ٿي ڪر آيا آوڻ جاوڻ دي سُڌ تا ناهين	٣٩٢	309
٧٣	آهيان اوهانجڙو آئين دوست ڇوي ڪير آهين	٣٩٨	311
٧۴	الله تون آڻ ملاوين اُوهي پرديسي نون	۴٠۵	313
٧۵	آتش عشق دي آنبهہ ڪيتا ڇٽگان ٻاهر پيان وو	۴٢٠	321
٧٦	اسين ساڳي خود آهيون عام ڇوي ائين ناهي	۴٣٠	327
٧٧	آکوڙي آءُ ڪير آهيان ذات ڄاٺان ڪير وي	۴٣٢	328

كافي نمبر صفحو نمبر

٧٨	آهيان آءُ اسرار جيڏيون مونکي ڪير پانيو ٿيون	۴٣٣	328
٧٩	آيو منهنجي گهر يار جنهنجي ڪارڻ مون ٿي ساٿي سنباهيا	۴۵٠	338
٨٠	اڄ تا خبران آيون دوست اوهانجي ديسئون	۴۵۴	340
٨١	اهو ويو هاڻ ڪاڏي جنهن سچو نانءُ سڏايو	۴۵٧	341
٨٢	آءُ اصل ڪؤن آهيان گولو غلام تنهنجو	۴٦٠	343
٨٣	اصل اسانجڙو آهي ننگ ٻاروچل توتي	۴٦۴	345
٨۴	آهي اُنهن اکين کي خاصو خمار تنهنجو	۴٦٦	346
٨۵	اي پرين تون پاڻ سان هي گداگر ني گڏيو	۴٧٠	348
٨٦	آهي معلوم توکي حال ميان اسان نماڻن جو	۴٧٦	351
٨٧	آءُ اگڻ مُهننجي آري توکي صاحب ساريان ٿي	۴٨٠	353
٨٨	آءُ ميان پانڌي سائين اسان غريبان دا حال آکين وڃ يار پيارل نون	۴٩٣	359
٨٩	آهي صبح انجام اسان جو پرين تنهنجي پار ڏي	۵٦	131
٩٠	اسان ٿيو اڄ اسان ٿيو ميان نٿا ڇاٽون ڇا اسان ٿيو وي	۵٠۴	364
٩١	اجهي آيا ڪلي گڏياسي جنهنجي ڪارڻ پانڌي پڇياسي	۵١۴	369
٩٢	آهي علاج نہ ڪوئي هن اکين ماري آهيان	۵١۵	370
٩٣	اڙي مهر پئي مونکي يار سڄڻ مان دارون ڪو دلجو ڏئي	۵٢٦	376
٩۴	آءُ رياڻي اوري آءُ دامن لڳڙي آهيان	۵٢٨	377
٩۵	اُهي ڪهڙي طرف ويا آءُ ڳوٺ رهيس سڀ ڳولي	۵٣	129
٩٦	آيس آءُ ڪي اوڏي جهاڳيا مون جبل جال	۵٣٧	381
٩٧	اڄ هوتن ري هت هاڻ ٻيا ڪير لهن مون ساران	۵٣٨	382
٩٨	اديون اُهي اڄ آيا جن ڪاريو مونکي الله الله	۵٣٩	382
٩٩	اڙي ٻلو يار ڪيفي تنهنجي ماريو مونکي اکين	۵۴٣	384
١٠٠	آهي ويچاري ڪا وس ميان توکي معلوم مڙيوئي	۵۵۵	389
١٠١	اڄ اگڻ اجهي آيم پرديسي گڏيم ميان	۵٦٠	392
١٠٢	الآهي اڄ ايندا پرين جي ھوا پرڏيهي	۵٦٧	395
١٠٣	آڻ گهتيا هس دونهين رانجهڻ سائين اگڻ اساڏي	۵٧٠	397
١٠۴	اسان غريبان دي نال دلبر ڇڳي ڪيتي	۵٩٧	409

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
١٠٥	آءُ ڪوهيارل ڪائين وري ويڙهو وسائج ميان	٦٧	414
١٠٦	آءُ اچي رهہ رات ٻلو مُنهنجا يارڙي	٦١٠	415
١٠٧	آءُ ويڙهي تون تا وس وس ڙي ٻلو پنهڻ يار ميان	٦١١	416
١٠٨	اچي لايو ڪيئن سڄڻ تو تا نينهن نماڻي سان	٦١٣	417
١٠٩	اهو ڏنگو ڏهاڻي مون ڏوراپو تو ڏئي	٦١٤	417
١١٠	اس چشم موري ايسا اسرار ديکا تا	٦٢٧	423
١١١	ايڪدن بازار ۾ مئين ديکا عجب نظارا	٦٢٨	424
١١٢	اسين آهيون ڇا اسين آهيون نتا ڄاڻون ڇا اسين آهيون	٦٣٠	425
١١٣	اگر اپنا قدر جانو سپهہ سالار تُم هوگا	٦٤٢	432
١١٤	اوهين پهنجو پاڻ آهيو ننگ نباهڻ وارا	٦٤٥	433
١١٥	اکيان جو ڪوئي ڪولي نهين سو دلبر اولي	٦٤٦	434
١١٦	اي اچي ڏس حال منهنجو آءُ اچي سڻ عرض هي	٦٤٩	435
١١٧	آءُ ڪا رهندي هوتن ري هونديس سانول ساڻ	٦٥٧	440
١١٨	اُهو بر ٻي بازر آهہ جتي ديرو دوست جو	٦٦١	442
١١٩	آءُ اوهانجڙو آهيان مونکي ڪيم وسارج ميان	٦٦٨	444
١٢٠	اُهين پيرمغان دي پيالي مئي مست من ڪيتوسي	٦٧١	445
١٢١	البتہ ويسون پار چناهہ دي اسان ڇوڙ ڪي ويسون	٦٩٩	459
١٢٢	اُهو آهي آهي يار ساڳي ساڳي	٧٠٦	461
١٢٣	آءُ ميان پانڌي ڙي ماروئڙا ڪڏهن آئسي	٧٠٧	461
١٢٤	آئين قاصد ڪالهہ پرين جي پار ڏهن آندئي جي سينها سل اهيئي	٧١٦	465
١٢٥	اوڏاهون قاصد آيا آهن هلائي هي وائي	٧٢٩	471
١٢٦	اڄ اوڏاهين سي آيون مونڏي خبران خير جُون	٧٣٧	474
١٢٧	آءُ ڪانگا ڪا پرين جي ڳالهہ ڪر	٧٤٩	479
١٢٨	آپي سير ڪريندا مولىٰ آپي سير ڪريندا	٧٥٣	481
١٢٩	اي يارو جب سر ڏيوين تيرا نام تب عاشق هوا	٧٥٩	483
١٣٠	آءُ ٻانهي تون تا سائين پاتم پاند ڳچيءَ ۾ ڪپڙو	٧٦٣	485
١٣١	اکيان باز تي دل مرغابي پيان وچ دست شڪاري دي	٧٧٠	488

		كافي نمبر	صفحو نمبر
١٣٢	اپڻا ديس سنڀال وو ميان پلا پرديسيا	٧٧٨	492
٣٣١	آک اسان نون حال کيون ٿيون پرديسي	٧٧٩	492
١٣۴	اي يارو ميڏا ڪوئي اختيار نهين	٧٨٦	495
١٣۵	آءُ پانڌي ڪر نال اسان ڪائي ڳالهہ سڄڻ دي آوڻ دي	٧٨٩	497
١٣٦	اُهي اڱڻ مُنهنجي آيا جن ڪاڻ پير پڇايم ٿي	٧٩٢	498
١٣٧	آوين تون ميڏڙي ڪول وي مين مردي هان	٧٩٣	498
١٣٨	آءُ تنهنجي سارو عالمؔ ڄاڻي يار چڱي تو تا لائي وو	٧٩۴	499
١٣٩	اوڏنهن آئين ڪانگل ادا لئون تون چڱي اڄ لات ڪا	٨٠۵	504
١۴٠	اڄ اسان ڏهون آئي آئي پانڌي پريان دي وو ميان	٨٠٨	505
١۴١	اوڏاهون آئي آئي ڏاڍي ڏوراپي	٨٣١	516
١۴٢	آءُ وس ميڏي ويڙهي سڻ حال وي ميان رانجها	٨٣۵	517
١۴٣	آک تہ نالا فقير کيون ڪر سڏاوندين	٨۴٦	521
١۴۴	آءُ ميان رانجها سائين ساڏڙي نيڙي ڪيتوئي بيراڳي سانون	٨۵٣	525
١۴۵	اڱڻ ميڏي آوين دامن لڳڙي نون ڇوڙ نہ جاوين	٨۵٧	527
١۴٦	آهي لک زاري ساڏي تيڏڙي نال	٨۵٩	527
١۴٧	آءُ تا اڇي پيڙسِ اُتي جِت جاءِ ادب جي ناهي	۵٦٠	528
١۴٨	اِهين ڳالهيون بيراڳڻ مين هوءِ رهي ڏاڍا يار سانون	٨٦۵	530
١۴٩	اديون ڙي اُهي اڇن جن ڪاريو مونکي الله الله	٨٧٠	533
١۵٠	اول دلاسي ڏي ڳيون هُڻ ڪيهي گناهون تون رس ويندئين	٨٧٩	536
١۵١	اسان يتيمان نون ڪيوين وساريوئي تيڏي ويکڻ ڪيتي ماندي هان	٨٧٧	535
١۵٢	آيم رات عتاب سخت سنگهارن جا	٨٨٨	538
١۵٣	اڱڻ ميڏڙي آوين ميڏي دلبر دامن لڳڙي نون پال	٨٨٩	539
١۵۴	آءُ تا صدقي اُن تؤن جي آيا پنهل جي پار	٨٩٠	539
١۵۵	اري لوالو منهنجي يار سڄڻ جو ساٿ سلامت آيو	٨٩٩	541
١۵٦	اري ساٿي سڄڻان دي اڳون تون ڪيوين جالين	٩١۵	548
١۵٧	اُهين سهڻي تؤن مئين تا صدقي ٿيوان	٩١٨	549
١۵٨	اُڏ پکيڙا پار پرين جي خبر آڻي مون ڏئين	٩١٩	550

		کافي نمبر	صفحو نمبر
۱۵۹	اسان جيها کوئي اور کٿ نہ ملسي ايڏي اوڏي اکين کول ويکين	۹۳۰	554
۱۶۰	اکيان تيڏيان عُقاب وي عاشق مار شڪار کتوئي	۹۴۵	560
۱۶۱	آهي مون عين عذاب جيڻ مُنهنجو جوڳيڙن ري	۹۴۶	560
۱۶۲	آخوند سبق پڑهايا اهي سيئي عشق وساريا	۹۴۷	561
۱۶۳	اکيان لڳيان ڏاڍي جاءِ عشق ديواني مين ڪيتيان	۹۵۶	564
۱۶۴	آئين سو ڳالهہ سٹائين وو ميان ڪانگل ٻلي آئين	۹۶۵	568
۱۶۵	اهين سنسار ۾ يار تماشا وو وو ڏيکڻ آيا هي	۹۸۶	578
۱۶۶	آئو سنوري يارو هئي عشق انتظاري	۹۹۲	580
۱۶۷	اس درد سون ري تجهکون ساري خبر پڙيگا	۹۹۳	580
۱۶۸	آءُ ڪانگا ڪا ڪر ري متي ڳالهہ پرين جي	۱۰۱۰	586
۱۶۹	أهي ٻڙيون ٻاروچا اڄ اڱڻ منهنجي ايندا	۱۰۱۱	587
۱۷۰	أهي ڪاڪيون ڪوهيارا اڄ اڱڻ منهنجي آيا	۱۰۱۲	587
۱۷۱	آءُ هلي ڏس حال مُنهنجو ٻاروچا ڙي ميان	۱۰۱۷	589
۱۷۲	اهيو ڏاهيون ڏس آهہ سانول اتي وسي تو	۱۰۱۸	590
۱۷۳	آءُ وري تون تا ويهہ سڄڻ آءُ تان تُنهنجڙي آهيان	۱۰۳۱	594
۱۷۴	أتي پيو وي خيال مُنهنجو جتي دم قدم جي ناهي	۱۰۴۰	597
۱۷۵	اديون أهي اڄ آيا ڏيهہ جنين لئي تي ڏوريان	۱۰۴۱	598
۱۷۶	آءُ ويندي پنهڻ جي پار ٺڪيس ڪين ٺرن ۾	۱۰۴۴	599
۱۷۷	آءُ ٻانهن جي سا ٻانهي آهيان عيدار آهيان	۱۰۴۶	599
۱۷۸	اکيان تيڏي نال لڳيان هُڻ لڳبان	۱۰۴۹	601
۱۷۹	آڏو مان اڇن وو ڏسي هن جو حال ٻلو	۱۰۵۲	602
۱۸۰	اکڙين اسرار مونکي ڪو جو ڪيو ميان	۱۰۶۲	605
۱۸۱	اڄ أهو ساڳي مون سُڃاتو آهي ٻڙيون ٻاروچو	۱۰۷۳	609
۱۸۲	اوري آڻ سي اوري اوري جني ڪاڻ سڪيس سال	۱۰۷۸	610
۱۸۳	آءُ وڃان توتئون گهوري گهوري ميان	۱۰۸۰	611
۱۸۴	اڙي جيڏيون مونکي ڇو ٺيون پرين ڏنهن جهليو	۱۰۸۲	612
۱۸۵	آهي بي نام نشان سر انهي جو ناهي امڪان	۱۰۸۶	613

		کافي نمبر	صفحو نمبر
١٨٦	اچي ڪونہ ايڏاهون ماڻهو شهر ڀنڀور ۾	١٠٩۴	616
١٨٧	اڙي الوالو رانول آيو راڄ ۾	١٠٩٨	618
١٨٨	اوهين سيئي ڇو نہ ڄاڻو نانءُ مٺم آهي ڪهڙو	١١٩٩	618
١٨٩	اديون ڙي اڄ آهہ اسان محبوبن جو ميلو	١١٠۵	621
١٩٠	آءُ ڪيچ ڪندي وڃي پورهيو پرين ساڻ	١١٠٧	622
١٩١	اٿئي مون ۾ عيب اپار سڄڻ تُنهنجڙي ٻانهڙي آهيان	١١١٨	626
١٩٢	اڙي الوالو موکي يار مليو جيءَ جان جنهن سان جار لڳو	١١٢٩	636
١٩٣	اوڏاهون جي اچن ٻڙي جيڏيون اُنهن آءُ ڪيئن نہ سڃاڻان	١١٣٠	632
١٩۴	اڙي جيڏيون مُنهنجو جيئڙو ونيو سڄڻ وٽي	١١٣١	632
١٩۵	اهي ڏوراپا ڏيئي موٽي مُڪايار مونڏي	١١٣۵	634
١٩٦	اجهي آيم هوت مُنهنجي دل ديواني جن ڪئي	١١٣٩	635
١٩٧	آءُ ڪي تا اوڏي آئي جهاڳيا مون جبل جال	١١٢٠١	636
١٩٨	آوڻ دي ڪوئي يار نون هوئي	١١۴۴	637
٢٠٠	آءُ اوهان تئون گهوري اڙي ڪيچئو ساڻ نيجو	١١۵٠	640
٢٠١	آءُ تا ڏيهاڙيون زاروزار ساريو روان ٿي هت ڳالهڙي	١١۵٢	641
٢٠٢	آءُ تا روز روان ساريو سوڊا تنهنجيون ڳالهيون	١١۵٣	641
٢٠٣	اڱڻ نماٽيان دي آيا جاني جيئي اساڏي نال جيندئي	١١۵۵	643
٢٠۴	انهان اکيان نون سنيان مين آک آک رهيان	١١٨٧	657
٢٠۵	آءُ ڪانگا ڪر ڳالهہ پريان سندي پار جي	١١٩۵	660
٢٠٦	اڄ سڄڻ پاڻ ايندئي جن لئي نهاريئي ٿي واٽان	١١٩٨	662
٢٠٧	اوري ڪانگل آءُ ڪين جي خبر ڏي ڪا	١١٩٩	662
٢٠٨	آئين هلي هن جاءِ هڪ ساعت ڪارڻ تون سانگيڙا	١٢٠۵	665
٢٠٩	اهين رمزان والي يار دلڙي اساڏي لٽي	١٢٠٨	666
٢١٠	اهي اکيان ڪنهن نہ لکيان نال ماهيدي رنگ رتيان	١٢٠٩	666
٢١١	آءُ تا ڪالهہ اڏامي وڃي پيس پرين وٽ	١٢١٠	667
٢١٢	آک عشق تون عالم دي وچ ڪيها سئيل ڪريندئين	١١١۵	669
٢١٣	آءُ پنهون پاڻ آهيان ڪاڪيون منجان قاصد ڪاڏي	١٢١٦	669

		کافي نمبر	صفحو نمبر
۲۱۴	آيا ڏنو آيا ڏنو چَنۂ کي پانڌي آيا ڏنو	۱۲۱۸	670
۲۱۵	آءُ تا تنهنجڙو آهيان يار مون کي ڇوڙو ڇڏين	۱۲۴۰	680
۲۱۶	انهن جادوگرن چشمن بيرا ڪيوسين ميان	۱۲۴۲	681
۲۱۷	اڳي ڪڏهان نهين ڏيکيم صورت تانہ سجاڻان	۱۲۴۳	681
۲۱۸	احوال عشق لائي سِر سره بُلائي	۱۲۶۳	690
۲۱۹	اس بازي ۾ سر بازي هئي سر ڏيوڻ سرافرازي هئي	۱۲۶۸	692
۲۲۰	اي پرين تون پار پنهنجا قول جي تو ڪالهہ ڪيا	۱۲۷۴	695
۲۲۱	آءُ تہ مان تون وچين يار ٻي ڳالهہ ڪر مَ ڪائي	۱۲۸۴	700
۲۲۲	آهي مُنهنجو سگ تا پنهڻ توئي ساڻ	۱۲۸۵	701
۲۲۳	آءُ ڪوڙين ٿيان قربان جوڳيڙن جي جات تئون	۱۲۸۶	701
۲۲۴	اها حال منهنجي هاءِ هاءِ توري لهن هي ڏينهڙا ڏينهڙا	۱۲۹۰	703
۲۲۵	اکيان کول تہ ظاهر ڏيکين اڻان اِهو اسرار	۱۳۰۱	708
۲۲۶	الحق الحق هوالحق هوالمالک مُلک بلاشک هُو	۱۳۰۷	711
۲۲۷	آءُ تا روز روان ساريو سوڊا تُنهنجيون ڳالهڙيون	۱۳۰۸	712
۲۲۸	آکڻ مُشڪل هيئي ڳالهيان يار ديان	۱۳۱۵	715
۲۲۹	آپي شاهہ آپي گداءِ آپي امير الامراءُ	۱۳۲۶	720
۲۳۰	اسان هين يار اسان هين يار اِها ڳالهہ سُپيريان دي	۱۳۳۸	723
	ب		
۱	بار برهہ دا بارو بار چڑهہ ڪي آندا بي اختيار	۲۲	111
۲	بيرنگي تصوير مولاوي سهسين رنگين وچ سمائي هئي	۱۲۵	166
۳	بسم الله وي بسم الله سهڻا آيا آکان بسم الله مين واري جاوان	۱۲۹	168
۴	بني ڪر آدمي صورت سارا مظهر خود خدا هوگا	۱۶۹	191
۵	بهتر هئي ايسي زندگي بن عشق هيئي شرمندگي	۱۸۵	199
۶	باري بار محبت والا آدم جاء أناوڻ دي	۲۸۱	250
۷	برهين جهنگ ڏکايا مئين تاتخت هزاريدا	۲۸۹	254
۸	بحربرهہ دي موج ڪڙي ٿي ناگهہ تنهن سر آياسي	۲۳۴	227
۹	بات برهہ دي ايهي ميان بات برهہ دي ايهي هئي سا عجب جيهي	۳۷۸	301

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
١٠	بحر برهه دا تارو تار موجان موج پئي پلهار	٣٨٣	305
١١	بيرنگي سجڻ رنگ لايو ڏسو ڪيهو ڪيهو ڙي ميان	۵١٨	371
١٢	برهه بيراڳي ڪيوڙي جيڏيون مونکي درد ديوانو ڪيو	۵٧٣	399
١٣	بهتر هي ايسي زندگي بن عشق هي شرمندگي	١٨۵	199
١۴	بُت اِهو ئي ضايع ٿيسي اول آخر ڏيکٿان	٦٧٧	449
١۵	باري برهه ڍولڻ دي دل ديواني مُنهنجي ڪيئي	٧٣۴	473
١٦	برها هئي سارا مشڪل بازي ڪون ري هات لڳائيگا	٧۵٧	482
١٧	برهه ڪيتس بي حال آڻ ڪي ڏيکين حال وو ميان	٩٦٣	567
١٨	بيمار هون تيري برهه ڪا چوٽن ميرا مشڪل هُوا	١٢٠٣	664
١٩	برهه جي بازار جيڪا ڏسڻ ايندين	١٢٣٣	677
٢٠	بُسطامي ڪيهي بات ڪهي هي ڪوئي سمجهڻ والاهوءِ	١٢٦۴	691

ٻ

١	ٻهون ٻهون مت ماندڙيان آ جاني ڳل لڳ رهه ساڏي	٢١۵	217
٢	ٻاروچي لئون لائي ڪوهياري لئون لائي	٦٧٩	450
٣	ٻيو ڪو ڄاڻڻ محض گناهه هرڪهن صورت آپ الله	٧٦۴	486
۴	ٻيلي زاري وو زاري سهٽي نال ساڏي هوئي	٨٨۵	537
۵	ٻيلي وسدا رانجهو يار اسان نماٽيان نون الله مليندا	٩٠٨	545
٦	ٻنهان ڳالهيان تون هُڻ ڳيان وو مٿين	٩٦١	566
٧	ٻول پکي پرديسڙا تون ڪيهڙي ديسئون آندائين	٩٦٦	568
٨	ٻاروچا ميان هيئن نه ڇڏيو هي نيو نماٽي ساڻ	٩٧٨	575
٩	ٻاروچا پئي ٻاجهه ڇپر مونکي هيئين نه ڇڏيجو	٩٨٠	576
١٠	ٻانهن جي ٻانهي آهيان ٻاروچي ذات جي	٩٨۵	578
١١	ٻاروچي لئون لائي وو ڪوهياري لئون لائي	١٠١٣	588
١٢	ٻيو ڪير پڇي ٿو حال مُنهنجو خان ٻاروچل ٻاجهون	١٠٦۴	606
١٣	ٻيو ڪير حامي ٿيندو لکي ٻاروچل ٻاجهون	١٠٧٩	611
١۴	ٻانهي ٻاروچي جي آهيان وو آهيان	١١١٠	623
١۵	ٻانهون ٻائن م ٻاڻ توهين مالڪ مُلڪ جو	١٢۴٩	664

		كافي نمبر	صفحو نمبر
١٦	ٻن جيئڻ مُنهنجو جيڏيون سُک کيها سڄڻ ري	١٢٦٢	689
١٧	ٻاجهہ پوئي يار ڪا مهر پوئي ميندرا	١٣٢۴	619
	ڀ		
١	ڀلا ڀلا لائي لائي مين نال لائي سهڻي يار وو ميان لائي	١٠٠	152
٢	ڀلا ڀلا چائيندا چائيندا اسان نون نہ ڇوڙيندا هو ڇوڙيندا	١٠٢	153
٣	ڀنگ ڀوڙيدا اهو نشا ناهين شوري ڪيف شرابي هي	٢٠١	207
۴	ڀلا ميان رانجها آوين آوين ساهہ سياوين	٢٠۵	210
۵	ڀلا لائيي وو يار ساڏڙي نال چڱي لائيي	٢١٣	216
٦	ڀول نہ ٻئي کهن ڀُل تون تہ آدم ناهيئين	۴٣٩	332
٧	ڀينر هي ڀنيور اسين ڇڏي ويندا سون	۴٧١	349
٨	ڀينر هيئن نہ ڀايون تہ هوت ڪندا ڪا مهڙي	۴٨١	353
٩	ڀُل وچيتو ڀُل وڃي ٿو لوڪ ساروئي ڀُل وچيتو	٧٠١	459
١٠	ڀلا اسان ڪريسون تيئڪون حيلي هزاري وو هزاري	۴٧۴	350
١١	ڀلا ڀلا ڪيهان وو ڪيهاں توتان سانون تانگهان لايان	٧٨٧	496
١٢	ڀلو آءُ تا يار سڄڻ جي ٻانهي آهيان	٢۴۴	232
١٣	ڀينر ڙي بيوس وڃي آءُ پيان	١١٠٦	621
١۴	ڀلي ڪري آئين هت تون گهرجين يار	١١١۴	624
١۵	ڀڄي پاهڻ ٿي پاسي متان ڏاڍو ڏک پوئيي	١١٢٧	630
١٦	ڀلا ڀلا چايا مهڻا وي پرديسي يار دا	١٢٨٩	703
	ت		
١	تيڏي در زاري زاري وو ني الله ميڏي آهي آهي	١۴	108
٢	تون بن ماهي يار راتيان سو ميڏيان نهين لنگهنديان	٢٣	112
٣	تو تا آءُ وس ساڏي ويڙهي سڻ حال وي ميان رانجها	٢۵	113
۴	تيڏڙي نال وو ميان سهڻا ساڏي زاري زاري	٢٩	116
۵	توکي پيڙو چاڙي يار جو آئين دردن جي دامان ۾	٦٩	138
٦	تون رب ڏاڍو بي پرواهہ آءُ تا ڏڃان تنهنجي ڏاءِ	٨٨	146
٧	توسان يار عاشق منهنجي پرت اصل کان پيئي	١٠۵	155

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
۸	تيڏيان مزڪان ڪيير ڪاري	۱۱۲	158
۹	تهنجو ديسڙو وسي وو ڀلاڙي ني پرديسي	۱۱٦	161
۱۰	تيڏي ديس مين آنديان وو شال تون جيوين وس وسيئي	۱۴۱	175
۱۱	تن قال ڪؤن ڪوتاهہ ڪي حاصل جنين ٿيو حال هي	۱٦۰	186
۱۲	تيز تيرانداز چشمان يار جون خوني خطاب	۱٦۳	187
۱۳	تيڏي شوق مچائي شور أڏر ألنبي آسمان لڳي	۲۲۲	221
۱۴	تيڏڙي نال وو ميان مئين تا هويان هويان وي	۲۲٦	223
۱۵	تنهن ڏينهن ڏنائون ساهہ مُنهنجو ساهڙ کي سرتيون ري	۲۵۴	237
۱٦	تُنهنجي اچڻ جيون واٽڙيون نِت نِت أپي وو نهاريان	۲٦۵	242
۱۷	تُنهنجو ديس وسي ميان پري نہ وڃ پرديسي	۲۸۷	253
۱۸	تيڏا ديسڙا ڪٿان ڀلا پرديسيا	۳۲۷	275
۱۹	تون ڪهڙا مين ڪهڙا آهيون سي جلوي جهڙا	۳۲۲	278
۲۰	تنهنجو ديس وسي ميان پري نہ وڃ پرديسي	۳۷۰	297
۲۱	تُنهنجي چشمن چيٽڪ لايو آءٌ هاڻي ڪيئن ڪريان	۴۲۷	325
۲۲	تون تا وسين مُنهنجي من ميان توکي ڇئي ٻڌايان ڇا	۴۳٦	330
۲۳	تون آهين صاحب صورت جو هي آهي غلام تُنهنجو	۴۵۹	343
۲۴	تنهنجي حُسن ماريا سوريءَ سي سنياريا انهي ڳالهہ ڳاريا هزارين هزار	۵۲۱	372
۲۵	تون تہ پاڻهين ٿو سائين ڄاڻين ڪيهو حال چوان توکي هاڻي	۵۳۲	379
۲٦	توکي جاني نہ جڳائي ٿو رُسڻ نماڻن سان	۵۸۷	405
۲۷	تيڏي طرفون ڏيندا لوڪ ايها جاني طعني سو طعني	۵۲۹	378
۲۸	تيڏي طعني ڏينديان شهر واليان سانون سڀ سُياليان	٦۲۰	420
۲۹	تون آءُ آرياڻي اوري تُنهنجي دامن لڳڙي آهيان	٦۲۳	421
۳۰	تيري ملڻ ڪي ڪيتي مين منتظر هُوا هون	٦۴۰	430
۳۲	ٿُون ڪيئن أهي وسري ويا جن ٿي ڪارون تو ساڻ ڪيا	٦۵۲	437
۳۳	تون آءُ اسان وٽ يار تنهنجي اچڻ ڪاڻ جيئڙو جُکي ٿو	٦۸۸	454
۳۴	تنهنجي محبت موهيو رمزن ريهيو هي تا ساهہ آٿئي الله	٦۹۴	457
۳۵	توکي عاشق پنهنجو ڄاڻان توکي سَوَن ۾ سُڄاڻان	۷۲۷	469

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
۳۶	تئينون معلوم سائين حال نماڻيدا ميان	۷۴۱	476
۳۷	تيري درد مجهڪون جاني يون بي خبر ڪيا هي	۷۵۸	483
۳۸	تاب مان بي تاب	۷۶۲	485
۳۹	تيرا تير لگا هي ميري جان جدا هي مجهڪون قسم خدا هي	۷۸۸	496
۴۰	تيري چشم ڪا چمڪار ميري دلڪون اثر ڪيتا	۷۹۹	501
۴۱	تجهہ بن ڪهين نهين ڪيتا دارو درد ميڏي دا	۸۱۶	509
۴۲	تون تا ڪڏهن ايندين تُنهنجي روز نهاريان راهہ	۸۱۹	510
۴۳	تخت هزارا ڇوڙ ڇوڙ آيا ماهي ميڏي سانگي	۸۳۸	518
۴۴	تُسان سان نال ميڏي ڪيهي لائي فرياد وي ميان رانجها	۸۴۴	521
۴۵	تخت هزاريدا رانجهو آيا وي آيا سيالين تا مُشڪ مَلايا	۸۴۵	521
۴۶	تون تا ميڏڙي جان رانجها وو	۸۷۲	534
۴۷	تُنهنجي ڪارڻ ڪاريو هوءِ هوءِ هو ليڙو	۸۵۴	526
۴۸	تنهنجي آهيان آءٌ پنهنجي ڪر ڄاڻ	۸۶۳	530
۴۹	تون تا تخت هزاريدا سائين اٿ چاڪاندي چال چليندين وي رانجها	۸۸۰	536
۵۰	تون آءٌ ڙي قاصد آءٌ ميان ڪا خبر ڏيهون ڪيئن جي	۸۹۱	539
۵۱	تخت هزاريدا شاهہ ميان رانجها دامن تيڏي لڳي آهيان	۹۰۳	543
۵۲	تيڏي چشمان ڪيتا چور ڪنهن نون آکان ڳالهہ اهين حال دي	۹۴۳	559
۵۳	تيڏيان اکيان لعل شوقي يار شرابي هونديان	۹۵۲	563
۵۴	تيڏيان اکيان بحري باز دليان مارڪي قوت ڪرينديان	۹۴۸	561
۵۵	تيڏيان چشمان گهتينديان چاڪ دردمندن دي دليان ڪون	۹۶۰	566
۵۶	توري ڳالهيون ڪنهن سان ڪنديس آئون، آءٌ ور واڳ ورائي	۹۸۳	577
۵۷	تيڏي نيڻان دي ناز ماري وو پيارا مين ڳئي	۹۹۰	579
۵۸	تيڪون اسان ڏهون آوٽا جاني ول نہ جاوٽا	۱۰۰۲	584
۵۹	توڏي هَيَنِ تياري اجهي اڄ سي ايندئي ميان	۱۰۰۴	584
۶۰	تاڏي مُنهن نہ پيو ڙي مُنهنجو جاڏي لوڪ لڙي تو	۱۰۷۰	608
۶۱	تنهنجي پانڌي پيغامن الله مُنهنجو جيءُ جياريو	۱۰۷۲	608
۶۲	توڙي پُنيءَ لڳي سارو جڳ ميان تان بي ڇا ٿيو ناهي منتا ۾ مطلب	۱۱۲۷	631

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٦٣	تو ۾ تند تنوار ٻُڌين نٿي ٻوڙي الا	١١٧٥	651
٦۴	تُسان ڏيندي هو بديان ميريان اسين تا ديواني	١١٨٩	656
٦٥	تيڏي ناز نيڻان دي مين ماريان	١١٨١	654
٦٦	تون تا پنهنجو پاڻ پساءِ شوق تنهنجو مونکي يار شفيع	١١٩٣	659
٦٧	تُنهنجو درد اصل کئون اختيار ڪيوسين ميان	١٢۴١	680
٦٨	تيڏا درسن پاوڻ هُڻ وي نماڻي نون ميان	١٢٥۴	686
٦٩	تو ڪيئن وڃايو پاڻ ڳولي لهج پاڻ کي	١٢٩٩	707
٧٠	تيڏا ديسڙا وسي سائين سڳها اسان ڏانهن آوين	١٣١١	713
٧١	تيڏي برهہ بيراڳي ڪيتيان ڏيهہ ڏوريندي وتان	١٣٣٠	721
	ٿ		
١	ٿيون ورڻ جيون وايون يار سانگيڙي جون	٢١٠	213
٢	ٿورا ڪيڏا مونسان لايا يار سانگيڙي ميان	٣٥١	287
٣	ٿي تون رهبر راهي پريان سندي پار ڏي	٣٦٥	294
۴	ٿيان خوشيان جو پانڌي آيا هئي اهين پار دا ماهي يار دا	۴٦٣	344
٥	ٿو دوستي جو دم هٿين پر ڪين کُسي قربان ٿئين	٥٥٢	388
٦	ٿيون ورڻ جيون وايون يار سانگيڙي جون	٥٦٦	375
	ٺ		
١	ٺگدا وتدا دليان يار ني وي	٧٩٠	497
	پ		
١	پاڻ منجهؤن ڪل پيئي ني پيئي دوست وو ميان مونکي	١٠	105
٢	پاڻ تہ آهيان پاڪ پرکي ڏينهن هت گذاريان ٿو	١٧	109
٣	پنهنجي نظر ۾ پيهي وئون هاءِ هاءِ سالڪ	١٨	110
۴	پيان وچ گمان رانجهن ڪنهن نہ لکيا سنيان	٢٠	111
٥	پاڻ وچ تہ ناهيون ٻڙي جيڏيون ڪيئن ٿيون ڇاڻو	٩٢	149
٦	پڇي عشق نٿو پوشاڪي هاريا ڇڏ تون اِها هوشناڪي	١٨٣	198
٧	پير وٺي جي آئين تون يار وَون وٺي سي پير سچار	١٩٢	202
٨	پيا تساڏي نال پَهہ وي ميان قاصد ڳالهہ چگيري کَهہ وي	٢٢۴	222

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٩	پائي ڏوهہ پنهنجي پاند ۾ آءُ دوست تو در آئيان	٢٢٩	224
١٠	پارون تا پرين جيڏيون اچن اِهي اولانيا	٢۴٢	231
١١	پرين آهن پار آءُ تا هِت ڏينهن گذاريان	٢۵٦	238
١٢	پيارا دور نہ جاوين هميشہ ڪول مئين هووين	٣٢١	272
١٣	پيالي عشق پلاڪي ساجن چا مخمور ڪتوئي	٣۵٧	290
١۴	پوندي ويندي نمازياندي غلغل خبر نہ ڇاٽي ڪل ڪل	٣٦١	292
١۵	پانڌي اوڏاهون اچ آيو پريان سندي پار ڏنهن پلو ميان	٣٦۴	294
١٦	پُڇو نہ منهنجڙي ذات جوئي آهيان سوئي آهيان	٣٧۵	300
١٧	پيتا مئين آب حيات	٣٨٢	304
١٨	پانڌي آيم اچ پيهي پريان سندي وو پار ڏنهن	۴٢	123
١٩	پانڌي مُنهنجي يار کي ساري ڏيج سلام	۴٢١	321
٢٠	پرديسي گڏيا دوست لٿو هجر هلاڪي	۴۴۵	335
٢١	پرين نہ ڇڏج ٻئي پار ساريو تُنهنجون ڳالهيون روان	۴٧٧	351
٢٢	پرين اوهانکؤن پوءِ ميان هت راتيون رهندس ڪا	۴٧٩	353
٢٣	پيڙي ڪر ڪر آنديان ساڏهون سڀ سياليان وو ٻيلي	۵٠٧	366
٢۴	پانڌي نئي پُهچاءِ پلا هي نوان نياپا نينهن جا	۵٢٣	375
٢۵	پورهيت پاٽي ڍوئي خان ٻاروچا تنهنجي	۵۵١	388
٢٦	پياري ني رمزان لايان	۵۵٢	388
٢٧	پري ٿين نہ شال پرين پاڙيچا ڏيهي	۵٧۵	399
٢٨	پسڻ ڪارڻ پرين جي ڪيا آگم اکڙين	۵٧٦	400
٢٩	پُڇيون ڪي پرين ميان حال مُنهنجي جون خبران ساٿيوڙي	۵٧٨	401
٣٠	پرين نا ٻئي پار ميان جانب تنهنجي جان ۾ آخوند ڙي	٦۵٩	441
٣١	پرجهي پاڻ نہ ڇاٽان ڪير آهيان ڙي جيڏيون	٦٦٠	441
٣٢	پير اسان وٽ پاءِ سڪندي سال اوهانکي گذريم	٦٦٩	445
٣٣	پڇن ڪوهہ طبيب سوز واريون سرتيون پلو	٧۴٢	476
٣۴	پانڌي پريان ڏهون آوين يار آوين	٧٦٩	488
٣۵	پار چناب دي سٹو سنيان رانجهو سائين وسدا	٠٩١	497

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٣٦	پيارا لي چل اپٽي نال نهين تہ مرمر جانديان وو الله	٨٢۵	512
٣٧	پاڙيچون پرين جو مونکي پور اڄ پيو	٨٨٧	538
٣٨	پل پل پونم پور عمر تن مارن جا	٨٩٣	540
٣٩	پلئو تساڏي پئيان مين پلئو تساڏي پئيان	٨٩۵	540
۴٠	پتلي ديوچ ڳالهيان يارڪريندا ني ڪيهان سي تعجب جيهان	٩۴۴	559
۴١	پنهنجو ڪيو هي تا پنهنجو ڪيو مونکي يار سڄڻ ڪوني	٩٨٧	578
۴٢	پرين پرديسي وو مولا ملايا سانون	٩٩١	578
۴٣	پرين مُنهنجي اڱڻ الله توکي آٽيندو	٩٩٩	583
۴۴	پُڇو ڪين پرين ميان حال مُنهنجي جون خبران	١٠١۵	589
۴۵	پاڻ ڪي يار نہ ڄاتم پينر ٻُلي آهيان	١٠٣۴	595
۴٦	پوءِ هِت ڪيئن ڪندي ٻاجهون يار جي آءٌ	١٠۵٨	603
۴٧	پاڻ پرين اُهو آهي متان پينر ٻولو ٻانيو	١٠٧١	608
۴٨	پانڌي دلاسو ڏي مون ايندا آرياڻي ڪي اوري	١٠٨١	611
۴٩	پاٿهين پئيوَ سُدّ سورن جي عشق لڳيوَ جي اديون	١٠٨۴	612
۵٠	پاٿهين پارون يار قاصد مونڏي اڄ آيو	١٠٩٢	615
۵١	پنهنجي ذات لڪائي ڪيئن ٻي ذات سڏايان	١١٠١	619
۵٢	پاهڻ ڙي پرڏيهي ناهي ايذائڻ توکي	١١٣٧	635
۵٣	پاڻ سُڃاڻڻ آيو ڙي سڄڻ ڪر نہ هُيڙس ڪو پيو	١١۴٣	637
۵۴	پرين سان پت پري ڙي جيڏيون مُنهنجي	١١۴۵	638
۵۵	پاڻ پنهون آءٌ آهيان اڙي پينر ٻُلي ناهيان	١١۴٧	639
۵٦	پئي پيش پرين ڪي پاڻ آءٌ چونديس هلي حال هي	١١۵٧	644
۵٧	پانڌي پيغام پهچاءِ مُنهنجا محب ڪي ميان	١٢٠٠	663
۵٨	پاس ڪيڙي ڪون جو ڏيسين رانجهو سٺ گهتيسين	١٢٠٦	666
۵٩	پرين هي پيغام ساري ساٿيو ڏيجو	١٢١٧	669
٦٠	پکيڙا تون سنڀالين آپ ڳوڙهي ڪنون بچالين	١٢۴٧	683
٦١	پانهنجا وعدا پاريا سانول سائين	١٢۴٨	683
٦٢	پور پرين جي هئي ماريان عشق سڄڻ جي چاڙهيان	١٢٦٠	688

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٦٣	پهري پوش جو ترڪي آيو الله آدم نام سڏايو	١٣٢٥	720
	ج		
١	جهڙو هي عجائب آهي ناهي عجب ڪو ٻيو اهڙو	٧	104
٢	جنهن دل تي آهي جوش سا دل سورن سان سنبري	٩	105
٣	جنهن پر پيتا مئي دا جام سا دل مست و مست مدام	٣٣	117
٤	جي مون ڀُڇوڙي جيڏيون آهي برھ بيقراري	٣٤	118
٥	جهنگ ڪنون مين ڇتيان نال سهٽي دي مين جالين	٨٩	147
٦	جان جسم ڏونهين گم هويا وي هويا وي وچ جانادي	٩٥	150
٧	جب سمجھ پڙي هي دلڪون تاهان اي جڳ سارامئن ني	١٢٠	163
٨	جند گهوري گهوري ڙي گهوري وو جند گهوري	١٨٨	201
٩	جنهنکي عشق مولاجو ناهي سو ڄڻ جهنگ جناور آهي	١٩٦	205
١٠	جيءَ جون ڳالهڙيون هُيون جن سان هاءِ هاءِ سانگ چڙهي ويا سيئي	٢٥٣	236
١١	جهن ميهر ملايو تنهن گهڙي تان گهوري آهيان	٢٦٠	240
١٢	جا چوڻ جيهي ناھِ سائين ڪيئن چوان جيڏيون	٣٦١	292
١٣	جيڏيون ڪائي مَ جهلي مونکي پاروُن پرين جي	٢٧٤	246
١٤	جي هيئين عاشق تہ برسر مِينهن محبت جو وساءِ	٢٩٦	257
١٥	جي آئين ڇاٽوڙي جيڏيون آهي الله لوڪ سارو	٣٠٥	263
١٦	جيوان تا جالين نال اُهين پرديسي وي	٣١٧	269
١٧	جي اڄ اسان ڏهون تون آوين تا صدقي ٿيوان امين سو وار	٣٢٦	275
١٨	جوئي آهيان سوئي آهيان غير خدا جو ناهيان	٣٢٣	273
١٩	جسم اُتاهين ڇوڙين ميڏي يار وي يار ميان	٣٥٠	287
٢٠	جاني جدائي ماريو ڏينهن ڏهيلا سي گهوريا	٣٥٤	289
٢١	جي آيا ٻلي آيا ساٿي سڄڻ جي ڏيھ ڏنهن	٣٧٢	298
٢٢	جوڳي ٿيندس جوئي آهيان سوئي آهيان	٣٧٩	303
٢٣	جيڏيون مونکي ڇوٿيون جهليو ويندي پرين جي پار	٣٩٣	310
٢٤	جيڪي هوندين سوئي ٿيندين توئين مالڪ موليٰ	٤١٥	319
٢٥	جي آئين ٻلي آئين تون ڪنهن منزل مون پهچائين	٤١٨	320

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٢٦	جڏهن پرين پاتي جهاتي تڏهن حاجت ناهي حج جي	۴٦٢	344
٢٧	جاني سو تيڏا جمال ڪيها ڪيها هوندا	٥١١	368
٢٨	جي مونوٽ دوست اچي آءُ ڦيريون ڙي لک پايان	٥٣٦	381
٢٩	جي آئين پلي آئين ڪيچي ڏنوَ ڪالهہ ڪاتي مانَ وهن اچي ويجها	٥٥٠	387
٣٠	جاني آءُ ڙي جاني ميان آءُ تا روز پُڇان ٿي پانڌيئڙن	٥٧۴	399
٣١	جاني تونہ جڳائي رسڻ نماڻن سان	٥٩١	407
٣٢	جاني جواب نہ ڏيندا عرض اساڏي دا سائين	٦٥٠	436
٣٣	جو مين محبوب بي صورت بہ هر مظهر ڏڪيندي هون	٦٧٣	447
٣۴	جڳت اڏين تون تا ڪاهيڪو ميان	٦٨٠	450
٣٥	جاني تون آءُ اسان گڏجالين ڪرون ڏک سُک ديان ڳالهين	٦٨٢	451
٣٦	جنهن ٻيلي ديوچ شير پيا پيا ڪل جناور گم ٿيا	٧٠٥	460
٣٧	جادو لايا جادو لايا جوڙ ٻيبا اُنهان رنگ پريان	٧٧٧	491
٣٨	جهانگيڙن ڪوُن جدا ٿيڙس جيلاهون	٨١٥	508
٣٩	جٿان گرد ٿيون روگردان آ ڪڙي وچ ميدان	٨٣٠	515
۴٠	جڏهان ميان موج مستي دي آئي بيخودي ٿي جسم ڳيا	٨۴٩	523
۴١	جائي وٽيئي ڪيئي سائي هن ڏڪي ڏوهہ ڪيهو ڪيهو	٨٧١	533
۴٢	جو اڱڻ پيهي اچ آيو سو سامي مون تا صحيح سڃاتو	٨٨٩	539
۴٣	جو جوڳي زلفن وارو سو سامي مون تاڪين وساريو	٩٠٦	544
۴۴	جو تون پير پري آئين تُنهنجي ٿوري نٿي پڇان	٩٢٥	553
۴٥	جاليئي جن سان ٿي سي تا مارو ڪيڻ ويا	٩۴٠	558
۴٦	جو ٿو ڳولين يار سو تا تو ۾ آهي	١٠٢٠	590
۴٧	جاني اُٿان ڦيرا پايا وهواهہ ڪيها رنگ لايا	١١١٣	624
۴٨	جُهليو جن تي حال اُنهن ڪي آءُ ڪين سُڃاڻان	١١٢٠	627
۴٩	جي وٺي حب وچن ڙي انهن ڪي آءُ ڪين سُڃاڻاڻ	١١٢١	627
٥٠	جن لائي توڙ نباهي آءُ صدقي وڃان تن تئون	١١٣٣	633
٥١	جاڳ جاڳ جند جانيا پلا اِها هيئي ننڊ اجائي	١١٦٨	648
٥٢	جو هوم ورونهن وارو جيجان گڏيم سو تا جوڳيڙو	١١٩١	659

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٥٣	جيجان زلفن واري انهي سامي من موهيو	١٢٠١	664
٥٤	جهيل ري من جهيل مالهان همين پيالا جهيل جي	١٢٦٦	691
٥٥	جنهنجي آهيان عشق اندوهي تنهن ٻاروچي ڪي ٻاجهہ پوي	١٢٧٢	694
٥٦	جهڙو هي عجائب آهي ناهي عجب ٻيو ڪو اهڙو	١٢٧٩	699
٥٧	جيئن سچ آهي پريشان سوئي ڳولي سچ ڪي الو	١٢٨٧	701
٥٨	جتان ملاحظ سر ڪا هُوي اتان عاشق آويگا	١٢٩٢	704
٥٩	جا چوڻ جيهي ناهي سائي ڪئين چوان	١٣٠٠	708
٦٠	جهنگ سدا خوش هوسو سهڻيان دي نال	١٣٣٢	721
٦١	جن ڏوراپو پرين جو ڪئين جروسي جينديون	١٣٣٥	722
	چ		
١	چشمن يار جي مون تي چڙ جا چوٽ چلائي	١٣١	170
٢	چرخي چت نہ لڳدا وي هُڻ ڪيون آتڻ آوان ري سنيان	٢٧٦	247
٣	چو ميان عشقا ڪيئن ڪيئن تون سيل بنائين ٿو	٥٠٨	366
٤	چاوڻ بار برهہ دا سنيان بيدلياندا وو نهين	٥٢١	372
٥	چُرڻ پُرڻ وارو ڪير هي ڳجهارت ڪوئي ٻجي	١١٦٥	647
٦	چل تہ ويکڻ وچان سَيو ميڏا رانجهن ندي دي ڪناري	١٢٨١	700
	ڇ		
١	ڇوڙ ٻاٻاڻي شاهي وو مئين وطن رانجهو دي ويسان	٢٧	115
٢	ڇپر تانہ ڇڏيندين اڙي پلو پنهڻ يار	١٧٨	196
٣	ڇڏ غصو غمناڪ سان اڇي مل تہ ماندائي لهي	٢٦٤	242
٤	ڇو ٿو ڇنين ڇو ٿو ڇنين محبت لائيئي جُڙيا جاني مونسان	٤٧٣	350
٥	ڇوڙڪي جهنگ سيال جو ويسون اِهو خيال اسانون جو هويا	٥٠٣	364
٦	ڇوڙيا مئين جهنگ سيال وي رانجهن رمز رلائي	٥٤١	383
٧	ڇاڪي ڏونگر ڏوريان من وسي يار مُنهنجو	٥٨٤	403
٨	ڇوڙ گمان گدائي والا شملا ڇا ٻڌ شاهيدا	٧٥٦	482
٩	ڇيرن تا اڄ ڇمر ڇمر لائي يار ويڪو رنگ لايا هَئي	٨٠٠	502
١٠	ڇو ٿو ڇڏين آءُ تانهنجڙي آهيان مونکي هٿائي	٨٤٣	520

		كافي نمبر	صفحو نمبر
١١	چڏي هوت ـڄت ٽيس آءُ نانءُ نماٽي	١١١١	623
١٢	چو ڪرين ٿڌ ارمان جيڪي آهين سوئي ٽيندين	١١٧۴	650
	ح		
١	حسن اسان تي هلان ڪيتيان ڪنهنون آڪان حال وو	۴۵	125
٢	حيران ڪيا حيران ڪيا مُجهڪون حُسن حيران ڪيا	١٣٧	173
٣	حق اناالحق ٿي چيو پر منجهہ نظر منصور هو	١۵٧	184
۴	حُسن تنهنجو ٿو اچي طرحون طرح ڏيکار ۾	١۵٨	184
۵	حق پاڪ هَئي حق پاڪ هئي حق خالق ڪل خلاق هئي	١٨١	197
٦	حال اچي ڏس هاٿي وهہ تو نيٽين پاٽي	٣٣٧	280
٧	حج ڦٽي ڪيم هاٽي ماريس تنهنجي ماٽي الله چاٽي	٣٣٨	380
٨	حُڪم تنهنجو ٿو هلي پر ڏوهہ پاڻ ڪي ڏيان	۴١٢	37
٩	حال هاڻ جو مون ناهي آءُ تا ڪيچ پهچان ڪيئن	۴۴٩	337
١٠	حاجي حج ڪيوسي ڪعبو مُنهن محبوب جي	١۵٣	182
١١	حال مُهنجو ڪونہ هو جيڏيون ڙي پنهنجو ڪرم ڪيائون	۵٦٢	393
١٢	حال معلوم توکي هيئي آءُ تا نہ وس ويٺاس	٦٦٣	443
١٣	حُسن دا هرڪارا سهڻي والا آندا چڙهہ ڪي پر پيالا	٨١٠	506
١۴	حق ٿيا اثبات جڏهان تڏهان گم هويا اهو دعويدار	١٠۴٠	597
١۵	حيلا ڪيم هزارين مان ٽِڪن مونوٽ رات	١١٣٦	634
١٦	حال مُنهنجي هاءِ هاءِ توري لهن هي ڏينهڙا ڏينهڙا	١١۵۴	642
١٧	حرف الله تي معنيٰ هو ظاهر هوتي باطن هو	١٢٦۵	691
	خ		
١	خوش تون سدا هووين يار سانون ڀهون ڀائندئين	٦٣	135
٢	خوني نيٽان دي رمز صحيح مئين سڃاتي وو	١٢٣	165
٣	خاص خداوند هئي پاڪ خداوند هئي گاهي شرف بوعلي گاهي ابيچند هي	١٢٦	167
۴	خوني ميڏي گلو دا تيڏيان اکيان خنجر	١۴٢	176
۵	خدا ڪس جا نهين ڇپدا الهہ جڳ لوڪ سارا هئي	۴۵٨	342
٦	خبر ڪا مون ڏيو ساٿيو عجبين جي اچڻ جي	۵٨٨	405

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٧	خود هَئي اهوئي خود هئي نهين اور كوئي اليندا	٦٢٥	422
٨	خوني عجب خمار وي تيڏي روز بروز مشتاق مريند يان	٩٥٨	465
	د		
١	دم دم اهين سنپال اهين حالدي هاريا	٦	103
٢	ديس اسانجڙي آيو پڙيون ٻاروچو مولي سو آڻ ملايو	١٤٤	177
٣	دل اُتان پئي وڃ اتان جتان ڏوهه ثواب دي جاءِ نهين	٢١٤	216
٤	دل اساڏي لٽي زلفان والي يار ري ميان	٢٢٧	223
٥	دوست كي دانهون سڻي مانَ مهر ڪا مونڏنهن پوي	٢٣١	225
٦	دارو نہ ٻيو ڏيين آهي طبيب عشق منهنجو	٢٣٤	227
٧	ديواني هن جي دل ڪَيو ڪو دوست دلاسا ڏيو	٢٣٩	229
٨	دوست كي دانهون سڻي مان مهر ڪا مون ڏنهن پوي	٢٦٦	243
٩	دور ڳئي دلگيري رانجهو اساڏي اڱڻ جو آيا	٢٨٠	249
١٠	دع نفسڪ و تعال آتي ڳجهي ڳجهي اها ڳالهہ	٢٩٠	255
١١	دوست ڪيتي مين ڦران ڦيريدار وانگر سڀ شهر	٣٢٤	274
١٢	دل اُتي وڃ پيئي جاءِ جتي دم ناهي	٣٥٩	291
١٣	دل جا دلبر يار سگهو سگهو ايندو رهين	٣٨٨	307
١٤	دل چين سان جي چُمين پير مُغان جي آستان	٤٠٩	316
١٥	دوست تنهنجي درد جي هي ڳالهہ آءُ ڪهن سان ڪريان	٤٣٤	329
١٦	دوست دلاسا ڏئي ڏک ڏوڙو وري ڏيندين	٤٤٧	336
١٧	دل اسان ٿون چائي پلو ڪيهي گناهون يار	٥٧٢	398
١٨	ديس اساڏي آوين يار پيارل آوين	٦٠١	411
١٩	دل جيون ڳالهيون آءُ تا توسان اوريان	٦١٩	419
٢٠	دوست ميري در جهاتي پاڪي درد هر سون لا گيا	٦٣٤	427
٢١	دل آپٽي سنپال تيڏا عشق ڪٽ لڳا	٦٦٦	444
٢٢	دردمندن جي دل جو ميان شوقي يار شڪاري	٦٩٠	455
٢٣	دلڙي ڪس ڪي ميري چل گئي تخت هزاري بيبا	٨٠٢	502
٢٤	دم دم جا ديدار اپر اسانجي ائيٽ تي	٨٤٨	523

		کافي نمبر	صفحو نمبر
٢۵	دامن تيڏي مين لڳيان لڳيان حاضر تيڏي اڳيان	٩٠٢	543
٢٦	دم الله وسدا مُلک رباني	٩١١	546
٢٧	دل ناهي سا مُنهنجي وس ڙي جيڏيون ڪيئن ڪريان	٩٢٢	552
٢٨	ديس ڇڏي پرديس ويو هاڻي هوت مونکي هيئن ماري	١٠٧٠	608
٢٩	دوست دلاسو ڏجي ڏاها ڏکوين کي ميان	١١٢٧	630
٣٠	دلبر دي دلبريان ڪارڻ اي من ميڏا هوياني	١٢۵٩	688
٣١	دلبر دي در اوپر مئين ديوانہ هو رهاهون	١٢٢٢	672
٣٢	دل ميري بيران هوئي اڄ يار سيلاني هوا	١٢٧٧	697
	ڏ		
١	ڏسو عشق جو انصاف سيئي مذهب ڪيئين معاف	۴٨	126
٢	ڏوڙو ڏک پيو دوست اسان تي محبت جڏهن موڪلايو	٢٠٩	213
٣	ڏينديس ڏوراپو آءٌ وڃي راڻي روبروءِ	٢٧٩	249
۴	ڏي دلاسو دوست هن کي اصل تنهنجو آهِ ميان	۴٨٢	533
۵	ڏيئي مون ڏيکاري اڙي وريو ويو در تئون دلبر	۴٨٧	356
٦	ڏني ڏيکاري ڙي ميان صورت سپرين جي لو	۴٨٩	357
٧	ڏس کهڙيون ڦيريون پائي اِهو لک لکوڻي يار سڄڻ	۵٢٧	377
٨	ڏک وڏو وئين ڏئي ڏئي وو يار سڄڻ اڄ مونکي	۵٣۴	380
٩	ڏيکين يار تماشا لاياجي ڪُجهہ هووي حال وو	۵۵٩	387
١٠	ڏنگر آهي جي ڏس ميان هاريون منهنجي هوت جو	۵٨١	402
١١	ڏنو هي پانڌي پيغام تنهنجي اڱڻ اڄ يار اچي ٿو	۵٩۵	408
١٢	ڏاڍا سور سقيلا جنهان لڳا تنهان خاصيان خبران	٨١٨	510
١٣	ڏوراپا ڏيئي ڪنهن هٿ منجان مارئين	٨٢٣	512
١۴	ڏوڻن ڪؤن نہ ڏور آهيان عمر آءٌ اوڏي انکي	٨٧٣	534
١۵	ڏاڍا جو لڳڙا فراق دانيان وي بار برهدا بارا	٩٧٠	571
١٦	ڏاڍو جُدائي جل ميان مون وٽون هوت نہ هل	١٠٣٨	597
١٧	ڏينهون پڇاڻون آئين پلي آئين ڙي يار منهنجا	١٠٧۵	609
١٨	ڏاڍي دي نال زاري وو اسان غريبان دا حال نہ ڪوئي	١١٦٠	645

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
	ڏ		
١	ڏولڻ سائين نهين دليان ڪنون دور	١٧٠	191
	ذ		
١	ذري ذري ڪن چشمان چور نِيَنِ اسانکي ٿيون وهلور	١٠٨٧	613
٢	ذاتي منجهہ ذات ڇپائي بازي جا يار بنائي	١١٢۴	629
٣	ذات برهہ دي ڪيهي اڙي امان نهين ڇاٽان	١٢٢٩	675
	ر		
١	ريجهہ رهين سهٹا ريجهہ رهين اسان اينوين ڪرون جيوين تون ريجهہ رهين	٦٣	135
٢	رکين يار جو خيال ڪوڙا ڇو ٿو ميڙين مال	٩٩	152
٣	رانجهن ڪيوين چرلايا اکين اساڏيان ·راه پليند يان	١٣٩	174
۴	رانجهن چاڪ سڏايا ڪنهن نون ڪوڪ سٹايان مالڪ مُلڪ دليندا	١۴٩	180
۵	رهبر ائين چون اڄ اگڻ تنهنجي ايندا	٢٣۵	227
٦	رانجهن چاڪ ٿي آيا سو الله ملايا واري وي ملايا	٣۴١	282
٧	رانجهو يار ديان ڳلهان ني سنيان سانون ڀانديان	٣۴٢	282
٨	رانجهو ديان رسوايان سارا لوڪ اسانون ڏيندا	٣۵۵	289
٩	رانجهن نون پرچاوين ڪيڙا رُنا تہ ڀي گهوريا	۴٢٦	325
١٠	رات پرين ڪاتي پيئي اڙي ساتي سُد ڏيجو	۴۴٨	337
١١	رانجهن تخت هزاريدا تنهن جهنگ سيال پڇايا	۵١٦	370
١٢	رانجهو دي ڪيتي ڀهون وي ڀائيندا مهٽي يار دي	۵۵٨	391
١٣	رهبر روز بروز اڇن مون ڏهن يار جا	٦١٧	419
١۴	رهو مون وٹ رات اڙي پانڌيو پرين جا	٦٢١	421
١۵	رانجهن جهنگ پڇايا وي الله ٻيلي تنهندا	٦۴۵	433
١٦	رکٹا ايڪ خيال وي تون سمجهہ سمجهہ ٻڌ پاوين	٦٧٨	450
١٧	رمزان سي هادي جون جيڪي ڇيائون مونکي سي تا ساڻ ناهن	٧١٨	465
١٨	رو رو رهيان يار تئيڪون آوڻ مناسب هئي سائين	٨١٢٠	507
١٩	رات مُڪم روئي ساري سلام سنگهارن ڏي	٨١٧	509
٢٠	رانجهو سر دا سائين سڻ هڻ مايا وي موليٰ ملايا	٨٢٧	513

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٢١	رهجي اڇي يار توسان مُنهنجي	٨٣٦	518
٢٢	رانجهن ويڙهي آيا وي هَل پيا وچ ڪل سيالين	٨٣٧	518
٢٣	رانجهو يار تساڏي مئين تا نال وتان ڪيڪر ڪتان	٨۴١	519
٢۴	روح رانجهي رمزان لٽ نتا مئين نون ڪيڙ، ڪرن بيزاريان	٨٦٢	529
٢۵	رَئان زارو زار يار مان مارن ڪي ملان آءُ	٨٦٩	532
٢٦	رانجهو ڪيڙا ڏونهين مئين هان هير رهي وچ ڪتي	٨٩٢	539
٢٧	رانجهو سائين اڱڻ اساڏي آڻ گهتيا هئس دونهين	٩٠۴	543
٢٨	رانجهو ڏنم نال اڪيندي هُڻ تا مين جڳ جينديان	٩٠۵	544
٢٩	رانجهي تا ديس ٻُچايا چوڙ هزار اسان نماٽيندا	٩٢٦	553
٣٠	رويو حال چوان الله اوني آيو اوڏاهون	١٠٠١	583
٣١	رات رهبر مونڏي آيا خان ٻاروچل جا ميان	١٠٩٧	617
٣٢	راٽي سندو راز مونسان ڪيڏوئي آهي	١١٦١	646
٣٣	رَخ رانول يار وڪائين تون چڱا ٽيوئي شال ٻلا ٽيوئي	١١٧٣	650
٣۴	رهٽا راوي دي ڪناري رانجهو نال ٻهٽا	١١٨۴	655
٣۵	رانجهو چاڪ ٽي آيو نہ ڄاٽان ڪهڙي ڳالهہ ڪؤن	١٢۵٧	687

ڙ

١	ڙي جيڏيون منهنجي يار سڄڻ سان زاري زاري	٣١۵	268
٢	ڙي جيڏيون آءُ تا ٻيو نہ ڪندي مُنهنجو پيچ پنهل سان آ	۴٨۵	355
٣	ڙي جيڏيون هاٽي گهوريو هوتن ري سارو شهر ڀنڀور	۵۴۴	384
۴	ڙي جيڏيون هاٽي هوت ويا جي ووسي موٽي مان اڇن	۵۴۵	385
۵	ڙي جيڏيون هوتن ري آءُ ڪنديس ڪوهہ رهي	٦۵٨	440
٦	ڙي جيڏيون هاٽي گهوريو هوتن ري سارو شهر ڀنڀور	٢٦٢	442
٧	ڙي جيڏيون هاٽي هوت ويا جي سي موٽي مانَ اڇن	٦٦۴	443
٨	ڙي جيڏيون آءُ تا ٻيو نہ ڪندي مُنهنجو پيچ پنهڻ سان	٢٦٢	241
٩	ڙي ساٽيو منهنجي يار جي ڪا ڳالهہ اڇي مونسان ڪريو	١٠٦٨	607
١٠	ڙي جيڏيون آءُ تا حال پنهڻ سان ڪندي	١١۵	160
١١	ڙي جيڏيون هاٽي شال ٽي منهنجو ٻاڙو پرين ساڻ	١١٠٨	622

		کافي نمبر	صفحو نمبر
	ز		
١	زاري زاري يار زاري نال تيڏي لک واري	٧٢	139
٢	زهد طاعت ۽ عبادت ترڪ تقويٰ تجل	٤٠٨	316
٣	زاريون ڪيو زار زار ويئي روان ٻڙي جيڏيون	٤٧٥	351
٤	زاري ڀينر زاري اڳيون عجبين جي آهي اسانجي	٥٤٢	383
٥	زار روئي ڪيم زاري دوست ڙي توري تانہ سري	٥٦٣	393
٦	زوري نال ميڏي دل دلبر نيتي	١٢٥١	685
	س		
١	ساجن پيالا پريم ڪا مجهکون پلا ديا	٣٥	119
٢	سؤدا سلف ڪريندا يار ڪوئي ڏيکڻ والا هو هوشيار	٥٥	130
٣	سگها آوين سگها آوين يار نيڙي ساڏي نيڙي	٥٧	131
٤	ساٿي تون يار مُنهنجي کي نئي پهچاءِ سنيهو هي	٦٥	136
٥	ساڏيان زاريان وي نال ماهيدي زاريان سئو واريان	٦٨	137
٦	سچو نانءُ ٿو سڏائين چؤ تہ ڪاٿي تون آهين	٩٦	151
٧	سدا جيئندا هووين چيري والڙا تون روز قيامت تائين	١٠٣	154
٨	ساٿي مُنهنجي يار کي ساري ڏيج سلام	١٠٩	157
٩	سانون ڀلي ڀلي لائي يار وي	١١٧	161
١٠	ساري راڄ تيڏي دي مئين گولڙي گولڙي هوسان	١٢١	163
١١	سمجهي پرجهي نال سڄڻ دي نينهن نسورو لايوري	١٢٨	168
١٢	سانون عشق لڳا هوئي حيراني صد بار ڪريان جند قرباني	١٤٦	178
١٣	ساڏي گهر جاني جي آيا ڀلي آيا	١٥٣	182
١٤	سنوري سنيان وو ناهين ڪيڙيدا خيال	١٥٦	183
١٥	سر ڏئين تون سر ڏئين جي عشق ۾ ٿيو سرڏئين	١٧١	192
١٦	سهين رنگن ۾ سهڻو بيرنگي بن آيو	١٧٦	195
١٧	ساٿون ڀُل ڳئي ڪل ڪار ويلا آتڻ لنگهيا	١٩٠	201
١٨	سچ ٿا مرد چون ڪنهنکي وٹي نہ وٹي ڪوڙي دوست جو دم ٻٽي نہ ٻٽي	١٩٧	205
١٩	سڻ تون مُنهنجڙو حال ميان واقف سائين مرشد سائين وو حال ميان	١٩٨	206

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
۲۰	سنوري سنيان برهہ مئين ليان ناهي سوز سماوڻ دا	۲۱۳	216
۲۱	سگهڙي پرين جي پار جي ڪانگا خبر ڪا مون ڏيئين	۲۴۶	233
۲۲	سانگ چري سيئي آيا وو ڏينهن لايا هو ساجن اوڏهين	۲۵۵	238
۲۳	سانون هجر ڳڏا هُوا وو هاءِ هاءِ	۳۱۰	266
۲۴	سانون ڪيهي لائي وو يار وي	۳۱۱	266
۲۵	سجن سنسار ۾ هويا نهين ڪوئي دل اولي دلبر	۳۱۴	268
۲۶	سل ڙي سوداگر تون تا آئين وٺي هٽ سؤدو کهڙو	۳۲۹	276
۲۷	سُک وسن تيڏيان جائين جيوين تون ميڏا سائين	۳۶۶	295
۲۸	ساجن هر ڪِهن صورت سنيان سار سئيل ڪريندا	۳۷۱	297
۲۹	سانون‌ يِاد ڪيتا ڪي ڀلا ميان پانديا وي	۳۹۵	310
۳۰	ساٿي ري ديس دلبر جي سگهو وڃ يار پرين جي	۳۹۶	311
۳۱	سوئي ڪر ڪريجي جنهن وچ الله آپ بٺيجي	۴۳۷	331
۳۲	ساروئي سر آهي ڪاٿي سچو ڪاٿي ذات سچل جي	۴۴۰	332
۳۳	سڄڻ تنهنجو برهہ باري اسانجي ساڻ تو ياري	۴۶۱	344
۳۴	ساڏي ويڙهي وسدا يار وو	۴۹۹	361
۳۵	سڪ هُئي جنهنجي سر وو دوست آيو اسانجي در	۵۹۴	408
۳۶	سرتيون ڏين صلاحان چت تون چرخي لائين	۶۴۱	431
۳۷	سگها ايندا سگها ايندا پانڌي پرين جا ڪي تا	۶۹۱	456
۳۸	سونهون سگٓ ٿيو ڪاڪيون ڪيچ ڏٺين جو	۷۰۲	459
۳۹	سائين کول حجابؤن پردي هن ڏون ٿي ڏيهن گذر دي	۷۰۸	461
۴۰	سڻ مُنهنجڙو حال دلبر ديس وسيئي گهوريو ڙي پرڏيهہ توتؤن	۷۱۱	463
۴۱	ساجن انهين سير ايندائي ڙي اجا	۷۲۲	468
۴۲	سنو سنيان تسان ملڪر آيؤن يار تماشا لايا هي	۷۶۸	487
۴۳	سانورااجي ميڏي ماهيدا ميلاپا ڪيي هووي	۷۷۳	489
۴۴	ساڏڙي نال ڪيتي ويندا ڏاڍپ يار	۷۸۰	493
۴۵	سانون وو مريندين حُسن والي ديان چشمان وي	۷۸۴	494
۴۶	سر ساڏي آيا وو يار عشق زورا زور هي	۸۰۶	504

		كافي نمبر	صفحو نمبر
۴٧	سيو ميڏي من ڀائندا رانجهو محرم حالدا	٨١۴	508
۴٨	سهڻا توکي ڪيهو هاٽي ڏوراپو ڏيان	٨۴٣	520
۴٩	سانون فراقي ڪتوئي ڀلا يار	٨۵٨	527
۵٠	ساريان آءُ تالوءِ پنهنجي جون لويون عمر گهوريا هي پٽ پيٽهر ميان	٨٩٨	541
۵١	سنو حقيقت سنيان ماهي مزگان نال مريندا	٨٧٨	535
۵٢	سانون متيان ٻهڻ ديان ناڏيو مئين تاجهوڪ هادي دي جانديان	٨٧٩	536
۵٣	سهٽي نال اساڏيان اکيان اڙکن هو اڙکن	٨٨٢	537
۵۴	سانون اُداسي ڪتوئي ڀلا يار	٨٨۴	537
۵۵	سنديئي سار سنڀال يار مونکي آهي مُنهنجا ميان	٨٩٨	541
۵٦	سهڻا توَ بن ساڏڙا حال وي دُکي هويان نِسي جينديان	٨٠٧	544
۵٧	سانون مليا محرم يار اري الا الا ميڏا ڀلا ٿيا	٩٠٩	545
۵٨	سچو هئي نا پيدا سوتا ڏيکڻ وچ نهين آوندا	٩٢۴	552
۵٩	ساٿي ساري سنيها هي چٹج پنهون کي بيراڳڻ آهيان	٩٣٨	557
٦٠	سومرا سائين توکي ڳالهيون چونديس آءُ حال جون	٩۴١	558
٦١	سانون عشق لڳا يار پياريدا	١۴٢	559
٦٢	سر اساڏڙي ساوڻ ڪيها لحاظ لوڪاندا سانون	٩۵۵	564
٦٣	سانون لائيي تار ڍوليا تيڏي ننگر رهسان	٩٦٧	569
٦۴	سگهڙي لهج سنڀال هادي هنجي حال جي	٩٧٧	574
٦۵	ساري ڏيهہ نہ ڏي پنهنجي دل سمجهہ سنڀالين	٩٨٢	577
٦٦	سان تي هادي والڙا حال ٻئي ڪوڙي ڇاٽن قال	١٠٣٦	596
٦٧	سو ڏاڍن جو آهي ڏيهہ جاتي نينهڙو نيٹن لايو	١٠۴٧	600
٦٨	ساٿ سلامت آيو لکي ٻاروچل جو	١٠۵٣	602
٦٩	سانون مارڪي يار مسافر ڪيڏي ويندئين	١٠٦٣	605
٧٠	سا ڪندي ڪيئن قرار جيڏيون جنهنجو جيئڙو جتن سان	١٠٩۵	616
٧١	سرتيون منهنجو ساهہ هاڙهي سي هوت وٺي ويا	١٠٩٦	616
٧٢	ساريو ڏينهن روان هُيس جيڪي هوت پنهون سان	١١٠٠	619
٧٣	سل سؤداگر يار ڙي کهڙي ديسؤن آئين آئين	١١١۵	624

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٧٤	سانون نينهن نباهڻ آيا الغرضيان دي نال	١١١٦	625
٧٥	سهڻي سڄڻ سان نينهڙو لايوسي	١١٢٥	629
٧٦	سانون رهڻا ديس تساڏي نال هادي دي ڦيرڻا	١١٦٣	646
٧٧	ساڏڙا يار سڏائين تون شڪر آکان الحمد آکان	١١٧٢	650
٧٨	سُهڻا ڏوجها ول نہ تيسين جوئي بٹين سوئي بٹين	١٢١٢	668
٧٩	سنوري آج سر ميري برهہ باران آيا هئي	١٢٢٥	673
٨٠	سجن چا بار برهي ڪا اسي عالم ۾ آيا هئي	١٢٢٦	673
٨١	سالڪ راهہ سجاڻين پاڻ نظر ۾ آڻين	١٢٣١	676
٨٢	ساڳين مون تا سجاتو اوهو جيڏيون يار منهنجو	١٢٤٤	681
٨٣	سچا سي سخن هاديءَ جا يارو اڄ ياد آياسي	١٢٤٥	682
٨٤	سنيان ميڏي دل تي ماهي ديان جهوڪان	١٢٦١	689
٨٥	سَيو سُهڻي يار دي ٻاجهون ٻهون ماندي هان	١٢٧١	694
٨٦	سانون لي چل نال جيئڙا نهين رهندا	١٢٧٦	697
٨٧	سڀ ڪنهن ويڙهي تون وسين ٿو توري آهي ڪونہ پيو	١٢٨٠	699
٨٨	سڀ ڪنهن صورت ۾ سپرين سرتيون ڙي ساري ڳالهہ سليائون	١٢٩٤	705
٨٩	سڀ ڪنهن پار پرين جو پرتو خوابن عين ڪلايو	١٣٠٩	712
٩٠	سهڻي واليان ڳالهين ڪنهن نون آک سڻايان	١٣٢٤	719
٩١	سانول سوين ڳڻ تنهنجا تي ساريان	١١٢٧	630
٩٢	سچ تئينون ڪؤن آکي دلبر ڏاڍا	١٣٢٩	721
	ش		
١	شاه ٿيو سيلاني نہ جاڻان ڪيهي ڳالهہ ڪؤن	١	101
٢	شخص ڪو جاموڪري جامونہ نالو سو سڏاءِ	١٦١	186
٣	شهر هڪ آهي عجب الملڪ تنهن نالو ٿيو	١٨٩	210
٤	شهہ درياهہ تي وچ پياسي لهرين ڪيئي ڪن لس لنگهياسي	٢٣٣	126
٥	شوق پچين شڪ شير وو پيارل وو ماري آهيان	٢١٨	219
٦	شال ڪنهندي پيش نہ آوي اِهو سوفلڪ فراقدا	٣٢٣	273
٧	شئي آهيان ڪاڪيون ڪهڙي جا سمجهي نہ جاڻان	٤٢٢	322

		کافي نمبر	صفحو نمبر
٨	شال اوڏاهون ايندا وتي خاطي خبران خير جون	٥٧١	398
٩	شال مونسان وريون وريون ڪانگ ڪرين متيون ڳالهيون	٧٠١	458
١٠	شال نہ وساين مارو مونکي درد جنين جو آهي دل کي	٩١٢	547
١١	شوق تُساڏي شور مچايا نهين سانون جهل ڏيندا	١٠٧٧	610
١٢	شوريدن ڪؤن حال پُڇج وجي پوءِ هوءِ ۾	١٣١٤	715
	ص		
١	صاحب اُتون اتان اَڪر آدم نام سڏايا	٢٠٨	212
٢	صحيح سُجاتو سي هاٺي اصل اسانجو تون آهين	٣٩٩	312
٣	صحيح سُجاٿج ساري خود آهين وي خُدائي	٦٨١	451
٤	صورت سڀ سلطان پاڻ ڏسڻ آيو پنهنجو تماشو	١٢٥٠	684
٥	صدقي صدقي هي سرميان آهي ڪوهيارل تان صدقي	١٣١٠	713
	ط		
١	طلسم افلاطون بنائي ڏسي سا سينگار جي	١١٠	157
٢	طعنہ سر تي سهندي هان سرتيون ساري لوڪ جا	٦١٨	419
٣	طبيب دليندا رانجها فرياد وي سُڻ حال وي	٨٠٣	503
	ع		
١	عشق لڳئي تا ڪر آمين نامنجهہ ڪفر نا منجهہ دين	٣	102
٢	عشق الله دا هئي زور زور ڪئي ڪئي ماٺهو هن ڍور ڍور	١١٨	162
٣	عشق پيوسي زور زور ڪُٺ مليندي توڙ	١١٩	162
٤	عشق ڏنا احوال جنهان نون برهہ ڪيتا بيحال تنهان نون	١٤٧	179
٥	عشق ڪي خبر نہ تيکون هئي برهہ ڪي خبر	١٥٢	181
٦	عشق آهي ارباب تقويٰ طاعت رئيت تنهنجي	١٥٤	182
٧	عشق اکن نيئي لايو مستانن محبن سان	٢٣٨	229
٨	عاشق ڪر آرام آءُ تا توکي اوڏو آهيان	٢٥٧	239
٩	عشق عطاء الهي ملدا نهين ڪسب ڪماوڻ دا	٢٧٥	247
١٠	عاشق جي احوال جي تون ڪوهہ نہ پُڇين ڪل	٣١٩	271
١١	عاشق اکيون اُپٽي ڏسين آهي مڙيوئي يار ميان	٣٢٠	272

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
۱۲	عشق وڏي مر تنهنجو تيلهان طعنه ڪير توڪي	۴۰۰	312
۱۳	عشق پنهنجي جي خبر جي ڪنهن ادا عاشق آهي	۴۱۳	318
۱۴	عاشق هووين تا سر ڏيوين سؤدا ڪرين جي يار دا	۴۱۴	318
۱۵	عشق اسانوٹ آءُ اچي تو تان ساوڻ لايا	۴۱۹	320
۱۶	عشق عقل ڪيا لڳي وو لڳي سُڻ ري قاضيا	۴۴۳	334
۱۷	عشق عقل دي نهين نهين سُڻ ري قاضيا	۴۴۴	335
۱۸	عين اٿو انسان پول متان پلي ڪائي	۶۷۶	448
۱۹	عاشق يار دمامان ماريا ٿيا اناحق دا اظهارا	۵۵	130
۲۰	عاشق ڪر آرام پرين گهٽو پُڇيو خوشي ۾ رهه	۷۱۷	465
۲۱	عشقا اَمام ميرا ديگر امام ڪيا هي	۷۲۷	469
۲۲	عشق والي تڪبير هڪائي ڪيهان پيان تڪبيران	۷۳۰	471
۲۳	عشق اول آزمائي ڪاڪيون ڪيچن جو ميان	۷۴۶	478
۲۴	عاشق مرندا ڪينڪي رهندا ڪين مڪان ۾	۷۴۸	479
۲۵	عشق تي باز اسان مُرغابي پيان دست شڪاري دي	۷۷۰	488
۲۶	عشق ديان اُلٽيان بازيان ميان اُلٽ بازيگر ويڪو	۷۷۲	489
۲۷	عشق تنهنجي ماري آهيان آءُ اچي ڏي دوست دلاسو دل کي	۷۷۵	490
۲۸	عشقي ٻاجهون پيا سڀ ڪوڙ سولي تي منصور	۷۹۸	500
۲۹	عاشق شهادت ڪر قبول رک فنا دا خيال پي	۸۰۷	504
۳۰	عشق نهين آسان ڪم هئي ڪنهان ڪوپان دا	۸۹۳	540
۳۱	عاشق ڪيتي اداسي وهه واهه ڳالهه خاصي	۹۱۷	549
۳۲	عاشقاندي ديري دلبر آوٽا هئي	۹۳۶	556
۳۳	عشق ڪري اُل الان ڪيئي بانڪي منصوراندي جيهي جنهن نون مليان ميان	۲۵۴	237
۳۴	عاشق ڏسڻ ۾ آيو محبوب گل سناسي	۹۶۹	571
۳۵	عشق تيڏي مين ماڙي نت نت ڪران زاري	۱۱۸۲	655
۳۶	عشق ڪيها ڪيها هوندا اري امان نهين ڄاٽا	۱۲۱۹	670
۳۷	عشق ڪنون قاضيا مئين پيرين پايان ڇيريان	۱۲۲۰	671
۳۸	عشق سچي ديان ڳالهين اڙي امان نهين ڄاٽا	۱۲۳۰	675

		کافي نمبر	صفحو نمبر
	غ		
۱	غم وچ ڏينهن گذارڻ هَئي ڪم ڪنهان مردان دا	۱۸	156
۲	غير نہ رهندا وي ڏيکڻ نال هادي سائين ميان	۱۵۵	183
۳	غيردي خيال ڪنون هُڻ هادي سانون توبه	۸۴۰	419
۴	غم ۾ ڪيئن نہ گذاريان ڏوتن ڏينهن پيا وچون مونکي	۸۲۱	511
	ف		
۱	فوجان اسان تي ڏاڍيان حُسن والي ديان چڙهيان	۷۸۳	494
۲	فاني ٿيندين ڇا جهڙو آهين تهڙو هوندين	۱۱۳۸	635
	ق		
۱	قلندر جوڳي ڪيئي تو بين بجائي	۲۵۵	238
۲	قيمت ديوچ ڪيون آيوئين وجي پڇو بي قيمت سُون	٦۸۵	453
۳	قاضيا ڪيهي مسلي ڪريندئين عشق شرع ڪيا لڳي لڳي وو	٦۸۹	455
۴	قاضي تہ ڪيا ڪهون جو يار موجدارهوا	۱۲۲۱	671
	ڪ		
۱	ڪيئي ڪيئي ڳالهين ميڏيان يار دي نال	۴	102
۲	ڪٿ ٻاٻل ڪٿ مائي سنيو ڙي مئين رانجهن دي لڙهہ لڳيان	۲۱	111
۳	ڪرتاهون اي سريجن اس بات شڪر الله	۴۱	122
۴	ڪعبہ چايون وتدئين نال ڪيون اور ڪعبہ دي پوندئين خيال	۵۳	129
۵	ڪس نون مين ڪهہ سناوان ميرا يار هي خيالي	۵۴	130
٦	ڪريان يارو مسلمانو عشق جي ڳالهہ آءُ ڪيهي	۵٦	131
۷	ڪيهي ڪيهي ساڏي نال لئون جا سجڻ لايئي	٦۳	135
۸	ڪيئي ڪيئي يار ڪيئي نال ميڏي تيڏيان ڳالهين	۷۰	138
۹	ڪيهي ڳالهيون چرلايوي وي ميان ديس اساڏي آٹيئي الله	۹۴	150
۱۰	ڪهڙي ديسون آيو اديون ڙي هي پرديسي	۱۱۵	160
۱۱	ڪئيسا رنگ بنائيدا شهہ وت رنگا رنگ رلائيندا	۱۲۷	167
۱۲	ڪٿون آڏر آئين وي پکيڙا پرديسي	۱۴۵	178
۱۳	ڪير هُيڙس ڪير ٿي آيس نرالي نانءُ ۾	۱٦۲	187

ڪافي نمبر صفحو نمبر

١۴	ڪو ڪيئن چوي ڪو ڪيئن چوي آءٌ جوئي آهيان سوئي آهيان	١٧۵	194
١۵	ڪٿان وي عشق تون ڄايا هين هڻ آک ڪسي وو نپايا هين	١٨٠	197
١٦	ڪانگڙا ميان قريبن جا توکي ڪالهہ اُڏايو ڪن	١٨۴	199
١٧	ڪرن مڙي قتلام پاڻ ڪريان جي پڌرو	١٨۵	199
١٨	ڪڏهن عيسيٰ ڪڏهن موسيٰ فرعون ٿي حُڪم هلايو ٿي	١٩٦	205
١٩	ڪئيسا بانوري رنگ مچايا هيئي ڪئيسا رانول رنگ مچايا هيئي	٢٢٠	220
٢٠	ڪيون درويش سڏائين سچو تون ڪيون درويش سڏائين	٢٢١	220
٢١	ڪاڪيون مونڏي ني ڪالهہ دلبر لکيا دلاسا	٢۴٠	230
٢٢	ڪانگي قريبن ڏنهن خبر آندي وٺي وهندو وري	٢۴٧	234
٢٣	ڪيئن ڙي اديون آتڻ اچان مونکي پور پرين جو پيو	٢٨	115
٢۴	ڪو دم اسانجي درد ڪوُن عاشق متان ڪاهل ٿئين	٢۴٩	234
٢۵	ڪنهن ڪي ڳالهہ سُڻايان ميهر سندي موج جي جيڏيون	٢۵٢	236
٢٦	ڪنهن ويل نٿا وسارن عاشق نہ ٿج تون ماندو	٢٦٨	243
٢٧	ڪيهي غمزي لائيندا يار وي يارو	٣٠٣	262
٢٨	ڪيون نانهين ڪون مريندئين وت آهين دي نال لڙيندئين	٣٠۴	262
٢٩	ڪيوين ڪرين مين بيوس پيان سُنووي لوڪو لوڪو	٣٠٨	265
٣٠	ڪيهي ڪريان مهماني يار اگڻ منهنجي آيو	٣٣١	272
٣١	ڪر نہ عاشق سو ڪرين جنهن ۾ تنهنجي تعريف ٿئي	٣٣۵	279
٣٢	ڪيها چيٽک لاندا لاندا رانجهن يار سانون سنيان	٣۴٠	281
٣٣	ڪيهي جدائي ٿو پائين وو اسين پري توکوُن ناهيون	٣۵٣	288
٣۴	ڪيڏون وي عشق تون آندا هين هڻ آک ڪي ول جانداهين	٣٦٢	293
٣۵	ڪيها غمزالاياوي يار وو	٣٧٦	300
٣٦	ڪوُن آهيان ڪوُن آهيان جوئي آهيان سوئي آهيان	۴٠٣	313
٣٧	ڪهن سان ڪيم نہ ڪل جو سوُدو آندم پاڻ سان	۴٠٧	316
٣٨	ڪيوين وساريو وو ميان عاشق ديس اساڏا	۴١٧	319
٣٩	ڪنهن ٿون آپ لڪائين وو ڪنهن ٿون آپ ڇپائين	۴٣۵	330
۴٠	ڪريان اسرار مئين ظاهر هَئي حيرت ۾ حيراني	۴۵۴	340

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
۴۱	ڪيا ٿيا اڄ ڪيا ٿيا وي سيو سانون ڪيا ٿيا وي	۵۰۱	362
۴۲	ڪيا ٿيوئي وو ڪيا ٿيو آکن سنيان نيڪون ڪيا ٿيوئي	۵۰۵	365
۴۳	ڪاڻ اچڻ تنهنجي ڪندي هٿ حيلا هزارين	۵۰۹	367
۴۴	ڪالهہ اسان وٽ ويهي ويهي يار سڄڻ ڪيون ڳالهيون	۵۱٦	370
۴۵	ڪڏهان آءِ مل ميڏڙي جان ٻبيا	۵۱۹	372
۴٦	ڪالهہ اسان تو ڪيون ڪيون يار سڄڻ ڳجهيون ڳالهيون	۵۲۳	380
۴۷	ڪيهي چال چلي تو اڙي جيڏيون يار مُنهنجو	۴۸۴	355
۴۸	ڪيچ مُنهنجڙو ڪم آهي پلو پينر ڙي	۵۸٦	404
۴۹	ڪيچؤن آيم ڪالهہ سي تا سٽو سنيها	۵۹۸	410
۵۰	ڪيون هيريندئين يار سائين غريبان نون	٦۱۲	416
۵۱	ڪوئي نہ آندا وي يار دي پارون ڪڏهان خاطي سگها ساتي	٦۳۱	425
۵۲	ڪڏهن الاجي ايندا يار سانگيڙا ميان	٦۳۲	425
۵۳	ڪيا ڪرون مئين جو ميرا ڪوئي اختيار نهين	٦۳٦	428
۵۴	ڪيهي لاءِ ڳيا پرديسڙا	٦۳۸	429
۵۵	ڪانگي مجهڪون خبر ڪيتي اب يار ميري گهر آويگا	٦۴۷	434
۵٦	ڪها ڪر سر انا هو ڪا سر ميدان آئون گا	٦۷۴	447
۵۷	ڪالهہ قاصد اوڏهون آيا اهيا ڪيو آڳاهي	٦۹۵	457
۵۸	ڪيچ منهنجڙو ڪم آهي پلو پينر ڙي	۵۸٦	404
۵۹	ڪڏهان قاصد وري ايندين ديس ٻاروچل جي ميان	۷۱۲	463
٦۰	ڪر ڪي ساتي سڄڻان ديان مٺيان ڳالهين	۷۳۱	472
٦۱	ڪيچي ڏنم اڄ اُتي اوهين تا چاتا ڇاٽو	۷۳۴	473
٦۲	ڪيها اڪيان نون رنگ لايو رنگ لايو	۷۳۵	473
٦۳	ڪيتي تيڏي دوري جا بيقراري	۷۳٦	474
٦۴	ڪئيٽون آپ لڪيندا سائين ڪئيٽون آپ ڇپيندا	۷۵۲	480
٦۵	ڪيها غرض پيوئي اپڻا ديس ڇوڙيوئي	۷٦۵	486
٦٦	ڪيوين ڪاغذ ڪيتوئي ني ڪارا هاءِ هاءِ يارا	۷٦۷	487
٦۷	ڪيون دل لائي وو تُسان پرديسي نال	۷۸	142

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٦٨	ڪانگل ساري سنيها هي چئج مارن ڪي ويراڳي آهيان	٩٣٩	557
٦٩	ڪيهي آک سٌائين ڳالھ مين شرط پيا وچ وچ شھ دي	٩٥٠	562
٧٠	ڪل اِهين ڪل پئي صورت مورت هڪا جا ڄاتيم	٩٥٢	563
٧١	ڪهڙي ڳالهيون يار ڪيتئي بيراڳي اسانڪي	٩٥٣	563
٧٢	ڪيها شڪ گمان سڀ ڪنهن صورت سير تُساڏا	٩٦٢	567
٧٣	ڪر پاٽڪي سجود تون آهين جاءِ مسجود جي	٩٧٣	573
٧٤	ڪهن لڳ ڏونگر ڏوريان محب آهي مُنهنجي من	٩٩٥	581
٧٥	ڪيچي ويڙم ڪالھ آءُ تي ورھ وسايان	١٠١٤	588
٧٦	ڪجو ائين ويساھ سرتيون منهنجي ڳالھ سچي تي	١٠١٦	589
٧٧	ڪالھ قاصد اوڏانهون آيا جاني ايندئي اڄ جائي	١٠٢٤	591
٧٨	ڪنهنڪي حال چوان هي اديون ڙي واويلا وو	١٠٣٠	594
٧٩	ڪندي سا ڪئين قرار جنهنجو جيڙو جنهن سان	١٠٣٧	596
٨٠	ڪري سانگ پرين وري آيم اوهي ديس اساڏڙي	١٠٦٥	606
٨١	ڪيچن جي ڪڍ ڪاھ متان وهين ڪي وساري	١٠٦٦	606
٨٢	ڪي ايندا هيڏي ايندا وهيان ٻاروچا	١٠٨٣	612
٨٣	ڪل نبيان دا سرتاج محمد صه	١١١٧	625
٨٤	ڪيچڙن جي ڪاڻ جيڏيون مُنهنجو جيڙو جهڄي ٿو	١١٣٢	632
٨٥	ڪندي آءُ ڪوھ رهي جيڏيون هتي هوتن ري	١١٣٣	636
٨٦	ڪڏهن الاجي ايندين پيهي پُڇن پنهڻ يار	١١٤٦	638
٨٧	ڪردئين لک قبائين تون يار الا الا وو ٻلا ٻلا	١١٧٠	649
٨٨	ڪروڙين لک پڙھ ڪي تيڪون سرسات ڪيا ڪيتا	١١٧٩	653
٨٩	ڪڏهن اسان وٽ ايندا ڪھ ڪانگا پرڏيهي	١١٨٥	656
٩٠	ڪيئي ڏک جا ڏينهڙا لنگهايم سُڻ تو بن مُنهنجا سائين	١١٩٠	658
٩١	ڪيئن وساري تو ويهون آهن ڪيهون اسانجيون ڳالهيون	١١٩٦	661
٩٢	ڪالھ جو ڪانگ اڏاٽين ٻلو ڪي وئين پرين وٽ	١٢١١	667
٩٣	ڪوڙي ڪيئي ڳالھ پنهنجي ڪالھ ڪانگا چيئي مونڪي	١٢١٣	668
٩٤	ڪلنگي والا يار شال جيوين لک ٿيوين	١٢٢٣	672

		كافي نمبر	صفحو نمبر
۹۵	ڪڏهن ايندين هڪ ٿيندين نت نهاريون سنديئي واٽڙيون	۱۲۲۷	674
۹٦	ڪيهي ڳالهيون چرلايوئي ميڏا وي سائين الله	۱۲۳۲	676
۹۷	ڪڏهان شاهہ امير بڻيندا هئين ڪڏهان پير فقير سڏيندائين	۱۲۳۷	679
۹۸	ڪاڏي ويڙا وو پرين پاڙيچا	۱۲۵۵	686
۹۹	ڪل نہ پوندي ڪائي عجب جيهي اسرار انهيءَ جي	۱۲٦۹	693
۱۰۰	ڪنهن کي حال چوان هي اديون ڙي واويلا	۱۲۹٦	706
۱۰۱	ڪر نينهن سندو ندان جلدي آءُ چڙهي سُولي تي	۱۲۹۸	707
۱۰۲	ڪير آهيان الاجي آءُ نڄاڻان سڃاڻا آءُ	۱۳۳۱	721
	ک		
۱	کيڙاندي هن جهڳڙي چوچڪي ماهيدي نال چالون		
۲	کيون نئين نهار ڙي پلو منهنجا يار ڙي	۵۹۳	408
۳	کيڙان نال گذاريم ڏينهڙي هُڻ ويندايان رانجهن يار ڏهون	۷۴۷	478
	گ		
۱	گم هوئيان مئين گم هوئيان اهين سهڻي وچ گم هوئيان مين	۵۵۴	389
۲	گولن جي آءُ گولي ٻاروچاڻي ذات جي	۹۷۱	572
۳	گولي جي گفتار ٻڌيوَ ٻاروچن ۾ ڪا	۹۷۴	573
۴	گولي مانَ سڏين انهن جي ني آهيان جيڏيون	۹۸۹	575
۵	گولن جي آءُ گولي خان ٻاروچا تنهنجي	۱۰۵٦	603
	ڳ		
۱	ڳالهہ ڪرين ڪائي ميان ساڏهون آوڻ دي	۷۱	138
۲	ڳالهہ پنهنجي حال جي توري وجي ڪنهنکي چوان	۲٦۳	241
۳	ڳيا وو ڳيا جوئي وو الله سوئي ڦر نہ آيا وو ميان	۳۴٦	285
۴	ڳالهين رانجهي ديان ٻائينديان ٻائينديان ٻهون سيبائينديان	۳٦۰	292
۵	ڳلي ڳلي مون ٿي ڳولي يار سڄڻ تنهنجي خاطر	۴۵۳	339
٦	ڳالهہ سهي ڪيم ساري ٻڙي جيڏيون يار جي	۴۹۰	558
۷	ڳوٺ ساري جون ڳليون ڏسڻ مونکي آيون	۵۴۷	386
۸	ڳالهہ ڪريان آءُ ڪيهي حال تنهنجي مزگن ماري آهيان	۵۸۲	402

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٩	ڳالهہ ڪريان آءُ ڪيهي حال پهنجي جي ڙي جيڏيون	۲۰۳	409
١٠	ڳل پيان وو ڳالهيان يار تساڏيان سانون الله	۷۳۲	472
١١	ڳالهيون ڳارن ٿيون ميان دل ڪي دوستن جيون	۹۱٦	549
١٢	ڳاليهون ڳڻ تنهنجا يار سڄڻ مونکي روز وارن ٿا	۱۳۳	171
	گهہ		
١	گهوريو هي پنيور مون سگ ڀاروچن سان ڙي الله	۱۷۳	193
٢	گهمن برهہ دي گهوڙي ورهہ واليان نون ووڙي هوءِ هوءِ	۳٦۹	296
٣	گهوري گهوري وي ميان جند سڄڻ تو تان گهوري	۵۵٦	390
۴	گهٽا وجي ڏينهن لايا يار پياري ميان	۵٦۵	394
۵	گهمن پين آرام رانولا راوي دي ڪناري	٦۹۸	458
٦	گهوري هي جدائي اڙي ميان پنوهارن ڀاجهون پور پيا	۸۵۰	523
٧	گهوري جاني ري جُدائي گڏ گهاريون هوءِ هوءِ	۱۰۲۷	592
	ل		
١	لڳيان هڻ لڳيان اکيان تو نال	۷٦	141
٢	لڳا عشق مين تا هُڻ چڪ رهيان انهان سيالاندي وو صلاح ڪنون	۱۳۳	171
٣	لوڏا ڏيان ڪاڪيون ڪيڏا وينو سو هوت هندوري	۱۷۱	192
۴	لهندا سار سنيال مُنهنجي مُنهنجا وو ميان	۱۹۱	202
۵	ليڪي "لا" جي ڪوُن جي لنگهيا ڏاڍي وحدت جي يم سي ونگيا	۱۹۳	203
٦	لڙ وهي لوهاٹو يار وي	۲۵۱	235
٧	لوڪ ڪنون لج مول نہ آوي عشق گهمايان گهتيان	۲۷۳	246
٨	لک ڪريان توڙي زاري دوست چوي تون ڪهڙو	۳۰۱	260
٩	لڳڙي وچ دل رانجهي نال اڙي لوڪو اڙي لوڪو	۳۰۷	264
١٠	لک ڪريان شڪرانا راضي ٿيو يار مون تي	۳۳۰	277
١١	ليا برهہ بُبلي سون جب رُت آئي بهاران	۴۲۴	324
١٢	لنگهي ويون ڪالهہ قطارون ڪونجڙين جون	۲٦۷	243
١٣	لوڪان ٿون آپ لڪائيندا وو رانجهن آپ چپائيندا	۵٦۴	394
١۴	لڳي وو رانجهي نون واءُ عشق دي تڪيرڙي ڪائي	٦۸۳	452

		كافي نمبر	صفحو نمبر
١٥	لوڪان نون خبر ڪيهي طعني ڏيوي چٽي چٽي	٨٩٧	541
١٦	لَڄايان نہ لوئي وو عمر آنديم جا اوڏاهون	٩٣١	555
١٧	لٿي هلاڪي هاٽي دوست وسي هُنجي ويڙهي	١٠٠٥	585
١٨	لڳي دلجو دارون ناهہ ڪو ڍولڻ پيارا	١١٠٣	620
١٩	لنؤ مونسان جا لايوَ يار ويڙهي هن ويهي	١١٨٨	657
٢٠	لنؤ وچي ڪيئين لايوَ پرين ڄاتو پرديسي	١١٨٦	656
٢١	لنؤ اچي پاڻ لايوَ ناتہ مونکي ڪل نہ هوئي	١٢١٤	668
	م		
١	ميڏڙي دل وچ يار پٽ ديان پينگهان پايان وو	١٩	110
٢	مئين نال تُسا ڪيهي لائي فرياد وي ميڏي رانجها	٢٦	114
٣	ميڏا حال ڏٺا هادي يار مئين مستان هٿا وو يارو	٣٧	120
٤	ميري پاس يار آيا ڪرتا هون حمد الله	٤١	122
٥	منجهؤن نيڪي ۽ گناهہ پوندي ڪل نہ سندي الله	٥١	128
٦	منهنجو هوت پنهونء سان نينهڙو لڳو	٦٢	134
٧	مانَ پرين کي ڪا پوي ڪن فرياد اسانجي	٧٣	139
٨	مين ماهي دي مستاني وسدا دلبر دل وچ جاني	٨٥	145
٩	منهنجي زاري سُهڻا يار توسان	١١٣	159
١٠	محمدي مظهر دي وچ هويا نور نظارا	١١٤	159
١١	مئيڪون مستان ڪيتوئي مئڪون ديوان ڪيتوئي	١٣٨	174
١٢	ميري حال دي خبرري پانڌي يار نون پهچائين	١٥١	181
١٣	موج مستي جي چڙهي وادي وحدت جي منجهان	١٥٩	185
١٤	منهنجي ساهہ سڄڻ کي ساريو مونکي ڳاهہ تنهين جي ڳاريو	١٧٩	196
١٥	منصور سُوريءَ تي چڙهيو هرڪنهن چيو ٿي واهہ واهہ	١٨٢	198
١٦	مُلان تہ ڪارڻ مانين جي ميان ختمان پڙهن ٿا خاصا	١٩٤	203
١٧	مئين مندي مندي ڪيوين سڏايان سو بندي	٢١٩	220
١٨	مونسان نينهڙو رلايائون آهي شُڪر حمد الله	٢٢٣	221
١٩	مُحبن مُڪا مونڏي وري اچ ڏوٽ ڏوراپا ڏئي	٢٢٨	224

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٢٠	مونسان ڪيون ميهاري ڳجهيون ڳالهيون وو دوستيءَ جون	٢٣٠	225
٢١	مونکي مهٺا ڏئي مُڪا پارئون پرين جي	٢٢٦	228
٢٢	مُنهنجي اصل آهہ ميان دل دوست دوستن جي	٣۴١	282
٢٣	مون تاڪي محبن ڏيان ڪيها ڏوراپا	٢۴٣	232
٢۴	مونکي ڏور ڇو ڏسن سرتيون ديرو ني دوستن جو	٢۴۴	232
٢۵	مُنهنجو ناهہ ڪوئي اختيار هُئي يار وي	٢٦٢	241
٢٦	مُنهنجو ڪي هت ڀُچيائون سچ ڇؤ اداڙي ساٿيو	٢٧١	245
٢٧	مُنهنجو نينهن وڌايو ناز نيڻن نيڻن ميان	٢٧٢	245
٢٨	مونکي نہ وسار وو ڍوليا وو ميان آءٌ تا تنهنجڙي آهيان يار وي	٣٠٠	260
٢٩	مُلڪ جا مالڪ ٻيا هِن تون وچؤن ويئين ٻٽي	٣٣٦	279
٣٠	مئين ڀلي ڀلي آهيان پاند ڏئي ڍڪ سانون	٣۴۵	284
٣١	مجهڪون تيرا جادو لڳا نا صبر نا آرام هي	٣٦٣	293
٣٢	مُڙس ٿي منصور ڇؤ نہ تہ ڪير ڇؤ منصور آن	٣٨٠	303
٣٣	مئين تا تيڏڙي نال رانجها وي	٣٨۴	305
٣۴	مُڪاسين قاصد ڪالهہ اِجهي ڄاڻج آيا آيا	٣٨٩	308
٣۵	مُنهنجو هينڙو پيو وڃي پرين جي پار وو	٣٩٢	309
٣٦	مون تا چشمن ڪي پرجهايو پر جهليان پليان وو نهين رهنديان	٣٩٧	311
٣٧	مئين تا ڦردي وتديان تيڏڙي نال	۴١٠	317
٣٨	مارڳيان تلواريان اکيان تيڏيان خون ڪريندڀان	۴٢۵	324
٣٩	مئين ويسان تخت هزار ڇوڙڪي جهنگ سياليدا سنيان	۴٣٨	331
۴٠	منهنجي اکهين لڳي نا تا هاٿي لڳي دل يار سان	۴۵١	338
۴١	مني اساڏي ڳالهہ اتي ڪوئي نا يارو اهو افسوس اسانون گهندا	۴٦٨	347
۴٢	مونکي هوتن هاٿي ڪوٺي پنهنجو ڪيو	۴٧٨	352
۴٣	متان تون مونکي ڇڏين سونهان ڙي سڄڻ جا	۵١٠	367
۴۴	مئين رانجهن هڪ ٿيان ڪيڙا سٺ گهتيجي ميان	۵١٢	368
۴۵	مُنهنجو هينئڙو هوتن سان کهڙي ڪريان آءٌ تا ڳالهڙي ڳالهڙي	۵٢٢	374
۴٦	متان ڪنهن لاري لڳين هي بازي بازيگر دي	۵٢٩	378

		کافي نمبر	صفحو نمبر
۴۷	مُنهنجو پانڌيڙا پرين کي ڏيج هي نياپو	۵۷۷	400
۴۸	ميڏي تيڏڙي نال ني لک زاري يار ڙي	۵۹۰	406
۴۹	مون کر تا کين پُڇيائون هاٿي کانگل کل کا ڏي	۵۹۹	410
۵۰	مونکي تايو طبيبن ميان ٻن ٻُکيون وجهان تن جيون	٦۲۴	422
۵۱	مُنهنجو هينڙو هوتن ساڻ کهڙي کريان آءُ تا ڳالهڙي ڳالهڙي	٦۲٦	423
۵۲	محبت مست مجنون کيا کئين خاصا خماري لو	٦۳۲	426
۵۳	ميري جند جان قربان هي دلبر تيري ديدار پر	٦۳۷	428
۵۴	ميٺا سر جب اول کرڻا عشق بازار آوڻ کيا	٦۴۳	432
۵۵	ميري پاس کهہ ري قاضيا کئيسا تمهارا کام هي	٦۴۸	435
۵٦	مئين ناهيان مئين ناهيان قسم سچي صاحب دا	٦۵۵	439
۵۷	مُنهنجو پنڌڙو پهہ آهي ٻلو سرتيون سانول ساڻ	٦٦۵	443
۵۸	مُرغ خيال دا سنوري سنيان پانڻ نہ پرکوئي ڌردا	۲۷۵	447
۵۹	محبت عشق مولا جي گهٽا سي گهوٽ گهايا ها	۹۹۴	581
٦۰	مئين کٽ نهين وو کٽ نهين اِهو يار جو اکيندا	۷۱۳	464
٦۱	مئين اُٺ ڳئي وو اُٺ ڳئي اِهو شاهہ جو ٻوليندا	۷۱۴	464
٦۲	مُنهن لکائيندئين اسان ٿون کيهي گناهون يار	۷۲۳	468
٦۳	مُنهنجي اگڻ اڄ آءُ پرديسڙا يار وي	۷۳۳	473
٦۴	مُنهنجي حُجت توسان ناهي توکي مولو ميڙي يار	۷۳۵	473
٦۵	مارڳئي غمزان دي نال هو رهي هي دل ديوان	۷۴۰	475
٦٦	مانَ پرين پهچائي هي نياپو کو نيئي	۷۵۰	480
٦۷	ميڏهون آوين ساري رونديان تيڏيان ڳالهين	۷۵۱	480
٦۸	مجهکون جو مارتي هئي جانان تيري جُدائي	۷۵۰	480
٦۹	مئين تا کوئي خيال هان هُڻ ٻيسان نال خيال دي	۷۷٦	491
۷۰	مئين بندا هويا ني يار تيڏا شل جيوين وي يار	۷۹٦	499
۷۱	مئين تا نالان کر کر رهيان سانون لڳڙا عشق اويڙا	۷۹۷	500
۷۲	مُک مهتاب سڄڻ دا سيان گهونگهٽ وچ لکايس	۸۰۴	503
۷۳	مئين تا ڏيوان سهٽي کون کيهي ڏوراپي	۸۰۹	505
۷۴	ميڏي تو دل زوري دي نال نيتي هي	۸۲۲	512

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٧۵	ماهي يار محرم ميڏي حال دا مئيڪون توبهہ ڪيڙاندي راهہ ڪنون	٨٢٨	514
٧٦	مئين تا آپ هويا رانجهو يار سهي ڪر ڏيکيا سارا سير اسان	٨٢٩	514
٧٧	مون تا توکي اڳهين ٿي چيو نا تون دل قاساءِ	٨٣٢	516
٧٨	مئين اصل ڪنون وچ پاند نهين اِها رمز لڌي لکان وچون ڪهين	٨٣۴	517
٧٩	مالڪ هين مُلڪدا چاڪ ڪيون سڏاويندائين	٨۴٧	522
٨٠	مئين تا آپ مستاني هوءِ رهي هُڻ نال سنيان آکان حال ڪيها	٨٦٦	531
٨١	ميلو ٿيندئي ٿيندئي نينهڙو لايو جُڙيا جاني مونسان	٨٦٧	531
٨٢	مارو ٿر ٿيام ڀلو ميان ڏيان ڏورايو آءُ ڪنهن کي	٨٧٢	534
٨٣	مارو مونکي نہ وسارين آهيان انهن جي ميان	٨٧۵	535
٨۴	مئين تا تئينون منگدي آهي تون مينون ڀهون منگدا رانجها	٨٨١	536
٨۵	مئين تا ٿيوان سهٹي تون گهولي هو گهولي	٨٨٣	537
٨٦	مئين رانجهو تيڏا لڳڙا ڪو ڳڻ زور	٩٠٠	542
٨٧	مينون لڳڙا نينهن نيارا ڍوليا	٩٠١	542
٨٨	مونکي عبرت آهي اهڙي حال جي هاريون حيرت آهي	٩١٢	547
٨٩	محبت جي مئي ماريوڙي ڪاڪيون ڪنهن سان ورهہ وراهيان	٩٢٧	553
٩٠	مارن کي وڃي ملان هادي	٩٣٢	555
٩١	مئين تا سوين هزارين ڪون ڏيسان ڏوراڀي	٩٣۵	556
٩٢	متان مُنڌ مارن تئون وهين آسرو لاهي	٩٣٧	557
٩٣	مئين مئي هويان ڍوليا تون نا چرلاوين	٩٩۴	581
٩۴	مجهڪون اس حُسن تيري يار جو ديوان ڪيا	٩٦٨	569
٩۵	مونکي ماريو مونجهاري وو سانگي مون سيئي ڪيا	٩٩۴	581
٩٦	مُنهنجو سگ نہ سيايو ڪاڪيون ڪيچ ڌٹين سان	١٠٠٠	583
٩٧	مونکي مُرڪڻ سان تون ڪيئن ماري وئين	١٠٠٦	585
٩٨	متان ڏوراڀو ڪو ڏيو ڙي ساٿيو مونکي	١٠٠٧	585
٩٩	مُڪا دلاسا ڏيئي ري سڄڻ مونڏي	١٠٠٨	586
١٠٠	مونکي منهنجو آهي اڄڻ جو ني آسرو	١٠١٩	590
١٠١	مونڏي واڳ ورائيندا سرتيون سگهڙا ڀيلڙا	١٠٢١	590
١٠٢	مونکي آڌر ڏيجو سکيو ساٿيڙو پسان	١٠٢۵	592

		كافي نمبر	صفحو نمبر
١٠٣	مونکي آذر ڏي ميان سهڻا ساٿيڙا ري	١٢٤	591
١٠٤	مونکي محب ويو ماري ڪنهن در ڏيان هي دانهن ڙي	١٠٢٧	592
١٠٥	مونکي دوستن ڏنيون دلداريون جيس آءُ تا ني جيڏيون	١٠٢٨	593
١٠٦	مان اچن آهي ڪاڻون مُئي ويا جي ماري	١٠٤٢	598
١٠٧	مونکي نال نئين ني اِهو ڪيچڙن قافلو	١٠٤٥	599
١٠٨	مون ۾ عيب اپار سڄڻ تنهنجي ٻانهڙي آهيان	١٠٥٠	601
١٠٩	مئين ڪني جالين سهڻا پرديسڙا	١٠٥٧	603
١١٠	محبوب مُک وکلايا ويک شمع شرمايا	١٠٧٦	610
١١١	متان ڏوراپو ڪو ڏيو ڙي ساٿيو	١٠٨٥	613
١١٢	مونکي تنهنجڙو آهہ اڇڻ جو وڏو آسرو	١٠٩١	615
١١٣	ماريو هوت وڃن لا ڪنهن در ڏيان دانهڙي	١٠٩٣	616
١١٤	محبوبان ميندي لائي عاشقاندي گهر رنگ وي	١١٠٢	620
١١٥	موجان ڪيئي لک گوناگون آءُ تکيريان پيان	١١٠٩	622
١١٦	مونکي ميڙين الله سگهو آٿي الله وهيان ٻاروچا	١١٢٢	628
١١٧	مون ساري سُجاتي بازي بازيگر جي	١١٤٨	639
١١٨	مونکي هيئين نہ ڇير ڇڏ ڙي اڙي يلو پنهڻ يار	١١٤٩	640
١١٩	مونکي ڪانڌ بنان جي ڪاک ڪوڙي آهي ڪاڪيون	١١٥٦	643
١٢٠	منهنجو سوڊِل سارئي ساهہ راٺا رُسامن سان ماريئي	١١٥٨	644
١٢١	مونکي تنهنجي سار سنپار ڇڏ رسامان آءُ مُنهنجا يار	١١٥٩	644
١٢٢	ميندرا آءُ ميان! هت ويئي ڪانگ اڏايان	١١٦٢	646
١٢٣	محبوب ٻولي ڏس من ۾	١١٦٦	648
١٢٤	محبوب منو آهي من ۾	١١٦٧	648
١٢٥	مکڙا يار وکائين تون چگا ٿيوئي شال يلا ٿيوئي	١١٧١	649
١٢٦	مونسان تون آهين آهين ڪڏهن ڪيئن ڪڏهن ڪيئن	١١٨٠	654
١٢٧	مئين رانجهو هک تيسان ڪيڙا سٽ گهتيسان	١١٩٢	659
١٢٨	ماري ويو ڪالهہ رات سونهن پريو تا ساميڙو مونکي	١١٩٤	660
١٢٩	مُنهنجا واقف يار سدائين تون جيندين	١٢٠٢	664
١٣٠	من موهي مُنهنجا جاني گهٹا لائي ڏينهڙا	١٢٢٨	674

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
١٣١	مونسان تو ڪيون ڪيون سهٹا اِهي ڳالهيون ڳالهيون	١٢٣٦	678
١٣٢	ميڪون تون پالين وو جيهي تيهي آهيان تيڏي	١٢٥٢	685
١٣٣	مٸين ڪنين جالين وو سهٹا پرديسي	١٢٥٣	685
١٣٤	ميري جند جان قُربان هٸي هاءِ هاءِ جان قربان هٸي	١٢٥٦	687
١٣٥	محبت جو مٸين ماريوڙي آءُ ڪاڪيون ڪهنسان وره وراهيان	١٢٧٠	694
١٣٦	منهنجو هاٹي مون وٹ ايندو هاريون واقف حال جو	١٢٧٥	696
١٣٧	مٸين ڳڏي هان عشق اياٹي هيڏي هوڏي گهمڻ نہ ڏيندا	١٢٨٩	703
١٣٨	مون وٹ هو مهمان پلو جيڏيون اڄ ڪالهہ قافلو	١٣١٢	714
١٣٩	مٸين ماري محبت تنهنجي ميان	١٣١٨	716
١٤٠	مٸين تا تيڏڑي آهي وي پنهڻ سائين	١٣١٩	717
١٤١	مٸين تا رمزان والي دي آهي وو	١٣٢١	718
١٤٢	مستانا ڪيون ماريوئي موليٰ	١٣٢٨	720
١٤٣	مارو شال مليا عمر چام طلب جنين جي آهي تن کي	١٣٣٣	722
١٤٤	مولا مولاري ويکو سڀ مولا	١٣٣٤	722
١٤٥	مين ماهيدي لڳ ماري مٸين عشق سڄڻ دي چاڙهي	١٣٣٦	723
١٤٦	مونکي ياد مٹيون تنهنجيون ڳاليهون	١٣٣٧	723
	ن		
١	نور پرياَرخ پياريدا الله پياريدا دلداريدا	١٢	107
٢	نال تيڏي لک واري واري وو ني الله الله ساڏي زاري زاري	١٦	109
٣	نال جسم نهين جاوڻ سر لٹي اٹان آوڻ	٦٠	133
٤	نکو مٸين نکو تٸين ٹيوين گم اٹان آوڻ	١٧٠	191
٥	نيٸي کو گوش گذاري وو هي نياپا مُنهنجي پرين کي	٢٥٩	240
٦	نين تمهارن نازسي ميري دلڪون ڪوئي اسرار ڪيا	٢٩٢	256
٧	نوان نياپا آيا مونڏي محبن جا ميان	٣١٢	266
٨	نہ مان مريد نہ مان پير ساري فقر جو فقير	٣٢٨	276
٩	نہ چاٹا جوڳي ڪيهي ديسٸون آئي	٣٦٨	296
١٠	نال اساڏي کي ڪرين ڳالهين يار ديان قاصدا	٣٩١	308
١١	نيٹان دا هڻ ناز سانون مِزگان نال مريندا	٤١٦	319

		كافي نمبر	صفحو نمبر
۱۲	نيو هي نماڻي نال مرَ چڏ يار	۴۲۹	326
۱۳	نٿي وٺي ڳالهہ ٻي ڙي جيڏيون مونکي	۴۶۵	346
۱۴	ندي دي ڪناري ڪڙاوي رانجهو چل ويکو ڪريندا ني زاري	۴۶۹	348
۱۵	نال ميڏي ڪئي ڪئي يار سڄڻ تيڏيان ڳالهين	۴۷۲	349
۱۶	ناهي ٻاروچو ڪو ٻيو آهي اُهو جو روز ڏسان ٿي	۴۹۶	360
۱۷	ناهي ويچاري سا وَس هي بيوس آهي ميان	۵۰۰	362
۱۸	نينهن ڏاڍي سان لايوسي آءُ تا هاڻي ڪئين ڪريان	۶۲۹	425
۱۹	ناونوش نوش دارو مجروح ڪي دوا هئي	۶۴۴	433
۲۰	نماڻي دا ننگڙا تئين تي جيوين تيوين پالڻا	۷۶۶	486
۲۱	ناهي ڏوراپو ڪو ڏيڻ اوهانکي يار توسان مُنهنجي زاري	۷۹۵	499
۲۲	نانءُ اهو ئي اهو نانءُ وارو صورت مورت سائي	۸۰۱	502
۲۳	نهين آوندا وي اسان نون ڪسر وي يار قاضي ڪيهي وو ڪريندين مسلي	۸۱۳	507
۲۴	نينهن نشان ڪتوني هُڻ تا مُڙڻ ناهين	۸۲۲	512
۲۵	نت نت پُڇدئين سُهڻا سائين ساڏڙا حال ذري ذري	۸۲۶	513
۲۶	ناز اساڏي نال ڪريندئين درد مندان دي دل لٽي	۸۵۶	526
۲۷	نينهڙا اپڻي نال لايوئي تون تا رانجها تون تا هير سيال	۱۳۳	171
۲۸	نال ياراندي ياري ساڏي لڳڙي روز ازل ڪنون	۹۵۹	565
۲۹	نينهن نهوڙي آهيان هاڻي جيڏيون ڪاڏي وڃان	۱۹۲	202
۳۰	نانوَن حق ڇپايو پلو جيڏيون وو هوءِ هوءِ	۹۹۸	582
۳۱	ناهي هن درد جو دارون توئي وٽ يار طبيبا	۱۰۶۲	605
۳۲	نوڪر ٿيسان پلا چيري والي يار دا	۱۲۰۸	666
۳۳	نت اُهي مونکي ميان ڳالهيو اورڻ آيون	۱۳۹	174
۳۴	نيڻان دي عجب نگاهہ جو ول ول هونديان هادي دي نال	۱۳۰۳	709
۳۵	نيڻان دي مئين ماري وي هوءِ هوءِ ـ	۱۳۰۴	709
۳۶	نينهن نباهي نينديون اديون اولاڪن ڪؤن	۱۳۱۵	715
۳۷	نيڻان والي نوڪ اسانون يارو لايئي يار	۱۳۱۶	716
۳۸	ناهي ويچاريءَ جو وَس توڪي معلوم مڙيوئي ميان	۱۳۲۰	718

		کافي نمبر	صفحو نمبر
	و		
۱	ويهي جان ڪيم قياس هاريا وو	۶۷	137
۲	ويهي هت ڪيئن وسارين پرين توکي پاڻ پچن ٿا	۱۰۴	154
۳	وسندا رهين ميڏا يار آءِ ڪول ميڏي جڙ بڻ جي	۱۴۳	177
۴	وڃي شال ڏسان پنهون ٿُنهنجو ڪيچ واليءَ وسايو	۲۲۵	222
۵	وس وچ پيان سيان سهڻي يار دي مئين	۲۸۳	251
۶	وهيان وساريان ڪيئين جيڏيون جي لنؤ لائي ويا	۳۸۵	306
۷	وڃ نہ يار پراهون وس اساڏڙي ويڙهي	۴۰۱	312
۸	ويڙهي اساڏڙي وسي رانجهو يار ڙي ميان	۴۱۱	317
۹	وٽيو وهواهہ پڙهندي پروانو پرين جو	۴۲۳	323
۱۰	وڃڻ آءِ وو ڪين ڏيان جڙيا جاني توکي	۴۷۴	350
۱۱	ويڃها شال رهن ميان ڏور لايا جن ڏينهڙا	۴۸۶	351
۱۲	واٽ وندر جي ڪو ڏسي وو ڏسي مونکي جيڏيون	۵۲۰	372
۱۳	ويڙا جي وٺڪار اڄا وري ايندا سي	۵۳۵	381
۱۴	وسئون تانہ وسار پلو يار ڙي آءِ اوهانجڙي آهيان	۶۱۴	417
۱۵	وعدا آهي اڄ ياد پيا مونسان قريين جي ڪيا	۶۵۴	438
۱۶	ويندي تا وٺڪار جيڏيون هي لڳ هوت بلوچ جي	۶۷۰	445
۱۷	وس ڪا آهي ويچاري هُئڻ هن جو هوت ري	۶۸۴	447
۱۸	ويکو چشمان دي چمڪار ري دل غارت ديوچ هوءِ رهي	۶۸۷	453
۱۹	وات مونکي آهي وائي خان ٻاروچا تنهنجي	۷۱۰	462
۲۰	وسين اساڏڙي ويڙهي ٿيوين نماڻي نيڙي	۸۶۴	530
۲۱	والي تساڏا واهي يار سدا سکيا هووين	۸۹۴	540
۲۲	وڃ ميدان محبت والي اپڻا سر ستيسان	۹۱۰	546
۲۳	ويڻا منهنجيون ڳالهيون ڪن هُت ماروئڙا ملير ۾	۹۲۰	550
۲۴	ويکو سنيان رنگ رانجهي دا جو آيا ويس مٽائي	۹۲۸	554
۲۵	وعدا ڪئين وساريو پلا سائين ڪيهي ڳالهيون	۹۲۹	554
۲۶	واهہ ٻاروچي ٻولي هوئين گهولي ميان	۹۵۷	565
۲۷	وري آءِ وطن مُنهنجا ساريو نيڻ سِڪن موٺ سلامت سپرين	۹۹۹	583

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٢٨	وجي ڪا منت ڪري مُنهنجي يار ڪي	١٠١٩	590
٢٩	واڳان ڦيري آءُ تا اوريون پاڻ ۾ منيون ڳالهيون	١٠۴٨	600
٣٠	وجي پرڏيهه پرين ڙي ساڻيو مُنهنجو ڏيجو سنيهو	١٠٦٧	607
٣١	وٺي ٻاروچي ٻولي ٻولي سدا تا ساهه منهنجي ڪي	١٠٨٨	614
٣٢	وجي پڪا پُڇائيج ساڻي ڙي سڄڻن جا	١٠٩٠	615
٣٣	ويهي آءُ ڪوهه ڪندي جيڏيون ڙي پنيور ۾	١١١٢	623
٣۴	وندر آءُ ويند ياس وٺي اهي سوز سڄڻ جا	١١٢٣	628
٣۵	وٺي خبر خاطي آيو خير صلاح جي مونڏي	١١٣۴	633
٣٦	ولها وري آءُ مونکؤن موٽ نه ميندرا	١١۵١	641
٣٧	وجي اڪيون ڪاڻي لائيي حال حقيقت جي سان	١٢۴٦	683
	هه		
١	هر صورت دي وچ يار حڪم هليندا آپ وي	٢٨	115
٢	هئين آپ الله ڏوجها ڪوئي نهين	۴٣	154
٣	هڪ ڏوهه ٻيو ثواب اٿئي عشق جو حجاب	۴٧	126
۴	هوت جي گولي ني آهيان دوست جي گولي	٧٨	142
۵	هيئن منجن ٿا چوايون مونڏي ماروئڙا ميان	٨١	143
٦	هُڻ ڪيون ڪيتي هَئي بي پرواهي	٨٧	146
٧	هيئن منجن ٿا چيون مونڏي ماروئڙا ميان	٩١	148
٨	هر صورت ديوچ موليٰ ڪيها حُڪم هليندا يار وي	٩٨	151
٩	هي طلسم گهڙي جا جاروُن جوڙيائون ڙي پلو	٣۵	119
١٠	هي تون متان ٿئين ميان	١۵٠	180
١١	هو اسانوڻ يار تون آهي هِت اسانجو حال هي	١٧٧	195
١٢	هاڻي ڪنهن سا ڳرهيان ڳالهه پلو هاريون پنهنجي حال جي	٢٠٦	211
١٣	هيئن اڄ چئي مُڪائون عاشق اچون ٿا ايڏهين	٢٦٩	244
١۴	هيئن ڪانگ اڄ ڪهي ويو ايندئي صُبح سويلي	٢۵	113
١۵	هاٿ پر لعلي لگائي آج ڪيسا دن هوا	٢٩٣	256
١٦	هاٿ پر لعلي لگائي آج ڪيا اسرار هي	٢٩۴	257
١٧	هي تا خبر ڪنهنسان ڪريان هئي هئي ني اهڙي حال جي	٣٢٢	273

		كافي نمبر	صفحو نمبر
۱۸	هُتؤن هلي هت آئين ڪرڻ واپار پلا وٹجارا	۳۴۷	385
۱۹	هوءِ رهي ڙي الله مين ديواني هوءِ رهي	۳۵۶	290
۲۰	هڪ آهيان پوءِ هاڻي چؤ ٻيو آهي ڪهڙو	۳۸۷	307
۲۱	هي غريب نماڻي ڪيئن بيراڳڻ ڪيئي	۴۳۱	327
۲۲	هوت ڪڏهن هِت ايندو ڪهہ ڪانگا ڪل ڏي ڪا	۴۴۲	334
۲۳	هيئن نہ وڄ تون ماريون هوت نماڻي کي ميان	۴۴۱	333
۲۴	هُو ڪهڙي واٽ ويام آۓ تا ڳوٺ رهيس سڀ ڳولي	۴۵۲	339
۲۵	هوندي سڀ پرسائن ساڻ جيڏيون هي پورهيوبندي وڃي ڪيچ ڪندي	۴۸۳	354
۲۶	هيڏي هوڏي نہ نهار تنهنجي ويڙهي سو تا ياروسي ٿو	۴۸۴	355
۲۷	هوت ڏهون هاڻ آيون مانڏي خوشخبران هي	۴۸۸	357
۲۸	هوت وئين ڪيئن ماري پلو هي نماڻي چو	۴۹۱	358
۲۹	هوسو سڄڻ مونساڻ جنهنجي ڪارڻ مون ٿي پوٺيون پٺايون	۴۹۲	358
۳۰	هيڏي هوڏي نہ نهار تنهنجي ويڙهي سوتا يار وسي ٿو	۴۹۴	359
۳۱	هوت اسان وٹ ايندا وٺي نال پي نيندا	۴۹۵	359
۳۲	هوت پرين هڪواري مونکي اچي مِلج ميان	۵۴۰	282
۳۳	هوت اچج هِت هاڻي پنهنجا ڏک ڏسنديس ميان	۵۴۶	385
۳۴	هتؤن پيتو مون تا پير مغان جي جام شرابون شوري	۵۶۸	396
۳۵	هاريون ههڙي حال ڏيان ڏوراپو ڪهڙو وو پرين کي	۵۷۹	401
۳۶	هوت اچي هٿ ڏيندو پلو جيڏيون هن نماڻي تي	۵۸۵	403
۳۷	هيئي عشق نشاني ايهي آکان ڳالهہ اُنهاندي ڪيهي	۵۹۲	407
۳۸	هوت پارؤن مونکي هاڻي ڏنا نينهن نياپا هي	۵۹۶	409
۳۹	هوت اوهان تي آهي سارو ننگ نماڻي جو	۶۰۵	413
۴۰	هوت اچڻ جي ڪاڪر ميان پاندي روز پڇايان ٿي	۶۰۶	414
۴۱	هم هويا ثُم هم هويا ڏوجهي رمز چليندا ڪؤن	۶۰۸	415
۴۲	هينڙي ڳالهيون ياد آريۓ ٻاروچي جيون	۶۰۹	415
۴۳	هُئي نہ مون ڪل ڪائي سِر انهيۓ جي ڙي جيڏيون	۶۱۶	418
۴۴	هيئين نہ مونکي ماريو ماريو اوڙڪ اوهانجڙي آهيان	۶۲۰	420
۴۵	هڪ ڏهاڙي پير مغان مونکي ڳالهہ ڳجهي فرمائي	۶۵۳	438

		كافي نمبر	صفحو نمبر
۴۶	هوت غريب نماڻي اُتي ڪيئن وساريئي ميان	۶۵۶	439
۴۷	هوت ڪڏهن نہ هلايو پانڌي پنهنجي پار ڏنهن اسانڏي	۶۹۳	456
۴۸	هاري سو پاتئي هار تا آءُ چام چنيسر آوڙان	۶۹۶	458
۴۹	هار چينسر چام ليلان کسايو دستؤن پنهنجي	۶۹۷	458
۵۰	هاڻي مونکي پرين پوءِ جيڏيون جيئڻ جنجال ٿيو	۷۲۰	467
۵۱	هوت اسانجڙو حال تون تا پاڻهين تو ڄاڻين	۷۲۴	468
۵۲	هادي ويڙهي آيو سائين هيئن سمجهايو	۷۲۸	470
۵۳	هسدا وي ميان ڪرکي ڳالهين رسدا وسدا وي ميان	۷۴۵	477
۵۴	هنيون هوتن هٿ آهي ڪير چوي تا ناهي	۷۵۵	481
۵۵	هوش مامان هوش مان پيي بيهوش	۷۶۱	484
۵۶	هجر ماهيدي مارئيان اڙي سنيان مين تا	۸۲۰	511
۵۷	هوجي مارئڙا ٻيهر مان مِلن الله اوراهون ڪندن	۸۳۳	516
۵۸	هلي مهڙي حال وجي ڏوتن کي ڏسان آءُ	۸۷۴	534
۵۹	هُت تا ڪير هياس هِت ٿي ڪير آيس نہ ڄاڻان	۹۱۴	548
۶۰	هَي هَي هن جي جي حال سگر ٿيس نہ ساميڙن جي	۹۴۹	561
۶۱	هوان ٻاروچي نال پلڪ نہ پري پرين کؤن	۹۷۵	573
۶۲	هي نماڻي نال نجو اوهان ڙي اونيو	۹۷۹	575
۶۳	هتؤن اٿي تنهنجا هوت ويا تون تاپيي نہ ڪوشش ڪرين	۹۸۸	578
۶۴	هيڏي اچڻ جي آهہ ڙي پانڌي يار پرين کي	۱۰۰۳	584
۶۵	هوت اوهان تي آهي ننگ نماڻي جو	۱۰۲۹	593
۶۶	هوت ٻاجهون هِت هوان کهڙي طرح جيڏيون	۱۰۳۳	595
۶۷	هلان پنهل تو ساڻ ساڻ، هلي تنهنجي گولي ٿي گذاريندس	۱۰۳۵	595
۶۸	هي چڏيج هو ونيج متان ڪا ٻي ڳالهہ پڇيج	۱۰۵۱	601
۶۹	هن جو شرم سيوئي آهي تا پير مغان تي	۱۰۵۴	602
۷۰	هُتؤن هوت هلي وري عاشق دلاسو ڏيندو	۱۰۸۹	614
۷۱	هي وي ميان ويل اهائي گذرڳئي رات سپائي	۱۱۶۵	647
۷۲	هر جا حڪم هلائين تون يار پلا پلا	۱۱۷۴	650
۷۳	هڪ رانجهو ساڏي نال ڪيڙا ڪيا ڪريسين ميان	۱۱۷۶	651

		ڪافي نمبر	صفحو نمبر
٧۴	هَڻ آيا سجڻ آيا سؤ ڪريان شڪراني	١١٨٣	655
٧۵	هُئي وو تساڏي نال زاري لاهہ حجاب تون مکڙا وکاوين	١١٨٩	657
٧٦	هوت ڏنئي هيڏي ايندا ڪين ساٿي مونکي سچ چؤ	١١٩٧	661
٧٧	هو سان تيڏڙي نال ميان جهوڪان وسنئي شال	١٢٢۴	672
٧٨	هن غريب جو حال توکي معلوم آهي	١٢٧٨	698
٧٩	هادي اپڻا ڪرم فرمايا هُڻ تا بارو بار	١٢٨٣	700
٨٠	هادي جي سبق پڙهايا پلو سنيان	١٢٩٧	707
	ي		
١	يار جاني ري يار جاني ول اسان ڏنهن پالين	٢	101
٢	يار تيڏيان ڳاليهن ڳجهين سي تيڏيان ڳالهين ياد اسان نون	٧٩	142
٣	يار اسان ڏهون لکيان لکيان ني پٽيان	٨۴	145
۴	يار مرشد تنهنجون ديدان مشتاقن کي مارن ٿيون	١٣۴	171
۵	يار توسان ڪي تا ڏينهڙا لنگهايم	١٣٨	174
٦	يا امام حُسين عہ تو قدمن اُتون قربان ٿيان	١٦۵	189
٧	يا رسول الله جي روضہ جو مقرر ڪر سلام	١٦٦	189
٨	ياد مونکي اُهي آيون وو يار ڪيئي ڳجهيون جي ڳالهڙيون هوءِ هوءِ	٢٣٢	226
٩	ياد وو ياد رانجها سي ڳالهڙيون تنهنجون مونکي ياد	١٨٦	200
١٠	يار ميرا هر صورت رنگا رنگي آپ دکاويگا	٣٩٨	311
١١	يار عاشق دا ڪوئي احوال نهين تيکون پنهان اهيندا	٣٠٢	261
١٢	يار چڱي تُسان لائي وت ميڏي تيڏي وائي قسم آهي	٣٣٩	281
١٣	يار ملي تا مئين جيسان لوڪ ڪري مر ريسان	٣٧۴	299
١۴	يار مئن ڏهون ڪرين ڪا آوڻ دي	٣٩٠	308
١۵	يار ٿئين وجي ياقي متان هيءَ وسارين ميان	۴٢٨	325
١٦	يار پاڌي ڙي ميان يار ساٿي ڙي ڪيچڙا ڪڏهن اسان وٽ ايندا	۴۴٦	336
١٧	يار توسان منهنجي زاري آهي سو لک واري ميان	۴٩٧	360
١٨	يار اسان ٿيون مارن تنهنجيون الغرضايون	۴٩٨	361
١٩	يار چڱي توتان مونسان لائي ري دلبر لائي	۵١۵	370
٢٠	يار سجڻ تيڏي باندي هان باندي گهول گهماندي	۵١٧	371

		كافي نمبر	صفحو نمبر
٢١	يار ساٿيو ڙي يار پانديوڙي ڪيچن جي ڪل مونکي ڪائي ڏيجو	٥٥٧	390
٢٢	يار ٻڌا هوا لوءِ بلوءِ ٻيي تنهنجي هاچا حُسن جا	٥٨٠	401
٢٣	يارو مُنهنجو يار ڪٿي ڪٿي صورت سير ڪري ٿو	٦٠٠	411
٢٤	يارو اُهين يار دي ٻاجهون جُدا جالڻ مٿينون مشڪل	٦٧٢	646
٢٥	يار سڄن تيڏيان ڳالهين نهين لوڪ سڻاوڻ ديان	٦٨٦	453
٢٦	يار منهنجي ڪي ڪري منت وجي ڪائي	٧١٩	466
٢٧	يار توتان مونسان ڪيهي ڪيهي لنؤ لائي	٧٢٥	469
٢٨	يار ديواني سا ڪيئي ٻي تا ڪيهي آکئين ڳالهہ	٧٣٨	474
٢٩	يار لايو رنگ ڏس تون جي هئين ڪنهن حال ۾	٧٤٤	477
٣٠	يارو وچ بيخودي ڪڏهڻ ڪڏهڻ آوندي هون	٨١١	506
٣١	يار تسان ڪون ني حالوو آوين تہ آک سڻاوين	٨٥٥	526
٣٢	يار مُسافر هوءِ گيا مئين ڪينون آکان ڪوڪ وي	٨٦١	528
٣٣	ياقي ٿيو يار اسانکون دل نماٹي جي ڪسي	٩٣٣	555
٣٤	يار لڳي آءٔ هلندي تو سان وو رهنديس ڪيئن ٻنيور ۾	٩٧٢	572
٣٥	يار تنئيڪون اساڏهون آوٹا ول نهين پڇي جاوٹا	٩٨١	576
٣٦	يار ٻيلي ري متان مونکي هت ڇڏين	٩٩٧	582
٣٧	يار پنهڻ پيغامي ڪڏهن مُڪو ڪونہ مونکي	١٠٦٠	604
٣٨	يار دي ڪيتي جوڳڻ ٿيان حال برهہ دا سُنائون ڪيها	١١٤٠	636
٣٩	يار ڏاڍا رنگ رسائين تئين اُتي مئين صدقي ٿيوان	١١٧٧	552
٤٠	يار سانون نہ وسارين مئين تا هووان تيڏي نالي	١٢٣٤	677
٤١	يار سڄڻ ڪيئن سري توکي اسان ٻاجهون	١٢٣٥	678
٤٢	ياد مونکي اڄ پيون منيون ڳالهيون سُهٹا تنهنجيون	١٢٣٩	679
٤٣	ياد مونکي اُهي آيون يار ڪيئي ڳجهيون جي ڳالهڙيون	١٢٥٨	688
٤٤	يڪدن هوئين يڪدن وي ميانڻ تانہ تا مولا تانہ رهي	١٢٨٢	700

ڪافين ۽ سُرن جو داستان

صفحو

داستان آسا ۽ گجري جي ڪافين جو 101
داستان بلاولي جي ڪافين جو 124
داستان ڀيروي جي ڪافين جو 184
داستان ڌناسري ۽ توڏي جي ڪافين جو 211
داستان جهنگلي جي ڪافين جو 250
داستان سارنگ جي ڪافين جو 320
داستان بروه ۽ تلنگ جي ڪافين جو 327
داستان ڪسوري جي ڪافين جو 478
داستان پهاڙي جي ڪافين جو 482
داستان جوڳ ۽ ماري جو 504
داستان پورٻي جي ڪافين جو 559
داستان پيلي جي ڪافين جو 567
داستان سسئي ۽ ڪوهياري جي ڪافين جو 572
داستان ديسئي جي ڪافين جو 636
داستان مومل ۽ ڪيڏاري جي ڪافين جو 641
داستان ڪليان جي ڪافين جو 648
داستان ڪنڀات جي ڪافين جو 684
داستان ويهاڳ جي ڪافين جو 687
داستان ڪوئنسيه جي ڪافين جو 691
داستان مالڪوئنس جي ڪافين جو 697
داستان متفرقو ڪلام 699

مقدمو

مرزا علي قلي بيگ جي مختصر سوانح:

هيءَ هڪ حقيقت آهي ته سنڌ ۾ گُرجي خاندان جون سنڌي ادب جي ترقي ۽ واڌاري لاءِ ڪيل خدمتون شاندار ۽ يادگار آهن. ٻاهران آيل هن خاندان کي سنڌ ۽ سنڌي زبان سان ايتري محبت هئي جو هنن سوَن جي تعداد ۾ ڪتاب لکيا. سنڌ ۾ ٻئي ڪنهن به گهراڻي سنڌي زبان ۽ ادب جي ايتري خدمت ڪانه ڪئي آهي. ان خاندان جو هڪ ئي فرد شمس العلماء مرزا قليچ بيگ "هڪ رانجهو لکان دا مٺ" هو. اهڙيون شخصيتون صدين کان پوءِ پيدا ٿينديون آهن.

مرزا علي قلي بيگ به ان ئي شريف، معزز ۽ علمي ادبي خاندان مان هو. سندن والد جو نالو فريدون بيگ هو ۽ پاڻ شمس العلماء جو ننڍو ڀاءُ يعني فريدون بيگ جو چوٿون نمبر فرزند هو. مرزا علي قلي جي ولادت 1856ع ۾ ٽنڊي ٺوڙهي (حيدرآباد) ۾ ٿي. مرزا فريدون بيگ جا فرزند جوڙي جوڙي ٿي اسڪول پڙهڻ ويندا هئا. مرزا علي قلي بيگ شروع ۾ مرزا قليچ بيگ سان گڏ آخوند شفيع محمد وٽ قرآن پاڪ پڙهيو. ان کان پوءِ هن پنهنجي وڏي ڀاءُ مرزا قليچ بيگ سان گڏ حيدرآباد جي سنڌي اسڪول ۾ داخلا ورتي. پرائمري تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ ٻئي ڀائر انگريزي اسڪول ۾ به گڏ پڙهيا. ٻنهي ڀائرن جي پاڻ ۾ ڏاڍي محبت هوندي هئي.

مرزا علي قلي بيگ بمبئي يونيورسٽي مان انٽر پاس ڪرڻ کان پوءِ حيدرآباد موٽي آيو ۽ تعليم کاتي ۾ ملازمت ڪيائين. جيئن ته هو فارسي جو عالم هو تنهن ڪري کيس فارسي جو استاد مقرر ڪيو ويو. ان کان پوءِ ترقي ڪري ڊپٽي ايجوڪيشنل انسپيڪٽر ٿيو. سندن وفات 1904ع ۾ ٿي. ان وقت سندس عمر 48 ورهيه هئي.

مرزا علي قلي بيگ کي ٽي پٽ ۽ ٻه نياڻيون هيون. سندن وڏو پٽ مرزا نياز حسين، ٻيو نمبر مرزا امداد حسين ۽ ٽيون نمبر مرزا نثار حسين.

مرزا صاحب سنڌي کان سواءِ، عربي، فارسي، ترڪي ۽ انگريزي جو ماهر هو. خاص طور گرامر ۽ علم الڪلام تي کين وڏي مهارت حاصل هئي. ان سان گڏ موسيقي جو به ماهر هو. سندن تصنيف تاليف هن ريت آهي:

پهاڪن جو ڪتاب: هن ۾ اٽڪل پندرهن سو کن سنڌي پهاڪا ڏيئي، انهن جا عربي، فارسي، اردو ۽ انگريزي ۾ مترادف شامل ڪيا اٿائين.

بهترين ڪتاب آهي.

علم الڪلام: هيءُ ڪتاب عربي ۽ فارسي زبان ۾ آهي ۽ هن موضوع تي هڪ بهترين ڪتاب آهي.

لغات ثلاثہ: هن ڪتاب ۾ لفظن جون سنڌي ڪان علاوه عربي، فارسي ۽ انگريزي معنائون ڏنيون ويون آهن.

موسيقي جي زبان: هيءُ هڪ منفرد ڪتاب آهي. هن ڪتاب ۾ رنگين نقشن سان ساز ۽ ان مان نڪرندڙ آواز اچارن وسيلي سمجهايو ويو آهي.

ابتدائي عربي، فارسي گرامر: هن ڪتاب جو انگريزي ترجمو پڻ ڏنو ويو آهي.

اهي سمورا ڪتاب پنهنجي جاءِ تي نهايت ئي اهم آهن. جن مان اندازو لڳائي سگهجي ٿو تہ ڪين گهڻين ئي ٻولين تي مهارت حاصل هئي ۽ پاڻ موسيقيءَ جا ايڏا ماهر هئا، جو ان جي فن تي هڪ منفرد ڪتاب لکيائون.

مرزا صاحب سٺو ڪاتب پڻ هو. پنهنجي هٿ سان هڪ قرآن مجيد لکي، ان جو سنڌي زبان ۾ ترجمو ۽ تفسير پڻ لکيائون. اهي سمورا ڪتاب سندن پوين وٽ موجود هئا، جيڪي مرزا اعجاز علي بيگ 1980ع ۾ مرزا علي قلي عرف مرزا محب علي "محبن" وٽ ڏٺا هئا. پر افسوس جو هينئر اهي سندن پوين وٽ موجود نہ آهن.

مرزا علي قلي بيگ جو هيءُ ڪارنامو ساراهہ جوڳو آهي، جو هن وڏي محنت سان سچل سرمست جو ڪلام گڏ ڪيو ۽ پنهنجي خرچ سان 1902ع ۾ ان جو پهريون جلد ڇپرائي پڌرو ڪيو. ۽ ان جو نالو ڏنائين "رسالو ميان سچل فقير جو". هيءُ رسالو هريسنگهہ سکر واري ڪيس ڇپرائي ڏنو. رسالو ليٿو ۾ ڇپيل آهي. ان جي ڪتابت سيد قنبر علي شاهہ ڪئي، جيڪو پراڻي سکر جو وينل هو. رسالي جو ٻيو ڀاڱو 1903ع ۾ شايع ٿيو.

رسالي جي هن پهرئين جلد ۾ الف-ب وار ڪافين جي فهرست ڏنل آهي. ان ڪان پوءِ ديباچو شامل آهي، جنهن جي شروع ۾ مرزا صاحب لکيو آهي تہ "پڌرو هجي تہ سچل فقير جي ڪلام گڏ ڪرڻ ۾ مون گهڻي تڪليف ورتي آهي، سو هن ڪري جو شاعرن جي ڪلام ٻڌڻ جو شوق بہ پهريائين مون کي هن فقير جي ڪلام ٻڌڻ ڪان پوءِ پيدا ٿيو هو." پوءِ انهيءَ شوق ۾ مرزا صاحب سڄي سنڌ مان مختلف هنڌن تان 12 قلمي نسخا گڏ ڪيا. هڪ درازا مان، ٻيو ٽنڊي مير علي مردان خان جي مير صاحبن وٽان، ٽيون روهڙيءَ مان فقير غلام حيدر ڪان، چوٿون ديوان ليلارام سبارڊينيٽ جج ڪان، پنجون مرحوم مير صاحب مير حسين علي خان ٽالپر جي ڪتب خاني مان هٿ ڪيائين، جيڪو خيرپور مان مرحوم مير صاحب مير علي مراد خان ٽالپر وٽان آندل ڪتاب تان نقل ٿيل هو. ڇهون آندل فقير

ميراسي وٽان هٿ ڪيائين جنهن جو پيءُ ۽ ڏاڏو سچل سائين جي حضور ۾ ڪلام ڳائيندا هئا. آندل فقير پاڻ به چڱو ڳائڻو هو. ستون سچل سائين جي ٻالڪي فقير شير خان جو اصلاح ڪيل نسخو سندس پٽ مير محمد وٽان هٿ ڪيائين. اٺون ميان محمد يوسف فاروقي وٽان هٿ ڪيائين، جو سچل سرمست جي خاندان مان هو. نائون نسخو فاروقي خاندان جي هڪ ٻئي بزرگ فقير همت علي فاروقي جي هٿ اکرين لکيل ديوان چنديرام ٿلٽي واري جي ڪتب خاني مان هٿ ڪيائين. ڏهون هالا جي پيرن وٽان هڪ نسخو هٿ ڪيائين، پر اهو ڪن جاين تان اڌوهي کاڌل هو. ان نسخي ۾ جيڪو ڪلام ڏنل هو سو وري ٻئي ڪنهن نسخي ۾ ڪونه هو تنهن ڪري اڌوهي کاڌل سٽون يا ڪي لفظ لاچار ڪيس خالي ڇڏڻا پيا. انهيءَ اميد تي ته من ڪو ٻيو نسخو ملي وڃي، جنهن جي ذريعي اڌوهي کاڌل سٽون يا لفظ مڪمل ٿي سگهن. پر افسوس جو 100 سالن کان وڌيڪ عرصو گذرڻ باوجود اهي مڪمل ٿي نه سگهيا. ٻه نسخا منشي نظر محمد دويم منشي ناظر (1) شڪارپوريءَ کان کين مليا، جيڪي ٻين نسخن جي ڀيٽ ۾ سندن چوڻ موجب وڌيڪ مستند هئا. رسالي جو ٻيو ڇاپو پڻ هريسنگهه ڇپرايو جنهن جي ڪتابت عبدالله سومري ڪئي. ان جي اشاعت جو سن ڪونه ڏنل آهي.

اهي سمورا نسخا آڏو رکي مرزا صاحب سچل سائين جو رسالو تيار ڪيو. ڪن هنڌن تي کين ڪلام پڙهڻ ۾ ڏکيائي محسوس ٿي ته درازا وڃي سڄاڻ فقيرن سان صلاح مشورو ڪيائين. اهڙي ريت پنج ڇهه ڀيرا درازا ويو ۽ ٽي چار ڀيرا ميلي جي موقعي تي اتي وڃي فقيرن سان ملي مونجهارا درست ڪرڻ جي ڪوشش ڪيائين.

مرزا صاحب ان ڳالهه جو اعتراف ڪيو آهي ته کيس منشي نظر محمد ۽ آندل فقير کان گهڻي مدد ملي. پاڻ انهن جو شڪريو ادا ڪيو اٿائين. ان کان علاوه ڪن ماڻهن کان لکپڙهه ذريعي ڪلام جون صحيح پڙهڻيون معلوم ڪندو رهيو ته جيترو ٿي سگهي اوترو صحيح ڪلام هجي. آندل فقير کي پورو مهينو پاڻ وٽ رهائي پڙهڻيون درست ڪرائي مرزا صاحب هيءُ رسالو تيار ڪيو. جنهن جي پهرئين جلد ۾ 1338 ڪافيون شامل آهن.

هن رسالي ۾ مرزا صاحب سچل سرمست جي سوانح تي مستند مواد مهيا ڪيو آهي. مرزا صاحب سچل سائين جي دور کي ويجهو هو ٻيو ته آندل فقير ۽ مير محمد فقير جن جا والد سچل سائين جا ٻالڪا هئا، جيڪي سچل سائين جي حضور ۾ ڪلام ڳائيندا هئا، انهن فقيرن وٽان کين صحيح احوال معلوم ٿيو. ان کان علاوه هُو هن سلسلي ۾ ٻيا در به ڀيٽيندو رهيو. سڄاڻ فقيرن کان روايتون هٿ ڪيائين ايڏي محنت اڄ تائين ٻئي ڪنهن به اسڪالر کانه ڪئي آهي.

رسالي جا ڪاتب

1. قنبر علي شاهہ:

سکر ۾ سنڌي اسڪول جو سينئر ماستر هو جنهن کي هيڊ ماستر آخوند فقير محمد صديقيءَ ٻاراڻي ڪلاس جي ماستري ڏني هئي. قنبر علي شاهہ خوشنويسي ۽ ستار وڄائڻ ڪري مشهور هو. ٻاراڻي ڪلاس جي نصاب ۾ جيڪو بمبئي تعليم کاتي منظور ڪيو هو تنهن ۾ الف اک لکيل هو. قنبر علي شاهہ حڪم ڏنو تہ الف الله پڙهو ۽ پنهنجي قلم سان شاگردن جي ڪتابن تي اک ڍاهي الف لکيائين. جنهن تي مشن جي عيسائي مئڊم گوڙ ڪيو. پر ميان قنبر علي شاهہ پنهنجي حڪم تان نہ مڙيو. آخر ديوان چتريوج ايجوڪيشنل انسپيڪٽر انڪوائري ڪرڻ آيو ۽ ميان جي حڪم جي تائيد ڪري ويو. وري جڏهن ائنگلو ورنيڪيولر اسڪول جي هيڊ ماستر ديوان بهار سنگهہ شڪايت ڪئي تہ سنڌي چوٿين درجي مان ڇوڪرا جيڪي انگريزي اسڪول ۾ داخل ٿين ٿا، تن جي پيڙهہ ڪچي ٿئي ٿي، تنهن تي هيڊ ماستر ميان فقير محمد شاهہ صاحب کي چوٿين درجي تي رکيو(2).

2. عبدالله سومرو:

عبدالله ولد محمد بخش سومري جي ولادت گهوٽڪي کان ٽي ميل پري ڳوٺ علي محمد سومري ۾ ٿي. هن قرآن شريف جي ابتدائي تعليم ميان جي احمد علي ڪلهوڙي کان حاصل ڪئي جيڪو ڳوٺ شيخاڻي جو وينل هو. ان کان پوءِ فارسي تعليم مولانا نور محمد ملڪ عادل پوري وٽان حاصل ڪيائين. ڪتابت جو فن بہ نور محمد وٽان حاصل ڪيائين، جيڪو ان دور جو سٺو ڪاتب هو.

عبدالله سومري جو ڳوٺ ان وقت ديني تعليم جي لحاظ سان مشهور هو. مولانا تاج محمود امروٽي بہ ان ڳوٺ ويندو رهندو هو. عبدالله، مولانا امروٽيءَ کان گهڻو متاثر ٿيو ۽ هن سان گڏ خلافت تحريڪ ۽ مسجدن جي بچاءَ واري تحريڪ ۾ ڀرپور حصو ورتائين. ڪجهہ وقت پنهنجو ڳوٺ ڇڏي اچي امروٽ ۾ رهيو ۽ وڌيڪ تعليم بہ اتان ئي حاصل ڪيائين. ۽ اتي جي ڪاتبن کان ڪتابت جو فن پڻ سکندو رهيو.

امروٽ کان واپس ٿيڻ بعد پنهنجي ڳوٺ ۾ هڪ ديني مدرسو "مدرسہ تعليم القرآن" جي نالي قائم ڪيائين، جتي آخري عمر تائين شاگردن کي ديني تعليم ڏيندو رهيو. سندس ساڄي ٻانهن ڀڳل هئي، تنهن ڪري کاٻي هٿ سان ڪتابت ڪندو هو. اهوئي سبب آهي جو کيس "چپ نويس" يعني

ڪاپي هٿ سان لکڻ وارو سڏيندا هئا. پاڻ به پنهنجي نالي سان عبدالله چپ نويس لکندو هو. جيئن سچل جي رسالي ۾ لکيو اٿائين.

عبدالله، سکر ۽ حيدرآباد جي مشهور پبلشرس لاءِ اجوري تي ڪتابت جو ڪم ڪندو هو. هن ڪيترن ئي ديني ۽ اصلاحي ڪتابن جي ڪتابت ڪئي. سندس ڇپيل ڪتاب اڄ به ڪيترن ئي ڪتب خانن ۾ موجود آهن.

عبدالله سومري اسي ورهين جي ڄمار ۾ وفات ڪئي. سندس مزار ڳوٺ شيخاڻي جي ڀرسان ظاهر پير واري قبرستان ۾ آهي.

رسالو شايع ڪندڙ

- هري سنگهه:

ماستر هريسنگهه سکر وارو ڪتابن جو مشهور واپاري هو. سندس جنم 1857ع ۾ ٿيو. هن سکر ۾ ئي تعليم حاصل ڪئي ۽ اتيئي پرائمري اسڪول جو استاد مقرر ٿيو. هن پهريائين نصابي ڪتاب ڇپرائڻ شروع ڪيا، پر پوءِ هن مختلف موضوعن تي ڪتاب ڇپرائڻ شروع ڪيا. هو پنهنجا ڪتاب لاهور، آگري ۽ بمبئي جي ليٿو پريس مان ڇپرائيندو هو. ليٿو ۾ ڇپجندڙ سندس ڪتابن جي ڪتابت ماستر قنبر علي شاهه معصومي ۽ عبدالله سومرو ڪندا هئا. سندس دڪان سکر جي شاهي بازار ۾ هوندو هو. هريسنگهه 60 ورهين جي ڄمار ۾ چالاڻو ڪري ويو.

سچل سائين جا شايع ٿيل رسالا:

مرزا علي قلي بيگ واري رسالي کان پوءِ جيڪي سچل سرمست جا رسالا تيار ٿيا، انهن جو مختصر وچور هن ريت آهي:

داستان وڏو رسالو سچل سائين جو: هيءُ رسالو مسٽر هيمراج، ميان در محمد ۽ سندن ٻين دوستن تيار ڪيو. پر اهو هيمراج ۽ درمحمد وارو رسالو سڏيو ويندو آهي. هيءُ رسالو پوڪرداس ٿانورداس (3) تاجر ڪتب شڪارپور ڇپائي پڌرو ڪيو. هن رسالي ۾ 731 ڪافيون ۽ ڪجهه سي حرفيون شامل آهن. هيءُ رسالو مرزا علي قلي بيگ واري رسالي تان نقل ڪيل آهي.

آغا صوفي وارو رسالو: هن رسالي ۾ سچل سائين جي سوانح تفصيل سان ڏني وئي آهي. پر

ڪلام ٿورو آهي. ڪافيون تمام ٿوريون ڏنل آهن، پر بيت چڱي تعداد ۾ ڏنا ويا آهن. پير حسام الدين راشدي سچل ادبي ڪانفرنس 1981ع جي موقعي تي پنهنجي صدارتي تقرير ۾ آغا صوفي واري رسالي بابت هيءَ راءِ ڏني هئي:

”مان کي ياد آهي چڱي طرح تہ مرحوم گربخشاڻي جڏهن شاهہ جو رسالو شايع ڪيو. آغا صوفي مرحوم جيڪو هتئون جي درگاهہ جو اوترو ئي عقيدت مند، اوترو ئي عاشق وارفتہ ۽ جان فدا هيو جيئن اسان جو اڄ علي اڪبر درازي ڏسو ٿا پيا. انهيءَ ويچاري تمام سٺي نموني رسالو شايع ڪري، هيءُ تسڪين ڏيڻ ٿي گهري تہ گويا گربخشاڻي جي مقابلي تي هن شايع ڪيو هو سچل جو رسالو.

نماڻي فقير وارو رسالو: هيءُ رسالو درازا درگاهہ جي هڪ مريدياڻي ”هاسي ٻائي“ احمد آباد بڙودا مان ڇپرايو جنهن جو ٻيو ڇاپو سچل چيئر پاران ڇپجي چڪو آهي. هن رسالي ۾ آيل ڪلام مرزا علي قلي بيگ واري رسالي تان کنيل آهي. هن رسالي ۾ سچل جي ڪلام سان گڏوگڏ ميان صاحب ڏني جو ڪجهہ ڪلام پڻ ڏنو ويو آهي. هن رسالي ۾ 702 ڪافيون، 185 بيت ۽ 5 سي حرفيون شامل آهن.

رشيد احمد لاشاري وارو رسالو: هن رسالي ۾ سرائڪي بيت شامل نہ آهن. هيءُ رسالو بہ مرزا علي قلي بيگ واري رسالي تان نقل ڪيو ويو آهي. هن ۾ 445 ڪافيون شامل آهن.

ان کان پوءِ عثمان علي انصاري ”سچل سرمست جو سنڌي ڪلام“ مرتب ڪيو ۽ مولانا محمد صادق راڻيپوري سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام مرتب ڪيو. ۽ رسالي واري روايت کي ختم ڪري ڇڏيو. حالانڪہ مرزا علي قلي بيگ 1902ع ۾ سچل سائين جو ڪلام ڪٺو ڪري ان جو عنوان ڏنو ”رسالو ميان سچل فقير جو“ هو.

عثمان علي انصاري ۽ مولانا محمد صادق راڻيپوري وارا ٻئي ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ ڇپرايا. انهن ٻنهن ڪتابن جا ٻي ٽي ڇاپا ڇپجي چڪا آهن. اڄ ڪلهہ بازار ۾ اهيئي موجود آهن ۽ اسان جا عالم، اديب ۽ اسڪالر جيڪي هتي اچي مقالا پڙهن ٿا، سي انهن مان ئي حوالا وٺن ٿا. سرمست سلسلي جي 28 ڪتابن ۾ حوالا انهن ٻنهن ڪتابن تان ورتل آهن.

حقيقت هيءَ آهي تہ اهي ٻئي مرزا علي قلي بيگ واري رسالي تان نقل ڪيل آهن. مرزا صاحب واري سچل سرمست جي رسالي ۾ سنڌي سرائڪي ڪلام گڏيل آهي. اهو راڳڻين جي اصول موجب تيار ڪيو ويو آهي. هنن صاحبن ان جي هن ريت ورهاست ڪئي. سنڌي ڪلام انصاري صاحب مرتب ڪيو ۽ مولانا محمد صادق راڻيپوريءَ سرائڪي ۽ اردو ڪلام مرتب ڪيو. انهن ٻنهن ڪتابن بابت پنهنجي راءِ ڏيڻ کان بهتر آهي تہ ڪنهن ٻئي وڏي همعصر عالم جو رايو ڏنو وڃي.

پير حسام الدين سن 1980ع ۾ سچل سرمست جي ميلي جي موقعي تي منعقد ٿيندڙ ادبي ڪانفرنس ۾ پنهنجي صدارتي تقرير ۾ فرمايو هو تہ :

"... مون کي معلوم آ تہ سچل سرمست جو رسالو ايڊٽ ڪونہ ٿيو آ. تصحيح بلڪل ڪانهي ڪا. غلط آ, جيڪو رسالو مرحوم انصاريءَ جو ڇپيو."

وري 1981ع ۾ سچل سرمست ادبي ڪانفرنس جي موقعي تي پنهنجي صدارتي تقرير ڪندي فرمايو هئائون تہ :

"... ازين قسم جڏهن اسان شايع ڪيو هو مرحوم انصاريءَ جو رسالو تڏهن مون کي ياد آهي تہ هن مرزا علي قلي بيگ جو يا ڪنهن ٻئي جو رسالو بهترين ڪاتب ڪؤن نقل ڪرائي، سهڻو جلد ٻڌرائي، (ڪٿي آيو) سنڌي ادبي بورڊ ۾ پاڻ پيي ممبر هيو ۽ ظاهر آهي جيئن ممبر, ممبر جي پرده پوشي ڪري ٿو پيو. اهو عيناً (هو بهو) نقل آهي."

پير صاحب 1980ع واري سچل سرمست ادبي ڪانفرنس جي موقعي تي مولوي محمد صادق راٽيپوري واري ڪتاب تي راءِ ڏيندي چيو هو تہ: "سرائڪي ۾ جيڪو سنڌي ادبي بورڊ مولوي محمد صادق کان رسالو ڇپرايو سو بہ جعلي آ."

انهيءَ وچور مان اها ڳالهہ صاف ظاهر ٿئي ٿي تہ مرزا علي قلي بيگ پهريون عالم آهي، جنهن تحقيق جو صحيح حق ادا ڪيو. باقي پوين محض عقيدت جي آڌار تي رسالا تيار ڪيا. ٿوري گهڻي محنت آغا صوفي، عثمان علي انصاري ۽ مولوي محمد صادق راٽيپوري ڪئي. پر اهي بہ مرزا علي قلي بيگ جي معيار جا رسالا نہ آهن. انهن جي تيار ڪيل رسالن بابت سنڌ جي هڪ وڏي عالم جي راءِ پيش ڪئي وئي آهي.

حقيقت هيءَ آهي تہ مرزا علي قلي بيگ جيڪا محنت ڪئي، اهڙي محنت بعد جي مؤلفن کانہ ڪئي ۽ هيءَ بہ هڪ حقيقت آهي تہ بعد جي مؤلفن کي ڪي خاص قلمي نسخا هٿ نہ اچي سگهيا. مرزا علي قلي بيگ کي 12 قلمي نسخا هٿ آيا, ان کان علاوه کين پنهنجي وڏي ڀاءُ شمس العلماء مرزا قليچ بيگ جهڙي جڳ مشهور عالم جي رهنمائي پڻ حاصل هئي، تنهن ڪري اهو يقين سان چئي سگهجي ٿو تہ هن وقت تائين جيڪي سچل سرمست جا رسالا شايع ٿيا آهن, انهن مڙني ۾ مرزا صاحب واري رسالي جو مانُ مٿاهون آهي. پر اجان وڌيڪ مستند رسالي جي ضرورت آهي.

ڪريم بخش خالد مرحوم پنهنجي ڪتاب "سچل سائين" جي ديباچي ۾ پنهنجي پاران ۾ عثمان علي انصاري، مولانا محمد صادق راٽيپوري ۽ آغا صوفي جي تيار ڪيل "سچل جي رسالي" بابت

پنهنجي ناقدانہ راءِ جو اظهار ڪندي لکيو آهي:

”خيرپور ميرس ۾ ڪوٺايل پهرين سچل قومي سيمينار (1982ع) ۾ مرزا علي قلي بيگ مرحوم جي مرتب ڪيل ”سچل جي رسالي“ کي فوٽو آفسيٽ جي ذريعي ٻيهر ڇپرو ڪرائجي تہ بهتر ٿيندو ڇو تہ قديم توڙي جديد ڇاپن مان، اهوئي نسخو تحقيق جي ڪسوٽيءَ تي بهتر لڳي ٿو. پر مرحوم عثمان علي انصاري جي سنڌي ۽ مولوي محمد صادق راڻيپوري مرحوم جي سرائڪي ڇاپي کي ٻيهر ڇپرو ڪيو ويو جن ۾ پهرين ڇاپن واريون غلطيون تہ بدستور موجود آهن. پر ٻيو ڇاپو طباعتي لحاظ کان ڪسو آهي. ۽ متن بہ اهڙو ۽ ايترو ئي ناقص آهي، جيئن آغا صوفي مرحوم ۽ نماڻي فقير وارا ڇاپا آهن. آغا صوفي جي رسالي جي ٻياس مان صاف ظاهر آهي تہ ان باري ۾ گهڻو ٽڻو ڪم ديوان وليداس، سيٺ قيمت راءِ رهيجا ۽ پرنسپل نارائڻ داس شنگواڻي ڪيو آهي ۽ ان جو ثبوت اکيچار لفظن جي غلط صورت خطيءَ مان ملي ٿو. انهيءَ رسالي جي اشاعت، سچل سائين جي سچي سنيهي کي ڪوڙي ڪچ سان ملائي ڇڏيو آهي.“

هينئر اچو تہ سچل سرمست جي ڇپيل ڪلام تي هڪ نظر وجهون ۽ ان ۾ جيڪي گهٽ وڌايون آهن، سي ايمانداريءَ سان ظاهر ڪيون.

گهڻا سال اڳ راقم الحروف کي پنهنجي استاد پروفيسر عطا محمد حامي صاحب جي ذريعي هڪ قلمي نسخو مليو هو جيڪو هينئر سچل سرمست پبلڪ لائبريري خيرپور ۾ موجود آهي. اهو خطي نسخو تقريباً سؤ سوا سؤ سال پراڻو آهي. ان جا اڳيان پويان ورق ڦاٽل آهن، تنهن ڪري اها خبر پئجي نہ ٿي سگهي تہ اهو نسخو ڪنهن جو لکيل آهي؟ جيئن تہ ان ۾ سچل سرمست ۽ سندن همعصر شاعرن جو ڪلام موجود آهي، تنهن ڪري اهو چوڻ صحيح ٿيندو تہ اهو نسخو سچل سائين جي دور ۾ لکيو ويو يا سچل سائين جي وصال کان ٿورو پوءِ لکيو ويو هوندو. ان ڪري اهو نسخو پوين نسخن جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ مستند چئي سگهجي ٿو. راقم ان نسخي کي آڏو رکي، سچل سرمست جي ڇپيل ڪلام جو مختصر جائزو پيش ڪيو آهي.

سچل سرمست جي سمورن رسالن مان مثال ڏيڻ سان مقدمو طويل ٿي ويجي ها، تنهن ڪري هتي صرف ٻن ٽن رسالن مان ڪجهہ مثال ڏنا ويا آهن. مرحوم عثمان علي انصاري واري رسالي ۾ ڪافي 7 (4) جو ٿلهہ هن ريت آهي:

آءُ ادا سالڪ، سهي ڪر تون طلسمات کي،

ٻيج دوئي تان ڪل پوئـي، دور ڪـر درجات ڪي. (5)

خيرپور واري خطي نسخي ۾ ان ڪافيءَ جو ٽلهه هن ريت آيل آهي:

آءَ ادا سالڪ صحيح ڪر تون تا طلسمات ڪي،
ٻيج اهـا تـان سڌ پـويـئـي، دور ڪـر درجات ڪي. (6)

ان ڪافيءَ جو چوٿون شعر انصاري مرحوم واري رسالي ۾ هن ريت نظر ايندو.

تون ڪيئن وٺي ويهي رهين، هي هاءِ حڪايات ڪي،
ڳالهين منجهئون تا ڪين ٽئي ٻيج اوٺ عزي لات ڪي. (7)

اهو ساڳيو شعر خيرپور واري خطي نسخي ۾ هن ريت آيل آهي:

تون ڪيئن وٺي ويهي رهين، هي هاءِ حڪايات ڪي،
ڳالهين منجهئون تا ڪين ٽيندو تون اوٺ عزي لات ڪي. (8)

مٿين شعر ۾ اوٺ ۽ ٻيج لفظن جو اجايو اضافو ڪيو ويو آهي. جو تہ اوٺ لفظ جي هڪ معنيٰ ٻيج ڏاهہ پڻ آهي (9).

هينئر ان ڪافيءَ جو آخري شعر ملاحظہ فرمايو:

سچو روئين چو هيترو بس ڪر هن برسات ڪي،
تصديع تون چو ڏئين، محبوب جي محلات ڪي. (10)

خيرپور واري خطي نسخي ۾ ٻي مصرع هن ريت آيل آهي:

تصديع تون ڪيئن ٿو ڏئين، محبوب جي محلات ڪي.

هن شعر ۾ لفظ "چو" کان "ڪيئن" وڌيڪ موزون ۽ مناسب لڳي ٿو ڇاڪاڻ تہ چو لفظ مان اڻ ڄاڻائي ظاهر ٿئي ٿي، پر هن لفظ استعمال ڪرڻ سان اها معنيٰ ۽ مراد ظاهر ٿئي ٿي تہ تو جهڙو ڄاڻو اهڙو اڻ ڄاڻائي وارو ڪم ڪري، افسوس ۽ تجب جي ڳالهہ آهي!!

انصاري مرحوم جي رسالي ۾ آيل هڪ ڪافي جو ٽلهہ هن ريت نظر ايندو:

حاجي حج اڄ ڪيوسي، ڪعبو منهن محبوب جو. (11)

پر خيرپور واري خطي نسخي ۾ ان ڪافيءَ جو ٽلهه هن ريت نظر ايندو:

حاجي اڄ ڪيوسي ڪعبي منهن محبوب جي (12)

رشيد لاشاري مرحوم واري رسالي ۾ اهو ٽلهه وري هن ريت ڏنل آهي:

حاجي اڄ حج ڪيوسين، ڪعبو منهن محبوب ڏي (13)

هيئنر ٿورو غور جي نگاهه سان ڏٺو وڃي ته خطي نسخي ۾ آيل ٽلهه معنيٰ ۽ مفهوم جي لحاظ کان توڙي فني لحاظ کان صحيح نظر ايندو محققن خبر ناهي ڇو ان ۾ ڦيرڦار ڪري غير ضروري اضافا ڪيا آهن.

سچل سائين پنهنجي هن ڪافيءَ جي ٽلهه ۾ محبوب جي منهن کي ڪعبي سان تشبيهه ڏيندي فرمائي ٿو ته محبوب جي ديدار اسان کي حاجي بڻائي ڇڏيو. هيئنر ڪعبي وڃڻ جي ضرورت ڪانه آهي، چاڪاڻ ته محبوب جو منهن ڪعبو آهي، ان ڪعبي جي زيارت نصيب ٿي. اِئين ڄڻ اسان جو حج ٿي ويو ۽ اهڙي ريت محبوب اسان کي حاجي بڻائي ڇڏيو.

ان ساڳي ڪافي جي چوٿين شعر ۾ ٺيٺ سنڌي لفظ نانءُ لفظ ڪڍي، ان جي جاءِ تي انصاري مرحوم نام لفظ آندو آهي، خبر ناهي ته اِئين ڇو ڪيو ويو؟ اصل شعر هن ريت آهي:

هاريون ڙي حرمين ڏي، سندن نانءُ نيوسي

هڪ ڪافي جنهن جو ٽلهه آهي:

پرين هي پيغام، ساري ساٿيو ڏيجو.

انصاري مرحوم ان ۾ ”ساٿيو“ بجاءِ ”ساٿيا“ لفظ آندو آهي. ان ڪافيءَ جو آخري شعر خيرپور واري خطي نسخي ۾ هن ريت آيل آهي. (14)

جيهو تيهو آهه اصل ڪُئن، سچو سو سنديو سام (15)

اهو شعر انصاري صاحب واري رسالي ۾ هن ريت ڏنل آهي:

جيھو تيھو آهي اصل کئون، سچو گولو غلام (16)

هينئر خبر نٿي پوي تہ ڪهڙي مصلحت سبب صحيح ۽ سهڻي شعر ۾ تبديلي ڪئي ويئي آهي؟ ٻي هڪ ڪافي جو ٽلهہ خيرپور واري خطي نسخي ۾ هن ريت آيل آهي:

منهنجا واقف يار سدائين تون جيندو رهين. (17)

اهو ٽلهہ انصاري مرحوم واري رسالي ۾ هن ريت نظر ايندو:

منهنجا واقف يار سدائي تون جيئندين.

منهنجي ناقص راءِ موجب جيئندين، بجاءِ جيئندو رهين، وڌيڪ مناسب ۽ سهڻو لڳي ٿو. دعائيہ ڪلمي ۾ ائين ئي چيو ويندو تہ تون جڳ جڳ جيئندو رهين، سدائين جيئندو رهين. انهيءَ ساڳي ڪافي جو هيءُ شعر انصاري مرحوم واري رسالي ۾ نظر نہ ٿو اچي:

توئي جيھو ڪونہ لهان ٻيو مون جيها لک هزار.

سچل سائين جو رسالو مرتب ڪندڙ اديبن ۽ عالمن هڪ ڪافيءَ جو خبر ناهي ڪهڙي سبب مورڳو قافيو ئي بدلائي ڇڏيو آهي. اها ڪافي خطي نسخي ۾ هن ريت آيل آهي:

ڪڏين ايندؤ هڪ ٽيندؤ نت نهاريان سنديو واٽڙيون،
سانول ڪهين سانگ سان، اڱڻ اسان جي ايندؤ
اهو اٿئون آسرو بديون تا بخشيندؤ
ڪنهن ڏينهن هن ڏکيءَ کي، دوست دلاسو ڏيندؤ
پرين نيندؤ پاڻ سان، ڇپر تان نہ ڇڏيندؤ
ٽوري گهڻي ڏينهڙي، گولي ساڻ گڏيندؤ
پکا پکن سامهڻان، اوري آڻي اڏيندؤ.
سو ڏينهن ٽيندو ڪهڙو جو سچو ڪري سڏيندؤ. (18)

متين ڪافي ۾ محققن ڀهريون لفظ "ڪڏين" بدلائي "ڪڏهن" آندو آهي، حالانڪ ڪڏين خالص اترادي لهجو آهي. ٻي افسوسناڪ ڳالهہ اها آهي تہ قافيو جمع بجاءِ واحد ۾ آندو ويو آهي. يعني "ڪڏين ايندين هڪ ٽيندين نت نهاريون سندئي واٽڙيون" سڄي ڪافي ۾ ان ريت قافيا آندا ويا آهن. ان ريت سڄي ڪافي جو رنگ ئي بدلجي ويو آهي.

جڏهن اسان سچل سائين جي سرائڪي ڪلام جو اڀياس ڪيون ٿا تہ اهو معلوم ٿئي ٿو تہ سندس سرائڪي ڪلام ترتيب ڏيڻ وقت ڪلام جي صحت طرف گهٽ توجهہ ڏنو ويو آهي. سنڌي ڪلام وانگر ڪن هنڌن تي پنهنجي مرضي موجب ڦيرڦار پڻ ڪئي وئي آهي. هن هيٺ ان جا ڪجهہ مثال نموني طور پيش ڪيا وڃن ٿا. خيرپور لائبريري واري نسخي ۾ هڪ ڪافي جو ٿلهہ هن ريت آهي:

ڪيها اکيان نون رنگ لايئ رنگ لايؤ رنگ لايؤ. (19)

سڄي ڪافي ۾ اهو قافيو آندو ويو آهي، پر مولوي محمد صادق پنهنجي ڪتاب ”سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام“ ۾ ان ڪافيءَ جو قافيو ئي بدلائي ڇڏيو آهي. سندس ڪتاب ۾ ان ڪافيءَ جو ٿلهہ هن ريت آهي:

اکيان نون رنگ لايا، لايا لايا رنگ اکين نون.

نہ صرف قافيو بدلايو ويو آهي، پر ٻي بہ ڦيرڦار ڪئي وئي آهي. مثلاً: ان ساڳيءَ ڪافيءَ جو آخري شعر ان پراڻي نسخي ۾ هن ريت آيل آهي:

حيرت دي وچ مين تان هوئيان
سچو نانءُ سڏايؤ.

مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ اهو آخري شعر هن ريت نظر ايندو:

حيرت دي وچ هڪ جو ٿيان،
سچل سر هي سلايا (20)

اهڙيءَ ريت هڪ ڪافيءَ جو ٿلهہ خيرپور واري خطي نسخي ۾ هن ريت آيل آه ي:

ڪيهي لاءِ ڳيا ڳيا پرديسڙا، توبہ توبہ پرديسڙا (21)

مولوي صاحب واري ڪتاب مان ٿلهہ جو پويون اڌ الاجي ڇو غائب ڪيو ويو آهي. ان ساڳيءَ ڪافيءَ جو آخري شعر خيرپور واري قديم نسخي ۾ هن ريت آهي:

ڳالهہ عشق دي يار پيارل
سچو ڪون سمجهاءِ ڳيا.

مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ ان جي اصلاح ڪري اهو شعر هن ريت ڏنو ويو آهي:

عشق دي يار حقيقت ساري
سچو ڪون سمجهاءِ ڳيا. (22)

رشيد لاشاري واري ترتيب ڏنل رسالي ۾ اهو آخري شعر هن ريت نظر ايندو.

ڳالهه عشق دي يار پياري
سچو ڪون سجمها ڳيا (23)

هڪ ٻيو مثال ملاحظه فرمايو. خيرپور واري خطي نسخي ۾ هڪ ڪافيءَ جو ٽلهه هن ريت آهي:

اهي اکيان ڪهين نه لکيان، نال ماهي دي رنگ رتيان.

ان جو ڦهريون شعر ان نسخي ۾ هن ريت آهي:

ويڪڙ رانجهن دي ڪنون هور نه مائيي
رب ڏيڪڙ ڪيتي ڏتيان (24)

اهو ساڳيو شعر مولوي صاحب هن ريت ڏنو آهي:

ويڪڙ رانجهو دي، ڪنون هوڙ نه مائي
رب ڏيڪڙ ڪيتي ڏتيان. (25)

منهنجي ناقص خيال موجب ”هوڙ نه مائي“ جي بجاءِ اصل نسخي ۾ آيل ”هور نه مائيي“ (ٻيو ڪوهه نه اي امان) وارا ٻول وڌيڪ واضح ۽ صحيح معلوم ٿين ٿا ۽ ان ئي نموني شعر صحيح ۽ با معنيٰ ٿي سگهي ٿو.

ان ساڳي ڪافي جو هڪ شعر مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ هن ريت نظر ايندو:

عشق ماهي دا غالب هويا، وسريان ٻيان ڳلان ڪتيان. (26)

مگر خيرپور واري خطي نسخي ۾ اهو شعر هن ريت ڏنل آهي:

عشق ماهي دا غالب هويا، وسريان ٻيان ڳالهيان ڪتيان (27)

ان ڪافيءَ جو آخري شعر مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ هن ريت ڏنل آهي:

نال سڄڻ ڦري سچو مستانا، مي محبت ديان پي متيان (28)

خيرپور واري خطي نسخي ۾ اهو شعر هن ريت نظر ايندو:

نالي سڄڻ دي سچو رهن مستانيان،
محبت مي پي جي متيان (مدهوش ٿيون). (29)

هيئنر غور سان ڏٺو وڃي ته خيرپور واري خطي نسخي ۾ ڪافي صحيح صورت ۾ لکيل نظر ايندي. مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ قافيي جي تبديلي ڪئي ويئي آهي، جا مناسب نه ٿي لڳي. حقيقت ۾ ان قسم جي ڦيرڦار سان صحيح ڪافي کي فڪر توڙي فن جي لحاظ کان نقصان رسي ٿو. جا ڳالهه نهايت ئي ڏک ۽ افسوس واري آهي.

جيئن سرمست جي سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام سان هٿ چراند ڪئي وئي آهي، تيئن سندس اردو ڪلام سان به زيادتي ڪئي وئي آهي. حقيقت ۾ سچل سرمست جو اردو ڪلام سنڌي، سرائڪي ۽ هندي گاڏڙ آهي. اهو غزل راڱڻين تي مشتمل آهي ۽ ان کي "غزل نما ڪافيون" چئي سگهون ٿا. سندس اردو شاعري زبان جي لحاظ سان ولي دکني واري شاعريءَ سان ڪي قدر ملندڙ آهي. سندس اردو ڪلام ۾ ولي جي شاعريءَ وانگر "سون"، "سين" ۽ "ڪون" وغيره لفظن جو استعمال عام نظر ايندو. وٽس جمع جو طريقو به دکني زبان وانگر الف نون جيٰ اضافي وارو آهي. مثلاً فريادان، بهاران، هزاران، پڪاران، عاشقان وغيره. مثال لاءِ سندس هڪ غزل (ڪافي؟) ملاحظہ فرمايو:

ليا برہ بلبلی سون جب رت آنی بہاراں
فریاد وصل سیٹی، کرتا جون بیقراراں
ہم حال اسکون پوچھا عاشق گلون کا تم ہیں
کہہ وصل یا ہجر ہے، روتے ہیں زاروزاراں
منقار بیچ گل ہے، کرتے ہیں لکھہ فریاداں
کہہ یہی سبب کیا ہے، حاصل ہے گل ہزاراں
ان مجہ سون پھر سنایا، اے بے خبر برہ کا
اس کام میں رکھا کیا، مجھہ کوں رے آن نگاراں
آئیان نہ خوش فریاداں، میریان رے اس صنم کو
تس واسطے نہ چھوڑون سچو یہی پکاراں۔ (30)

اهو ساڳيو غزل مولوي محمد صادق واري ڪتاب ۾ هن ريت نظر ايندو:

بلبل کو برہ پہنچا، آئی ہے رت بہاراں
فریاد وصل اس کی، ہے مثل بیقراراں
میں نے یہ اس سے پوچھا، عاشق ہے تو گلوں کا
یہ وصل ہے یا فرقت، روتا ہے زارو زاراں
منقار ہے گلوں پر، پھر بھی ہیں لاکھہ نالے
یہ کیا سبب ہے آخر، حاصل ہیں گل ہزاراں
بلبل نے یہ بتایا، اے عشق سے بے بھرہ
اس باغ میں نہیں ہے، میرے لئے نگاراں
آئی نہ راس میری، فریاد میرے گل کو
اس واسطے سچل میں چھوڑون نہیں پکاراں (31)

هينئر پڙهندڙ حضرات اهو فيصلو پاڻ ڪري سگهن ٿا تہ سچل سائين جي اردو غزل (ڪافي؟) ۾ ڪيڏي نہ ڦيرڦار ڪئي وئي آهي. ان ڦيرڦار سبب سچل سائين جي اردو ڪلام جي اصل صورت ۽ قدامت کي ڪاپاري ڌڪ لڳو آهي. سچل سائين جي اردو ڪلام جا خاص الفاظ "کون"، "سون" وغيره تہ مولوي صاحب واري ڪتاب ۾ ڪٿي بہ نظر نہ ايندا. اهڙيءَ ريت سچل سائين جي قديم اردو ڪلام کي نئون رنگ روپ ڏنو ويو آهي. مرحوم رشيد لاشاري، پنهنجي ڪتاب ۾ مولوي صاحب کان بہ ٻہ وکون اڳتي نظر ايندو. هينئر سچل سرمست جو اردو ڪلام پڙهندڙ کي ائين محسوس ٿيندو تہ سچل سائين قديم دور جو نہ، پر جديد دور جو اردو شاعر آهي.

هينئر ان ڳالهہ جي سخت ضرورت آهي تہ خيرپور وارو خطي نسخو ۽ ٻيا ڪي قلمي نسخا هٿ ڪري مرزا علي قلي بيگ وارو رسالو آڏو رکي، انهن جي روشنيءَ ۾ سچل سرمست جو رسالو نئين سر تيار ڪيو وڃي. ان کان علاوه ميرن جي دور جي ٻين شاعرن ابوبڪر، محڪم الدين، قلندر گل محمد، فتح فقير ۽ ٻين شاعرن جو ڪلام پڻ ڪٺو ڪري ڇپرائڻ جي سخت ضرورت آهي. اميد تہ سچل اڪيڊمي جا سڄاڻ اديب منهنجي هن نماڻي گذارش تي غور ڪندا ۽ هن ڏس ۾ پنهنجون ڪوششون جاري رکندا.

سچل سرمست جا مشهور طالب

(الف) گهرام فقير جتوئي :

سچل سائين جي سوانح، ڪلام ۽ پيغام بابت هن وقت تائين جيڪا تحقيق ٿي آهي، سا اڃان اڻ پوري آهي. ٻين موضوعن کي ڇڏي فقط سچل سائين جي طالبن بابت ٿيل تحقيق تي نظر وجهڻ سان معلوم ٿيندو ته اها نه فقط اڻ پوري آهي، پر اختلافن سان پڻ ڀريل آهي. محققن سچل سائين جي طالبن جا فقط نالا ڳڻايا آهن. پر انهن بابت وڌيڪ تحقيق ڪانه ڪئي وئي آهي. هن سلسلي ۾ ڊاڪٽر تنوير عباسي پهريون شخص آهي، جنهن وک وڌائي نانڪ يوسف جي سوانح، ڪلام ۽ پيغام بابت معياري ڪتاب تيار ڪيو جيڪو سن 1983ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ ڇپائي پڌرو ڪيو. ان کان پوءِ سنڌي زبان ۽ ادب جي محسن ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ ڪافي بابت ”ڪافيون“ نالي معياري ڪتاب تيار ڪيو جنهن جو پهريون جلد سنڌي ادبي بورڊ سن 1985ع ۾ ڇپائي پڌرو ڪيو. جنهن ۾ سچل جي سلسلي وارن شاعرن تي نهايت ئي قيمتي مواد ڏنل آهي.

سچل سائين جي سيني ٻالڪن/طالبن جو ذڪر ڪيو ويندو ته هڪ ڪتاب تيار ٿي ويندو. تنهن ڪري آءٌ فقط ٽن ٻالڪن گهرام فقير جتوئي ۽ ڪن ٻين جو ذڪر ڪندس. سڀ کان پهرين گهرام فقير جتوئي جو ذڪر ڪجي ٿو جنهن بابت اسان جي محققن مفصل معلومات ڪانه ڏني آهي ۽ نه وري سندس صحيح سوانح لکي وئي آهي. ڪن محققن کيس لاڙ جو ڄاڻايو آهي (32). حالانڪ اها ڳالهه صحيح نه آهي. لطف الله بدوي مرحوم پير علي گوهر شاهه اصغر جي شاعري جو ذڪر ڪندي لکيو آهي ته: "اصغر جو شعر جن ٻڌو آهي، تن کان پڇو ته سندس شعر ۾ ڪيڏو نه سوز ۽ ساز آهي. هن ئي درد مان فقير حمل خان لغاري ۽ گهرام فقير جهڙن دردنگار شاعرن درس ورتو (33). اها راءِ پڻ تحقيق طلب آهي.

اهي روايتون ۽ رايا پڙهڻ کان پوءِ دل ۾ خيال ٿيو ته گهرام فقير بابت وڌيڪ تحقيق ڪئي وڃي ته جيئن محققن کي ڇنڊ ڇاڻ ڪرڻ ۾ آساني ٿئي. تحقيق ڪرڻ لاءِ راقم گهرام فقير جي پوين سان ملاقات ڪئي. جنهن ۾ نانڪ فقير عمر نوي ورهيه ۽ رانجهڻ فقير عمر سٺ سال. هي ٻئي فقير، گهرام فقير جي مزار جا مجاور آهن. حڪيم نظام الدين جتوئي ولد مولوي فقير الله ويٺل شهر لاڙڪاڻو عمر پنجاهه سال جنهن وٽ گهرام فقير ۽ بخش علي جو ڪجهه ڪلام موجود آهي. ان کان علاوه فقير وندر علي ڀٽي، ويٺل باڍهه عمر نوي ورهيه ۽ نوجوان اديب روشن علي تنيو ويٺل يارو ديرو ضلع لاڙڪاڻو

پڻ هن سلسلي ۾ مدد ڪئي. انهن وٽان مليل معلومات جي آڌار تي گهرام فقير جي سوانح بابت ڪي ڳالهيون عرض ڪجن ٿيون.

گهرام فقير ولد بخش علي فقير، ولد غلام حيدر فقير اصل ۾ پاڳ ناڙيءَ جا ويٺل هئا. سندن ڏاڏي غلام حيدر فقير کي بيل پٽ ۽ نوتال جي وچ ۾ ديهه بگو خان جتوئي ۾ جاگير مليل هئي. سندس پاڙو بارگ آهي ۽ نئن بارگ تي اهو نالو شايد سندن پاڙي جي مناسبت سان پيو.

بخش علي فقير اتان لڏي اچي نواب شاهه ضلعي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ ۾ ويٺو. والد جي وفات کان پوءِ گهرام فقير اچي ٽرڙي هاشم جي ويجهو ڳوٺ ٻڌو. ٽرڙي هاشم نصير آباد کان لاڙڪاڻي طرف اٽڪل ڏهه ڪلوميٽر پري آهي. گهرام فقير جي اچڻ کان پوءِ سندس هڪ عزيز خيرو پڻ اچي اتي رهيو ۽ سندس نالي پٺيان ڳوٺ جو نالو خيرو مشهور ٿيو.

نانڪ فقير جي روايت موجب گهرام فقير جي ولادت سن 1162ھ ۾ ٿي. عربي، فارسي جي تعليم پنهنجي والد بخش علي ۽ ملا فيض محمد کان حاصل ڪيائين. ٻارهن مهينا ڪن سنڌ ۽ بلوچستان جو سير ڪيائين. ڀوهه جوانيءَ ۾ ڪيس سچل سائين وٽان فقيري ملي ۽ سچي سائين کين پنهنجي پڳ عطا ڪئي. گهرام فقير کي نرينو اولاد هڪ پٽ هو جنهن جو نالو ٻهرام هو جيڪو ڀوهه جوانيءَ ۾ فوت ٿي ويو.

گهرام فقير جا وڏا درازي درگاهه جا پيڙهياٽا مريد هئا. فقير صاحب جو والد مولانا بخش علي هڪ وڏو عالم ۽ صوفي درويش هو. ان ئي خاندان مان بخش علي ثاني وڏو شاعر ٿي گذريو آهي (34). ساڳئي خاندان مان فقير الله نالي هڪ شاعر ٿي گذريو آهي (35).

دوست ساٿي: فقير صاحب جو ان دور جي درويشن ۽ فقيرن سان پرت جو پيچ هو. خاص طور نانڪ يوسف (وفات 1269ھ)، خير شاهه (36) (وفات 1236ھ کان پوءِ)، ڏنل فقير ويٺل جهل مگسي (وفات 1260ھ کان پوءِ)، فقير غلام حيدر شر (37) سندس گهرا دوست هئا.

وفات ۽ مدفن: گهرام فقير وڏي ڄمار ماڻي. هڪ روايت موجب سچل سائين جيتري ڄمار ۾ يعني نوي ورهين جي عمر ۾ سن 1262ھ ۾ وفات ڪيائين. سندس مزار ٽرڙي هاشم ويجهو ڳوٺ خيرو خان جتوئي ۾ آهي. سندس فرزند ٻهرام فقير جي مزار سندس مزار سان لڳولڳ آهي.

گهرام فقير سچل سائين جي درگاهه تي گهڻو ويندو رهندو هو. اڪثر گهوڙي تي چڙهي درازين ويندو هو. سچل سائين کيس تمام گهڻو پيارو گهرندو هو. اهوئي سبب آهي جو سچي سائين کيس پنهنجي پڳ امانت طور ڏني هئي.

جڏهن سچل سائين جو وصال ٿيو ته اها ڏک ڀري خبر ٻڌندي ئي پيرين پيادو رئندو درازين روانو ٿيو. رستي ۾ سچل سائين جي شان ۾ هڪ سي حرفي جوڙي هئائين جا اڄ ملي نه ٿي سگهي. سندس هڪ ڪافي خيرپور پبلڪ لائبريري ۾ رکيل هڪ قديمي بياض ۾ محفوظ آهي، جيڪا سچل سائين جي وصال وقت چئي هيائين، جنهن جو ٿلهه هن ريت آهي:

هو سچو سالڪ سچل، دانهه درازي در هيو

هيءُ هڪ حقيقت آهي ته گهرام فقير ۽ اصغر سائين جون ڪيتريون ئي ڪافيون ساڳئي رنگ ۾ چيل آهن. خاص طور ٻنهن جون ڊگهي بحر واريون ڪافيون نهايت ئي خوبصورت آهن. اصغر سائين جي ڪافين جا ڪجهه ٿلهه مثال ملاحظه فرمايو:

1 – ڪعبي وڃن ڪيئن ڪاپڙي، جي عام ڪان آجا ٿيا
2 – رمزان رانول منهنجي روح ۾ اڄ ڪي وري لايون نيون
3 – ڪانگل ڪڍي دل تو ڏيان، جانب اڱيان جي تون ڪئين

هينئر گهرام فقير جي ڪافين جا ڪجهه ٿلهه مثال طور پيش ڪجن ٿا:

1 – ناپيد ڳالهيون نينهن جون، تنهن مان ڇا ڄاڻن عام ميان
2 – ناحق وڃايئي نينهن ري، ساري عمر افراد ميان
3 – عشق خنجر ڪوڙيا ته به منهن نه مستن موڙيا

هن ڳالهه کان ڪو انڪار ڪري نٿو سگهي ته راشديه خاندان کي روحانيت خواه علم ادب جي سلسلي ۾ بلند مقام حاصل آهي. گهرام فقير جي دور ۾ پير علي گوهر شاهه اصغر (وصال 1263هه) گادي نشين هئا. گهرام فقير هڪ صوفي درويش هو. هو اصغر سائين جهڙي عالم، عارف، عاشق ۽ پرسوز شاعر جي خدمت ۾ ضرور حاضر ٿيو هوندو. هن سلسلي ۾ مستند روايتون ڪونه ٿيون ملن. فقط هڪ واقعي بابت ٻه مختلف روايتون موجود آهن. هڪ روايت ديوان بيدل جي مقدمي ۾ ڏنل آهي. ٻي ڪجهه ڦير ڦار سان گهرام فقير جي پوين وٽان معلوم ٿي. هتي اهي روايتون پيش ڪجن ٿيون.

هڪ روايت موجب نم جي ڳوٺ ۾ اصغر سائين جن پنهنجن مريدن وٽ ترسيل هئا. اتي ڪنهن سلوڪ واري فقير جي طلب ڪيائون. سندن مريد گهرام فقير کي وٺي آيا. ان وقت اصغر جي عمر پندرهن ويهه ورهيه هئي ۽ گهرام فقير پوڙهو ٿي چڪو هو. فقير صاحب اصغر سائين جي حڪم

تي جامو پائي، ڇيريون ٻڌي، جيڪا ڪافي چئي سا ڪافين جي اڪثر پراڻن بياضن ۾ موجود آهي. ان ڪافي جو ٿلهه هن ريت آهي:

ناحق وڃايئي نينهن ري، عمر سڄي افراد ميان.

هي روايت جيڪا نانڪ فقير کان معلوم ٿي، ان موجب گهرام فقير درازين ويندي يا ايندي ڪنگريءَ وٽان گذريو تہ پير صاحب کي پتو پئجي ويو. مريدن کي حڪم ڪيائين تہ "فقير کي هتي وٺي اچو". فقير حاضر ٿيو. سائين جن چيس تہ "اهو گهرام تون آهين جنهن سچل کي ڪاريو آهي." ٻيا بہ گهڻا ئي سوال جواب ٿيا. اصغر سائين کيس چيو تہ "اهڙو فقير آهين تہ هينئر جو هينئر ڪلام ٺاهي ٻڌاءِ" فقير ڪافي چوڻ شروع ڪئي تہ شاهہ صاحب بيهوش ٿي ويو. فقيرن گهرام فقير تي پٿر ۽ سروٽا وسايا. فقير رتو رت ٿي ويو جڏهن پير صاحب هوش ۾ آيو تہ فقيرن کي تنبيهہ ڪيائون ۽ فقير صاحب کان سڄو ڪلام ٻڌائون.

مٿين بحث مان اهو چٽيءَ ريت واضح ٿئي ٿو تہ گهرام فقير پير علي گوهر شاهہ اصغر جو گهڻو عقيدت مند هو. پر طالب سچل سائين جو هو. جيئن بيان ٿي چڪو آهي تہ گهرام فقير وڏي ڄمار ماڻي. ان دور جي مشهور ڪافي گو شاعرن سان سندس دوستي ۽ نيازمندي هئي. سڀ کان وڏي ڳالهہ تہ هو سچل سائين جي صحبت ۾ رهيو ۽ اتان ئي شاعري ۽ فقيريءَ جو فيض حاصل ڪيائين. گهرام گهڻو ئي ڪلام چيو هوندو پر افسوس جو اٽڪل سندس پنجاهہ کن ڪافيون ۽ هڪ سي حرفي محفوظ آهي. باقي ڪلام ضايع ٿي ويو. سندس ڪجهہ ڪلام مير محمد حسين علي خان واري بياض ۾ موجود آهي. ان بياض ۾ سندس 30 ڪافيون ۽ هڪ سي حرفي محفوظ آهي. ڪجهہ ڪلام سندس پوين وٽ موجود آهي. ٿورو گهڻو ٻين بياضن ۾ ملي ٿو.

گهرام فقير جي ڪلام جي مطالعي مان معلوم ٿيندو تہ سندس ڪلام ۾ فني پختگي سان گڏوگڏ فڪر جي گهرائي پڻ نظر ايندي. عشق سندس ڪلام جو اهم جز آهي. سندس هيءَ ڪافي ڪيترن ئي بياضن ۾ موجود آهي:

ناحق وڃايئي نينهن ري، ساري عمر افراد ميان
ڪوڙيون ڪتابن جون پڙهي، ٿئين مولوي مقصاد ميان
ڪاغذ ڪارا ڪيئي ڪيترا، برهين بنا برباد ميان
منهن ڏکي ماڻهن کنان، زاهد ٿئين تون زياد ميان

حق نہ حاصل تو ڪيو ٿئين عشق ڪئون آزاد ميان.
گوشي ويهي گهرام چئي، ڪر يار کي تون ياد ميان
تو ۾ نظارو نينهن جو وٽ عشق ڪئون ارشاد ميان.(38)

فقير صاحب عشق جي عظمت ۽ اهميت بيان ڪندي ٻڌايو آهي تہ عشق کان سواءِ جيڪا عمر گذري ٿي، سا افراد سمجهڻ گهرجي. جيڪڏهن عشق شامل نہ آهي تہ ڪروڙين ڪتاب پڙهڻ مان هڙ حاصل ڪونہ ٿيندي، هو ٻڌائي ٿو تہ ڪفر اسلام جي جهيڳڙي کان پري ٿي عشق تي اعتقاد رک ۽ نينهن جو نعرو هڻي سڀ وهم وسوسا، شڪ گمان لاهي شاد ٿي. هن ڪافي ۾ زاهد خشڪ جي بہ چڱي لاک لاٿي اٿائين. آخري شعر ۾ "وفي انفسڪم" جي طرف اشارو ڪندي عشق کان ارشاد وٺڻ جي تلقين ڪئي اٿائين. ٻي هڪ ڪافي ۾ فرمايو اٿس:

ڪاغذ ڪالي ڪرين مطالع برهہ بنان برباد.

هڪ ڪافي ۾ ٻڌايو اٿس تہ حسن جو جلوو باوضو ٿي پسڻ گهرجي. سجدو بہ تڏهن قبول پوندو جڏهن ماهي جي منهن کي ڪعبو ڄاڻي، نماز جي نيت ڪبي. مطلب تہ عشق کان سواءِ ٻي ڳالهہ اجائي آهي.

حسن ويکڻ داوي، وضو ڪيتو سي، نينهن نماز مين نيتي
سجدا ساڏا وي ثابت هويا ميان، ماهي منهن مسيتي.

سندس ڪن ڪافين ۾ رندي ۽ بي باڪي واضح نظر اچي ٿي. گهرام فقير پنهنجي هڪ ڪافي ۾ ٻڌائي ٿو تہ جنهن کي يار ياد آهي سو دين ڪفر کان آزاد آهي. حاجي سڳوري کي مخاطب ٿيندي فرمائي ٿو تہ : "مڪي مان موٽي، پاڻ کي خوشيءَ مان حاجي سڏائين ٿو اهو حج بہ تڏهن حج آهي جڏهن اندر ۾ عشق هجي." فرمائي ٿو:

يار جنهين نون هوسي ياد، دين ڪفر ڪنون هي آزاد
مڪي ويندئين، حاجي سڏويندئين، عشق بنان افراد

عاشق ۽ زاهد جي ڀيٽ ڪندي ٻڌائي ٿو تہ زاهد وٽ ويراني ئي ويراني آهي، پر عاشق جو گهر سدا آباد آهي.

زاهد دي گهر گهني ويراني، گهر عاشق دا سدا آباد

گهرام فقير پنهنجي هڪ ٻي خوبصورت ڪافي ۾ عاشقن جي قربانين جو ذڪر ڪندي ٻڌائي ٿو ته عشق جي رازن کان هرڪو واقف نه آهي. اهي راز ۽ رمزون فقط عاشق ئي ڄاڻي ٿو. ان ڪافي ۾ عاشقن جي قربانين جو ذڪر تمام سهڻي نموني ڪيو اٿائين. هو ٻڌائي ٿو ته قرباني ڏيڻ جون سوين سڏون ڪن ٿا، پر ڪو ڪو قرباني ڏئي ٿو:

ناپيد ڳالهيون نينهن جون، تن مان ڇا ڄاڻن عام ميان
سوين سورهيه سنيري هليا، هن تڪيي تي تمام ميان
ڪوڙين مان هن ڪات تي، ڪوهڪ ڀريندو هام ميان
سوريءَ تي هسوار ڪيئي، منصور ڪي ڏيئي مام ميان
ڀري پيالو پريم جو هن جُنگ پيتو جام ميان.

آخري شعر ۾ ڪربلا جي شهيدن جي قرباني ۽ وفاداريءَ جو ذڪر ڪندي فرمايو اٿس ته:

قالوا بليٰ جي قول تي، ٻڌو عاشقن احرام ميان
سرڙا ڏنا اتي صادقن، ڪنهن غرض ۾ گهرام ميان.

ٻي هڪ ٻي ڪافي ۾ فرمايو اٿس ته:

عشق خنجر ڪوڙيا، ته به منهن نه مستن موڙيا،
توڙي پاڻ محبن ٻوڙيا، ته به منهن نه مستن موڙيا.

هن ڪافي ۾ ڏک درد جي تصوير نهايت ئي اثرائتي نموني چٽي اٿائين. ان کان علاوه نهايت ئي پيارا ۽ نيارا قافيه نظر ايندا.

پرين سندي پنبڻين پڇاڙي، ورهن وارا واڍوڙيا
نيزا گهمائيون نينهن جا، اچي پاڻ پرين پوڙيا
قهري ڪٽڪ قريب جا، هي هي ڪنهين نا هوڙيا
اچي جوش وارن تي جنبيا، چوهٽون جي دلبر چوڙيا
سڏ تنين کي سور جي، جن جا اندر آهوڙيا
گهرام غمزا غم سندا، جن کي لڳا تن لوڙيا

گهرام فقير جي ڪلام ۾ سنڌي ماحول جي هوبهو تصوير نظر ايندي. ان ۾ سورمين جو ذڪر آهي ته ان سان گڏ ڪانگل جا قرب ۽ جوڳيئڙن جو ذڪر پڻ نظر اچي ٿو. سندس سرائڪي ڪافين ۾ هير رانجهي جو داستان نهايت ئي خوبصورت نموني ڳايل آهي. گهرام فقير موسيقي جو ماهر هو. پاڻ سٺو ڳائڻو هو. پنهنجون ڪافيون نه فقط پاڻ ڳايائين، پر ٻين به ڪيترن ئي ڳائڻن سندس ڪافيون ڳايون، تنهن ڪري سندس ڪافيون سڄي سنڌ ۾ مشهور ٿي ويون. ڪيترائي شاعر سندس ڪلام کان متاثر ٿيا ۽ سندس ڪافين پران ڪافيون چيائون. مطلب ته سندس ڪلام ادب جو هڪ املهه خزانو آهي، جيڪو سمورو گڏ ڪري ڇپرايو ويندو ته سنڌي ادب مالا مال ٿي ويندو ۽ سچل سائين جي شاعرائي فيض جو اندازو لڳائڻ ۾ آساني ٿيندي.

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ پنهنجي ڪتاب "ڪافيون جلد پهريون" ۾ گهرام فقير جون 13 ڪافيون ڏنيون آهن. هتي نموني خاطر سندس ست ڪافيون ڏنيون وڃن ٿيون. جيئن پڙهندڙ سندس شاعري کان ڪي قدر واقف ٿين.

ڪافي: 1

ياد دي ڪامڻ ڪيتي، ويکو ڪملي وي
1. رين انڌاري وي سوڙهيان ڳليان،
محب ميري ٻانهن ليتي
2. دوست سڄن دي وه دي وٽڙي
بسم الله ڪي پيتي
3. حسن ويکڻ دا وي وضو ڪيتوسي
نينهن نماز مين نيتي
4. سجدا ساڏا وي ثابت هويا ميان
ماهي منهن مسيتي
گڏ گهرام دي ميان! يار ڇلين
ڪديسي غير پليتي.

ڪافي: 2

دلـيـن دا عـبـب ڏنـو سـي، ڏاڍا ڪـو جـادوگـر وي
1. حسن دا جلوه ڏيک ڪراهڻ، ڳيو سي وطن وسر وي
اسان تساڏي هوءِ رهيا سي، نيڻان دي نوڪر وي
ڪيس ڪاريهر رخ تي چٽڪي، ڏيل ڳيو سي ڏر وي
غرض گهرام ڪون يار ملڻ دي، دوست دلاسي ڪر وي

ڪافي: 3

چو جدائي ۾ جيئين، هڪ قرب تئون قربان تي
1. چو ٿو وتين تون پُور ۾، عاشق ڪهڙو ارمان تي
مر، تان ملين محبوب کي، مشڪلون آسان تي
2. لاهي لاڳاپا لوڪ جا، تون نينهن اڳيون نيشان تي
هوڪو ڏيئي حلاج جو چوٽي چڙهي چوگان تي
3. عشق جي آڙاهه ۾، جلدي جلي جولان تي
جي شوق شمع جو رکين، تان تون پچي پروان تي
4. چڏ گيسر گهرام تون، ادا جُود ڪر جوان تي
مر مارني منصور جان، سوريءَ چڙهي سلطان تي.

ڪافي: 4

ڪيئن لايوَ نيئي لا... نينهڙو ڏاڍن سان ميان
1. دل ڏاڍن ڪئون نيئي گهايئ هٿ هاٿي چا آيوَ
2. تو جيها ڪي لک موهيا، اڳ نہ ڪنهن سمجهايوَ
3. ڳالهيون ڏاڍن جون آهن ڏاڍيون، ڀرين نہ، ڪن پولايوَ
4. گهڙي مارن، گهڙي جيارن، پيچ تنهين سان پايوَ
5. گڏ گهرام آهيون توئي سان، هادي سوهڻي فرمايوَ

ڪافي:5

يار سڄڻ تيڏي گولي، اسان تان ٻانهپ ٻولي
مين گهولي
1.پاءِ پنگهوري امان جا ڏتڙي
لنؤن تيڏي دي لولي
2. نال نماڻي دي اينوين لايو
جيوين هندو دي هولي
3. دين ڪفر ڪنون توبهه ڪيم
ڳڻان تيڏيان دي ڳولي
4. تيڏي آهيس، تيڏي طلبيم
اوران ڪنون ڳيون اولي
5. مين اياڻي نينهن ڪيا ڄاڻان
تيڏي هڻ چولي
6. طرفئون تيڏي طعني، اسان تان
جهلئي جهولي

ڪافي:6

بخت ٿيا بحال، منهنجا يار!
مون سان لنؤ لائي لائي
1. لنوين ڪالهاڪون ڪانگ ٿو
اڄ جاني سو ايندم جائي
2. سا سيباڻي ساهه ڪي ٿي
او جا هير اوڏاهون آئي
3. گڏ گهرام سان يار دلبر
اچي ٿيو ڀاڱي ڀائي

ڪافي: 7

رهيان ميڏي روح، ڍولڻ ديان منيان ڳالهيان
1. دوستي ڀاجهؤن دوست دي، ڀلاوي
خيال سيئي کوهہ
2. مفت ڀريسان مجري، ڀلا ري
سانجهي تي صبوح
3. اڇا ڪيتس اجرا، ڀلا وي
پياري دي پاڀوهہ
4. اساڏي بخت بحال ٿئي
جاني آيا جوهہ
5. گوش تي گهرام ڪون، ڀلا وي
والي دي وروهہ

(ب) سيد خير شاهہ :

سيد خير شاهہ سچل سائين جو پيارو طالب هو. رتيديري جو رهاڪو هو.جيئن پاڻ ئي پنهنجي هڪ ڪافي ۾ فرمايو اٿائون:

وچ مڪان رتيديري خير شاهہ نانءُ سڏايان.

ان مان ظاهر ٿئي ٿو تہ رتيديري ۾ سندس مڪان هوندو هو جتي فقراهي ڪچهريون ۽ راڳ رنگ جون محفلون ٿينديون هونديون.

سيد خير شاهہ جي زندگيءَ جو احوال ڪٿان بہ معلوم ٿي نہ سگهيو آهي. سندس ولادت ۽ وفات جو سن بہ پڪ سان ڪو چئي نہ ٿو سگهجي. سندن زندگيءَ بابت ڪي روايتون مشهور آهن، جيڪي هيٺ ڏجن ٿيون.

مشهور صوفي شاعر غمدل فقير جي فرزند لطف علي فقير جي روايت موجب شاهہ صاحب گهڻو ڪري پردي ۾ رهندو هو. سواءِ ڪن ويجهن عزيزن ۽ دوستن جي ڪنهن سان منهن ظاهري ڪري

نه مليو. بيحد خوبصورت جوان هو. سندس وار تمام ڊگها هوندا هئا، جي سدائين کليل هوندا هئس. چون ٿا ته اڪيلائي ۾ پنهنجا وار ڇت سان ٻڌي رياضت ڪندو هو.

خير شاهه سچل سائين جو ڪيئن مريد ٿيو؟ ان بابت به پڪ سان ڪجهه چئي نه ٿو سگهجي. سچل سائين جي لاڙڪاڻي سان ڪا لنؤ لڳل هئي. پاڻ به ٽي ڀيرا لاڙڪاڻي ويا هئا. ٿي سگهي ٿو ته سائين خير شاهه اتي سندن خدمت ۾ حاضر ٿي، طالب ٿيو هجي. يا اهو به ممڪن آهي ته سچل سائين جي طالب گهرام فقير سان گڏجي درازا ويو هجي ۽ اتي سچل سائين جو طالب ٿيو هجي. بهرحال، ان باري ۾ ڪا به ڳالهه پڪ سان چئي نه ٿي سگهجي.

هڪ روايت موجب خير شاهه جي ولادت 1190هه ۾ ٿي ۽ 1260هه ۾ هيءُ مٽيءَ جو ملڪ ڇڏي، وڃي پنهنجي مالڪ حقيقي سان مليا. جتي سندن اوتارو هو اتي ئي کين دفن ڪيو ويو. شايد پاڻ اهڙي وصيت ڪئي هجين. هينئر اوتاري واري هنڌ تي غلام قادر دايي جو گهر آهي. اهو گهر ٽيليفون ايڪسچينج جي ڀرسان آهي. شاهه صاحب جي مزار غلام قادر جي گهر اندر آهي. جتي اڄ به عقيدتمند اچي حاضري ڀريندا آهن ۽ باسون باسيندا آهن.

خير شاهه جي اوتاري تي هر جمع رات راڳ ويراڳ جي محفل ٿيندي هئي. پري پري کان فقير فقراء ۽ راڳ جا شوقين اچي گڏ ٿيندا هئا. شاهه صاحب کي ڪامل شاهه نالي هڪ پٽ هو. سندن وصال کان پوءِ ڪامل شاهه دستور موجب هر جمع رات راڳ ويراڳ جون محفلون مچائيندو رهيو. ڪامل شاهه کي پٽ جو اولاد ڪونه هو. کين فقط هڪ نياڻي هئي. انهيءَ جي غوثل شاهه سان شادي ٿي. غوثل شاهه کي هڪ پٽ ٿيو جنهن جو نالو ڪامل شاهه رکيو ويو. ڪامل شاهه کي هڪ پٽ ٿيو جنهن جو نالو غوثل شاهه رکيو ويو.

خير شاهه جو ڪلام گهڻوئي هو. پر هينئر نه ٿو ملي سگهي. مختلف بياضن مان ڳولا ڪندي ڪجهه ڪافيون مليون، جن مان گهڻيون مير حسين علي واري بياض ۾ موجود آهن. انهيءَ بياض ۾ سچل سرمست ۽ سندن دور جي ڪن شاعرن جو ڪلام موجود آهي. اهو بياض مرزا علي قلي جي به آڏو رهيو. ان بياض جي فوٽو ڪاپي مير حيدر علي مهرباني ڪري ڏني. انهيءَ کان سواءِ ڪن ٻين بياضن ۾ خير شاهه جو ڪجهه ڪلام موجود آهي.

ان مان ظاهر ٿئي ٿو ته سندس ڪلام مشهور هو ۽ مختلف شهرن ۾ ڳايو ويندو هو. سندس ڪلام جي مطالعي مان معلوم ٿئي ٿو ته هو پنهنجي مرشد سچل سائين کان تمام گهڻو متاثر آهي. سندس ڪافيون ساڳئي سچل واري رنگ ۾ چيل آهن. سچل سائين جي هيءَ ڪافي تمام گهڻو مشهور ٿي:

پڇو نه منهنجي ذات، جوئي آهيان، سوئي آهيان.

خير شاهه کي اها ڪافي ايڏي وڻي وئي، جو هن ان جي پيران هڪ خوبصورت ڪافي چئي:

جوئي آهيان، سوئي وي ميان
هندو مومن آءُ نه آهيان.
عيسيٰ موسيٰ ٿي زليخا
يوسف يار سڏايان
هر ڪنهين ۾ حسن منهنجو
پوش لڪين ٿو پايان
ناهي غير پليتي
جاتي تاتي آءُ تان آهيان
وچ مڪان رتيديري
خير شاهه نانءُ سڏايان.

سائين خير شاهه جي ڪلام ۾ ڪيترائي نصيحت جا نڪتا نظر ايندا. پنهنجي هڪ ڪافي ۾ هستيءَ جي ڪوٽ کي واريءَ سندو ڪوٽ سڏيندي فرمائي ٿو ته اهو واريءَ وارو ڪوٽ ڀڄي ڇڏ:

هستي والا ڪوٽ اهوئي
ڀن گهتين اي واري دا.

هو ٻڌائي ٿو ته اي انسان جيڪڏهن تون پنهنجو پاڻ کي سڃاڻين ۽ پنهنجي زندگيءَ کان واقف ٿئين ته اهو سارو سر (راز) سڃاڻين ته جيڪر هن جسماني بت کان بيزار ٿي وڃين.

جي تون ڄاڻين سر اهوئي
ٿيوين بت ڪنون بيزاري دا.

عالم ارواح کان روح جي هن جسماني واري چولي ۾ اچڻ واري ڳالهه هير رانجهي جي ڪهاڻيءَ جي روپ ۾ ڪهڙي نه سهڻي نموني بيان ڪئي اٿس. فرمائي ٿو:

اپڻا تخت هزارا ڇوڙيؤ
يار ڪيوين، ڪيوين، ڪيوين!
ڇڏي بادشاهي ٿئين گدائي
ڳالهه وڻيؤ ايوين ايوين!

سائين خير شاهه جي ڪلام ۾ شاهه لطيف ۽ سچل سرمست جي شاعريءَ وانگر سورمين جو ذڪر ملي ٿو. هن ڀنڀورائي وانگر سسئي ڪان گهڻو سسئي کي ڳايو آهي. هڪ ڪافي ۾ فرمائي ٿو:

جهليو پليو ڀلي ڀينرڙي
پاڻ نه پانهنجي مون وس
ڪم پيو مون ڪيچيان
آهه ڀنيور ڪؤن بس

خير شاهه ڪافي عرصو پنهنجي مرشد سچل سرمست جي خدمت ۾ رهيو. سچل سائين ڪيس تصوف جا نڪتا سمجهايا. اهوئي سبب آ ي جو هن پنهنجي ڪافين ۾ تصوف جا نڪتا سهڻي نموني سمجهايا آهن. مثال خاطر سندس هڪ ڪافي پيش ڪجي ٿي، جنهن ۾ "همه اوست" جو پرچار ڪندي "ٻانهپ" ۽ "ٻيائي" کي ٻن ڏئي، تن ڪان بيزاري ظاهر ڪري ٿو. فرمائي ٿو:

شڪ لٿا ويا رولا
جاڏي تاڏي پاڻ مولا
ٻانهپ ٻئائي جا اڄ اسان ٿؤن
ڇڄي پيا سي ڇولا
ظاهر باطن پاڻ پرين آ
ڦٽي ڪئي سي ٻي ڦولا
خير شاهه سائين، ٻيو تان ناهين
ڀيچ ٻيا سڀ ڀولا.

حضرت عشق جي تعريف ڪندي، ٻڌائي ٿو ته عشق اٽانگو آهي، جيڪو ان کي آسان ڄاڻي ٿو سو ڀليل آهي. حقيقت ۾ هو هوش عقل ڦري، ماڻهو کي مستان ڪري ڇڏي ٿو.

عشق چون آسان، ڀلو ڀلو جي ٿي ڪنهن تي آيو
هوش نيندو هي ويل تنهين
رکي موج ڪندو مستان
چريو تنهن کي ئي چوندو
سارو سڀ جهان
شمس انور منصور کي
تنهن ڪيو قربان
ڪنهن جو ڪري ڪين کي
ادا ڙي ارمان
خير شاهه خبر پاٺهن پوندءِ
ڪنهن مهل ٿيو مهمان

خير شاهه جي ڪلام ۾ ڪانگل جو ذڪر پڻ نظر اچي ٿو. هو پنهنجي هڪ ڪافي ۾ ڪانگ سان مخاطب ٿي ڪانئس پڇي ٿو ته: ادا ڪانگ منهنجي محبوب وٽ ڪيئن وئين ۽ ڪهڙي ريت ان سهڻي سائين سان ڳالهه ٻولهه ڪيئه؟ ڪانگل وري ڪيس جيڪو جواب ڏئي ٿو سو پڻ پنهنجي ڪافي ۾ ڏنو اٿائين. فرمائي ٿو:

ڪيئن وئين، ڪيئن ڳالهايئه؟
سچ چؤ تون ڪانگل يار
ٻانهون ٻڌي ساڻ ادب جي، ڪيم عرض ائين
لائي حيلا لک هزار
راتو ڏينهان طلب تنهنجي، اٿس حب هنئين
ميان! ساري سڀ ڄمار

خير شاهه جي ڪلام ۾ تمام سهڻي ۽ پياري ٻولي ڪم آيل آهي. ان سان گڏوگڏ مقامي ماحول پڻ نظر اچي ٿو. مثال لاءِ سندس هڪ ڪافي مان هي شعر پيش ڪجن ٿا:

پانڌي مون کي ساري سنيهو آڻي ڏي ڪو الله لڳ
اتي ڪج تون عرض اساهنجو جو پلؤ پائي پڳ
لنؤ جا لائيه خير شاهه سان آهه، مشر ۾ جڳ

مختصر طور ائين چئي سگهجي ٿو تہ سائين خير شاهہ کي سچل سرمست کان فقيري ۽ شاعريءَ واري ونڊ مليل ۽ هو سچي سائين جي صحبت ۾ رهي رچي ريٽو ٿيو. سندس ڪلام تصوف، عشق و محبت ۽ اخلاق و نصيحت سان ڀريل آهي. ٻولي توڙي فڪر جي لحاظ سان سندس ڪلام افضل ۽ اعليٰ آهي. هتي سندس ڪلام جو نمونو پيش ڪجي ٿو:

ڪافي

منهنجي حال جي شل ڪا ٻاجهہ پوي پرين
1. فڪر ڦرهيون هٿن ۾ سبق سور پڙهن
لايو ” لام“ ” الف“ سان فضلي قلم وهن
2. سختي سير سمنڊ جي، ڪن ٻہ ڪڙڪا ڪن
جن تي راض رسول صہ جو ٻيڙا سي تڙ اچن
3. حرم منجهہ حبيب جي، ڪوڙين قنديل ٻرن
پيچري پاڪ رسول صہ جي، ملڪ ميڙا ڪن
4. آءُ آسائتي آهيان، در مٿي دوستن
خير شاهہ چوي خير ٿئي، مهر پوي ڪا محبن

ڪافي – روپ ڪلياڻ

پانڌي مون کي ساري سنيهو آڻي ڏي ڪو الله لڳ
1. اتي ڪج عرض تون اسانهنجو
پلؤ پائي پڳ
2. دوست پانهنجي در جي سائين
ڪرين مانَ سڳ
3. آنءُ وسيلو تون تان منهنجو
ٺاهہ ڪري نا ٺڳ
4. ڪج حقيقت حال جي ميان
عجيبن جي اڳ
5. لنؤ جا لايئي خير شاهہ سان
آهہ مشر ۾ جڳ

ڪافي – روپ بروه

مار نغارا سچاري دا، هڻ هيئي مرڻ مياري دا

1. هستي والا ڪوٽ اهوئي
پن گهتين اي واري دا
2. نال سپاهہ تون چاءِ اهوئي
والا خلق خواري دا
3. جي تون ڄاٽين سر اهوئي
ٿيوين بت ڪنون بيزاري دا
4. خير رکين تون شاهہ سڏاوين
ٿيوين آپ ڪنون اظهاري دا

ڪافي

جڙيا توکي وڃڻ مناسب ناهي، آءٌ آرياڻي اڳوار
1. ستي هيڙس سيج تي، گوش ڪيم گينوار
ننڊ نياڳيءَ ڇا ڪيو جو دم پرينءَ کان ڏار
2. اٺ قطاري هليا، بودن چاڙهي بار
جاڏي شهر ڀنڀور جو تاڏي موڙي مهار
3. آءٌ تون اوري وڃ نہ پري، ويجهو ٿي ورناءِ
ڪانہ ٻڏي سي ڪاٺهين لا، ڪيچين تند تنوار
4. آکي خير شاهہ رهہ تون صبر ۾، گويا کؤن گفتار
جيڪر يار مڙي ملان، ساري سڀ ڄمار

ڪافي – روپ مالڪوس

اچي ٿيو اظهار جيڏيون، اجهو سڄڻ آيو
1. عطر عنبير مشڪ ملايو
ڪيو سهيليون سينگار
2. پسي درشن دوست جو
تن من ٿيو بهار
3. ڪاڻ انهيءَ جي مون تان ڪيترو
رنو ٿي زارون زار
4. جو ڪنيزڪ سان قول ڪيائين
پاريائين پنهنجو قرار
5. راتو ڏينهان آهه انهيءَ جو
خير شاهه کي ته خمار

ڪافي – روپ جهنگلو

اوهان ٻاجهون اداس، توکي، سانول روح سنياري
1. هت اسين، هت تون پرين
ڪرڻ هوءِ قياس
2. قسمت قيد الماءِ وٺايو
هن وطن جو واس
3. سڪ اوهان جي سهڻا سائين
محبت ڳاريو ماس
4. ڏاڍو فلڪ آ فراق جو
هڪ نا وجي ٿو ساس
5. خيال خير شاهه جو آهه ايذاهين
بلڪل تنهن جو بيماس

(ج) فقير محمد صلاح :

فقير محمد صلاح جا وڏا لاڙڪاڻي طرف جا ويٺل هئا. ڪن محققن فقير صاحب ڪي پيو سڏيو آهي، پر حقيقت ۾ فقير صاحب ذات جو جيهو هو. جيهو ابڙن جو هڪ پاڙو آهي.

فقير صاحب جي ولادت جو سن معلوم ٿي نہ سگهيو آهي. پر اندازي موجب فقير صاحب جي ولادت سن 1190هہ ڌاري ٿي هوندي، ڇاڪاڻ تہ سن 1245هہ ۾ ميرن طرفان ڪين جاگير جو جيڪو پروانو مليو، تنهن ۾ ڪين "حقائق معارف آگاهہ محمد صلاح درويش" جي لقبن سان ياد ڪيو ويو آهي. اندازو آهي تہ فقير صاحب ان منزل تي 50 ورهين جي عمر ڪان پوءِ پهتو هوندو.

سير سفر: فقير محمد صلاح جي ابتدائي زندگي ۽ تعليم تربيت بابت ڪابہ معلومات نہ ٿي ملي. گمان غالب آهي تہ محمد صلاح جو جوانيءَ ۾ فقيري ڏانهن لاڙو هو. هو ڦوهہ جواني ۾ مخدوم لعل شهباز قلندر (وفات 650هہ) جي مزار تي ويو. پورا ٻارهن مهينا اتي عبادتون ۽ رياضتون ڪندو رهيو. ان ڪان پوءِ شاهہ خير الدين عرف جيئي شاهہ (وفات 1027هہ) ڏانهن وڃڻ جو اشارو مليس (39). ان ڪان پوءِ سيوهڻ ڇڏي سڌو سکر آيو. ڪجهہ وقت جيئي شاهہ جي مزار تي عبادتون ۽ رياضتون ڪيائين، جتان اشارو مليس تہ "تنهنجي امانت سچل سرمست (وفات 1242هہ) وٽ آهي. درازن وڃ ۽ وڃي پنهنجي امانت وٺ." ان ڳالهہ جي ثابتي فقير صاحب جي قبي تي لکيل هڪ لکت مان ملي ٿي، جا هن ريت آهي:

ز مهر نظر توجهہ شاه خيرالدين
شده حڪمش سوي سچل بادشاه
فرموده واقف سر اسرار هو
عاشق سچل پاڪ اسم هو الله

يعني شاهہ خير الدين مٿس مهر جي نظر ڪئي ۽ حڪم ڪيائينس تہ "سچل بادشاهہ ڏي وڃ. سچل جيڪو ڳجهن رازن جو واقف آهي ۽ سچو عاشق آهي."

فقيري ۽ فيض: فقير سکر ڇڏي اچي سچل جي ديس درازا پهتو ۽ معرفت واري مئي جا پر پيالا پي متارو بڻيو. اهوئي سبب آهي جو هن پنهنجي ڪلام ۾ ڪن هنڌن تي پاڻ ڪي متارو محمد صلاح سڏيو آهي. بهرحال فقير صاحب سچل سرمست وٽان "الف" وارو اکر پڙهي ٻيا سڀ ورق وساري ڇڏيا.

ان الف سندس اندر اهڙو اجرو ڪري ڇڏيو جو ڪيس دم دم جا ديدار نصيب ٿيڻ لڳا. سچل سائين جي نظر فيض اثر ڪيس رڱي ريٽو ڪري ڇڏيو. هن درازي درويش وٽان وجود وڃائڻ واري رمز سکي ورتي. تنهن ڪري ڪيس ظاهري علم جي ضرورت ئي نہ رهي. جيئن فقير قادر بخش بيدل (وفات 1289هہ) فرمايو آهي:

سک رمز وجود وڃاوڻ دي
نهين حاجت پڙهڻ پڙهاوڻ دي

فقير صاحب جي شخصيت: هينئر فقير صاحب اهڙي منزل تي پهچي چڪو هو جو عام روايت آهي تہ "جتي محمد صلاح، اتي پاڻ الله". پر حقيقت ۾ قبي اندر پٽ جي هڪ پاسي لکيل آهي:

گفت: جائيڪہ باشد محمد صلاح
فضل و لطف باشد آن جا هرگاه

يعني جتي محمد صلاح هوندو، اتي الله جو لطف ۽ ڪرم هوندو. فقير صاحب جي فقيراڻي طبيعت ۽ بزرگي ڏسي ڪيترائي هندو ۽ مسلمان سندس مريد ٿيا. خيرپور جا مير سندس معتقد هئا. مير مبارڪ خان ديهہ ايڙي ۾ ڪبڙي واري کوهہ کان شاهہ لڏاڻي ڪپڙي شاخ تائين ڪين جاگير ڏني هئي. جاگير واري پرواني تي مير مبارڪ خان (وفات 1255هہ) جي مهر لڳل آهي. ان کان پوءِ سندس فرزند مير نصير خان ڪين جاگير جو ٻيو پروانو ڏنو ۽ ان تي پنهنجي مهر هڻي، اڳئين پرواني جي تصديق ڪئي. بعد ۾ ٻيرلوءِ ۽ ايڙي وارا علائقا جڏهن مير علي مراد خان اول کي مليا تہ هن اها جاگير فقير صاحب جي ملڪيت م رهڻ ڏني. سن 1291هہ ۾ هڪ ڀيرو ٻيهر ان جي تصديق ڪئي وئي. ان تي مير علي مراد خان جي مهر سمندر خان جي صحيح لڳل آهي.

بعد ۾ مير فيض محمد خان فقير محمد صلاح جي وڏي پٽ فقير ولي محمد کي پنهنجي صحيح سان هڪ پروانو ڏنو جنهن ۾ زمين جو وچور ڄاڻايل آهي.

مير علي مراد خان فقير محمد صلاح جو وڏو عقيدت مند هو. ڪڏهن ڪڏهن فقير صاحب وٽ ويندو هو ۽ پلي جي ساڳ ۽ جوئر جي ماني جي فرمائش ڪندو هو. فقير صاحب جي وصال کان پوءِ مير صاحب سندس مزار تي قبو تعمير ڪرايو. مطلب تہ خيرپور جا مير، فقير محمد صلاح جا وڏا عقيدتمند هئا ۽ ويندي مير علي نواز تائين درگاهہ تي حاضري ڀريندا رهندا هئا.

فقير قادر بخش بيدل، فقير محمد صلاح جو عقيدت مند هو. روهڙي ۽ دونهين ۾ گهڻو مفاصلو

ڪونہ آهي، ويجهڙائي ۽ عقيدت سبب بيدل فقير اڪثر ساڻس اچي رهاڻيون ڪندو هو. سيد عبدالحسين شاهہ موسوي (وفات 1967ع) "ديوان بيدل" جي مقدمي ۾ لکيو آهي تہ "بيدل جو اهو زمانو جنهن ۾ مٿس سچل سرمست جو گهرو اثر پيو ٿو. نانڪ يوسف (وفات 1269هہ) سان وقت بوقت صحبتي ٿئي ٿو. سيوهڻ ويندي ۽ موٽندي نوشهري فيروز ۾ شاهہ نصير (وفات 1900ع) سان ملاقاتي ٿئي ٿو. فقير محمد صلاح سان جنهن جي لاءِ چوٽي آهي تہ "جاڏي محمد صلاح، تاڏي پاڻ الله" سان گهڻو ڪري روزانو روح رهاڻ ٿئي ٿي." (40)

فقير صاحب جا سڄي سنڌ ۾ مريد ۽ عقيدتمند هئا. بيچانجي جا مغل، لکي جا سيد ۽ پٺاڻ ۽ ٻين مختلف شهرن جا هندو ۽ مسلمان سندن مريد خادم هئا. فقير صاحب جو اوتارو شاهي سڙڪ تي هو تنهن ڪري ڪيترائي مسافر اتي اچي مهمان ٿيندا هئا. مهمانن جي رهڻ ۽ ماني ٽڪيءَ جو جوڳو بندوبست هوندو هو. فقير صاحب جو ننگر هر وقت جاري هوندو هو. راڳ ويراڳ جون محفلون بہ سدائين متل هونديون هيون. تنهن ڪري آيو ويو اتي خوش گذاريندو هو.

وصال: فقير صاحب وڏي عمر ۾ اندازاً اسي ورهين جي ڄمار ۾ 25 ربيع الثاني جمع جي ڏينهن سن 1275هہ مطابق 3 ڊسمبر 1858ع ۾ هيءَ مٽيءَ جو ملڪ ڇڏي وڃي پنهنجي مالڪ حقيقي سان مليو. فقير قادر بخش بيدل جيڪو سندس گهرو دوست هو ۽ سندس مقام ڪان وقف هو. تنهن سندس وفات واري قطع تاريخ ۾ ڪين عارف وقت، واصل باالله، حق آگاهہ ۽ چشمئہ فيض الله جي لقبن سان ياد ڪيو آهي. فرمائي ٿو:

چون محمد صلاح حق آگاهہ، عارف وقت واصل بالله
غرق بحر تجليات شهود، محو ذات ور شهيد فيض نگاه
کرد رحلت ز عالم اجسام، يافت در سلڪ جان عزو جاه
سال وصلش بجست دل زخرد، گفت هاتف ڪہ: چشمئہ فيض الله (40)

"چشمئہ فيض الله" مان ابجد جي حساب موجب 1275 جو عدد نڪري ٿو.

انهيءَ تاريخ تي فقير صاحب جي درگاهہ تي هر سال ميلو لڳندو آهي. پري پري کان عقيدت مند اچي حاضري ڀريندا آهن. راڳ ويراڳ جي محفل مچندي آهي. جنهن ۾ سچل سرمست ۽ فقير محمد صلاح جا ڪلام ڳايا ويندا آهن.

اولاد: فقير صاحب کي ٻہ فرزند هئا. وڏو فقير ولي محمد ۽ ننڍو فقير ڪريم بخش. ٻئي ڪافي

جا سٺا شاعر هئا. فقير ڪريم بخش جي وفات جو سن قبي جي اندرين ديوار تي 1284هه لکيل آهي. اهو سن دونهين جي سيد اڏيل شاهه ولد ناصر علي شاهه جو لکيل آهي. فقير ڪريم بخش بي اولاد وصال ڪري ويو.

فقير ولي محمد کي ٻه فرزند هئا. هڪ فقير امام الدين جيڪو سنڌي مرثيي جو سٺو شاعر هو ٻيو فقير امان الله، جيڪو پنهنجي مريدن جي اصرار تي دونهون ڇڏي بيچانجي ۾ وڃي رهيو. (بيچانجي موجوده تعلقي لکي ۾ آهي.) اتي فقير جو اوتارو هوندو هو جتي ڏينهن رات راڳ جون محفلون متل هونديون هيون. فقير صاحب جو وصال ٻه راڳ هلندي ئي ٿيو (42). فقير امان الله کي فقير حبيب الله نالي هڪ فرزند هو جيڪو بي اولاد وصال ڪري ويو. فقير امام الدين کي ٻه پٽ ٿيا. هڪ فقير نورالدين جيڪو وڏو عالم هو ۽ سندس عقيدت مند سڄي سنڌ ۾ موجود هئا. فقير صاحب سنڌي زبان ۾ قرآن مجيد جو تفسير لکيو جيڪو صوفياڻي رنگ ۾ لکيل آهي.

شاعري: راقم ڪيترن ورهين کان ڪافين جا بياض گڏ ڪندو رهيو آهي. ڪجهه عرصو اڳ موسوي صاحبان جي لائق اولاد نوجوان سيد عطا حسين شاهه ۽ عبدالحسين شاهه ڪجهه بياض عنايت ڪيا، جن ۾ بيڪس فقير، سلامت راءِ ڄيٺانند، نواب شاهه سڪايل، فقير احمد علي، ڪريم ڏني فقير ۽ مرحوم محمد عثمان قاضي سکري جا بياض شامل آهن. خوش قسمتيءَ سان محمد عثمان قاضي سکريءَ (43) واري بياض مان فقير محمد صلاح جون ڏهه ڪافيون ۽ سندن وڏي پٽ فقير ولي محمد جون ٻه ڪافيون مليون. هڪ ڪافي ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جي ڪتاب "قافيون" جلد ٽئين مان ملي. ست ڪافيون درگاهه تي رکيل پيتيءَ جي پراڻن ڪاغذن مان مليون (44)، پر اهي ڪافيون سکري واري بياض ۾ ٿوري ڦيرڦار سان موجود آهن.

هن کان اڳ ذڪر ٿي چڪو آهي ته فقير صاحب پنهنجي ڪلام ۾ پنهنجي نالي سان "متارو" لفظ استعمال ڪيو آهي، ڇاڪاڻ ته فقير محمد صلاح محبت واري مئي جو پياڪ هو. هُو درازي مئي پي مست و مست ٿيو ۽ پاڻ کي متارو سڏائڻ لڳو. خواجه محمد زمان رحه (وصال 1188هه) ڪهڙو نه سهڻو فرمايو آهي:

سُتي ان شراب، جن سري سي سون ٿيا
سمهڻ تن ثواب، ڪتڻ تن کي ڪيميا.

درازا پهچڻ کان پوءِ فقير صاحب ان منزل تي پهچي ويو. ڪيس پنهنجي مرشد سچل سان بي

پناهه عقيدت هئي. فقير اڪثر سندن حضور ۾ حاضر رهندو هو. ان ۾ ڪو شڪ ڪونه آهي ته دونهين کان درازين وچڻ مهل واٽ تي ٺٽير عبدالله ڪاتيار (45) سان ضرور ڪچهريون ڪيون هونديون. چاڪاڻ ته عبدالله فقير ان دور جو وڏو شاعر ۽ صوفي بزرگ هو ۽ رندي رمز جو رهبر هو. سچل سرمست ۽ عبدالله فقير جي پاڻ ۾ پريت هئي. هن درازن ۾ سچل سائين جي طالبن محمد صلاح درويش، غلام حيدر شر، نانڪ يوسف، شير خان پنيري، گهرام فقير جتوئي، سيد خير شاهه، سيد پيرو شاهه، حاجي عثمان چاڪي، گل محمد فاروقي ۽ ٻين فقيرن ۽ درويشن سان روح رهاڻيون ڪيون هونديون.

اهڙين محبتي مجلسن سندس شاعريءَ واري چڻنگ کي دکايو. اهڙيءَ ريت درد جا دونهان، دونهين ۾ دکندا رهيا. سندن فيض جي چشمي مان ڪيترن ئي اڃايلن اڃ اجهائي. اڄ به فقير صاحب جي قبي جي اندر گهڙڻ سان روح کي راحت ۽ دلي سڪون حاصل ٿئي ٿو. (46)

پنهنجي مرشد جي ديس درازا سان کين دلي محبت هئي. محبت به چو نه هجي، جنهن لاءِ خود سچل سائين فرمايو آهي:

ديس سچل دا شهر درازا
مکو نا ملتان

فقير صاحب جي به دل گهرندي هيئ ته پکي ٿي درازين وڃان. اڪثر سندس زبان تي اهائي مصرع هوندي هئي:

اڏر دل درازين، پائي پر پکي.

فقير صاحب جڏهن سکر ڇڏي پهريون ڀيرو درازين پهچي ٿو ۽ سچل سائين جو طالب ٿئي ٿو ته کيس درازا ۾ هر طرف نور ئي نور نظر اچي ٿو. ۽ پهرين ئي ملاقات ۾ مرشد جي نظر فيض اثر کيس وڏي منزل تي پهچائي ڇڏيو:

آندو عشق امالڪ اتي اتي، جاتي ظاهر باطن نور ڀي
لسان لهرون سيئي لنگهياسي، تيڙو لحظي منجهه لطف
پهرئين رسياسي پوريي

جڏهن طالب ٿيو ته ڄڻ سندس جيءُ جاڳي پيو. پرين جي پسڻ سان قلب روشن ٿي ويو. جڏهن

دل صاف آهي تہ ڄڻ سڄو جسم صاف آهي. پر جيڪڏهن انسان جي دل خراب ٿي ويندي آهي تہ سارو جسم خراب ٿي ويندو. تنهن ڪري صوفي سونهارن دل جي صفائي تي گهڻو زور ڀريو آهي. دل صاف هوندي تہ پوءِ دل جي آئيني ۾ دم دم دوست جا ديدار نصيب ٿيندا. فقير صاحب کي پنهنجي محبوب مرشد جون مٺڙيون ڳالهڙيون اهڙيون تہ وڻي ويون جو هو پاڻ کي ڄڻ جيئري جنت ۾ محسوس ڪرڻ لڳو ۽ اهي ورونهان ور ور ياد ڪندي فرمائي ٿو:

واهہ وڻيون مونکي وايون، مٺي ٻاروچل جون ميان
ورهہ وارن جون ور ورونهان، جيءَ جنين جاڳايو
سدا سي ساهہ سيبايون
پسڻ ساڻ پرين جي ميان، ٿيڙي سيني کي تہ صفائي
جڙيون جنت منجهہ جايون

فقير محمد صلاح جون ڪي ڪافيون اندروني قافيي سان سينگاريل نظر اچن ٿيون. مثال طور هڪ ڪافيءَ جا ڪي شعر پيش ڪجن ٿا. جن ۾ اندروني قافيي کان علاوه سهڻن لفظن جي سٽاءَ ڪافي کي نهايت ئي خوبصورت بڻايو آهي. فرمائي ٿو:

دم دم تنهين دوست جا، مون کي پُور ٿا پون
لائق ليخ، محبت ميخ، مون کي جيءَ ۾ جڙي جن
سا نہ آهي اڪلڻ جهڙي، جيڪا ونڊي وينجهارن
محبت مينهن، راتيان ڏينهن، سي وسن واڍوڙن
متارو محمد صلاح چئي، ڏڏن ڏس ڏين (47)

هي هڪ ڪافي مان معلوم ٿئي ٿو تہ ڪنهن خوشيءَ جي موقعي جي مناسبت سان چئي وئي آهي. سندس ڪو دل گهريو دوست يا ممڪن آهي تہ سندس مرشد مهربان ٿي وٽس هلي آيو هجي.

محبوب جي اچڻ سان جڻ بر ۾ بهاري ٿي وئي، هر هنڌ خوشبوء پکڙجي وئي. هڪ مسڪين جي اڱڻ تي سهڻو سائين اچي ته خوشيءَ جو ڪو ڪاٿو لڳائڻ ممڪن ئي نه آهي:

پرين ٻري آيا پير، تيڙي وسئون هن ويچاريءَ تي
واٽان ڪستوريءَ واسيون، سرها تيڙا سپيئي سير
اچڻ سان عجيبن جي
پيوند ڳنڍيائون ٻاهت جو ڇنندا سي ڪين ڇڳير
سدا ڳنڍيندڙ صاحب سي
پرين ڏنو پاڻ ڏي ميان، نه ته هيءَ ڪميٽي ڪير
عشق اجاري ڄام جي

فقير صاحب کي پنهنجي مرشد سان اهڙو عشق هو جو هر وقت هڪ ئي تات تنوار پرين جي پچار ۽ سڪ سنيار ۾ رهيو ٿي. هو ٻڌائي ٿو نه فقط آءٌ مسڪين، بلڪ سوين عالم، علامه اچي اوهان جو سلام ڀرين ٿا.

فرمائي ٿو:

ساهه سچڻ توکي ساري، منهنجو يار مدامي
جاڪون اٿم ساهه سرير ۾، سڪ تنهنجي سهڻا سائين
نه ٿيندي طلب تمامي
محمد صلاح سائين، سهسين سڪايل برهه تنهنجي ڪيا باندي
ڪيئي عالم علامي

افسوس جو فقير صاحب جون فقط يارهن ڪافيون ملي سگهيون آهن. تنهن ڪري سندن ڪلام جو مڪمل جائزو پيش ڪري نه ٿو سگهجي. في الحال فقط فقير صاحب جي شخصيت ۽ شاعريءَ جي مختصر طور سڃاڻ ڪرائي وئي آهي. جڏهن سندن سمورو ڪلام يا ان جو ڪجهه حصو هٿ

آيو تہ پوءِ سندن ڪلام بابت پختي راءِ قائم ڪري سگھبي. آخر ۾ فقير صاحب جون ٻہ ڪافيون پيش ڪجن ٿيون:

ڪافي

دم دم تنهين دوست جا، مون کي پُور ٿا پون
1. لائق ليخ، محبت ميخ، مون کي جيءَ ۾ جڙي جن
سا نہ آهي اڪلڻ جهڙي، جيڪا ونڌي وينجهارن
2. سانپر سور، ٻولن ٻور، اهي الو الان پيا ڪن
سي مور نہ وسرڻ جهڙيون، جيڪي اييون آباهيون ڪن
3. پارڻ يار، لک هزار، مون کي مهڻا روز ڏين
سي مون جهولي پائي جهليا، مر ٻيا يي ٻہ تي ڏين
4. محبت مينهن، راتيان ڏينهن، سي وسن واڍوڙن
متارو محمد صلاح چئي، ڏڏن ڏس ڏين

ڪافي

واهہ وٽيون مونکي وايون، مٺي ٻاروچل جون ميان
ورهہ وارن جون ور ورونهان، جيءَ جنين جاڳايو
سدا سي ساهہ سيبايون
اٿم تسلو تن کي ميان لا، ڇني سي ڪين ڇڏيندا
پڪا سي قول ڪيائون
پسڻ ساڻ پرين جي ميان، ٿيڙي سيني کي تہ صفائي
جڙيون جنت منجهہ جايون
محمد صلاح سائين مهرڻ پنهنجي هيڪلڙي جي اڇي حب ۾
سگهڙي سار لڌائون

سچل سائين جي دور جون سياسي ۽ سماجي حالتون:

سنڌ جي تاريخ جي مطالعي مان معلوم ٿيندو تہ سچل سرمست رحہ جي دور (1152ھ/ 1739ع—1242ھ/1826ع) ۾ سنڌ جي سرزمين تي جيڪي جنگيون لڳيون، جهيڙا جهٽا ٿيا، فساد ۽ وڳوڙ ٿيا، تن جو چڱو تعداد آهي. اٽڪل روءِ ننڍيون وڏيون 45 کن جنگيون لڳيون، جن مان ڪن جا نالا ڳڻائڻ ضروري سمجهان ٿو. سچل سائين جي ولادت کان ٿورو اڳ ۽ سندن دور ۾ هن ڌرتيءَ تي هيٺيان دردناڪ واقعا پيش آيا:

1) خان قلات جو سنڌ تي حملو – 1830_31ع
2) ڪلهوڙن جو کهڙا شهر تي حملو (48) – 1732_33ع
3) ڏاريجن ۽ ڪڪرالن جي وچ ۾ جنگيون – 1739ع
4) نادر شاھ جي سنڌ تي ڪاھ – 1739_40ع
5) احمد شاھ ابدالي جو سنڌ تي حملو – 1754ع
6) ميان مراد ياب ۽ ميان غلام شاھ جي جنگ – 1757ع
7) ميان غلام شاھ ۽ سندس ڀاءُ عطر خان جي وچ ۾ جنگ – 1758ع
8) ڪڇ جي راجا جا سنڌ تي حملا – 1763_64ع
9) مير بهرام ۽ مير صوبدار جي شهادت ۽ سنڌ ۾ سرد جنگ جي شروعات – 1775ع
10) ميان سرفراز جي معزولي ۽ ميان غلام نبي جي تخت نشني ـ گهرو لڙائي ۽ عام وڳوڙ – 1776ع
11) ڪلهوڙن ۽ ٽالپرن جي وچ ۾ گهرو لڙائي – 1776ع
12) هالاڻي ۾ ڪلهوڙن ۽ ٽالپرن جي وچ ۾ جنگ – 1781ع
13) عزت يار خان ڀناڻ ۽ ميان عبدالنبي جي، لکي ۽ شڪارپور جي وچ ۾ جنگ – 1781ع
14) تيمور شاھ بن احمد شاھ جي سنڌ تي ڪاھ – 1781_82ع
15) مدد خان ڀناڻ جو سنڌ تي هيبتناڪ حملو ڦهري ڪوس، باهيون، لٽ ڦر – 1781ع

16) ڪلهوڙن ۽ ميرن جي وچ ۾ جنگ	_	1782ع
17) ميرن جي ڀهرين چوياري، جنهن ۾ سنڌ ٻاڱا ٿي	_	1782ع
18) مير عبدالله ۽ مير فتح خان جي شهادت (49)	_	1783ع
19) دلاور خان پٺاڻ جو سنڌ تي حملو	_	1788ع
20) شاهہ شجاع جو سنڌ تي حملو ۽ ڪرڙي واري جنگ	_	1803ع
21) سکن جو سنڌ تي پهريون حملو	_	1823ع
22) سکن جو سنڌ تي ٻيو حملو	_	1825 ع

نادر شاهہ جڏهن سنڌ تي ڦهري ڪاهہ ڪئي، تڏهن سنڌ جا شهر، ڳوٺ ۽ وسنديون ويران ٿي ويون. هو هڪ ڪروڙ روپيا جنگ نہ ڪرڻ جو جنگي تاوان ۽ ويهہ لک روپيا ساليانو خراج وٺي وڃي ايران ۾ آرامي ٿيو. مگر پويان جيڪا تباهي ۽ بربادي ڪري ويو. تنهن جو داستان دل ڏاريندو آهي. لاشن جا ڍير، درد مندن جون دانهون، رنن زالن جون ريهون، يتيمن جون دانهون، ڪوڪون، مظلومن جون عرش تي پهچندڙ آهون، سڙندڙ شهرن، ڳوٺن ۽ وستين ۾ دونهان اهڙيءَ ريت سندس ظلمن سبب سکي، سائي ستابي سنڌ ۾ سڄ تي وئي.

سنڌ اڳ دهليءَ جي ڏيڍ دونس هيٺ هئي. تہ پوءِ وري ايران جي اري ۾ اڙجي وئي. اڳ ڪوس دهليءَ ۾ ٿيندو هو تہ ان مصيبت جو ٿورو گهڻو اثر سنڌ تي ضرور ٿيندو هو. دارا شڪوه جڏهن آگري ۾ اورنگزيب جي لشڪر هٿان شڪست کائي، مظلومن جي حالت ۾ دربدر ٿيو تہ ان دوران سنڌ پڻ اورنگزيب جي ظلمن هيٺ اچي وئي.

سيد حسام الدين راشدي مرحوم "هشت بهشت" جي مقدمي ۾ لکيو آهي تہ : "دارا جي دردناڪ داستان جا ڪيترا واقعا سنڌ جي سرزمين تي مرتب ٿيا. آگري واري ڀهرين شڪست کان پوءِ دارا ويري لشڪر جو ڪٽڪ ڪڍ لاتيون، پنجاب کان ٿيندو بکر پهتو. سيوهڻ آيو ۽ ٺٽي ۾ پڻ اچي ڪي چار پهر پگهر سڪايائين. هي هلندو رهيو پٺيانس عالمگيري گهل گهوڙن جي سنبن سان نہ چڙو سنڌ جي سيني کي لتاڙيندا، چيريندا ۽ چچريندا رهيا، بلڪ هنڌين ماڳين معرڪا مجادلا ڪري خون جي سرخي سان واقعن جا عنوان بہ سنواريندا ۽ سينگاريندا آيا. تبرن ۽ تلوارن جا چمڪاٽ تہ ٿيا جتي ڪٿي، پر بکر جي اوسي پاسي ۾ وڄن جا جيڪي ڪڙڪا ۽ بادلن جا جيڪي وسڪا ٿيا، اهي وسارڻ جهڙا ڪونہ آهن. (50)

تاريخ جي مطالعي مان معلوم ٿيندو تہ سنڌي جوڌا 1520ع کان 1737ع تائين پورا ٻہ سو سترهن سال گوريلا جنگ لڙندا رهيا. پوريون ڇهہ پيڙهيون هڪ ٻئي پٺيان ان باهہ جو بک ٿيون. سنڌين ان ڏکي جنگ ۾ سوين سور سٺا، ڏاڍا ڏکيا ڏينهن ڏٺا. گهاڻن ۾ پيڙيا ويا، برجن مٿان جيئرا جاڳندا درياهہ ۾ اڇلايا ويا. جمعي ۽ عيد نمازن جي موقعن تي ماريا ويا. قرآن شريف وچ ۾ ڏيئي، ساڻن دوکا ۽ دغائون ڪري کين شهيد ڪيو ويو. چوڪنيا ٻڌي تتل ڪڙاهن ۽ ابرندڙ پاڻيءَ ۾ اڇلايا ويا. سوري جو سينگار بڻيا. پر ان هوندي بہ پنهنجي مقصد کان نہ مڙيا. سندن سورهيائي ۽ سرويچي جي داستانن سان تاريخ جا ڪيترائي صفحا سينگاريل آهن. شاهہ عبداللطيف ڀٽائي انهن سورمن جي سورهيائي جو بيان ڪندي فرمايو آهي تہ :

سر جدا، ڌڙ جدا، دوڳ جنين جا ديڳ ۾

اڳيان اڏن وٽ، پوئين پير سنبيا هيا.

شاهہ لطيف جون اهي مصراعون ان دور جو دردناڪ داستان بيان ڪن ٿيون.

اها ڏکي جنگ جاري هئي جو شاهہ عنايت جي شهادت جو دل ڏاريندڙ سانحو پيش آيو. ڏکي جنگ ۽ وڏين قربانين کان پوءِ 1737ع ۾ جڏهن سنڌ ۾ "قومي حڪومت" قائم ٿي، تڏهن بہ سنڌين ويچارن سک جو ساهہ نہ کنيو. ڇاڪاڻ تہ فقط ٻہ سال پوءِ يعني سچل سائين جي ولادت واري سال 1739_40ع ۾ نادر شاهہ سنڌ تي وڄ بڻجي ڪڙڪيو. مطلب تہ ارغونن ۽ مغلن خلاف ٻہ سو سترهن سالن واري ڏکي جنگ کان پوءِ ايراني، افغاني حملن، گهرو لڙاين، هڪ ٻئي خلاف سازشن، سنڌي قوم کي ذهني ۽ اعصابي طور مفلوج ڪري ڇڏيو هو.

اڳي ديني مدرسا، مسجدون ۽ علماء سگهورا سنڌي عوام جي اخلاقي قدرن، روحاني سڪون ۽ سياسي مونجهاري کي سلجهائڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪندا هئا، پر اهي بہ پنهنجو اعتماد وڃائي ويٺا هئا. جڏهن تغلقن سنڌ تي حملو ڪيو تہ ڪيترائي سنڌي عالم تغلقن جا طرفدار ٿي بيٺا ۽ سنڌ جي فتح لاءِ دعائن ۽ وظيفن ۾ جنبيا رهيا. ڪي وڏن ماڻهن جي دعوتن ۾ وڃي سٺيا طعام کائيندا رهيا، ڪي مسڪين گوشي نشين ٿي ويا، ڪي پيريءَ جو پوش پائي ڪاني ڪرامت وارا ٿي ويا. سنڌ سندن دعائن جي ڪري فتح تہ ڪونہ ٿي، پر عام راءِ سندن خلاف ٿي وئي. سچل سرمست اهڙن ئي انسانن جي طرف اشارو ڪندي فرمايو آهي تہ:

ڪي ڪمائن ورد وظائف، ڪي ٿيا نفلاتي،
ڪي وڃي پيا زهد عبادت، ڪي ٿيا دعواتي،
گوشي نشيني ڪن ڪي ڀانئي، ڪن وٺي رجعاتي،
ڪن جي منزل پٽ پاراتو ڪي ڪامل ڪراماتي،
ڪيئي ڪشف اندر ڦاٿا، دانهَه ڪي درجاتي،
سچا! لڪن مان ڪوئي ڪندو عشق واري اثباتي.

يا هيءُ شعر:

خيال بزرگي ريتي ڇڏ تون، منگ نه تون مخدومي،
نڪي پير مشائخ ٿج تون، نڪي ٿج نجومي.

جڏهن ارغونن سنڌ تي حملو ڪيو ته اڳ ۾ سيد شڪر الله کي موڪليو ويو جنهن سان ٽي عالم بزرگ ٻيا به هئا، جي ٽئي سيد سڳورا هئا، جي وقت جا وڏا عالم ۽ زاهد هئا. پنجون ساٿي سنڌ جو وڏو عالم قاضي قادن هو. پوءِ هنن سنڌين سان جيڪي ظلم ۽ زيادتيون ڪرايون، سي تاريخ جي صفحن ۾ محفوظ آهن.

مغل دور ۾ جيڪي عالم، زاهد شيخ ۽ بزرگ دهلي درٻار سان وابسته رهيا، تن جي به چڱي لسٽ آهي. انهن جي سنڌ ۾ پيري مريدي هئي ۽ اهڙي ريت سندن چڱو اثر رسوخ هو. ڪي ڪاني ڪرامت ۾ مشهور هئا. سندن ڪاني ڪرامت جي مشهوري ڏارئي جو ايجنٽ هئڻ جو ثبوت آهي. ڇو ته وقت جي حڪومت جا ڪارندا ئي ڪنهن بزرگ جي ڪاني ڪرامت کي مشهور ڪرڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪندا آهن. اهوئي سندن مفاد کي مضبوط ڪرڻ جو بهترين ۽ مفيد ترين طريقو هوندو آهي. ان کان علاوه ڪن عالمن سڳورن پنهنجي تقريرن ۽ تحريرن ذريعي تفرقي بازي کي هوا ڏني، ته جيئن گهڻائي مذهبي ٽولا وجود ۾ اچن. پاڻ ۾ وڙهندا رهن ته جيئن منجهائن ايڪو ۽ ٻڌي ختم ٿي وڃي. جڏهن شيخ مشائخ پير ۽ بزرگ اهڙي تعليم ڏيندا رهيا، تڏهن سچل جهڙو سچار وڏي واڪي عوام کي ٻڌائيندو رهيو ته :

مذهبن ملڪ ۾، ماڻهو منجهايا،
شيخي، پيري، بزرگي، بيحد ڀلايا،
ڪي نمازون نوڙي پڙهن، ڪن مندر وسايا،
اوڏا ڪين آيا، عقل وارا عشق کي.

مرشد آکيو عاشق ٿين تا، منڪر ٿيءُ مشاخي
شيخي، پيري، ٻـم بزرگي، اٿي سڀ هلاڪي
عشق امانت خاص الله جي، دل کي ڏي فراخي
سچا! سوز گداز سوا سچ، ٻيا سڀ چور طباخي.

احمد شاهہ ابدالي شاهہ فقير الله علوي جو مريد هو. هو جڏهن سنڌ ۾ داخل ٿيندو هو تہ مرشد جي عقيدت سبب پيرين اگهاڙو هلندو هو. نہ صرف سندس پير اگهاڙا هوندا هئا، پر سندس هٿ ۾ ترار بہ اگهاڙي هوندي هئي. هو جڏهن سنڌين جو قتل عام ڪندو هو ڳوٺن ۽ شهرن کي باهيون ڏيئي ساڙائيندو لٽ ڦر ڪرائيندو هو تڏهن بہ مرشد جي ادب کان پيرن ۾ جتي نہ پائيندو هو ۽ دينداري ايڏو هو جو جتي بہ مولوي مدرسو ۽ مخدوم ڏسندو هو تہ اتي ادب سان هلي ويندو هو ۽ ان مدرسي، مولوي ۽ مخدوم جي مالي مدد خاطر هڪ وڏي رقم نذراني طور ڏيندو هو. هو اهي پئسا افغانستان مان ڪونہ کڻي ايندو هو پر سنڌ ۾ ڦر لٽ ڪري هٿ ڪندو هو. مختصر تہ سنڌ جي انهيءَ ڦرلٽ ۾ اڪثر شيخ، مشائخ، ملان، معلم، مولوي، مخدوم ۽ مرشد احمد شاهي پناڻن سان گڏ هڪ جهڙا ڀاڱي ڀائيوار هوندا هئا. اهوئي سبب آهي جو سچل سرمست فرمايو آهي تہ:

بزرگ، شيخ، مشائخ، يارو نا مخدوم ٿياسي،
نڪي قاضي، نڪي ملا، معلم پير بنياسي،
نڪي ٺاهہ ٺڳيءَ جا ٺاهي، رنگ رساء رکياسي،
سچا ٻاجهون عشق الله جي، ڪوئي هنر نہ سکياسي.

سچل سائين ڏاهپ، ڏات ۽ ڏانوءُ جو ڏڻي هو. هو ان قسم جي ملاڻڪي ماحول ۽ انسان دشمن ريتن رسمن جو پوئلڳ نہ هو. سندس شاعريءَ جو هڪ هڪ اکر سماج جي روايتي ۽ اڏنگن اصولن، انسانيت کي ڇيهو رسائيندڙ رسمن ۽ رواجن جي خلاف اعلان بغاوت نہ پر اعلان جنگ هو.

بادشاهن جي ڇاڙتن اهو مشهور ڪيو هو تہ مسلمان بادشاهہ کي ستن ولين جيتري طاقت هوندي آهي. پوءِ ڀلي اهو ڪنهن قوم تي ايترو ظلم ڪري، جو اها قوم ستن پيڙهين تائين سئن نہ اچي سگهي. بادشاهہ سلامت کي "ظل الله" سڏيو ويندو هو. پوءِ ڀلي اهو خدائي پاڇو جيڪڏهن عوام جو ڪوس ڪرائي تہ بہ جائز ۽ مباح! الله تعاليٰ کي فقط سجدو ڪيو ويندو آهي، بادشاهہ سلامت آڏو سجدو ڪندي، زمين کي چمي ڏيڻ پڻ لازمي ٺهرايو ويو هو. اتفاق سان جيڪڏهن ڪنهن شهزادي يا

امير جي گفتگو دوران ظل الله جي منهن مبارڪ تي سڌي نظر پئجي ويئي ته بغاوت جي ڏوهه ۾ سندس سر قلم ڪيو ويندو هو.

بادشاهه ته بادشاهه هو پر سندس چاڙتا به پنهنجي پر ۾ گهٽ ڪونه هوندا هئا. هنن پڻ انسانن کي انتهائي حقير ۽ ذليل ٿي سمجهيو.

سچل سرمست انسان جي عظمت جو پرچارڪ ۽ حامي هو. اهوئي سبب آهي جو هن انسانيت کي ڇيهو رسائيندڙ رسمن ۽ رواجن خلاف بغاوت جو اعلان ڪندي پير تي ڏونڪو هڻي جنگ جو اعلان ڪيو. انسان کي پاڻ سڃاڻڻ وارو سبق ڏيندي غلامي ۽ ٻانهپ واري ذلت ڀري زندگيءَ کان ڇوٽڪارو ڏياري کين صحيح مانُ ۽ مرتبو عزت ۽ عظمت عطا ڪئي. فرمائي ٿو ته:

ٽوڙ رواج ۽ رسمون ساريون، مرد ٿئين مردانو
پاڻ بيگانو مول نه ڄاڻين، آهين يار يگانو
وهم "سچل" ڪڍ ٻانهپ وارو، شملو ٻڌ شهانو.

يا هيءَ مصرع ڏسو جنهن ۾ انسان جي عظمت بيان ڪئي وئي آهي.

ٻانهو ڀانءِ م پاڻ، تون ته آهين مالڪ ملڪ جو.

تاريخ جي مطالعي مان معلوم ٿئي ٿو ته لڳاتار جنگين سنڌ وارن کي هيسيل، پيڙيل، ڏتڙيل، نڌڻڪو ۽ بي واهو بڻائي ڇڏيو هو. سندن شخصيت ڄڻ سندن وجود کان الڳ ٿي وئي هئي. هنن پاڻ کي حلال جانور وانگر هر موقعي مهل تي ڪسندو محسوس ٿي ڪيو. سندن بچاءَ جا سڀ در بند ٿي ويا هئا. اهڙي ڏکئي وقت ۾ درازي درويش وٽ کين ٿاڪ ۽ ٿان مليو. کين اجهو ۽ آسرو مليو عزت ملي ۽ احترام مليو. هنن ڏگهي گهٽ ۽ ٻوسٽ کان پوءِ سڪون جو ساهه کنيو. کين پنهنجي گم ٿيل شخصيت موٽي ملي. نئين سوچ، نئين لوچ، نوان رند، نيون راهون مليون، جن جي ذريعي کين پنهنجي منزل ويجهي نظر آئي.

سچل سائين پنهنجي سماع واري محفلن ۾ سنڌين کي جديد سنڌي قوميت جا اصول ڏنا. جن جو بنياد حب الوطني، مذهبي رواداري، قومي غيرت ۽ خود شناسي تي رکيو ويو.

سچل سارو سچ ٿيو منجهان ڪثرت ڪل،
الف مان آدم ٿيو ڪري هنگامو هل،
هندو مومن هڪ ٿيو ڀول نه ڀئي ڪنهن ڀل،
ٿج گلابي گل، مر مارنئي منصور جان.

سچل سائين جي شاعريءَ جو مختصر جائزو

سچل سائين سنڌي ڪافي جو سرواڻ :

سچل سائين جي ڪلام تي نظر وجهڻ سان معلوم ٿيندو تہ سندن ڪلام نہ صرف تعداد جي لحاظ کان گهڻو آهي، پر اصناف جي لحاظ کان بہ سنڌي ۽ سرائڪي شاعري ۾ پنهنجو مٽ پاڻ آهي. موضوع توڙي مضمون جي لحاظ کان، فڪر توڙي فن جي لحاظ کان سندن ڪلام افضل ۽ اعليٰ آهي. هونئن تہ سندن هر صنف تي چيل ڪلام تعريف جي لائق آهي، پر خاص طور سندن ڪافي ڪمال جي درجي کي پهتل آهي. سندن ڪافين جو جيڪڏهن غور سان مطالعو ڪبو تہ اها ڳالهہ ميٽي پوندي تہ بيشڪ هو ڪافيءَ جو شهنشاهہ آهي. سندن ڪافيون هڪ اهڙي مٺي پاڻيءَ جي چشمي مثال آهن، جتان ڪيترن ئي شاعرن اچي پنهنجي اڃ اجهائي.

سچل سرمست نہ صرف پنهنجي دور ۾ سنڌي سرائڪي ڪافين جو سرواڻ رهيو پر حقيقت اها آهي تہ اڄ بہ هو صحيح معنيٰ ۾ سرواڻ آهي. ڪافيءَ جي ڪيترن ئي شاعرن سندن عقيدت ۽ محبت ۾ ڪافيون چيون. اهڙن شاعرن ۾ فقير عبدالله ڪاتيار، فقير نانڪ يوسف، گهرام فقير، غلام حيدر گودڙيو، خوش خير محمد هيسباڻي، محمد فقير کٽياڻ جا نالا ڳڻائي سگهجن ٿا. هتي نموني خاطر هڪ ٻہ مثال پيش ڪيا وڃن ٿا:

نانڪ يوسف سچل سائين جو سڀ کان پيارو ٻالڪو هو. فقيري وارو فيض بہ نانڪ کي ئي نصيب ٿيو. هن سچل سائين جي عقيدت ۾ ڪيترو ئي ڪلام چيو آهي. هتي ان جا ڪجهہ مثال پيش ڪجن ٿا. نانڪ يوسف جي هڪ مشهور ڪافي آهي:

والي ڪئي وراڻ، ٻيهر ٻاروچل تي.

ان ڪافيءَ جو هڪ ٻيو بند ملاحظہ فرمايو:

دوڙ درازين، منصب پاوين
ٻيا وت کهڙا پنڌ پڇاوين.
يار يقين ۾ آڻ.

هڪ ٻي ڪافي ۾ پنهنجي عقيدت جو اظهار اجهو هن ريت ڪيو اٿس:

سچو يار تون سچار، سنڌؤ سچ نگاهون
گولن جي آهيان گولي، رچڙي، باندن ٻولي
ساري سندين آهي جهولي، قسم ڪماهون
نانڪ نگاهه ساري، دراز دل بهاري
يوسف سچار ياري، مرشد ڏيو پناهون

معاف مدايون ميريون منهنجون
سچوءَ ڪيڙيون اهنجون سهنجون
شڪر هادي حق ذات

سچل سائين جڏهن ابدي ننڊ ۾ آرامي ٿيو تڏهن سندس هڪ طالب گهرام فقير هيٺين ڪافي چئي هئي:

هو سچل سالڪ سچل، دانهه درازين در هيو
ساول ٿي ساڙيهه تي، جڏهن مينهن محبت جا اٿا
جن فيض فلڪن تي رکيا، هادي حضوري حُر هيو
هندو هزارين مسلمين، معراج لئي سڪندا هيا
جن حوض ڪوثر مؤن چکيو پيتو پيالو پُر هيو
قنڌار ۽ ڪابول ۾، ڪشمير ۽ ايران ۾
هر ڪنهن سڻيو هر ڪنهن ٻڌو گهرام غازي گُر هيو.

فقير قادر بخش بيدل پنهنجي عقيدت جو اظهار هن ريت ڪيو آهي:

عشق جو يارو درازن ۾ عجب اسرار هو
مست سالڪ شهه سچل، عاشق اتي اظهار هو
وجد وحدت جو سدا، خاصو تنهين خمار هو
مرد سو منصور وانگر عاشق اتي اظهار هو
سن ٻارهن سو ٻائيتاليهه ۾ تيار هو
چوڏهين رمضان جي هادي اهو هسوار هو
قربدارن جي ڪٽڪ ۾ مرد منصبدار هو
در تنهين داتا جي، "بيدل" پرت جو پينار هو.

هيءَ هڪ حقيقت آهي تہ سچل سرمست جو ڪلام گوناگون خوبين سبب ان دور کان وٺي موجوده دور تائين سنڌي شاعريءَ تي حاوي رهيو آهي. نہ ڪانئس اڳ ڪو ايڏو وڏو ڪافي جو شاعر پيدا ٿيو ۽ نہ وري هن وقت تائين ڪو سندس هن سلسلي ۾ همسري جي دعوي ڪري سگهي ٿو. سندس سهڻي ڪلام کان سوين شاعر متاثر ٿيا. هتي نموني خاطر ڪجھ مثال پيش ڪجن ٿا:

سچل سائين جي هڪ مشهور ڪافي جا ڪجھ شعر ملاحظہ فرمايو:

حج ڦٽي ڪيم هاڻي، ماريس تنهنجي ماڻي، الله ڄاڻي
راتيان ڏينهان يار سڄڻ ميان، تن توئي ڏي تاڻي
ڏوڙا طالع ٿين سچوءَ جا، الله جي توڪي آڻي

هينئر ان ڪافيءَ جي پيران سندس دوست ۽ عقيدت مند فقير عبدالله ڪاتيار جي ڪافيءَ جا ڪجھ شعر پيش ڪجن ٿا:

توڙي ڄاڻي يار نہ ڄاڻي، اسان دست تساڏي وڪاڻي
ڪيتؤ مست ڏتؤ مدهوشي، ٿي هوشؤن بيهوشي
ڳئي سمجھ ٿيا سي اياڻي
عبدالله ٻي آيا آپي، سڄڻ ڪي نيون نياپي
سچو سائين مانَ سڃاڻي.

ان دور جي ٻئي شاعر، سچل سائين جي ٻالڪي گهرام فقير عشق جو اظهار هن ريت ڪيو آهي:

يار سڄڻ تيڏي ماڻي، ٻهون ميڏي من ڀاڻي، الله ڄاڻي
ڪڏهن ولاڪي، ڪاوڙ سهڻا، ڪرين نہ نال نماڻي
راتو ڏينهان راهہ ڀليندي، الله تينون اج آڻي.

ساڳئي رنگ ۾ خليفي نبي بخش قاسم وري هيئين ڪافي چئي:

توڙي ڄاڻي يار نہ ڄاڻي،
اسان دست رانجهي دي وڪاڻي هون،
نيتئي هوش ڏتئي مئي نوشي،

هوشان تي ايان بي هوشي،
ڪڏان اسان خاص سياڻي هون،
ٻنهان لوڪان دي وچ خوشيان جي هونديان،
اکيان ميڏيان وي رت رونديان
اسان ڪارڻ يار ڪماڻي هون.

هينئر سچل سائين جي هڪ ٻي ڪافي جا ڪجهه شعر نموني خاطر پيش ڪجن ٿا:

پيالي عشق پلاڪي، ساجن چا مخمور ڪيتوئي
چشمان دي ويڪا چمڪاري، ننگ نيتئي ايڪ نظاري
چڪنا چور ڪيتوئي
انا الحق دا ماريئي نعرا، حيرت دي وچ پيا جڳ سارا
نانءُ منصور ڪيتوئي.

هينئر ان ڪافيءَ جي پيران عبدالله ڪاتيار جي هڪ ڪافيءَ جا ڪجهه شعر پيش ڪجن ٿا. عبدالله فقير قافيو بدلائي پنهنجي ڪافي هن ريت چئي آهي:

لنؤ لائي لائي اسان ڪون لالڻ
هڻ چا مجنون ڪيتوئي
الف آهس مين والله بالله
هڻ مينون نون ڪيتوئي
سرخئون، سبز سفيد، سياهئون
هڻ بوقلمون ڪيتوئي
عشقئون عبدالله ڪون يار پيارا
ڪجهه تان ممنون ڪيتوئي

ان دور جي هڪ ٻئي شاعر ميان گل محمد فاروقي جي چيل هڪ ڪافي جا ڪجهه شعر نموني طور پيش ڪجن ٿا، جنهن ۾ هن پڻ قافيو بدلائي، ساڳئي رنگ ۾ سهڻي ڪافي چئي آهي. فرمائي ٿو ته:

مئي يار پلاڪي مينون، ڀلا چا مدهوش ڪيتوئي
پرتئون پيالا پي پهلا، ٽيس تهين دم والہ وهلا
برهئون بيهوش ڪيتوئي
او شراب اکيندا تيڏا، نيتا خورد و خواب اسيڏا
جوشان درجوش ڪيتوئي

نظر علي فقير وري پنهنجو نينهن هن ريت نروار ڪيو:

چا غلام ڪيتوئي، اپڻي ويڙهي دا
ابرو مزگان دا، تير عشاقان وي
چا سيني صاف سٽيوئي
لعل لبان تي بينسر سهندي وي
چا قتل عشاق ڪيتوئي

سچل سرمست جي هڪ مشهور ڪافي آهي:

آهيان آءُ اسرار جيڏيون مون کي ڪير ٿيون ڀانيو
نوري ناري ناهيان، آهيان رب جبار
آڻيو صدق يقين سان، اديون ڙي اعتبار
مرشد ڀانهو ناچيو سچا تون سردار.

سچل سائين جي ان ڪافيءَ جي پران بيدل فقير جيڪا ڪافي چئي آهي، ان ڪافيءَ جا ڪجهه شعر ملاحظہ فرمايو:

آهيان آءُ اسرار عالم ليکي آدمي
عرشئون اچي اتهين، عشق ڪيتس اظهار
ٻانهپ ٻولي ناهہ ڪا، نور آهيان نروار
بيدل بندو ناهہ تون، آڻ اهو اعتبار

جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي تہ نہ صرف سنڌ جا شاعر بلڪ پنجاب ۽ بلوچستان جا شاعر پڻ سچل سائين جي ڪلام کان متاثر ٿيا. خواجہ غلام فريد جهڙي باڪمال شاعر تي بہ سچل سرمست جي ڪلام جو اثر نمايان نظر ايندو. ان کان علاوه سيد رکيل شاهہ ناڙي وارو ۽ سندن فرزند سيد چيزل شاهہ پڻ سچل سائين جي ڪافين کان ڪافي متاثر نظر اچن ٿا. سچل سائين جي هڪ ڪافي آهي:

نہ مان مريد، نہ مان پير، ساري فقر جو فقير.

سائين رکيل شاهہ ساڳئي نموني جي ڳالهہ ڪئي آهي، فرمائي ٿو:

آهيان فقر جو فقير

سچل سرمست جي هڪ ڪافيءَ جا ڪجهہ شعر ملاحظہ فرمايو:

ڏسو عشق جو انصاف، سيبئي مذهب ڪيائين معاف
مڪي وڃڻ جو مقصد ڪيهو ڪر تن اندر طواف
واديءَ ۾ وحدت جي، جڙي لام نہ ڪاف
الانسان سري و انا سره، غازين ايءَ غلاف
سچو مذهب عشق جو سوئي آهي صاف.

ان ڪافيءَ کان متاثر ٿي سائين چيزل شاهہ هڪ ڪافي چئي آهي، جنهن جو نمونو هيٺ ڏجي ٿو:

ڏس عشق جو هيءَ انصاف
ڪعبو پاڻ ڪري ٿو طواف
نفل نمازان سنتان ساريون
فرض مڙيئي معاف

سچل سائين پنهنجي ڪافي ۾ وڏي وسعت پيدا ڪئي، نوان تجربا ڪري ان ۾ نواڻ پيدا ڪئي. سندس ڪي ڪافيون ائين معلوم ٿو ٿئي تہ سوال ۽ جواب واريون آهن. هتي ان جو هڪ مثال پيش ڪجي ٿو:

ڪافي

(عاشق جي طرفان سوال)

اڄ ڪي صبح اچن ٿا، نروار چئو نجومي
مون هٿ نماڻيءَ جو پرين حال ڪي پڇن ٿا
هن پار ڏي اچڻ جو چؤڪي سڄڻ چون ٿا
پرين آهن پنڌ ۾ ڪي ويڙهي پنهنجي وسن ٿا
سچوءَ جي ڀي سڏ لهڻ لئي، قاصد هيڏي منجن ٿا.

ڪافي

(معشوق جي طرفان جواب)

ويل ڪنهن نه ٿا وسارن، عاشق نه ٿج تون ماندو
نحن اقرب اها اشارت، گڏ توئي سان گڏارن
اصل لاڪون طرف تنهنجي، نت نت گهٽو نهارن
جي تو اڪنڊ انهن جي، سي ڀي توئي سنڀارن
ڏينهن اتهين چو ٿو لائين، تو هٿ سچو سنڀارن.

ان نموني جا ڪجهه ٻيا مثال پڻ پيش ڪري سگهجن ٿا. سوال واري ڪافي ملاحظه فرمايو:

منهنجو ڪي هٿ پڇيائون، سچ چئو ادا ڙي ساٿي!
گوشي ويهي گڏ اوهان سان، منهنجي ڳالهه ڪا ڪيائون

ملاحظه فرمايو جواب واري ڪافي:

هيئن اڄ چئي مڪائون، عاشق اچون ٿا ايڏهين
هن جيءَ جڏي کي جيڏيون! آڌر وڏي ڏنائون
مون هن نماڻيءَ سان، ڪيڏا ڪرم ڪيائون

ڪانگل ذريعي پيغام موڪلڻ واري ڪافي جو هڪ شعر ملاحظہ فرمايو:

هينئن ڪانگ اڄ ڪهي ويو ايندئي صبح سويلي،
ڳالهيون ڪندي سڄڻ جون، اڄ رات هت رهي ويو

مطلب تہ سچل سرمست جي ڪافين ۾ زبان، بيان ۽ اعليٰ مضمون کان علاوه ٻيون ڪيترين ئي خوبيون ۽ خصوصيتون موجود آهن. سندس سهڻين ڪافين کان نہ صرف سندس دور جا شاعر متاثر ٿيا، پر پوئين دور ويندي هاڻوڪي دور تائين ڪيترائي ڪافي گو شاعر ڪانئس متاثر ٿيا آهن. تنهن ڪري ائين چوڻ ۾ ڪوبہ وڌاءُ نہ ٿيندو تہ بيشڪ سچل سرمست ڪافيءَ جو سرواڻ آهي.

سچل سرمست جي سرائڪي شاعري :

ان ڳالهہ ۾ ڪو شڪ ڪونہ آهي تہ شاهہ لطيف کان پوءِ سنڌي زبان جو وڏي ۾ وڏو شاعر سچل سرمست ئي آهي، پر سرائڪي ۾ سڄي سنڌ ۾ سندس جوڙ يا مٽ ملڻ مشڪل آهي. جيڪڏهن ڪين سرائڪي شاعريءَ جو سرواڻ سڏجي تہ ڪو وڌاءُ نہ ٿيندو. سندن سرائڪي ڪلام جنهن ۾ ڏوهيڙا، ڪافيون، جهولڻا ۽ سي حرفيون اچي وڃن ٿيون، تن جو تعداد هن ريت آهي: 10 سي حرفيون، 258 ڏوهيڙا ۽ 490 ڪافيون. سندن سرائڪي ڪلام مولوي محمد صادق راڻيپوريءَ ترتيب ڏنو ۽ اهو سنڌي ادبي بورڊ سن 1959ع ۾ شايع ڪيو.

سنڌ ۽ پنجاب جي سرائڪي شاعريءَ جي مطالعي مان معلوم ٿيندو تہ نہ صرف سنڌ جا وڏا وڏا عالم صوفي شاعر سچل سائين جي ڪلام کان متاثر ٿيا، پر پنجاب جي مشهور صوفي شاعر خواجہ غلام فريد پڻ سچل سائينءَ جو اثر قبول ڪيو. سنڌ ۾ عبدالله ڪاتيار، نانڪ يوسف، غلام حيدر شر، گهرام فقير جتوئي، خير شاهہ رتيديري وارو شير خان ٻنيرو فقير قادر بخش بيدل، حمل خان لغاري، دريا خان فقير، شاهہ نصير، محمد فقير کٽياڻ، فقير هدايت علي نجفي تارڪ، غمدل فقير ۽ ٻيا گهڻائي شاعر سچل سرمست جي سرائڪي ڪلام کان متاثر ٿيا.

سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ جي شروعات ڪڏهن کان ٿي؟ اها ڳالهہ پڪ سان چئي نہ ٿي سگهجي. باقي ڇپيل صورت ۾ سرائڪي ڪلام ارڙهين عيسوي صدي ۾ ملي ٿو. ڪنڊڙي جي ڪلتارن روحل فقير ۽ مراد فقير جون ڪجهہ سرائڪي ڪافيون ڪتاب "ڪنڊڙي وارن جو ڪلام" ۾ ڇپيل آهن.

روحل فقير ۽ مراد فقير جون ڪافيون سندن دور ۾ يقيناً مشهور هونديون ۽ ان دور جا ڳائڻا فقراهي درگاهن ۽ خانقاهن تي سندن ڪافيون ضرور ڳائيندا هوندا. اهي ڪافيون سچل سائينءَ پڻ ضرور ٻڌيون هونديون ۽ ٿي سگهي ٿو تہ ڪي ڪافيون کين وڻي ويون هجن. ان ڳالهہ جو هڪ ثبوت هيءُ ٿي سگهي ٿو تہ روحل فقير جي هڪ مشهور ڪافي آهي:

نينهن لڳا من پياري دا، پياري ڪلنگي واري دا
هردو جهان وچ کل رهيا هي، هڪوئي گل هزاري دا
ٻنهان لوڪان نون موت مريندا، عاشق قتل نظاري دا.

هينئر ان ساڳئي رنگ ۾ سچل سائين جي هڪ ڪافي جا ڪجهہ شعر ملاحظہ فرمايو:

نور پريا رخ پياري دا، الا پياري دا، دلداري دا،
سهڻا مينون ايوين پاندا، جيوين گل هزاري دا

سچل سائين جي هن ڪافي ۾ هوبهو روحل فقير جي ڪافي وارو رنگ نظر اچي ٿو. سچل سرمست ان ڪافي جي پيران هڪ ٻي ڪافي پڻ چئي آهي. فرمائين ٿا:

سانون عشق لڳا يار پياري دا
سانون نيڻين قوت نظاري دا
ٻنهان لوڪان نون اجل مريندا
عاشق قتل نظاري دا

سچل سائين جي هن ڪافيءَ جي انهيءَ شعر ۽ روحل فقير واري ڪافي جي شعر ۾ فرق صرف هڪ لفظ جو آهي. اهو لفظ بہ هم معنيٰ آهي. روحل فقير فرمايو آهي تہ:

ٻنهان لوڪان نون موت مريندا، عاشق قتل نظاري دا

۽ سچل سائين فرمائي ٿو:
ٻنهان لوڪان نون اجل مريندا، عاشق قتل نظاري دا

”پاڻ سڃاڻڻ“ سچل سائين جي شاعري جو اهم عنوان آهي. ان نڪتي کي ورجائي ورجائي بيان ڪيو اٿس. هتي مثال خاطر سندن هڪ ڏوهيڙو پيش ڪجي ٿو جنهن ۾ پاڻ سڃاڻڻ کان علاوه

منصوري مام ۽ ٻيا صوفياڻا نڪتا پڻ سهڻي نموني سمجهايا اٿن. فرمائين ٿا:

هڪ ڏينهن ميڪون مرشد آکيا, "مئي پيالا پيوين"
آکيم: " اينوين سائين, اينوين"
آکيس: "آپ سڃاڻڻ ٻاجهون, همدم مول نہ ٿيوين"
آکيم: " اينوين سائين, اينوين"
"اپڻي ذات لڪا اٿ ٻيئيئن, تيڏا مطلب ٿيسي ڪيوين"
آکيم: " اينوين سائين, اينوين"
موتوا قبل ان تموتوا " مئي پڇاڻون جيوين"
آکيم: " اينوين سائين, اينوين"
آکيس : "ماريا حلاج نغارا, "سچل" تون ٻي مارين تيوين"
آکيم: " اينوين سائين, اينوين"

وحدت الوجود جي سمجهاڻي ڏيندي هڪ هنڌ فرمائين ٿا تہ:

ٻيا ڪوئي ڄاڻڻ محض گناهہ هر ڪنهن صورت آپ الله

ٻئي هنڌ فرمايو اٿن تہ:

رانجهو ڪيڙا ڏوهين مين هان, هير رهي وچ ڪتي ڪتي
جهنگ سيال تي تخت هزارا, ڏونهين ڏنم اتي اتي

سچل سائين جي سرائڪي شاعري ۾, سنڌي شاعري وانگر حسن ۽ عشق وارن موضوعن کي وڏي اهميت حاصل آهي. سندس ڏوهيڙن توڙي ڪافين ۾ جمالياتي شاعريءَ جا جلوا جابجا نظر ايندا. هو وڏو حسن پرست انسان هو. ان جو وڏو ۽ چٽو دليل سندن ڪلام آهي. سونهن کان سواءِ سندس من مونجهو رهي ٿو. سهڻن سان گڏ ئي پاڻ کي صحيح معنيٰ ۾ سهڻو سمجهي ٿو. فرمائي ٿو:

سهڻيان نال مين سهڻا هووان, بن سهڻيان مين ڪوجهي
ٻاجهہ حسن هوءِ هوءِ ٻي ٿيوي, دل ملول تي موجي.

سونهن وارن جي سراپا ڄڻ عشق جي دعوت آهي. خاص طور ابرو مزگان مطلب تہ اکڙيون سراسر عشق آهن. اهي تير ڪمانان بہ آهن تہ باز بہ آهن. جن کان عاشق ڪنهن بہ صورت ۾ بچي نہ ٿو سگهي.

اکيان عشق تي عشق ني ابرو مزگان عشق سيوئي
عاشق ويک حسن دي مرچي، حال وڃيندا روئي
سچل تير ڪمانا، بازان، ٻچ نہ سگهدا ڪوئي.

سچل سائين جي ڪلام ۾ عوامي شاعريءَ جا ڪي نمونا پڻ نظر اچن ٿا. مثال خاطر هڪ ڏوهيڙو پيش ڪجي ٿو جو هنر سان تعلق رکي ٿو ۽ منجهس محبوب جي وارن، اکڙين ڀرؤن کان سواءِ عشق ۽ عقل جي جهيڙي بابت تمام سهڻي تشبيهہ ڏنل آهي.

ول ول چلي ڪاليان زلفان، يار سهڻي ديان ڪنديان
ويکڻ نال مرينديان دورئون، هوءِ هوءِ اکيان ڪنديان
عشق عقل دا جهيڙا ايوين، جيوين منجهيان ڪنديان
سچل قوس ڪمانان ڪهنديان، وهہ وا ٻروان ڪنديان

سندس سرائڪي ڪلام ۾ عوامي زبان ۽ محاورا عام جام نظر ايندا. هتي نموني خاطر ٻہ ٽي مثال پيش ڪجن ٿا. هير کي سندس ماءُ مهڻو ڏيندي چئي ٿي تہ:

اسان سيالين ڪنون ٻاهر پئي اين
ڪيا ڪيتوئي ڙي! ڪيا ڪيتوئي!

هير ماهي خاطر سڀ مهڻا خوشي سان قبول ڪيا، سچل سائين هير جي ان جذبي جي ترجماني ڪندي فرمائي ٿو تہ:

ماهي دي مهڻي ڪذ تبرليم، هڻ وال پڇي نا ولان

سنڌ جي ڳوٺن ۾ اهو رواج آهي تہ سڪ پريت وڌائڻ خاطر هڪ ٻئي ڏانهن ٻوڙ پاڇي موڪليندا آهن. اها ڳالهہ بيان ڪندي سچل سائين فرمائي ٿو:

طرفون تيڏي يار پيارل، پاڇي عشق دي آئي.

هڪ ٻيو مثال ملاحظ فرمايو جنهن ۾ محبوب آڏو نوڙت ۽ نياز جو هڪ نيارو مثال پيش ڪندي موتين کان وڌيڪ سهڻي سرائڪي استعمال ڪئي اٿائين. فرمائي ٿو:

ساري راج تيڏي دي گولڙي گولڙي هوسان،
شالا اسان ڏهون مهر پوويئي،
ايڏي اوڏي مول نہ ويسان، يار سهڻا
تيڏي جهولڙي جهولڙي هوسان
لوڙ ڪتيان دي، دلبر تيڏي دي،
رچڙا يا وت ٻولڙي ٻولڙي هوسان
روز ازل ڪنون سڻ سچل سائين،
نانءِ تيڏي تؤن گهولڙي گهولڙي هوسان.

انهن مثالن مان معلوم ٿيو تہ سچل سرمست کي سرائڪي زبان تي عبور حاصل هو. سندن سرائڪي ڪلام ۾ مضمون گهڻي ڀاڱي ساڳيا سنڌي زبان وارا آهن.

جيئن شاهہ لطيف سنڌي شاعريءَ کي عروج تي رسايو تيئن سچل سرمست وري سرائڪي شاعريءَ کي ڪمال تي پهچايو. شاهہ لطيف پنهنجي ذات ۽ ڏانءَ سان سنڌي بيت ۽ وائي کي مقبول بڻايو تہ سچل سرمست وري سرائڪي ڏوهيڙي ۽ ڪافي کي مقبوليت عطا ڪئي. هن وقت تائين ڪوبہ شاعر سرائڪي زبان ۾ ايترو گهڻو ۽ ان معيار جو ڪلام چئي نہ سگهيو آهي.

اها هڪ حقيقت آهي تہ سچل سرمست هڪ حسن پرست انسان هو. هن پنهنجي ڪلام ۾ حسن ۽عشق جون ڳالهيون، مضمون ۽ بيان اهڙي نموني آندا آهن جن جو مثال ملڻ مشڪل آهي.

اهو حسن جنهن جي ڏسڻ سان عابدن ۽ زاهدن کان تسبيح، مسيت مصلو ۽ ورد وظيفو وسري وڃي، اهڙو حسن جنهن جي ڏسڻ سان ملان، توڙي قاضي حيران ۽ مستان ٿي وڃن، ان حسن جي تعريف سچل سائين هن ريت ڪري ٿو:

شمع ڪنون رخ روشن افضل طرحين طرح تجلا
زاهد ويکڻ نال وساريا, تسبيح مسيت مصلا
ويک حسن حيران ٿئي سچل, ڪيا قاضي تي ڪيا ملا

محبوب جي منهن کي هڪ روشن ڪتاب سڏيندي سچل سرمست ان جي صفت ۽ ساراهه ۾ ڪمال ڪري ڇڏيو آهي. هڪ هنڌ فرمائي ٿو:

منهن محبوب دا سارا مصحف, زيرين زيرين نالي,
عشق واليان آياتان دي وچ, پيش تي شد برحالي,
جزمان نقطي صحيح سڃاڻين, قاري ڪوئي سنيالي,
”بسم الله“ نال لکيان سڀ سوران, پڙهن ورهي والي.

سندس نگاهه ۾ اهڙي محبوب جو ديدار هزار حجن جي برابر آهي. نه فقط ايترو پر محبوب جي حسن کي عام مخلوق سڏڻ کان به منع ڪري ٿو. ڇاڪاڻ ته اهو سراسر ربوبي رنگ آهي.

ڏٺاسين رخسار سهڻي دا, خوش خورشيدي خوبي
نا مخلوق آکيجي سچل, سارا رنگ ربوبي

اهڙي حسن کي سجدو ڪرڻ عيب عبادت آهي. سچل سائين عاشقن کي اها ئي صلاح ڏئي ٿو:

حسن ڪون سجده, ڇوڙڏي ڪعبه, ايوين ڪر تسلا.

هونئن ته هر شاعر پنهنجي ڪلام ۾ حسن ۽ عشق جي مضمون کي وڏي اهميت ڏني آهي, پر سچل سرمست انهيءَ موضوع ۽ مضمون ۾ جيڪا جدت ۽ انفراديت پيدا ڪئي آهي, سا سندس ئي ذات جو ڪمال آهي. هتي نموني طور سندس هڪ اهڙو شعر پيش ڪجي ٿو جنهن ۾ محبوب جي حسن جي تعريف اهڙي انداز ۾ ڪئي اٿس, جڻ اهو نظارو اکين سان پيو ڏسجي ۽ اهڙي ريت سندس شعر محاڪاتي شاعري جو هڪ اعليٰ مثال بڻجي پيو آهي. فرمائي ٿو:

وقت نماز ديگر دي ڏٺم, واهه حسن دي چالي,
پيچون پيچ لٽڪ پئي ڳل تي, ڪيس بشيهر ڪالي,
ڏوجهي ڏيک حڪومت والي, نيڻ نواب نرالي,

مزگان تير، ڪمانان ابرو مارن ڪرن نہ ٽالي،
ڪائي عرض نہ رکندي ڪنهن دي، مست قرن متوالي،
لعل لبان ياقوت رماني، عالي منصب والي،
سچل ڏيک انهان دي اڳون، ڪيتا "هان" حوالي.

محبوب جي مڪمل حسن جي تصوير پيش ڪرڻ، ممڪن نہ آهي، تنهن ڪري سچل سائين جي سرائڪي شاعريءَ مان مثالن طور ڪجهہ اهڙا ڏوهيڙا پيش ڪيا وڃن ٿا، جن جي ذريعي سچل سائين اسان سان عجيبن جي اکڙين جو احوال اوريو آهي.

خيرپور جا مير شڪار جا شوقين هئا. باز پالڻ ۽ بازن ذريعي شڪار ڪرڻ سندن عام مشغلو هوندو هو. سچل سائين کي انهن بازن بابت سٺي ڄاڻ هئي. اکين کي باز سان تشبيهہ تہ گهڻن ئي شاعرن ڏني آهي، پر سرمست اها تشبيهہ ڏيڻ وقت بازن جا مختلف قسم پڻ بيان ڪيا آهن. ڪجهہ مثال ملاحظہ فرمايو:

ظالم ديان زوراور اکيان، باشي، باز يا بحريان
ڪجليان قاتل عشاقان ڪون، قتل ڪريندايان قهريان.

ٻئي هڪ ڏوهيڙي ۾ فرمائي ٿو:

زُري، باز سهڻي ديان اکيان، شوقي زور شڪاري

محبوب جون اکڙيون قاتل آهن. اهي قتل ڪن ٿيون تڏهن بہ اهي "سڳوريون" سڏيون وڃن ٿيون. فرمائي ٿو:

اکيان باز عقاب سهڻي ديان، شور گهتن شهزوريان
خوني خون ڪريندايان سچل، تاپي سدا سڳوريان.

هڪ ڏوهيڙي ۾ اکڙين کي شهباز ۽ زُري سان تشبيهہ ڏيندي، اسلامي سزا جو ذڪر وڏي خوبي ۽ خوبصورتيءَ سان ڪيو اٿس. فرمائي ٿو:

سهڻي ديان شهباز اکين هن، يا وت ظالم زُري،
مزگان ڏيون تعزير عشاقان، دين والي ڇڻ دري،

سچل سرمست اکڙين کي نہ فقط بازن سان تشبيهہ ڏني آهي، پر انهن لاءِ کي بيون نيون ۽ نراليون تشبيهون پڻ ايجاد ڪيون اٿس. مثلاً ڪڏهن انهن کي شينهن سڏي ٿو تہ ڪڏهن شهزاديون تہ ڪڏهن وري ڪيفي ڪيف ڪڪوريون سڏيندي انهن جي صفت ۽ ساراهہ ڪندو رهي ٿو. اهي ايڏيون زوراور آهن جو زوري دل جي دنيا تباهہ ۽ برباد ڪري ڇڏن ٿيون.

سهڻي ديان ظالم اکين، شير وتن چڻ شوري
شور گهتن شهزاديان، ڏوهون ڪيفي ڪيف ڪڪوري
نينهن دي نيزي برڇيان چاون، يا وت جام ڪٽوري
ڪرن تاراج دليان ڪون سچل، زوراور نال زوري.

سچل سائين فرمائي ٿو تہ اکڙين جا شير ٻيلائي شينهن کان بہ ٻہ رتيون وڌيڪ ظالم ۽ قاتل هوندا آهن. عام شينهن کان ماڻهو پاڻ بچائي سگهي ٿو پر اکڙين جي شينهن کان بچڻ ناممڪن آهي:

شير اکين دي غالب هوندي، اتي شير جهنگل دي،
شير اکين ڪنون ڪوئي نابچسي، آسي وچ چنگل دي،
جهنگ والا مُڙ ويندا، اي تان ڪڙدا ڪاڻ قتل دي،
مارڻ ٻاجهون مشتاقان دي، اهي سچل مول نہ ٽلدي.

عجيبن جون اکڙيون عشق ئي عشق آهن. انهن جادوگرن کي ڏسي هر ڪنهن کي حيرت ٿئي ٿي. عاشق ويچارو حسن جا مورچا ڏسي هيسجي وڃي ٿو. پلا اهڙي حالت ۾ هو پاڻ کي ڪيئن بچائي سگهي ٿو:

اکيان عشق تي عشق ني ابرو مزگان عشق سيوئي
جادوگر دا جادو ڏاڍا، سڀ نون حيرت هوئي،
عاشق ويک حسن دي مرچي، حال وڃيندا روئي،
سچل تير، ڪمانان، بازان، پڇ نا ويندا ڪوئي.

حسن جي فوج جا بهادر سپاهي جڏهن ڪنهن تي ڪاهہ ڪن ٿا، تڏهن عاشق ويچارا خوف وچان دانهن ڪندي چون ٿا تہ "يا الاهي پردو رکجانءِ."

حسن دي جوهر ڪاري چڙهدي، بانڪي نيڻ سپاهي،
شهر دلين دا لٽ ڪرنيوَن، ڏيندا عشق گواهي،
عشاقان دي سر چڙهه ڪر آوي، فوج حسن دي شاهي،
سچل نماڻي دا تون جڳ وچ، پرده رکين الاهي.

سچل سرمست پنهنجي هڪ سرائڪي ڏوهيڙي ۾ اکڙين جي تعريف ڪندي هڪ بلوچي لفظ تمام سهڻي نموني استعمال ڪيو آهي. فرمائي ٿو ته:

مشتاقان ڪون يار سهڻي ديان چڪن ڪرينديان ”چمان“،
ويک عشاق پيي وقت اهين دم سر دي چاون طمان،
حسن دي هاڪ پئي وچ هر جا، ڪيا ايا، تي ڪيا لمان،
سچل غريب ڪون راتيان ڏينهان، غمزه لايا غمان.

محبوب جو منهن ڪعبو آهي ۽ اتي ٻئي نيڻ نوابن وانگر موجود آهن. لنؤ وارن تي لازم آهي ته انهن جو طواف ڪن:

نيڻ نواب ڪعبي وچ ڪڙدي، عالي تاب انهان دا،
لازم هي لنؤ واليان نون، جو ڪرڻ طواف تنهان دا،
قدر ڄاڻن اهي، نال تنهان دي، پوسي ڪم جنهان دا،
سچل قبله سهي نا ڪردي، ڪيڏي رخ ڪنهان دا.

جنهن تي حسن جي فوج حملو ڪري ٿي، تنهن کي پتو پوي ٿو ته ڪيئن نه اکڙين جي اشارن سان عاشق جي جان، جسم، سر، دل چارئي چٽ ٿي وڃن ٿا. اتي بادشاهه توڙي فقير سڀ نوڙت ۽ نياز اختيار ڪن ٿا.

حسن ديان فوجان، جنهان تي چڙهسن، سڌ انهان تون ڏيسن،
جٿا، جان تي سر، دل چارئي نال نيڻن دي نيسن،
شاهه گدا سچ ڄاڻين سچل، پيرين انهان ڪون پيسن.

مٺي محبوب جون بي پرواهه اکيون، بادشاهن کي به ڪجهه نه ٿيون سمجهن. هر جاءِ سندن حڪم هلي ٿو:

بادشاهان تي فلڪ نه رکديان، ڏاڍا حڪم اکين دا.

مطلب تہ اهي شهزور اکيون، ڪنهن جو غرض نہ ٿيون رکن. انهن جي رمز ۽ راز پروڙڻ وارا بہ لکن مان ڪي ڪي هوندا ۽ هزارن انسانن مان ڪي هڪ بہ ان اک جا عاشق هوندا، نہ تہ ٻيا سيئي محبت واري مانَ ۽ مرتبي کان محروم آهن.

سهڻي ديان شهزور اکين، او ڪنهن دي غرض نہ رکدي،
رمز انهان دي راز والي، ڪيئي لکان وچون لکدي،
وچون هزاران يار دي سچل، هن هڪ ڏون عاشق اک دي.

اهي ٻنشيلا نيڻ مشتاقن کي ماري وجهن ٿا. دلين تي ڌاڙيلن وانگر لٽ ڦر لائي ڏين ٿا. عاشق ويچارا هڪ قطار ۾ ٻانهون ٻڌي با ادب بيٺا آهن. اهڙن عاشقن جي در وجي، سندن پيرن جي خاڪ کي عقيدت طور چميون ڏجن:

بانڪي نيڻ سڄن دي غالب، مار ويندي مشتاقان،
دليان لٽ نيوَن هڪواري، ڪردي ڪم قزاقان،
ٻانهان ٻڌ ڪڙوتي اڳون، صفان صف عشاقان،
عشق واليان ديلن هردم سچل، وڃ چميجن خاڪان.

انهن مثالن مان معلوم ٿيندو تہ سچل سرمست اکڙين بابت جيڪي شعر چيا آهن، سي سندس شاعراڻي ڪمال جا شاهد آهن. فقط اکڙين بابت ان نموني ۾ ايترا گهڻا ۽ خوبصورت ڏوهيڙا ڪنهن بہ سنڌي توڙي سرائڪي شاعر جي ڪلام ۾ مشڪل نظر ايندا. سچل سرمست جا اهي ڏوهيڙا سرائڪي شاعريءَ ۾ شاهڪار جي حيثيت رکن ٿا. اهي نہ صرف مضمون ۽ بيان جي لحاظ کان افضل ۽ اعليٰ آهن، پر اهي شاعراڻي سونهن ۾ بہ پنهنجو مٽ پاڻ آهن.

آخر ۾ سنڌس هڪ اهڙو ڏوهيڙو پيش ڪيو وڃي ٿو جنهن ۾ سچل سائين اکڙين لاءِ نيون تشبيهون استعمال ڪيون آهن. ايترين گهڻين تشبيهن ڏيڻ جي باوجود سرمست ان ڳالهہ جو اعتراف ڪري ٿو تہ عجيبن جي اکڙين جي جيتري بہ تعريف ڪجي سا ٿوري ٿيندي ۽ اکڙين جي سموري صفت ۽ ساراهہ بيان ڪرڻ ڪنهن جي وس ۾ نہ آهي:

اکيان ذوالفقار ظالم ديان، خون ڪريندايان خوني،
نال عشاقان آ ڪر لاون، غمزي گونا گوني،
ديوانيان وہ، ديوانيان نون، آ ڏيون جوش جنوني،
دُراني، ايراني، رومي يا فوج اها ارغوني،
يار سچل اهي نهين صفت وڃ، بيشڪ هن بيچوني.

مٿين مثالن مان معلوم ٿيندو تہ سچل سائين پنهنجي سرائڪي ڏوهيڙن ۾ جتي اکڙين جا عجيب احوال اوريا آهن، اتي ٻيون ڪيتريون ئي اهم تاريخي ڳالهيون پڻ ڪيون آهن. جيئن مٿي آيل ڏوهيڙي ۾ دراني، ايراني، رومي ۽ ارغوني فوج جو ذڪر ڪيو ويو آهي، جن سنڌ تي حملا ڪري ان کي تباهہ ۽ برباد ڪيو. ان کان علاوه سنڌس هيءَ مصرع پڻ تاريخي آهي:

مـزگـان ڏيـون تـعـزيـر عشـاقـان، ديـن والـي ڄـڻ دري،

انهيءَ مصرع مان مذهبي سخت گيري ۽ سزائن جو پتو پوي ٿو. اهڙي ريت اکڙين جي ظالمانہ روش جو ذڪر ڪرڻ وقت سچل سائين خاص طور ارغونن ۽ درانين جي ظالم فوجين جو پڻ ذڪر ڪيو آهي. جنهن مان معلوم ٿئي ٿو تہ سچل سرمست جا ان قسم جا سرائڪي ڏوهيڙا هڪ طرف تاريخي واقعن ڏانهن اشارو ڪندي سندن تاريخي شعور جي شاهدي ڏين ٿا تہ ٻئي طرف اهي فڪر ۽ فن جي لحاظ کان وڏي وسعت ۽ اهميت رکن ٿا.

سچل سائين جي ڪلام ۾ صوفياڻا اصطلاح :

صوفياڻا اصطلاح ٻڌائڻ کان اڳ اهو ضروري آهي تہ تصوف جي مختصر تعريف بيان ڪئي وڃي. تصوف جي ڪتابن ۾ مختلف بزرگن مختلف نموني تصوف جي تعريف ڪئي آهي. ڪن جو خيال آهي تہ صوفي اهو آهي جيڪو صوف جو (هڪ قسم جو ٿلهو) ڪپڙو پهري، ڪن جو خيال آهي تہ اصحاب صفہ مان اهو لفظ نڪتو آهي (51). ڪن جو خيال آهي تہ هي لفظ صفا مان نڪتل آهي. صوفي اهل صفا مان هوندا آهن. حضرت ابو محمد مرتش جو قول آهي تہ حسن خلق تصوف آهي. حضرت ممشاد علي دينوري فرمايو آهي تہ "بيڪار شيون ڇڏي ڏيڻ تصوف آهي." حضرت ذوالنون مصريءَ جو قول آهي تہ صوفي اهو آهي جو اهڙي نصيحت ڪري جنهن تي پاڻ عمل ڪندو هجي.

جيئن تہ تصوف جو تعلق اهڙين ڳالهين سان آهي، جيڪي محسوسات کان مٿاهيون آهن، تنهن ڪري انهن کي سمجهڻ تمام ضروري آهي. جيستائين ڪو شخص انهن کي نہ ٿو سمجهي، تيستائين ڪنهن صوفي شاعر جو ڪلام سولائيءَ سان ۽ صحيح نموني سمجهي نہ سگهندو.

سچل سرمست هڪ صوفي بزرگ هو. سندس سمورو ڪلام عارفاڻو ڪلام آهي. ان ۾ ڪيترائي صوفياڻا اصطلاح استعمال ڪيل آهن، جنهن تي هڪ ڪتاب لکي سگهجي ٿو پر هتي تمام مختصر نموني انهن مان ڪن ٿورن اصطلاحن جي سمجهاڻي ڏجي ٿي. اهي اصطلاح ٻن قسمن جا

آهن: هڪڙا علمي ٻيا شاعراڻا. علمي اصطلاحن جا ڪجهه مثال هن ريت آهن، جهڙوڪ: احديت، وحديت، ڪثرت، برزخ، عروج، نزول، شهود وغيره. شاعراڻا اصطلاح آهن: زلف، رخ، خال، خط، ابرو رخسار، قد وغيره.

سچل سائين جي رسالي ۾ ڪجهه ڪلام اهڙو به آهي، جنهن کي شطحيات ۾ شمار ڪري سگهجي ٿو.

شطحيات، شطح جو جمع آهي. ان جو مطلب آهي ته اهي گُفتا ۽ نڪتا جيڪي مستي جي حالت ۾ صوفي سڳوري جي زبان مان نڪرن، جيڪي ظاهربين ملن کي غير شرعي معلوم ٿين ٿا. اهوئي سبب آهي جو صوفين سان ملن جي دشمني ۽ فتوائن سبب ڪي سوريءَ تي چڙهيا، ڪن جي کل لهرائي وئي. ڪي قتل ڪرايا ويا. ڪي گهاڻي ۾ پيڙايا ويا. جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي ته انهن گفتن ۾ ڪنهن نه ڪنهن راز ڏانهن اشارو هوندو آهي. اهو راز ڪي رند ئي پروڙي سگهن ٿا. سچل سائين فرمايو آهي:

سوئي ڪم ڪريجي، جنهن وچ الله آپ بڻيجي
اها تڪبير فنا في والي، پهلي پهر پڙهيجي
مار نغارا اناالحق دا، سولي سر چڙهيجي
وچ ڪفر اسلام ڪڏاهان، عاشق تان نه اڙيجي
سبحاني ما اعظم شاني، سچو سر سليجي

آخري مصرع ۾ سچل سائين فرمايو آهي ته بايزيد بسطامي جيڪا ڳالهه ڪئي آهي "سبحاني ما اعظم شاني" يعني مان پاڪ آهيان ۽ منهنجو ڪيڏو نه وڏو شان آهي. اهو راز پروڙڻ گهرجي. هڪ ڀيري بايزيد بسطامي آڏو ڪنهن شخص قرآن مجيد جي هيءَ آيت پڙهي. "ان بطش ربڪ لشديد" يعني تنهنجي رب جي پڪڙ شديد آهي، ته بايزيد هڪدم چئي ڏنو ته: ان بطشي اشد، تحقيق منهنجي پڪڙ شديد تر آهي، يعني ان کان به وڌيڪ آهي.

ظاهر ۾ هيءَ جملو گستاخانه معلوم ٿئي ٿو پر جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي ته ان ۾ به ڪو نه ڪو راز ضرور آهي. اهوئي سبب آهي جو سچل سرمست، بسطاميءَ جي ڳالهه ڪئي آهي، پر افسوس جو اها ڳالهه هر ڪو سمجهي نه ٿو سگهي. ڪاش اها ڳالهه ڪو سمجهي سگهي.

بسطامي ڪيهي بات ڪهي هي،
ڪوئي سمجهڻ والا هوءِ

هيٺئر ڪجهہ صوفياڻن اصطلاحن جي معنيٰ ڏجي ٿي:

بتخانو : هر اهاشيءِ جيڪا حقيقي محبوب جي ميلاپ جو ذريعو بڻجي، سا بت آهي. لازمي طور انهيءَ مان مراد آهي: مرشد جي رهڻ واري جاءِ، شيخ جي خانقاه.

برزخ : عالم مثال

باغ : ڪشادو محل. سالڪ جو وجود ڇاڪاڻ تہ اهو نهايت ڪشادو هوندو آهي.

بلبل : عارف رباني، جيڪو نفس اماره کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري ذڪر ۽ فڪر ۾ مشغول ٿي ويندو آهي.

حياتي : شعور، ظهور ڇاڻ

دنيا : صوفين جي نظر ۾ حق تعاليٰ کان غفلت جو نالو دنيا آهي، جيئن مولانا روميءَ فرمايو آهي.

چيست دنيا از خدا غافل بدن
ني قماش ونقتہ و فرزند و زن

ذڪر : الله جي ياد: ان ياد ۾ ٻيو سڀ ڪجهہ وساري ڇڏڻ. هر اهو ڪم جنهن جي ذريعي حق کي ياد ڪجي. ذڪر جو ڪمال اهو آهي جو ذاڪر ۽ مذڪور جي وچ مان حجاب ختم ٿي وڃي. ذڪر جا ڪيترائي قسم آهن:

1. **لساني :** زبان سان ذڪر ڪرڻ
2. **قلبي :** دل سان ذڪر ڪرڻ. ان کي ملڪوتي ذڪر چيو ويندو آهي.
3. **نفسي :** عقلي تصور کان اصلي مقصد طرف وڃڻ.
4. **لاهوتي :** سالڪ جي دل ۾ نور جو چمڪاٽ ٿيڻ
5. **نفي اثبات :** ڪلمي پاڪ لا الاه الي الله جو ذڪر.
6. **اسم ذات :** الله جو ذڪر. ملڪوتي ذڪر، الا الله جو ذڪر.
7. **جبروتي :** الله جو ذڪر، هو هو وارو ذڪر.
8. **مريضاڻو :** مريضن وانگر ڪنجهندي ذڪر ڪرڻ. سهروردي طريقي ۾ اهڙي نموني ذڪر ڪيو ويندو آهي.
9. **ڏک ڀريو ذڪر :** ڏک ڀرئي لهجي ۾ ذڪر ڪرڻ. قادري طريقي وارا ان طرح ذڪر ڪندا آهن.
10. **عشقيہ :** ذوق جي غلبي واري آواز ۾ ذڪر ڪرڻ. هيءُ طريقو چشتين وٽ رائج آهي.

ڪي عاشق ذڪر واري منزل کان اڃان اڳتي هوندا آهن، تنهن ڪري اها منزل ڪين معمولي نظر ايندي آهي. ڪي ڏيکاءُ طور ذڪر ڪندا آهن. اهوئي سبب آهي جو سچل سائين فرمايو آهي ته پاڻ سڃاڻڻ کان سواءِ اهي سڀ ذڪر اجايا آهن.

قلبي ۾ نه قرار آهي عاشقن کي
روحيءَ لک رلايا، نه نفي نفع دار
سريءَ سو وڃايا، خفيءَ ڪيا خوار
اپر اخفا ناه ڪو طالب کي تڪرار
ريءَ پروڙڻ پاڻهنجي، آهه شيطانن شڪار
"سچو" هي سنسار سارو پاڻ سهي ڪرين.

زبان : الاهي راز

ساقي : محبت الاهي وارو شراب پيارينڌڙ ڪامل مرشد.

شهر : وجود مطلق. سڀ ڪجهه ان شهر ۾ آباد آهي.

صبح ۽ شام : صبح مان مراد وحدت ۽ شام مان مراد ڪثرت آهي.

فقر : فنا في الله ٿيڻ. ٻنهي جهانن کان منهن موڙڻ.

لاهوت : ڳجهو خزانو. فنا جو مقام. وحدت جي حقيقت، جيڪا هر شيءِ ۾ آهي. **لاهوت** اصل ۾ لاهو اليٰ هو آهي.

ناسوت : بشريت، عالم بشريت.

نامرادي : اهو مقام، جتي سالڪ جي دل ۾ ڪا خواهش باقي نه رهي. هن مقام تي عاشق عين معشوق جو ارادو بڻجي ويندو آهي ۽ عاشق جي رضا معشوق جي رضا جي تابع ٿي ويندي آهي. سرمد فرمايو آهي:

سرمد غم عشق را بشادي نه دهي
دردي اگرت رسد، منادي نه دهي
صد بار اگر شود مرادت حاصل
زنهار ز دست نامرادي نه دهي

حوالا ۽ واڌارا

1) صوفي نظر محمد منشي ولد الله بخش مغل تيموري دهلوي، ساڪن هشت پشت بہ شڪارپور محلہ دارون گران متصل پير دادوائي رحہ سچل سائين جو عقيدت مند هو ۽ سٺو شاعر هو. سندس تخلص "محب علي" هو. ڪڏهن ڪڏهن پنهنجو نالو تخلص طور آڻيندو هو. سندس ڪلام سنڌي، سرائڪي ۽ فارسي ۾ موجود آهي. اهو گهڻي ڀاڱي درازي درگاهہ سان وابستہ آهي. هن درگاهہ جي گادي ڌڻين جي وفات جون تاريخون، انهن جو سنڌي ۽ فارسي ڪلام پنهنجي بياض ۾ گڏ ڪيو آهي. ان کان علاوه هن نانڪ يوسف جو ڪلام پڻ ڪٺو ڪيو هو. سندس ان بياض جي مدد سان ڊاڪٽر تنوير عباسي مرحوم نانڪ يوسف جو ڪلام مرتب ڪيو. هتي سندس ڪلام جو نمونو پيش ڪجي ٿو:

ڏوهيڙو:

جي اچين تا اچ اتي مند ملڻ جي، وهڪ وٽ درياهہ جي، نڪي ڳپين ڳچ
پار لنگهيندي پر ڏي، رکي ثابت سچ، محبت مولا جي سندو من ۾ ٻارج مچ
ڪڍي ڇڏين ڪوڙ جو منجهان قلب ڪچ، تہ وڃين وائو ورهہ جو سڀ کان ڳورو ڳچ
ڪري ثوابي ڪمڙا، برن ڪمن کڻ بچ، "نظر محمد" نينهن جون، ڇيريون پائي نچ
پرواني جان پچ، تہ پرين ڪرني پانهنجو.

ڪافي:

شاهہ درازا جي هٿئون يار الفي عشق جي مون پاتي
1۔ شاهہ قبول محمد سائين ڏنو مون پري پيالو بسم الله ڪر ساڻ خوشي جي ورتم نينهن نرالو
دم پرهہ ڦٽي پرياتي
2۔ ڇئن پنجن اولاد انهن جو ٿي تون هميشہ گولو سيد شاهہ جيلاني حسيني منجهان ٽيندءِ ڪم سولو
جو آ محبوب حق ذاتي
3۔ "نظر محمد" مرشد جي وٽ وصيت جا تو ڪيائين، پشت بپشت اولاد صالح تو عشق بخت سان ئين
سا ٻڌي ٿي دل خوشي ڇا ٿي.

2) تاريخ سکر، مولائي شيدائي، ص: 381، سنڌي ادبي بورڊ، 1992ع.

3) سنڌي ڪتابن جو مشهور پبلشر هو. سندس جنم 1868ع ۾ شڪارپور ۾ ٿيو. تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ تعليم کاتي ۾ منشي مقرر ٿيو پر ان سان گڏوگڏ سنڌي ڪتاب ڇپرائڻ جو ڪاروبار پڻ ڪندو رهيو. سندس چالاڻو 16 اپريل 1934ع تي ٿيو.

پير علي محمد راشدي هريسنگهه ۽ پوڪرداس جي تعريف ڪندي لکيو آهي: "جيڪڏهن سنڌي زبان اڄ تائين حيات آهي ته ان جو هڪ سبب پوڪرداس جو ڇاپخانو به آهي، ان ڇاپخاني جي وسيلي اڌ صدي تائين سنڌي ڪتاب ڇپبا رهيا. پوڪرداس جي حيثيت سنڌي زبان جي تاريخ ۾ اهائي آهي، جا اردو زبان جي حالت لکنو واري منشي نولڪشور کي حاصل ٿي. سرڳواسي سوين ڪتاب لکرايا ۽ هزارين جلد ڇپرائي پڌرا ڪيا. سندس مقابلي ۾ سکر جي ماستر هريسنگهه به پوءِ ساڳيو ڪاروبار شروع ڪيو ۽ زبان جي وڏي خدمت ڪئي، پر پوڪرداس جو ڪاروبار وڌيڪ وسيع هو. سنڌي زبان جي ڪا به تاريخ اوستائين مڪمل ٿي ڪانه سگهندي، جيستائين ان ۾ سنڌي جي انهن ٻن محسنن يعني پوڪرداس ۽ هريسنگهه جو ذڪر نه هوندو."

4) ان ڪافي کي سنڌالاجي طرفان ڇپرايل ڪتاب "غزلن جو غنچو" ۾ غزل ڪري ڄاڻايو ويو آهي. اهو ڪتاب سنڌ يونيورسٽيءَ جي ٻن فاضل استادن وڏي محنت سان تيار ڪيو آهي، جيڪو سنڌ يونيورسٽيءَ جي نصاب ۾ پڻ شامل آهي. ان ساڳئي ڪتاب ۾ سچل سرمست جي سر مالڪوس ۾ ڇپيل هڪ ٻي ڪافي "آهي انهين اکين کي خاصو خمار تنهنجو" کي پڻ بحر وزن ۾ ڏسي غزل ڪري ڄاڻايو ويو آهي. ان جي پيروي ڪندي ڊاڪٽر اياز قادري پنهنجي ڪتاب "سنڌي غزل جي اوسر" ۾ انهن ڪافين کي غزل ڄاڻايو آهي.

5) عثمان علي انصاري : رسالو سچل سرمست، ص: 49، سنڌي ادبي بورڊ، حيدرآباد، سنڌ، سال 1958ع.

6) ورق 146، پبلڪ لائبريري خيرپور ميرس.

7) عثمان علي انصاري : رسالو سچل سرمست، ص: 49

8) ورق 146، پبلڪ لائبريري خيرپور ميرس.

9) ڏسو جامع سنڌي لغات، ص: 281، سنڌي ادبي بورڊ، حيدرآباد، سنڌ.

10) عثمان علي انصاري : رسالو سچل سرمست، ص: 49

11) عثمان علي انصاري، رسالو سچل سرمست، ص: 58

12) ورق 50

13) رشيد احمد لاشاري، سچل جو رسالو ص: 186، آر.ايڇ.احمد اينڊ برادرس، حيدرآباد، سنڌ.

14) ورق 200

15) ورق 200

16) ڏسو ص: 234

17) ورق 198

18) ورق 186

19) ورق 60

20) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 60، سنڌي ادبي بورڊ، حيدرآباد، سنڌ، سال 1959ع.

21) ورق 215

22) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 81، 82

23) رشيد احمد لاشاري، "سچل جو رسالو"، ص: 326، آر.ايچ. احمد اينڊ برادرس.

24) اي امڙ! اهي اکيون الله تعاليٰ فقط رانجهن جي ديدار لاءِ ئي ڏنيون آهن. خطي نسخو ورق 189

25) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 172، سنڌي ادبي بورڊ، حيدرآباد، سنڌ، سال 1959ع.

26) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 172.

27) ورق 186

28) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 172.

29) ورق 186

30) ورق 93

31) مولوي محمد صادق "سچل سرمست جو سرائڪي ڪلام"، ص: 363، 364، سنڌي ادبي بورڊ، حيدرآباد، سنڌ، سال 1959ع.

32) ڏسو ڪليات امين، ص: 2_3، سن 1966ع

33) تذڪره لطيفي، ڀاڱو ٻيو ص: 231، سن 1967_1968ع

34) بخش علي فقير سنڌي سرائڪي ۽ فارسي ۾ ڪلام چيو جنهن ۾ بيت، ڪافيون، سي حرفيون، سهرا ۽ فارسي غزل اچي وڃن ٿا. فقير صاحب جو سمورو ڪلام راقم وٽ محفوظ آهي. فقير صاحب سخي قبول محمد جي شان ۾ ڏوهيڙا چيا آهن جن مان ٻہ ڏوهيڙا نموني طور پيش ڪجن ٿا:

منصب دار قبول محمد، دوست دلبر درازي،
فلڪ اتون لهه ملڪ گهنن تلقينا طلب طرازي،
ڪڪر ڪرم سرتاج سخيان نوري ننگ نوازي،
بحر هدايت بخش علي هي، مسلڪ فقيران سازي،

2. قرب ڪمال جمال جبيني، صورت يوسف ثاني،
انت حساب نہ ڪوئي اولا راز مٿس رحماني،
پر ڪر ڪوثر جام پليندا دوڙ دراز تو داني،
بخش علي مطلوب مليندا، نال نظر نوراني.

35) 1930ع ڌاري قنبر علي خان ۾ هيڊ ماستر هو. تصوف جي هڪ نڪتي بابت خيرپور ميرس جي هڪ شاعر انور علي پٺاڻ سان سندس ڊگهو بحث هليو. انور علي پراڻي فوجداريءَ جي ويجهو رهندو هو. هنن هڪ ٻئي کي منظوم خطن ذريعي جواب ڏنا. مولوي ثناء الله ثنائي پڻ پنهنجي مائٽ جي مدد ۾ انور علي کي جواب موڪليندو رهيو.

36) سندس مزار رتيديري ۾ آهي. "وچ مڪان رتيديري خير شاهہ نانءِ سڏايان". وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو راقم جو ڪتاب "سچل سرمست جا طالب". سچل چيئر، شاهہ لطيف يونيورسٽي خيرپور، 1998ع

37) سندس وفات 1278ع ۾ ٿي. هڪ روايت موجب گهرام فقير ڪيس سچل سائين جي خدمت ۾ وٺي ويو.

38) هڪ بياض ۾ ٻہ شعر وڌيڪ ڏنل آهن، جي هيٺ ڏجن ٿا تہ جيئن پڙهندڙ پوري ڪافي ڪان واقف ٿين:

1. ڪوه نہ ڪرين قريب لئي، من معرفت ۾ ماد ميان
نينهن جو نعرو هڻي، سڀ شڪ لاهي ٿي شاد ميان
دين ڪفر ڪئون نڪري، ٻڌ عشق تي اعتقاد ميان
ديدان پنهنجي ڏيندا جون، آڏو ڪنديءِ امداد ميان

39) زباني روايت عبدالحڪيم جيهو عمر 50 سال، وينل درگاهہ فقير محمد صلاح.
40) ديوان بيدل، عبدالحسين شاهہ موسوي، ص: 43، سنڌي ادبي بورڊ، 1954ع
41) بياض فقير محمد بيڪس، ورق 162، سن 1294هہ

42) فقير صاحب جڏهن بيمار ٿيو ته غشي اچي ويس. سندس مريد پاڙي واري مسجد جي ملان کي وٺي آيا. ملان اتي اچي قرآن پاڪ پڙهڻ شروع ڪيو ته فقير صاحب چيس ته "هون هون"، تنهن هوندي به ملان قرآن پاڪ پڙهندو رهيو. فقير کي ڪاوڙ آئي ۽ لت هڻي چيائينس ته : "قرآن غلط ٿو پڙهين." مريدن کي چيائين ته : "هن کي ٻاهر ڪڍو، راڳ شروع ڪيو." فقير، سچل سرمست ۽ محمد صلاح جو ڪلام ڳائيندا رهيا ۽ راڳ هلندي فقير صاحب فوت ٿي ويو. (زباني روايت عبدالحڪيم جيهو ويٺل درگاهه محمد صلاح)

43) محمد عثمان سڪري اصل ۾ شڪارپور جو ويٺل هو ۽ درزڪو ڪم ڪندو هو. تمام سٺو ڪاريگر هو. سندس پيءُ ماءُ فوت ٿي ويا ته ڇورو ڇنو ٿي پيو. قاضي عبدالفتاح سکر واري جي گهرواري جڏهن شڪارپور پنهنجن مائٽن سان ملڻ وئي ته هن يتيم تي ڪيس رحم آيو ۽ کيس سکر وٺي آئي. پوءِ محمد عثمان سڄي حياتي سکر ۾ رهيو ۽ پاڻ کي سڪري سڏائيندو هو. ڪافي جو سٺو شاعر هو. راڳ ويراڳ سان دلچسپي هيس. سن 1930ع ڌاري فوت ٿي ويو. (زباني روايت سيد عبدالحسين شاهه موسوي).

44) اهي پراڻا ڪاغذ محترم دوست علي محمد جنڊان ويٺل دونهون، راقم کي آڻي ڏنا.

45) فقير عبدالله، پير صاحب پاڳاري حضرت صبغت الله شاهه اول جي آخري ايام ۾ اندازاً 1245_1240هه ڌاري وفات ڪئي. خليفي صاحب جو رسالو ڊاڪٽر بلوچ، سنڌي ادبي بورڊ، 1966ع

46) فقير صاحب جو قبو نهايت ئي زبون حالت ۾ آهي. ان جي جلد مرمت ڪرائي وڃي ۽ فقير محمد صلاح جي قبر تي بيدل فقير واري قطع تاريخ جو ڪتبو لڳايو وڃي.

47) متين ڪافي درگاهه تي گهڻو ڳائي ويندي هئي. عرشي سومري واري بياض ۾ هن ڪافي کي مولود شريف ڄاڻايو ويو آهي.

48) مخدوم عبدالرحمان ۽ سندن 222 مريد ۽ معتقد مسجد شريف ۾ مراقبي جي حالت ۾ ماريا ويا. ان کان علاوه عورتن جي بي حرمتي ڪئي وئي ۽ عوام جو قتل عام ٿيو.

49) مير عبدالله خان ۽ مير فتح خان سان قرآن مجيد وچ ۾ ڏيئي واعدو ڪيو ويو هو ته ڪين ڪو نقصان نه پهچايو ويندو پر عبدالنبي ڪين دغا سان شهيد ڪرايو. شهادت وقت ٻئي مير صاحبان قرآن مجيد پڙهي رهيا هئا. جڏهن ظالمن ميرِ عبدالله کي شهيد ڪيو تڏهن سندس سسي قرآن پاڪ جي پاسي ۾ ڪري پئي ۽ قرآن شريف جا ورق رت ۾ لال ٿي ويا. (تاريخ خيرپور، مرزا قليچ بيگ، ص: 24، سن 1922ع)

50) هشت بهشت (مقدمه)، ص: 107_108، سنڌي ادبي بورڊ، سن 1963ع.

51) اصحاب صفه: صحابي سڳورن جي جماعت، جيڪي ستر_اسي کن هئا. نبي سڳوري صلي الله عليه وسلم جي خدمت ۾ رهندا هئا. مسجد نبويءَ کان ٻاهر هڪ چبوتري ۾ رهندا هئا. صبر ۽ توڪل واري زندگي گذاريندا هئا.

ديباچو

پڌرو هُجي ته سچل فقير جي ڪَلام گڏ ڪرڻ ۾ مُون گهڻي تڪليف ورتي آهي سو هِنڪري جو شاعرن جي ڪلام ٻُڌڻ جو شوق به پهريائين مونکي هن فقير جي ڪلام ٻڌڻ کان پيدا ٿيو هو. آءٌ ننڍي هوندي کان هي ڪلام ٻُڌندو ايندو هوس، ڇاڪاڻ ته فقير شير خان جنهن کي حيدرآباد جي پسگردائي ۾ شيرعلي فقير ڪري چوندا هوا، جو سچل فقير جي مُعتبر شاگردن يا ٻالڪن مان هڪڙو هو، تنهنجو پُٽ ميان مير محمد اسانجي ڳوٺ يعني ٽنڊي نوڙهي ۾ مير ڪرم علي خان جي خدمتگارن مان پرٽيل هو ۽ انهيءَ فقير شير خان جا ٻالڪا فقير قادر بخش ۽ نورو شاه جي حيدرآباد جي پسگردائي ۾ ڪلام ڳائڻ ڪري بلڪل مشهور هوا تن جو اُتي ڪڏهن ڪڏهن اچڻ وڃڻ ٿيندو هو. تنهنڪري مونکي ڪلام ٻُڌڻ جو گهڻو وَجهه ملندو هو، هن کان اڳ به هڪ دفعو مُون فقير صاحب جو ڪلامُ گڏ ڪيو هو، پر ٿوري هئڻ سبب اُنجي ڇاپائڻ جو بندوبست ٿي نه سگهيو. تنهنڪان سواءِ اهو مُونکان ڇورائجي ويو. نيٺ ١٨٩٥ع ۾ جڏهن آءٌ حيدرآباد ۾ بدلي ٿي آيس، تڏهن انهيءَ سال مونکي نوشهري ڊويزن ۾ گشت ڪرڻو ٿيو ۽ اتفاق سان ڪنڊياري تعلقي جي ڪوٽڙي شهر ۾ ٽڪڻ ٿيو. جتان معلوم ڪَيُمِ ته درازن جو شهر نزديڪ آهي. اِنهيءَ شهر جو نالو آءٌ سچل فقير ۽ يوسف فقير جي ڪلام ۾ ٻُڌندو هوس، تنهنڪري آرزو ٿيمِ ته وڃي زيارت به ڪري اچان ۽ ڪو ڪتاب فقير جي ڪلام جو به هٿ ڪريان. آخر اُتي ويس ۽ ٻه ٽي ڏينهن رهي واقفيت پيدا ڪري هڪڙو ڪتاب ڏٺم، پر اهو گهڻو وڏو نه هو. مُونکي معلوم هو ته فقير صاحب گهڻا ورهيه ڪلام پئي چيو هو، تنهن ڪري ضرور سندس ڪلام اِنهيءَ ڪتاب کان وڌيڪ هوندو. اُتي فقيرن کان معلوم ٿيو ته خيرپور ۾ ٻين ڪن ماڻهن وٽ به ڪتاب هوا.منهنجو رهڻ اُتي گهڻو نٿي سگهيو، تنهنڪري بندوبست ڪري آيس، ته فقير جا ٻيا ڪتاب به هٿ ڪري رکندا، آءٌ ڪاتب موڪليندس جو وٽن رهي سندس صلاح سان نقل ڪري ايندو. ٿورن ڏينهن کانپوءِ مُون ڪاتب موڪليو، جو فقط اهو موجود ڪتاب جو مُون ڏٺو هو، سو نقل ڪري آيو، شايد ٻين ڪتابن هٿ ڪرڻ جي فقيرن ڪوشش ڪانه ڪئي هُئي. مُون پاڻ به پنهنجي سِر ڪتابن هٿ ڪرڻ لاءِ پڇا ڳاڇا ڪئي پئي ۽ معلوم ڪَيُمِ ته ٽنڊي مير علي مردان خان جي مير صاحبن وٽ هڪڙو ڪتاب آهي، اهو اُتان گهرائي ورتم. ٻيو ڪتاب روهڙيءَ مان

ڪتاب وڏيڪ ڪمائتو هيءُ ڪَيُمِ. هٿ معرفت جي صاحب مختيارڪار جو حسين غلام فقير هو جو منجهس اٽڪل چار سؤ کن ڪافيون لکيل هُيون، اِهي ٽيئي ڪتاب ڀيٽي هڪڙو يَڪو ڪتاب لِکيُم. تنهنکانپوءِ ديوان ليلارام سب آرڊينيٽ جج جنهن سچل فقير جي ڪلام گڏ ڪرڻ ۽ ڇاپائڻ جي اِرادي سان ڪُجھ ڪلام پنهنجي هٿن سان نقل ڪيو هو، اُهو هُن کان ورتم ۽ مرحوم مير صاحب مير حُسين علي خان ٽالپر جي ڪُتب خاني مان ٻه هڪڙو ڪتاب هٿ ڪَيُمِ جو خيرپور مان مرحوم مير صاحب مير علي مراد خان ٽالپر وٽان آندل ڪتاب تان نقل ٿيل هو ۽ وري ٻيو ڪتاب آندل فقير ميراثي (١) جو اڃان حيات آهي ۽ قريب ستر ورهيه ڄمار جو آهي،جنهنجو پيءُ سچل فقير جي حُضور ۾ ڪلام ڳائيندڙ هو، ۽ پاڻ ٻه چڱو ڪلام ڳائيندڙ آهي، کان مِليُمِ ۽ فقير شير خان جي هٿ سان اصلاح ڪيل هڪڙو ڪتاب سندس پٽ مير محمد جي گهران هٿ ڪَيُمِ. انهيءَ کانسواءِ ميان محمد يوسف فاروقيءَ جو سچل فقير جي خاندان مان آهي ۽ حال چيف ڪانسٽيبل آهي اُنجو ڪتاب ٻه نظر مان ڪڍيُمِ، ۽ فقير همت علي فاروقي جو انهيءَ خاندان مان هو، تنهنجو هٿ اکر لکيل ڪتاب ديوان چنديرام ٿلتي واري جي ڪُتب خاني مان هٿ ڪَيُمِ. ۽ هِڪ ڪتاب هالن وارن پير صاحبن وٽان ٻه مِليُمِ، پر اُهو ڪن جاين تي اَڌيهي ڪاڏل هو، جنهنڪري بعضي سَڄون سِٽون ۽ بعضي سِٽن جا ٻاڱا ڪاٽي ويا هوا ۽ اهو ڪلام وري ڪنهن ٻي ڪتاب ۾ لکيل ٻه نه هو، تنهنڪري ڪاڏل ٻاڱا لاچار خالي ڇڏڻا پيا. اُنهيءَ اُميد تي ته مبادا هن ڪانپوءِ ڪو ڪتاب اِهڙو هٿ ۾ اچي، جنهن ۾ اُهي لکيل هُجن. ٻه تمام چڱا ڪتاب منشي نظر محمد ڏويم مُنشي ناظر (٢) ضلع شڪارپور جي کان مِليَمِ. مطلب ته مڙيئي ٻارنهن ڪتاب هٿ ڪَيَمِ، پر جيترا گهڻا ڪتاب گڏ ڪَيَم، اوترو گهڻو ڪلام هٿ ڪين آيو، ڇاڪاڻ ته گهڻو ڪري اُهي ڪتاب هڪ ٻئي تان نقل ڪيل ڏٺا ٿي. آخر اِهي سڀ هڪ ٻئي سان ڀيٽي هڪڙو ڪتاب تيار ڪَيُمِ. انهيءَ وچ ۾ آءٌ رڳو ڪلام درست ڪرڻ جي ارادي سان درازن ۾ پنج يا ڇهه دفعا ويو هوندس ۽ ٽي چار دفعا ته ميلو ڏٺو هوندو، ڇاڪاڻ ته ميلي جي وقت اطرافن کان فقير ڪلام ڳائڻ وارا اچي گڏ ٿيندا آهن ۽ ٽي ڏينهن رهندا آهن، جنهن ڪري شڪي حالتن ۾ اُنهن کان پڇي درست ڪرڻ جو گهڻو وَجهه مليو اٿم، مگر آندل فقير ۽ مُنشي نظر محمد کان بلڪل گهڻي مدد ملي آٿمِ، جنهن لاءِ سندن شُڪر گذار آهيان. آندل فقير ته مهينو کن اسان وٽ رهيل هو، جنهن سان

هڪ دفعو سارو ڪلام پڙهي ويو آهيان ۽ منشي نظر محمد سان ٻه دفعا ميلي تي مِلي دُرستيون ڪيون اٿم. تنهن ڪانسواءِ به لکپڙه جي رستي اچ تائين به پڇا ڪئي اٿم، ته جيترو ٿي سگهي اوترو صحيح ڪلام هجي. مٿين سيني ڪتابن مان رڳا منشي نظر محمد جا ڪتاب وڏا ۽ اعتبار جا لائق هوا جي هُن پاڻ ڪوشش ڪري صحيح لکيا هوا ۽ هُو پاڻ به چڱو ڪلام ڳائيندڙ آهي ۽ انهيءَ درگاه جو سچو مُريد آهي ۽ ڪلام جي گهڻي عِزت رکندو آهي. نيٺ گهڻي تڪليف ڪانپوءِ هيءُ ڪلام گڏ ٿيو، جنهن ۾ اٽڪل ٻارنهن سوَ ڪافيون آهن ۽ ڏه سي حرفيون ۽ سنڌي بيت ۽ پنجابي ڏوهڙا وغيره ۽ متفرقو ڪلام آهي. اگرچہ صحيح ڪلام هٿ ڪرڻ ۽ لکڻ ۾ حتي المقدور ڪوشش ڪئي اٿم، تڏهن به عجب ڪونہ آهي جو پڙهندڙن کي گهڻين جاين تي دُرستيءَ جي ضرورت نظر اچي، ڇاڪاڻ ته مٿيان گڏ ڪيل سڀ ڪتاب اڳئين وقت جي سنڌي لکڻ جي ترتيب تي پارسي خط ۾ لکيل هوا، تنهنڪري گهڻين جاين تي لفظن جو صحيح پڙهڻ به مشڪل هو، پر لاچار پنهنجي سمجهه آهر ۽ ٻين جي مدد سان جيترو ٿي سگهيو آهي، اوترو صحيح لکڻ جي ڪوشش ڪئي اٿم.مونکي فقير صاحب جي ڪلام جي سُڌارڻ جي فضيلت ڪانہ هُئي، نڪي اِئين ڪرڻ جو حق هوم. مُون فقط هٿ ڪيل ڪلام ڀيٽي جيڪي واجبي ۽ شائستو ڏٺو آهي، اُهو پسند ڪري نقل ڪيو آهي، اِنهيءَ هوندي به ڀُل چڪ جي لاءِ معافي طلب آهيان. هن ڪلامَ جا ٻہ ڀاڱا ڪيا ويا آهن: پهرئين ڀاڱي ۾ رڳيون ڪافيون آهن ۽ ٻئي ڀاڱي ۾ سي حرفيون ۽ ٻيو متفرقو ڪلام آهي. مُنڍ ۾ مختصر احوال فقير صاحب جو به ڏنو ويو آهي.

فقط ۲۱ مارچ ۱۹۰۲ع
حيدرآباد سنڌ

مرزا علي قلي

بسم الله الرحمٰن الرحيم

احوال ميان سچل فقير شاعر جو

نالو ۽ نيشان: سچل فقير جو اصل نالو عبدالوهاب هو، جو سندس پڙ ڏاڏي جو نالو هو ۽ اُن کان اڳي سندس خاندان ۾ ڪن ٻين وڏن جو نالو هو. ننڍي هوندي کيس سچيڏنو سڏيندا هوا. جو نالو پڇاڙيءَ ۾ وڌيڪ استعمال ۾ ايندو رهيو. جهڙيءَ طرح سندس ڏاڏو ميان محمد حافظ جو پڻ ناليوارو فقير ۽ شاعر هو، سو صاحبڏني جي نالي سان مشهور هو. شِعر ۾ تخلص ڪري هُن ڪٿي ٻه عبدالوهاب ڪم نہ آندو آهي، مگر سچيڏنو ۽ سچو ۽ سچل ڪم پي آندو آهي، ۽ ماڻهن ۾ به اِنهيءَ نالي سان مشهور آهي. پارسي شعر ۾ هُن پنهنجو تخلص آشڪار ۽ خدائي آندو آهي. هُن جي رهڻ جو هنڌ درازن جي شهر ۾ آهي، جتي هو ڄائو هو ۽ جتي سندس وڏا مائٽ رهندا آيا. اِهو شهر رياست خيرپور جي حد ۾ ۽ راڻي پور کأن ميل ڪن پنڌ تي اُتر ڏي آهي ۽ راڻي پور جي اسٽيشن کان اُتر اولهہ ڪُنڊ تي ميل ڪن پنڌ تي آهي. انهيءَ شهر ۾ درازن وارن فقيرن جي درگاه آهي ۽ ميان سچل فقير ۽ سندس ڪن وڏن جا قُبا آهن، جن جي زيارت تي گهڻا ماڻهو ايندا آهن.

سندس ڄمڻ ۽ مرڻ جي تاريخ: ميان سچل فقير ١١٧٠ هجري مطابق ١٧٥٧ع ۾ ڄائو ۽ سندس وفات تاريخ ١۴ رمضان ١٢۴٢ هجري مطابق ١٨٢٩ع ۾ ٿي. جنهن حساب سان سندس عمر ٧٢ ورهيہ ٿي. پر ڪي چون ٿا تہ سندس عمر ٩٠ ورهيہ هُئي جنهن ڪري سندس ڄمڻ جي تاريخ ١١۵٢ هجري ٿي. ٻانئجي ٿو تہ هِيءَ تاريخ سچي آهي ڇا لاءِ جو شاه عبداللطيف ڀٽائي ١١٠٢ هجري ۾ ڄائو هو ۽ ١١٦۵ هجري ۾ وفات ڪيائين. جيڪڏهن ١١٧٠ هجري ۾ سچل فقير جي ڄمڻ جي تاريخ هجي ها تہ شاه صاحب کان ۵ ورهيہ پوءِ پيدا ٿيل ڄڻجي ها. پر اسانکي خبر آهي تہ شاه صاحب سچل فقير کي ننڍي هوندي ڏٺو هو جيئن هيٺ معلوم ٿيندو. انهيءَ ڪري ١١۵٢ هہ ڄمڻ جي تاريخ برابر ٿي ڏسجي. انهيءَ طرح سندس ڄمڻ جي تاريخ شڪي آهي مگر وفات جي تاريخ پڪي آهي. ڪي پارسي مادا تاريخ جا شعر ۾ ڏنا ويا آهن، جن سڀني مان اهو سال ١٢۴٢هہ نڪري ٿو. جيئن تہ (پُرغم)) يا (بود مربُرج هُداو آفتاب اوج عشق) يا (سالڪ مستانہ سچو چونڪہ پيوستہ بحق. عاشق سرمست هو پيوستہ شد تاريخ آن).

چون ٿا تہ سچل فقير پيريءَ ۾ پاڻ چوندو هو تہ منهنجي عمر ١٠۵ ورهيہ آهي، پر ١۵ ورهيہ آءٌ اڳي سرڪار جي سلام تي ويندس؛ يعني مرندس. جنهن مان تہ ظاهري عمر ٩٠ ورهيہ ٿي. ميان قادر بخش فقير بيدل روهڙيءَ وارو جو پڻ مشهور فقير ۽ شاعر ٿي گذريو آهي

۾ جو انهيءَ درگاه تي گهڻو ايندڙ هو. تنهن هيٺيون غزل لکيو آهي. جنهن ۾ انهيءَ بابت به ذڪر ڪيل آهي ۽ ٻي به سچل فقير جي تعريف ڪيل آهي. مٿي ڏنل پويون پارسي بيت تاريخ جي مادي جو به قادر بخش فقير جو چيل آهي. اهو سنڌي غزل هيءُ آهي.

(غزل سنڌي)

عِشق جو بارو درازن ۾ عجب اسرار هو
مَست سالڪ مه سچو عارف أتي اظهار هو
بره جي برسات جو تنهن وِيرَ تي وسڪار هو
ظاهر و باطن تنهين وٽ درد جو ڏڏڪار هو.
وَجد وحدت جو سدا خاصو تنهين خُمار هو
مرد سو منصور وانگر عشق جو اَوتار هو
منجهه سخن تنهنجي الوهيت سندو آثارهو
جُنگ جَذبي جوش مستيءَ ۾ مثل عطار
پاهنجي رائي پرين نَوي ورهيه نروار هو
پوءِ وصل جي موج ماڻي ذوق ڪون زُخارهو
طور ٻارنهن سَؤ ٻائيتاليهه ۾ تيار هو
چوڏهين رمضان جي هادي يَوَن هسوار هو
ڦُربدارن جي ڪٽڪ ۾ مرد منصبدارهو
دَر تنهين داتا جي ”بيدل“ پرت جو پينار هو

سندس اصل نسل ۽ شجرو: ميان سچل فقير ميان صلاح الدين جو پٽ ۽ ميان صاحبڏني جو پوٽو هو. ميان صاحبڏني کي ٻه پٽ هوا، وڏو ميان صلاح الدين ۽ ننڍو ميان عبدالحق، ميان سچلِ فقير، وڏي جو پٽ هو، پر ميان صاحبڏني کان پوءِ گاديءَ تي ننڍو پٽ ميان عبدالحق ويٺو ۽ انهيءَ کانپوءِ سندس پٽ ميان قبول محمد ويٺو، جنهن کانپوءِ پُشت به پشت أهي وِهندا اچن ٿا. هاڻوڪو فقير جيڪو انهيءَ گاديءَ تي آهي، تنهنجو به نالو ميان قبول محمد آهي، جنهن کي سندس مُريد سخي ڪري سڏيندا آهن. شامل ڪيل شجري مان أنهن سڀني جي عزازت جي چڱي طرح خبر پئجي سگهندي. ميان صاحبڏني کانپوءِ ڇو سندس ننڍو پٽ ميان عبدالحق گاديءَ تي ويٺو ۽ نه سندس وڏو پٽ ميان صلاح الدين. تنهن لاءِ چونڊا ته شاه عُبيد الله صاحب جيلاني جو ميان صاحبڏني جو مرشد هو. تنهن مسند نشينيءَ جو سِلسلو جو

تاريخ ١١ رمضان ١١٣٤ھ ۾ حبيب الدين جي مسجد ۾ لکيو هو تنهن ۾ ميان عبدالحق جو نالو لکيو هو، ۽ هيءَ ڳالهہ بہ ڪندا آهن تہ هڪڙي پيري ميان صاحبڏني پنهنجي ٻنهي پٽن جو امتحان ورتو. شهر جي اوير ڏي جتي هاڻي درگاه ٺهيل آهي، ڪٻڙ بيٺل هوا. اُتي ميان صاحبڏنو هميشه فجر جي نماز پڙهندو هو. هڪڙي ڏينهن هُن پنهنجي پٽ ميان صلاح الدين کي چيو تہ ڪٻڙن ۾ پاڻي جو ڪؤنرو پيو آهي سو ڪڍي آءُ.

هو ويو پر وڃي ڏسي تہ اڳيان رت جو درياه لڳو پيو آهي، تنهن ڪري هُو اڳتي نہ ويو موٽي وري آيو ۽ اچي اِهو حال پيءُ کي ڏنائين، جنهن وري پنهنجي ننڍي پٽ ميان عبدالحق کي موڪليو، هُن بہ اُهو ساڳيو درياه ڏٺو، پر پيءُ جي حڪم جي زور تي ۽ دل جي همت جهلي ڪاهي پيو ۽ وڃي ڪؤنرو ڪڍي آيو. اُنهي مان هنکي معلوم ٿيو تہ فقيريءَ جي لياقت ننڍي ۾ زياده آهي. تنهن تي پنهنجي وڏي پٽ کي تاڪيد ڪيائين تہ مون کانپوءِ تون پنهنجي ڀاءُ کي گاديءَ تي وهارجانئِن ۽ حقيقت هيئَن آهي تہ جنهن وقت خواجہ عُبيد الله صاحب جيلاني سلسلو لکي ميان صاحبڏني کي ڏنو هو، تنهن وقت مَسَند تي وهڻ لاءِ سندس ننڍي پٽ خواجہ عبدالحق صاحب جو نالو جڏهن لکياءِئين، تڏهن ميان صاحبڏني صاحب چيو تہ، ”چو منهنجي وڏي پٽ صلاح الدين جو نالو مسنَد نشينيءَ لاءِ نہ لکيوَ؟ تنهن تي چيائون تہ: ميان صلاح الدين کي هڪ پٽ ڄمندو سو سَرمست زمانہ کان تارڪ رهندو، تنهن ڪري ننڍي جو نالو لکيو ويو، جو هُن جي پشت بہ پشت گادي پوندي ايندي. جڏهن ميان صاحبڏني وفات ڪئي، تڏهن سندس وڏي پٽ پيءُ جي وصيت موجب خوشيءَ سان ننڍي ڀاءُ کي هٿن سان گاديءَ تي وهاريو.

جيڪو شجرو شامل ڪيو ويو آهي، تنهن مان معلوم ٿيندو تہ هي درازن وارا فقير ذات قوم جا فاروقي آهن. فاروق لقب هو حضرت عمر رضي الله عنہ جو، جو نبي ڪريم کانپوءِ ٻيو خليفو هو، فاروق جي معنيٰ آهي فرق ڪرڻ وارو ۽ حق ناحق جي وچ ۾ تفاوت سمجهڻ وارو. جڏهن تہ مٿيون خليفو عدل انصاف جي ڪري مشهور هو، تڏهن اِهو لقب مليُس، درازن وارن فقيرن جو نسل وڃي حضرت عمر رضہ سان ٿو لڳي. جيئَن شجري ۾ ڏيکاريل ضروري پيڙهين ۽ مشهور نالن سان معلوم ٿي سگهندو.

فاروقين کي قريشي ۽ سرهندي بہ چوندا آهن، مطب آهي تہ هُو اصل عرب هوا، پوءِ هِتي سنڌ ۾ آيا.

شجرو فاروقن جو

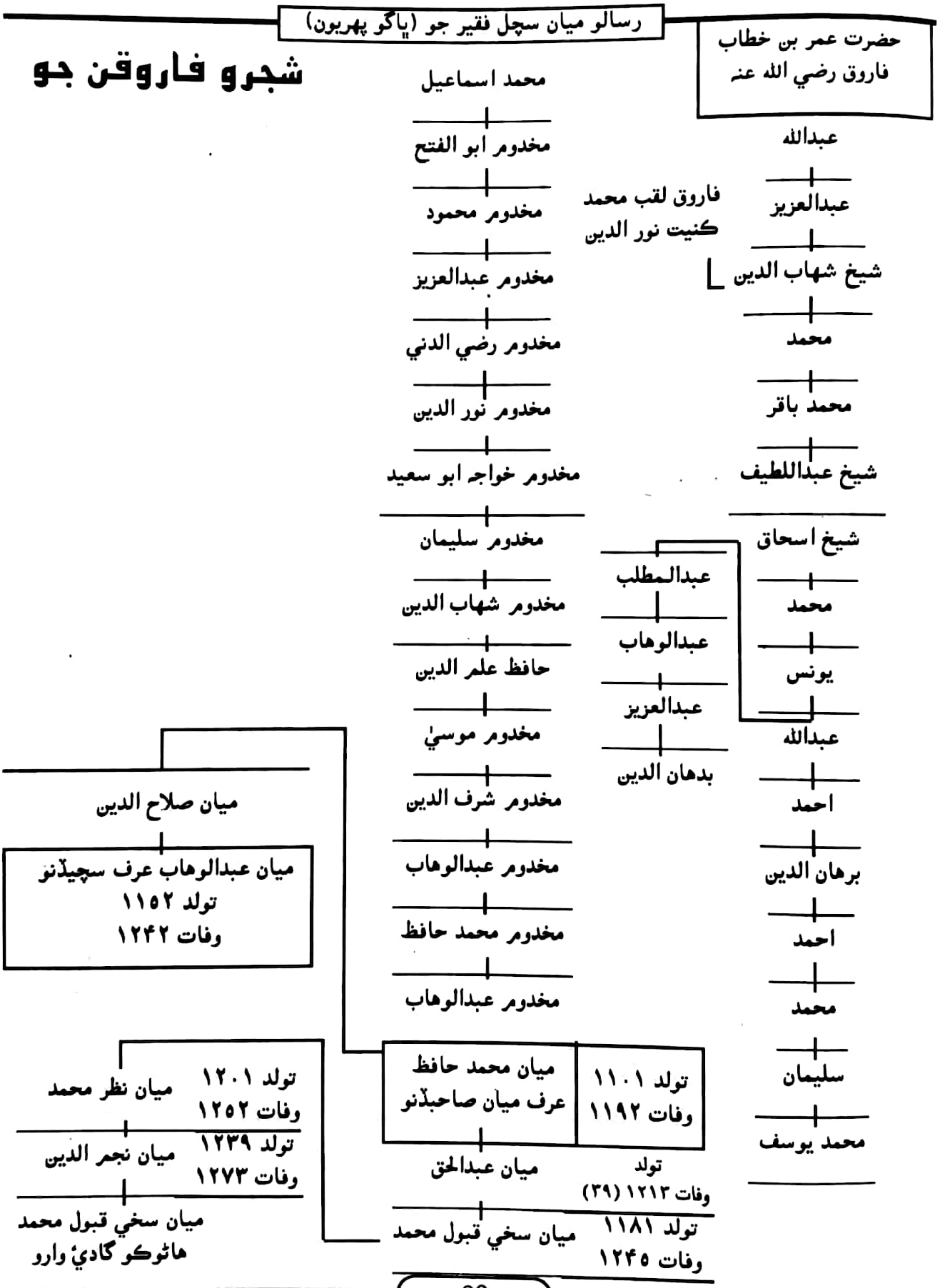
حضرت عمر بن خطاب
فاروق رضي الله عنہ
عبدالله
عبدالعزيز
شيخ شهاب الدين
فاروق لقب محمد
كنيت نور الدين
محمد
محمد باقر
شيخ عبداللطيف
شيخ اسحاق
محمد
يونس
عبدالله
احمد
برهان الدين
احمد
محمد
سليمان
محمد يوسف
عبدالمطلب
عبدالوهاب
عبدالعزيز
بدهان الدين
محمد اسماعيل
مخدوم ابو الفتح
مخدوم محمود
مخدوم عبدالعزيز
مخدوم رضي الدني
مخدوم نور الدين
مخدوم خواجہ ابو سعيد
مخدوم سليمان
مخدوم شهاب الدين
حافظ علم الدين
مخدوم موسيٰ
مخدوم شرف الدين
مخدوم عبدالوهاب
مخدوم محمد حافظ
مخدوم عبدالوهاب
ميان محمد حافظ
عرف ميان صاحبڏنو
تولد ۱۱۰۱
وفات ۱۱۹۲
ميان عبدالحق
تولد
وفات ۱۲۱۳ (۳۹)
ميان سخي قبول محمد
تولد ۱۱۸۱
وفات ۱۲۴۵
ميان صلاح الدين
ميان عبدالوهاب عرف سچيڏنو
تولد ۱۱۵۲
وفات ۱۲۴۲
ميان نظر محمد
تولد ۱۲۰۱
وفات ۱۲۵۲
ميان نجم الدين
تولد ۱۲۳۹
وفات ۱۲۷۳
ميان سخي قبول محمد
هاٺوکو گاديءَ وارو

سنڌن سنڌ ۾ اچڻ: چون ٿا تہ شيخ شهاب الدين فاروقي محمد بن قاسم سان گڏ سنڌ ۾ آيو هو. محمد بن قاسم جو خليفي وليد بن عبدالملڪ مروان جي حڪومت ۾ حجاج بن يوسف جي حڪم سان سنڌ ۾ اچڻ انهيءَ لاءِ ٿيو تہ ديبل جي چورن جو قريشن جي ڪن قبيلن کي ڦريو هو، تن کان وير وٺي، سا ڳالهہ سنڌ جي تاريخ ۾ مشهور آهي. هُو سال ٩٣ هہ ۾ سنڌ ۾ وارد ٿيو. ٿوري عرصي ۾ عربن ديبل ۽ ڪيچ مڪران ۽ ڪلات فتح ڪيو پوءِ نيرون يعني حيدرآباد هٿ ڪيائون ۽ انهيءَ کانپوءِ گهڻي خونريزي بعد سيوستان يعني سيواڻ جو قلعو فتح ڪيائون. محمد بن قاسم پنهنجي طرفان شهاب الدين فاروقيءَ کي سيوستان جو حاڪم مقرر ڪيو، تنهن کانپوءِ عربن الور ورتو، جتي راجا ڏاهر بن چچ برهمڻ مارجي ويو ۽ اُنهيءَ هنڌ هارون بن عثمان حاڪم مقرر ٿيو. انهيءَ شيخ شهاب الدين تاريخ ٩ محرم ٩٥هہ جي سيواڻ ۾ وفات ڪئي. تنهن کانپوءِ سندس پٽ محمد حاڪم ٿيو جو تاريخ ٧ رجب ١٢٤ هہ جي مُئو ۽ سندس قبر سيواڻ ۾ آهي. انهيءَ کانپوءِ انجو پٽ عبداللطيف حاڪم ٿيو جو تاريخ ١٦ ذيقعد ١٦٤ هہ جي مُئو پوءِ انجو پُٽ اسحاق گاديءَ تي ويٺو جو تاريخ ٣٠ جماد الثاني ١٩٣هہ ۾ مُئو انهيءَ کانپوءِ سندس پٽ محمد نالي حاڪم ٿيو. نيٺ ٢١٣هہ ۾ سلطان محمود غزنويءُ سنڌ پنهنجي هٿ ڪئي ۽ محمد فاروقيءُ کي ساليانو پگهار مقرر ڪري ڏنائين. آخر سال ٢٢١هہ ۾ رمضان جي ٢ تاريخ محمد فاروقي بہ مري ويو. انهيءُ جي اولاد مان مخدوم نورالدين بن وحيد الدين بن عبدالعزيز بن محمود بن ابوالفتح فاروقي مشهور ٿيو. اِهي سڀ سيواڻ ۾ رهندا ايندا هوا ۽ خداآباد جي ويجهو جو ڳوٺ نورجن جو آهي، سو هِنَ فاروقين پنهنجن ٻانهن جي هٿان ٻڌرايو هو. مخدوم نور الدين ٢١ تاريخ رمضان ٤٦٤هہ جي سيواڻ ۾ وفات ڪئي، هنکي چار پٽ هوا ابو سعيد، بدرالدين، رُڪن الدين، ضياء الدين. اُنهن مان مخدوم ابو سعيد ۽ مخدوم بدرالدين قسمت جي سانگي سيواڻ مان لڏي وڃي ڪاڪڙ جي پرڳڻي ۾ ويٺا ۽ سال ٦٦٥هہ ۾ مخدوم جمار جا مريد ٿيا ۽ ڏاڍيون رياضتون ڪڍي صاحب حال ۽ ڪمال جا ٿيا. اڪثر جهنگ ۾ گاهَ ۽ ڏُٿ تي گذران ڪندا هوا. مخدوم غوث بهاوالدين زڪريا ملتاني جڏهن سنڌ ۾ آيو، تڏهن هُنَ جي ڏُٿ تي گذران ڏسي هُنَ کي "ڏوٿڙ" جو لقب ڏنائين. مخدوم جمار جو مقبرو گڏيجيءُ جي شهر ۾ آهي ۽ مخدوم ابو سعيد جو راڻي پور جي ديهہ ۾ مڪان موسيجيءُ ۾ آهي، اُتي سندس اولاد گهڻو آهي.

سندس ننڍي هوندي جا ڏينهن: ميان سچل فقير جي پيءُ ميان صلاح الدين جڏهن وفات ڪئي، تڏهن هُو ننڍو ٻار هو، تنهنڪري ننڍي هُوندي کان وٺي هُو پنهنجي چاچي ميان عبدالحق جي سنڀال هيٺ رهيو ۽ ڪچيءُ کان ئي هن جي صُحبت حاصل ٿيس. هُو گاديءُ تي هو، تنهنڪري مرشد بہ انهيءُ کي ورتائين. ڀانئجي ٿو اُنهيءُ کان هُنکي فقيريءُ جو درجو چڱو حاصل

ٿيو، ڇا لاءِ جو سندس ڪلام ۾ گهڻن هنڌن تي ميان عبدالحق جو نالو آندو اٿس ۽ هنجي شڪر گذاري ۽ مِنت پذيري ظاهر ڪئي اٿس. ميان عبدالحق جي وفات ڪانپوءِ جڏهن سندس پٽ ميان سَخي قبول محمد گاديءَ تي ويٺو، تڏهن سچل فقير وري اُنهيءَ سان رجوع ٿيو. آخر اُنهيءَ جي هُوندي خليفي جو درجو مِليُس. جنهن ڪانپوءِ خليفو سچل چوڻ لڳس. آخر ميان سخي قبول محمد جي وفات ڪان ٽي ورهيہ اڳي پاڻ وفات ڪيائين. سندس جاءِ تي سندس سؤٽ ميان سخي قبول محمد جو پٽ ميان محمد حافظ خليفو ٿيو. ان ڪانپوءِ ٻيو خليفو ڪونہ ٿيو. ننڍيءَ ڄمار ۾ هڪڙي آخوند وٽ پڙهڻ وهاريو هوائونس جنهنجو نالو حافظ عبدالله هو، جنهن جي تُربت سبزسرن سان قُبي جي ايوان ۾ آهي. اُهو آخوند درازن جي هاٿوڪي آخوند حَسن علي جي آڪہ مان هو. چون ٿا تہ اجان پنجن ورهين جو هو تہ شاه عبداللطيف ڀٽائي درازن ۾ آيو. انهيءَ ميان عبدالحق جا پنج پٽ ۽ ميان صلاح الدين جو پُٽ ميان سچل فقير ڏسي ميان سچل فقير جي نالي چيو تہ: هِنکي نہ پڙهايو جو هنکي پڙهڻ جو گهڻو ضرور ڪونهي. ميان صاحبڏني ۽ ميان عبدالحق کي چيائين تہ، ”اسان جيڪو ڪُنو رڌو آهي، تنهنجو هي ڇوڪر ڍَڪڻ لاهيندو.“ اِها پيشين گوئي نيٺ پوري ٿي، جو سچل فقير پنهنجي صُوفياڻي ڪلام ۽ فقيريءَ جي ڪري سڄي سنڌ ۾ مشهور ٿي ويو ۽ راز الاهي ظاهر ڪيائين ڪلامن ۾. چونٿا تہ هُن چوڏهن ورهين جي ڄمار ۾ علم جي چڱي تحصيل ڪئي ۽ سندس ڪلام مان بہ ظاهر آهي تہ عربي پارسي علم چڱو پڙهيو هُوائين ۽ حافظ ڪلام الله جو هو ۽ تصوف جي استادن جا ڪتاب چڱيءَ طرح مطالع ڪيا هوائين.

شاہ عبداللطيف ڀٽائي انهيءَ وقت ڪان اڳي بہ هڪ ڀيرو درازن ۾ آيو هو، ميان صاحبڏني جي ڏينهن ۾، تڏهن ميان صاحبڏنو شهر جي ٻاهران ڪٻڙن جي هيٺان هڪڙي ڏرڙ يا غار ۾ رهندو هو، جن ڪٻڙن جو مٿي بہ اشارو ڏنو ويو آهي. شاه صاحب ميان صاحبڏني کي سمجهايو تہ ادا ”يار کي لڪائڻ نہ گهرجي“ ۽ نيٺ ڪڍائي ٻاهر وهاريائينس پوءِ اُتي اوتارو بہ ٺهرايائون ۽ کُوهي بہ کوٽايائون، انهيءَ هنڌ تي هاڻي قبا ۽ مسجد بيٺل آهن. چونٿا تہ ننڍي هوندي ميان سچل فقير اڪثر اڪيلو گذاريندو هو ۽ صبر ۾ هوندو هو ۽ جهنگ گهمندو وتندو هو. وڏي هوندي ميان عبدالحق وٽ ۽ انکان پوءِ ميان سخي قبول محمد وٽ گذاريندو هو.

سندس جواني ۽ شادي: جواني ۾ بہ ميان سچل فقير پنهنجي فقيريءَ جي خيال ۾ رهندو هو ۽ پنهنجي نفس تي قابض هو. اگرچہ حُسن پرستي گهڻي هُيَس جا پيري تائين هليس، تڏهن بہ ڪو اجايو پير ڪونہ ڪيائين. ميان عبدالحق زور ڪري پنهنجي نياڻي سان شادي ڪرايس، نہ تہ ڪيس شاديءَ جو گهڻو خيال

ڪونہ هو. سندس طبيعت هن ڳالهہ مان معلوم ٿي سگهندي تہ ميان سخي قبول محمد جي هڪڙيءَ زال سان خاطر هوندي هُئي، جنهن سان شادي ڪرڻ جي خواهش ڪيائين ۽ اُها زال بہ سائنس شادي ڪرڻ ۾ راضي ٿي پوءِ نيٺ پرڻيو، پر اِها ڳالهہ ميان سچل فقير کي نہ وڻي. جنهن پريندي کان سخي ميان قبول محمد کي منع ڪئي. شاديءَ کان پوءِ بہ ڪي ڏينهن ميان کان البت رُنل رهيو پوءِ آخر پرچي ويا.

اگرچہ ميان سچل فقير کي شادي ڪرڻ جي خواهش نہ هوندي هُئي، تڏهن بہ ڪنهن ٻئي کي شادي ڪرڻ کان منع نہ ڪيائين. جنهن مان ظاهر آهي تہ هُو شاديءَ کي شريعت جو ڪم سمجهندو هو ۽ اُنجي برخلاف نہ هو. ميان سچل فقير کي هڪڙو پٽ بہ ڄائو هو، جو ننڍڙوئي مري ويو. چونتا تہ اُنهن ڏينهن ۾ مير رستم خان خيرپوريءَ جو پٽ مير محمد حسن بيمار هو. تنهن سچل فقير کي دُعا ڪرڻ لاءِ پاڻ وٽ گهرايو. فقير ويو ۽ مير صاحب جي پٽ کي دعا ڪيائين ۽ چيائين تہ، "اسين تُنهنجي پٽ جي بدران پنهنجو پٽ خدا کي ٿا ڏيون" پوءِ پاڻ اڃان خيرپور ۾ ئي هو تہ سندس پٽ مري ويو ۽ مير جو پٽ چڱو ڀلو ٿي اُٿيو

خيرپور جي مير صاحبن سان سندس واسطو: ميان صاحبڏنو ڪلهوڙن جي صاحبيءَ ۾ هوندو هو. ميان عبدالحق جي ڏينهن ۾ مير سهراب ۽ سندس پٽ مير رستم خان هوندا هوا. مير رستم خان جي حڪومت ۾ ميان سچل فقير هوندو هو. هنن درازن وارن فقيرن جو پريندي مير صاحبن سان هن طرح رستو ٿيو. جو هڪڙو عامل ديوان حيدرآباد جي مير صاحبن وٽ نوڪر هو. سو ڪنهن سبب ڪري اُتان نوڪري ڇڏي مير سهراب خان وٽ اچي مختيارڪار ٿيو. ڪن ڏينهن کانپوءِ هُن سرڪاري پئسا کُٽائي وڌا، جنهن تُهمت ۾ هو جهلجي پيو. ديوان جا عزيز ميان فضل الله صُوفي فقير جهوڪ واري وٽ ويا ۽ وڃي سُفارش لاءِ هُنکي مِنٿون ڪيائون. صُوفي فقير صاحب هڪڙو خط ميان عبدالحق ڏي لکي موڪليو، جنهن ۾ لکيائين تہ "هڪ بازو ڪُتن وٽ اٽڪي آهي، سا ڇڏائي ڏيو" تنهن تي ميان عبدالحق پنهنجي دستار مان قادري ٽوپي ڪڍي ميان سچل فقير جي مٿي ۾ وِڌي ۽ چيائنس تہ ميرن کان انهيءَ ديوان جي ٻانهن ڇڏائي آءُ. سچل فقير مير سهراب خان ۽ سندس پُٽن جي ڪچهريءَ ۾ ويو. اُتي بندوقون ۽ تراريون ڏسي پڇڻ لڳو تہ، "ابا هي ڇا آهن؟ "تنهن تي چيائون تہ: سائين!" هي بندوقون آهن، هنن سان شِينهَن جو شڪار ڪندا آهيون". تڏهن فقير چيو تہ، "اَبا شِينهُن ڪو مارڻ جو آهي" خاص خدتمگارن تڪرار ڪيو تہ هِن بندوق هيترن قدمن تي شِينهن ماريو آهي، هن بندوق هيترن وِڪن تي، تنهن تي فقير کي تمام جوش خروش ٿيو ۽ سندس صورت ۾ اهڙو تغير پئدا ٿيو. انهيءَ دم فقير شينهن ٿي پيو. اهو ڏسي هُو سڀ ڊڄي ويا ۽ فقير کي هٿين پيرين پئي معافي گهريائون. تڏهن اصل انساني حالت ۾ آيو ۽ اُنهيءَ ديوان کي بہ آزاد

ڪيائون. انهيءَ ڪانپوءِ مير صاحبن جو هنن فقيرن ڏي اعتماد ٿيڻ لڳو ۽ هُن وٽ وقت بوقت زيارت لاءِ ايندا هوا، هن کي نذر نياز ڏيندا هئا. ميان سچل فقير جي وفات مهل مير علي مراد خان مرحوم لاسڙيات هو، مير صاحب پاڻ چوندو هو تہ، ”مون ميان سچل فقير کي ڏٺو هو ۽ هُن هڪڙي پيري نـنڍي هُوندي مونکي اکين تي چُمي بہ ڏني هئي ۽ دعا بہ ڪئي هئي.“ ڪنهن ڏينهن مير صاحب وڏا ۽ ننڍا شڪار تان موٽيا هوا. ميان سچل فقير ميٽ لائي ويٺي کوه تي وِهتو. وڏا مير اڳي هوا سي فقير کي پيرين پوڻ لاءِ آيا، پر فقير ميٽ لايو ويٺو هو، تنهن ڪري ويجها نہ ويس ۽ اُتي بيهي سائنس خوش خير عافيت ڪرڻ لڳا. مير علي مراد خان جو پٺ تي هو، سو جڏهن اُتي پهتو، تڏهن لهي پيو ۽ وڏن ميرن کي بيٺل ڏسي سمجهائين تہ پيرين پئي بيٺا آهن، تنهنڪري پاڻ هڪدم وڃي فقير جي پيرين پيو. فقير ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ڪيس اکين تي چُميائين ۽ دُعا ڪيائينس ۽ وڏن ميرن کي چوڻ لڳو ”تہ اوهين ميٽ کان ڊڄي پري بيهي رهيو، پر هيءُ ميٽ نہ هو مينديءَ جو رنگ هو، جو هِن ننڍي مير کي لڳو آهي“.

مير رستم خان ميان سخي قبول محمد کي جاگير ڏني هُئي درگاه جي خرچ پکي لاءِ، جا هُو کٽندا آيا ۽ اجان تائين اُها اُنهن فقيرن جي هٿ ۾ آهي. جنهنجو ڪو پاڳو ڪندياري تعلقي ۾ آهي. انهيءَ ڪانسواءِ بہ مير صاحب هنن کي گهٽوئي ڏيڻ وٺڻ ڪندا هوا. اُنهن فقيرن جو قُبو ۽ بنگلو بہ مير رستم خان ٺهرايو، جنهن ۾ ميان صاحبڏني ۽ ميان عبدالحق ۽ ميان سخي قبول محمد ۽ ميان زين العابدين ۽ ميان نجم الدين ۽ سچل فقير ۽ ڪن ٻين جون قبرون آهن، ٻيو هڪ قبو بہ آهي، جنهن ۾ ميان نظر محمد رکيل آهي، جنهنکي طُورسينا وارو صاحب چوندا هوا. انهيءَ ساڳي قُبي ۾ سندس پٽ ميان غوث محمد بہ رکيل آهي.

سندس پيري ۽ مُريدي: ميان صاحبڏنو پهرين ميان شاه عُبيد الله جيلانيءَ جو مُريد ٿيو جو شيخ عبدالقادر جيلاني رحمت الله عليہ جو پوٽو هو. هُو پنهنجن ٻن ڀائرن شاه ڪليم الله ۽ شاه عبدالمالڪ سان سنڌ ۾ آيو. شاه ڪريم جنهنجي اولاد مان شاه عبداللطيف ڀٽائي هو، سو شاه ڪليم الله جو مريد ٿيو ۽ شاه عنايت الله صُوفي جهوڪ وارو شاه عبدالملڪ جو مريد ٿيو. تنهن ڪانپوءِ ميان صاحبڏنو پاڻ جدا فقيريءَ جي گاديءَ تي ويٺو، جتي ٻيا گهڻا سندس مُريد ٿيڻ لڳا. انهيءَ ڪانپوءِ ساڳي گاديءَ تي وهڻ وارن جا مُريد ٿيندا آيا. ميان سچل فقير پاڻ انهيءَ گاديءَ وارن جو مُريد ۽ خليفو هو، تنهنڪري ٻيا مُريد پنهنجي سِر نہ ڪندو هو، جيڪي وٽس طلب وٺڻ ايندا هوا تہ مُرشد ۽ اُنجي اولاد کان مُريد ڪرائيندو هو. مگر پاڻ چڱو درويش هو، تنهنڪري گهڻا ماڻهو سندس مُعتقد هُوا ۽ گهڻا مريدن وانگي سندس ٻالڪا ۽ خدمتگار هوا، جن سان هُن راز رکيو ۽ جي پوءِ نيٺ وڃي ڪامل درويش ٿيا. ٿوري وقت تائين هالن واري مخدوم جي ميان سچل فقير سان ناسازي هُئي، ڇا لاءِ جو فقير وٽ بہ رُجاعت

هوندي هئي. خاص هڪڙو فقير قربان علي جو هالن جي مخدوم جو مُريد هوندو هو، تنهنڪري ميان سچل فقير جي صُحبت وٽي ويئي ۽ اُهو وٽس گهڻو ايندو هو. انهيءَ سبب مخدوم صاحب خَفي ٿي هُنکي عتاب ڏنو. قربان علي فقير جواب ڏنس ته، ”قبلا رن گندي ٿيندي آهي ته وڃي لِڪ چوريءَ يار ڪندي آهي، منهنجو مڙس حقدار ٿون آهين. ليڪن ميان سچل فقير سان رڳو سَينڌِ رکي اٿم.“ ڳهڙَن وارو مخدوم به ميان سچل سان ناساز هو. جو شريعت جو ماڻهو هو ۽ فقير صوفي درويش هو ۽ راڳ وغيره جو شوق رکندو هو، جو شريعت موجب رَوا نه هو. مشهور آهي ته ڳهڙن وارا مخدوم هِندُن کي مسلمان ڪندا هوا. هڪڙي ڀيري گنبٽ جو هڪڙو واڻيو ڪيمون نالي فقير سان ڳالهين ۾ اچي ڦهيو ۽ تنهنڪري فقير مسلمان ڪيو، جو سندس مريد ٿيو. انهيءَ ڪري به مخدوم چڙندو هو. سچل فقير پري پري جو سفر ڪونه ڪيو ۽ نڪو مُريدن ۽ ٻالڪن وٽ ويو. روهڙي، سکر، شڪارپور ۽ لاڙڪاڻو گهميو هوائين، جتي سندس درويشيءَ جي ماڻهن ڏاڍي تعريف ڪئي ۽ گهڻا ماڻهو سندس طالب ٿيا. لاڙڪاڻي ۾ ته محمد صالح نالي هڪڙي فقير کي دُعا ڪيائين جو وڃي خراسان ۽ قنڌار ۾ درويش ظاهر ٿيو ۽ مُريد ڪيائين.

شڪارپور ۾ به اهڙي هڪڙي ڳالهه سندس مشهور آهي. درازن ۾ سندس فقير يا ٻالڪا گهڻائي هئا جي وٽس رهندا هوا ۽ سندس خدمت ڪندا هوا. جهڙي طرح سيد دين شاه، پير شاه، حيدر شاه، خير شاه ۽ حسن شاه ”جيڪي فقير سندس مُريدن يا ٻالڪن وانگي هوتدا هوا، تن مان مُکيه هي آهن: يوسف فقير ذات کوکر، يعقوب فقير، گهرام جتوئي، شير خان ڀنيرو يا شير علي فقير، خير شاه، محمد صلاح دونهي وارو، محمدصديق ويٺل ڳوٺ فتي تعلقه لاڙڪاڻي ۾ ۽ حاجي عثمان چاڪي، جنهنجي تربت لاڙڪاڻي ۾ لوهرن جي پُليس گهاٽ وٽ آهي، اِهي سڀ پوءِ درويش ٿيا ۽ ڪلام چوڻ لڳا. چونڊا ته فقيرن منجهان يوسف فقير ۽ يعقوب فقير خُوبصورت جوان هوندا هُوا، تن سان ميان سچل فقير جو ڏاڍو راز هوندو هو. اُنهن ٻنهي مان به يعقوب پهرين وڌيڪ وڻندو هوس، اهي هميشه ڪيس سوال ڪندا هوا ته فقيريءَ جي امانت اسانکي ڏيار. هڪڙي ڏينهن ميان سچل فقير جو اڪثر مراقبي ۾ وهندو هو، تنهن رات جو ٻي وقتو يعقوب يعقوب ڪري پنهنجي مُريد کي سڏ ڪيو. پر يعقوب شايد ڪن ٻين مريدن سان گڏجي شهر ۾ تماشو ڏسڻ ويو هو. يوسف فقير حاضر هو. تنهن عرض ڪيو ته، ”قبلا يعقوب ڪونهي باقي پُٽس يوسف حاضر آهي“. يعني حضرت يعقوب جي پٽ حضرت يوسف جو اشارو ڏنائينس. ميان سچل فقير ڪٽي ماٺ ڪئي. وري ڪنهن ٻئي ڏينهن به فقير يعقوب کي سڏ ڪيو. پر هُو حاضر نه هو. يوسف اُهو ساڳيو اڳيون جواب ڏنس. وري به فقير ڪٽي ماٺ ڪئي. ٽئين ڀيري به ساڳيو اهڙو اتفاق ٿيو، تنهن تي ميان سچل فقير کي مؤج آئي ۽

اچي يوسف کي ڀاڪر وجهي چيائين ته ”جڏهن خدا به امانت توکي ٿو ڏياري. تڏهن يعقوب کي ڪيئن ملندي“ پوءِ دُعا ڪيائينس ۽ اڪثر چوندو هو ته يوسف مِصر جو بادشاه آهي ۽ صبوح جو به درگاه تي گهرائي چيائينس، ”اي يوسف اڄ ته نانڪ آهين، ايتري چوڻ سان فقير محمد يوسف وجد ۾ آيو، ٿپ سان مٿو سندس مسجد جي ڇت سان پيو لڳي ۽ پير زمين تي، پهر کن اهڙو حال ٿيس. پوءِ ميان سچل فقير فرمايو ته، ”نانڪ يوسف کي هٿ ڪوُن وٺو ۽ سُمهاري ڇڏيوس“ جو وٺي سُمهاريائونس ته ڪي ڏينهن غَشُ پيو هو، پوءِ هوش ۾ آيو. جنهن کان پوءِ چونٽا ته يوسف فقير ڪامل درويش ٿيڻ لڳو جو سندس ڪلام تمام گهڻو ۽ مشهور آهي، اڪثر سندس تخلص نانڪ يوسف يا يوسف آهي. هِندڪيون ٻاٽيون ۽ سبد به گهڻا چيا اٿس. نانڪ جي نالي وٺڻ جو سبب اِهو ٿا ڏين ته يوسف فقير ڇهن فقيرن سان سير تي امرتسر ويو هو ۽ اُتي ۹ ڏينهن مراقبي ۾ ويٺو هو. اتفاق سان اُتي گرو نانڪ جي گاديءَ تي جيڪو فقير هو سو مري ويو هو. يوسف فقير ڊوڙي وڃي هُن جي گاديءَ تي ويهي رهيو ۽ چيائين ته، ”نانڪ آءٌ آهيان“ تنهن تي سندس آزمايش ورتائون ۽ ٽهڪندي تيل سان سِنانُ ڪرڻ لاءِ چيائونس جو هُو ڪري ويو. پوءِ ٿورا ڏينهن اُتي رهي وري پنهنجي وطن تي آيو.

سندس بيماري ۽ موت: ميان سچل فقير بيمار نه رهندو هو. ٿورا وقت بيمار ٿيو. هڪڙي ڀيري اسهال خونيءَ جي سخت بيماري ٿيس، جنهن ۾ تمام ضعيف ٿي لڙهي ويو. ميان سخي قبول محمد کي سندس حُسن پرستي ۽ راڳ جي شوق جي خبر هُئي، تنهن مير رستم خان ڏي چوائي موڪليو ته ڪيجريون روانيون ڪريو. اُنهنکي هار سينگار ڪرائي اوچتو سندس جاءِ ۾ آندائون ته اُنهن کي ڏسي اهڙو خوش ۽ سَرهو ٿيو، جو ٽپُ ڏيئي اُٿيو ۽ هُنَ جي راڳ تي نچڻ ۽ ٽپڻ لڳو ۽ بلڪل چڱو ڀلو ٿي پيو ۽ ڪي چون ٿا ته جيوائي ڪيجري ويٺل لاڙڪاڻي جي ٻُڌو ته ميان سچيڏنو بيمار آهي سو وڃي پڇي به اچان ۽ مُجرو به ٻُڌايانس هُوءَ شهر درازن ۾ اچي سينگار ڪري پيشواز ۽ ڇيريون پائي سندس بنگلي ۾ آئي ۽ پڇيائين ته ڪاٿي آهي؟ طبيبن ۽ فقيرن چيس ته، ”سائين سچيڏنو سخت بيمار آهي ۽ مٿي بنگلي ۾ سُمهيو پيو آهي پوءِ اُها ڪيجري هڪدم مٿي ويئي. سائين سچيڏني هُنکي ڏسي چيو ته، ”بسم الله اسانجا طبيب، اسانجا حڪيم آيا.“ هڪدم ٽپُ ڏئي اُٿي ڪڙو ٿيو ۽ نوُ بنوُ ۽ تازه بتازه رهيو.

پڇاڙيءَ ۾ جو بيمار ٿيو سو آخر تاريخ ۱۴ رمضان مهيني جي ۱۲۴۲هه ۾ وفات ڪيائين. اِنهيءَ تاريخ هر سال ماڻهو سندس قبر جي زيارت تي ايندا آهن، جنهن کي سچل فقير جي چوڏهين جو ميڙو چوندا آهن.

سندس شڪل شبيهه ۽ پوشاڪ: ميان سچل فقير وچولي قد جو هو. رنگ موافق صفا هوندو هوس، نڪ ۽ پيشاني پورا بيٺل هوس ۽ وار ڊگها هوس. پيريءَ ۾ سُفيد رِيش هو.

ڪيس ڪونه لائيندو هو. مٿي ۾ فقيرن وانگي سائي رنگ جي تاج پائيندو هو. اگرچه ميان عبدالحق ۽ ٻيا گاديءَ وارا پڳ ٻڌندا هوا ۽ سفيد پهراڻ ۽ گوڏ سفيد چادر جي يا ڪٽي جي ڍڪيندو هو. جُتي پهريندو هو اگرچه ڪڏهن پيرين اگهاڙو به رهندو هو. لٺ يعني عصا هٿ ۾ ڪٽي هلندو هو. وهٽ تي اڪثر نه چڙهندو هو. اڪثر زمين تي يا ڪاٺ جي صندل تي وهندو ۽ سمهندو هو. ڪٿولو ڪم ۾ نه آڻيندو هو، طنبور به ساڻ رکندو هو.

سندس هٿ جون شيون: ميان سچل فقير جي وفات کانپوءِ سندس هٿ جي عصا يا لٺ ۽ طنبور جيڪي سندس فقير هوندا هوا، تن کي هٿ آيا. اُهي اڃان تائين فقير غلام شاه وٽ ڪٺ تي رکيا آهن، جتي ماڻهو اچي اُنهن جي زيارت ڪندا آهن. فقير جي تاج ۽ جُتي محمد فقير هاٽوڪي آندل فقير جي ڏاڏي جي حوالي هوندا هُوا، جو زيارت ڪرائيندو هو. ١٥ يا ١٦ ورهيه ٿيا جو هُن جي جاءِ کي اوچتو باه لڳي، جنهن ۾ اُهي سڙي ويا ۽ سندن تاج سبز رنگ ۽ بيراڳڻ مچي جي هَڏي سُهڻي منقش جانو فقير پڇاري ويٺل شڪارپور جي وٽ وڏن کان هلندي ٿي اچي ۽ خير شاه رتيديري تعلقي لاڙڪاڻي واري طالب جي اولاد ميان ڪامل شاه وٽ بيراڳڻ لوه جي ڏاڍي عجائب نمُوني سان سائين سچل جي هٿ جي رکيل آهي زيارت لاءِ.

سندس ڪي عادتون ۽ لياقتون: ميان سچل فقير جون عادتون ساديون هونديون هيون، جيئن مٿي سندس پوشاڪ مان معلوم ٿيو هوندو. سندس کاڌو به سادو هوندو هو. ڏينهن جو ڏُڌ ۾ مِرچون وجهي ٿورو ٽڪر ٻوري يا ڪُٽي منجهس وجهي کائيندو هو نه ته اڪثر روزي ۾ هوندو هو ۽ رات جو اڪثر نه کائيندو هو. ٿورو وقت گوشت جو شوربو کائيندو هو، جو پوءِ ڇڏي ڏنائين. پنهنجي هٿ سان ڪڏهن به ٻڪري يا ڪو ٻيو حلال جانور نه ڪُٺائين جو اِئين ڪرڻ پسند نه ايندو هوس ۽ نڪو شڪار ڪندو هو، رات جو ٿورو سمهندو هو. اڪثر صندل تي مراقبي ۾ ڪنڌ هيٺ ڪيو ويٺو هوندو هو. جواني ۾ نماز پورن وقتن تي پڙهندو هو. جيئن ميان عبدالحق ۽ ٻيا گاديءَ وارا ڪندا هوا. مگر پوءِ جڏهن مؤج ۽ مستيءَ ۾ آيو، تڏهن نماز روزو ڇڏي ڏنائين ۽ هڪ استغراق ۾ پيو هوندو هو. نه ته مستيءَ ۽ وَجد جي حالت ۾ ناچ ڪندو هو ۽ ٽپندو هو. سُني ۽ شيعي جو تفاوت نه رکندو هو. اِهي فقير اصل سُني هوا ۽ نماز به ائين پڙهندا هوا. مگر اهلبيت ڏي محبت گهڻي هُين، شيعن وانگي عاشورن ۾ مرثيه خواني سان ماتم ڪندا هوا. فقير پاڻ ٿي مرثيا به چيا آهن. پئسي جي طمع اصل ڪانه هوندي هُيس، جي ڪٿان ملندو هوس ته ٻين کي ڏيئي ڇڏيندو هو. ڪنهن به نشي پيئڻ يا حُقي ڇڪڻ جي عادت ڪانه هوندي هُيَس، مگر جڏهن مير صاحب ڪا مجلس ڪندا هوا ۽ ڪجريون نچائيندا هوا ۽ شراب پيئندا هوا ۽ ميان سچل فقير حاضر هوندو هو ته، شراب پيئڻ کان انهن کي منع نه ڪندو هو ۽ پاڻ شراب يا ٻيو نشو نه ڪندو هو. راڳ سان ڏاڍو

شوق هوس جيئن مٿي به معلوم ٿيو هوندو، پاڻ ڳائيندو به هو ۽ طنبور به وڄائيندو هو. راڳ ۽ راڳڻين جي چڱي خبر هُيَس، پهرين پنهنجي ڏاڏي ميان صاحبڏني جو ڪلام چوندو هو، پوءِ پنهنجو چوڻ لڳو. جهڙو سندس نالو سچل هو، تهڙو سندس سچو رستو هو. يعني حقيقت بابت پنهنجي ڪلام ۾ به سچ چوندو هو ۽ لڪائيندو ڪين هو ۽ دُنيائي ڏنڌن ۾ به سچي ڳالهه ڪرڻ وارو هو. اڪثر کِلندو ڪين هو، خيالي ۽ گنڀير رهندو هو؛ چونٿا ته فقط هڪڙي ڀيري ٽَهڪ ڏيئي کليائين. خميساڻي خاصخيلي سکر ماڻهو هوا. اُنهن مان هڪڙي لطف علي خان نالي جي سندس زال سان ناسازي هُئي، اُنهيءَ زال سچل فقير کي مِنٿ ڪئي ته مونکي مڙس پرچائي ڏي. فقير مڙس کي سمجهايو، پر پوءِ سگهوئي هُن اُها زال ماري وڌي. اِها ڳالهه جڏهن فقير ٻُڌي، تڏهن چون ٿا ته ڏاڍو کِليو. ٻيو جڏهن هڪڙي سيد خيرات گهري، تنهن کي پنهنجي جسم تان چوغو زريدار ڇو ته اُن مهل موسم سياري جي ڪري صبوح جو پائي ويٺا هوا ۽ ڏيڻ تي ڪيائون. لاهي چوغو ڏنائون جو ڪنهن مير ڪين ڏنو هو، ته سائين اسانجي روبرو هڪڙو دم پايو ته دل خوش ٿي. اجان سيد ويو ته پاڻ تي حال پين. چيائون ته، ”جلدي سيد کي وٺي اچو ۽ غُسل ڪرائي زريدار سڀ پوشاڪ ۽ گهوڙو پنج سنجو ۽ پنج سؤ رپيا روڪ ڏنائون. تڏهن ڏاڍا ٽهڪ ڏنائون. فقيرن پڇيس ته، ”سائين! ڇا سبب؟ چيائون ته، ”جڏهن سيد کي چوغو ڏنوسين، تڏهن حضرت محمد رسول الله صہ جن عتاب ڪيو ته ڇو اسانجي اولاد کي پنهنجي جسم جو ڪپڙو ڏنوَ باوجود تون سچو عاشق ۽ سدا شاهوڪار ۽ لايحتاج هجين ۽ جڏهن سيد کي ٻيهر گهرائي هيءَ خدمت ڪئي سين، تڏهن ڏاڍا ڀاڪر حضرت جن پاتا ۽ فرمايائون: ”سچا عاشق اِئين گهرجي“ تڏهن گهڻا ٽهڪ ڏنائين.

سندس شعر ۽ ڪلام: ميان سچل فقير توڙي سندس عزيز سنڌي ٻولي ڳالهائيندا هوا. مگر خيرپور جا مير بلوچ هوا، سي سِرائڪي يا پنجابي ڳالهائيندا هوا، تنهنڪري سِرائڪي جو به فقيرن کي گهڻو مُحاورو هو ۽ پارسي زبان ۾ ميرن جي صاحبيءَ ۾ گهڻو نوشت خواند ۾ هُئي، تنهن مان به هُو چڱيءَ طرح واقف هوا. ميان سچل فقير جو ڪلام به انهن ٽنهي ٻولين ۾ آهي. سنڌي ۽ پنجابيءَ ۾ ته نهايت عُمدو ۽ سنجيدو ڪلام آٿس ۽ پارسيءَ ۾ به مضمون عام خاصو آهي. سندس خُلاصو ديوان آهي، جنهن کي ديوان آشڪار چون ٿا اُهو مرحوم مير علي مراد خان خوشخط ڇاپايو هو ۽ اُن جا نُسخا گهڻا موجود آهن، ۽ ديوان خدائي ۽ راز نامو ۽ رهبر نامو به پارسيءَ ۾ آهن. سندس ڪلام اڪثر تصوف جي مَتن تي آهي ۽ مضمون رڳو معرفت ۽ حقيقت بابت آهي. پڇاڙيءَ ۾ تمام سخت صُوفي هو ۽ ايتري قدر جو منصور وانگي اناالحق جو دم ڪلام ۾ هڻڻ لڳو. چونٿا ته اڳي وانگي مُلان قاضي اُنهيءَ زماني ۾ زور نه هوا، جيڪر بيشڪ منصور وانگي سِرُ ڏئي ها. قادر بخش فقير بيدل پنهنجي غزل ۾ به هنکي منصور وانگي

۽ شيخ فريد الدين عطار ۽ شمس تبريز سان مقابلو ڪيو آهي. انهيءَ ۾ بلڪل شڪ ڪونهي تہ هُو اعليٰ درجي جو صوفي درويش هو.

ڪلام چوڻ جي حالت: چون ٿا تہ جڏهن سارنگي ۽ طبالي تي هٿ لڳندو هو، تڏهن بيخود ٿيندو هو ۽ مٿي جا وار ڪڙا ٿي بيهندا هُئس ۽ اکين مان پاڻي جاري هوندو هوس ۽ شعر مستي ۽ بيهوشيءَ جي حالت ۾ چوندو ويندو هو ۽ منشي ۽ فقير لکندا ويندا هئا، پوءِ جڏهن هوش ۾ ايندو هو، تڏهن چئي ٻُڌائيندا هُوس پوءِ پاڻ چوندو هو تہ، "بابا اِهو چوڻ واري چيو آهي مُونکي تہ خبر بہ ڪانهي. پوءِ سندس ڪلام گڏ ڪري فقيرن ڪتابن جي صورت ۾ ڪري رکيو هو. اُنهن ڪتابن مان گهڻا هن ساڙائي ۽ ٻوڙائي ڇڏيا، جو اهڙو خطرو دل ۾ گذريس تہ متان ماڻهو اَڻ سمجهائي ڪان شريعت جو رستو ڇڏي وڃي ڪفر ۾ پون.

پر جيڪي ڪتاب فقيرن لڪائي ڇڏيا، سي رهجي ويا. چون ٿا تہ سندس وفات وقت باقي رهيل ڪلام جو شمار ڪيو ويو تہ ڪُل نوَ لک ڇٽيهہ هزار ڇهہ سؤ ڇهہ بيتن سُوڏو هو. سچل فقير جو جيڪو ڪلام آهي تنهنجو مختصر تفصيل هي آهي: سنڌي بيت، سرائڪي يا پنجابي ڏوهڙا. سنڌي ۽ پنجابي ڪافيون ۽ غزل، جي ڪافين وانگي ڳائبا آهن. سي حرفيون پنجابي. وحدت نامہ. راز نامو. مُرغ نامو ۽ مرثيا.

اِنهن ڪان سواءِ سندس فارسي تصنيف ديوان آشڪار آهي جنهن ۾ غزل ۽ مثنويون ۽ رباعيون وغيره آهن ۽ راز نامہ مثنوي طرح گداز نامو ۽ عشق نامو بہ آهن، ٻيو رهبر نامو جن ۾ تخلص خدائي آهي ۽ ديوان خدائي بہ چيو اٿن. انهن مان ديوان آشڪار هن ڪان اڳي ڇاپيو آهي، جيئن مٿي بہ چيو ويو آهي، باقي سندس ٻيو ڪلام ڇاپ ۾ نہ آيو آهي، جو ڪن مختصر ماڻهن وٽ گڏ ٿيل آهي، جنهنجي ڇپائڻ جي هاڻ ڪوشش ڪئي ويئي آهي.

فقط ۵ مارچ ۱۹۰۲ع
حيدرآباد سنڌ

مرزا علي قلي عفي عنہ

رسالو

(ميان سچل فقير جو)

(ڀاڱو پهريون)

ڪافيون

بسم الله الرحمٰن الرحيم

داستان پهريون

آسا ۽ گجري جي ڪافين جو

ڪافي سُر آسا ۱

شاهه ٿيو سيلاني، نه ڄاڻان ڪيهي ڳالهه ڪؤن
۱. ٿي گداگر ڪري گدائي
شرف ڇڏي سلطاني
۲. صورت انهيئن ڪير سڃاڻي
هيءِ هيءِ سڀ حيواني
۳. ظاهر پنهنجي ذات ڪيائين
جوڙ ڪري جِسماني
۴. ٻول نه ٻئي ڪنهن اوهين ٻُلجو
عين اَٿوَ انساني
۵. أهو اندر أهو ٻاهر
ڪير ٿيندو قرباني
۶. **سچو** سِرُ سِري ڪر ڄاڻين
جان جُٿو سڀ جاني

ڪافي سُر آسا ۲

يار جاني، ري يار جاني
ول اساڏُنهن ڀالين
۱. تيڏي طرفؤن طعني ڏينديان
سانُون سڀ سيالين
۲. نال اساڏي دلبر سائين
ڳجهيان تيڏيان ڳالهين

٣. مهرپويئي يار پيارل
نال اساڏي جالين
۴. نال **سچو** دي تو جي ڪيتي
قول سيئي سڀ پالين

ڪافي سُر آسا ٣

عِشق لڳئي تا ڪر آمين. نامنجهہ ڪُفر نا منجهہ دين
١. سُورن جون سِٽون ڪهڙيون پڙهين ٿو
ورہ نہ پڇنديءَ والضالين
٢. ديد ڏسي ڪي ديد آڙائن
نينهُن نہ پڇندائي نابين
٣. جلوه عشق جو عِرش ڪُرس تي
سَرِ زمين ڇاڙير زمين
۴. دِل سان ذرو درد قبوليم
ڪَشف قُبور ڪرامت ڪِين
۵. شُبهاشڪ سيءُ لاٿم
پاڻ سُڃاڻڻ ساڻ يقين
٦. طالب ڪي تلوين گهُرن ٿا
نڪي تمناتي تمڪين
٧. هادي عبدالحق **سچو** ڪي
توڙؤن هِيءَ تا ڪئي تلقين

ڪافي سُر آسا ۴

ڪيئي ڪيئي ڳالهين، ميڏيان يار دي نال
١. آکڻ جيهان ڪڏهان نہ هووَن
سُنوري سڀ سيالِين

٢. طعنا ٿُهمتان وولک لک ڏينديان
اسان ڪَنون شَهر والين
٣. **سچو** عاشق پَروُن سُڄاڻين
اکيان اُنهانديان آلين

ڪافي سُر آسا ٥

آءُ تون پاڻ سُڄاڻي، مون وٽ يار پيارا
١. حال مِڙيوئي وي ميان! معلوم توکي
دنيا سا کوڙ کهاڻي
٢. ٿينديس گولي وي ميان! در در ڳولي
جانب ڪاڻ جوڳياڻي
٣. سِڪندي تولءِ وي ميان! سُهڻل سائين
روئندي سا رات وهاڻي
٤. **سچل** ڪي سهي ڪيتوسي
پرت جي ناهي پڄاڻي

ڪافي سُر آسا ٦

دَمِ دَمِ لَهين سَنڀال، اِهين حالدي هاريا
١. هي دَمُ آوي هي دم جاوي
ڪَڙئي خاص خيال
٢. جو پل پاڻؤن پري ٿيوين
سو پَل جيوڻ جنجال
٣. آپ نہ آڻين سوئي ڄاڻي
فڪر ڪري في الحال
٤. وحدت دي وچ غوطہ مارين
آءُ پوئي احوال

۵. **سچو** ڪون اهو سبق پڙهايا
هادي ني مُڙُ پال

ڪافي سُر گجري ۷

جهڙو هي عجائب آءِ. ناهہ عجب ڪو ٻيو اهڙو
۱. هيڏي هوڏي نہ ڏسين
مُنهن پاڻ ئي ۾ پاءِ
۲. پؤ تصور هِن ۾
ٻي بازي ڪامَ بناءِ
۳. اکيون اُپٽي جي ڏسين
تا هادي آهي هر جاءِ
۴. **سچو** سارو سچ چيو
رمز دِل ئي سان لاءِ

ڪافي سُر گجري ۸

اوڏاهون آيا، مونڏي عتاب اباڻن جا
۱. هيءُ ڏيهہ ويڙُئِ وِسري
تو ڏينهن اِتي لايا
۲. ياد اسانکي نہ ڪرين
مُنجهائينءَ مايا
۳. ڏينهَن اسان ريءَ گذري
ويَڙَئِ آجايا
۴. گهٽا مِينهَن ملير ڏي
واليءَ وسايا
۵. تنهنجي ڏسڻ لاءِ هت
سانگي سڪايا

٦. ڪاتؤن ٻُڌا ڪينڪي
جهانگي جهلايا
٧. سائينءَ **سچو** سگهڙا
مونکي مارو ملايا

ڪافي سُر آسا ٩

جنهن دل تي آهي جوش
سا دل سورن سان سنبري
١. آءٌ تا گهوري ان تئون
جنهن تي جوش خروش
ڳالهه نه ڳرهڻ جهڙي
خَلق اڳيون خاموش
٢. سالڪ سُک نه سرها
گوندر ڏي ڪن گوش
٣. اثر اهيئي عشق جا
اول وڃائن هوش
۴. خلق الاِنسان عليٰ صورته
هي بادشاهي پوش
٦. **سچو** سوريءَ سي وِڃن
جي مَئي ۾ ٿيا مَدهوش

ڪافي سُر آسا ١٠

پاڻ منجهؤن ڪل پيئي ني پيئي، دوست جي ووميان! مونکي
١. ونحن اقرب ويجهو وسي ٿو
ڏسُ هاديءُ جو هيئي

۲. ڪڍهن زاري ڪڍهن زوري
ٻوليون سندس اهي ٻيئي
۳. هادي اسانکي وقت ملڻ جي
ڏس اٿيا اِهو ڏيئي
۴. يار رنگيلو هڪ رنگ نہ آهي
ڪوڙين سندس رنگ ڪيئي
۵. **سچو** جو اندر، ٻاهر سوئي
وچون ٻيائي ويئي

ڪافي سُر گجري ۱۱

اڳنان وڄهہ نگاهہ، ڳالهہ نہ ڪوتاهيءَ جيهي ميان
۱. جسم ڇڏي هل اٿهين
ٿي رهبر مٿي راهہ
۲. پاڻ ڪٺين ني پاڻ کي
آڻج منجهہ الله
۳. ناهي پڇاڻي پنڌ جي
آءُ لهج آگاهَ
۴. توڙي مطلب ڪي رسين
مطلب پائين نہ شاهہ
۵. هي وجود وسارئين
تڏهن دوست ٿئين داناهہ
۶. **سچو** سارو سچ ٿئين
هوش هلين هرگاهہ

ڪافي سُر گجري ۱۲

نور پريا رخ پياريدا
الله پياريدا دلداريدا
۱. مئين نماڻي هير ڇتي
تون صاحب تخت هزاريدا
۲. سهڻا مئينون اينوين پائندا
جيوين گل هزاريدا
۳. وڏڙي ويلي جو شاه مليا
ٿيا سبب ستاريدا
۴. مستان نون سرمست جو ڪيتيءِ
سچو ڪئون بيچاريدا

ڪافي سُر گجري ۱۳

آهي ڪوچ ب ڪوچ يار
ڪيڏي ڳوليو ٿيون ڙي ائين سرتيون!
۱. ظاهر آهي ذات تنهين جي
هٿ شهر بازار
۲. ونحن اقرب ڄاڻو سيءِ
دور نہ آهي دلدار
۳. احد احمد هيڪڙو
ناهي لک هزار
۴. مرشد هيئن فرمائيو
آڻ ات اعتبار
۵. ڳهليون انهيءَ ڳالهہ جو
خوني آهہ خُمار

٦. آهي سيوئي دوست جو
سچو هيءُ سينگار

ڪافي سُر آسا ١٤

تيڏي در زاري زاري، الله ميڏي آهي آهي
١. مئين نماڻي عيبن هاڻي
تار تُساڏي تاري تاري
٢. نال تُسانڏي روز اَزل تون
يار اسانڏي ياري ياري
٣. حال اساڏيدي دلبر سائين
سُڌ تُساکون ساري ساري
٤. مک وڪالين تون هڪ واري
هجر تيڏي مئين ماري ماري
٥. سگ **سچو** هي در تيڏي دا
ڳل تنهيکون ڳاري ڳاري

ڪافي سُر آسا ١٥

اڱڻ اسان ڏي يار، وي دلبر آوين آوين تون ميان
١. راتو ڏينهان تيڏي ڪارڻ
رووان زارو زار
٢. درد مندان دي دل ڪون دلبر
لڳڙي آهي لغار
٣. ڪيئي عاشق ڪيتا بيراڳي
تيڏي سو حُسن هزار
٤. سيني اندر يار **سچو** دي
تن من تيڏڙي تار

ڪافي سُر آسا ١٦

نال تيڏي لک واري واري
الله الله ساڏي زاري زاري
١. محبت مئيڏي نال تُسان ڏي
گهت نہ تنهين وچ گهاري گهاري
٢. مئين ڪنيزڪ تيڏي آهس
دوست ڪيتئُ ڪيوين ڏاري ڏاري
٣. **سچو** نماڻي نون ڪيتئُ بيراڳي
باهہ بره دي ٻاري ٻاري

ڪافي سُر آسا ١٧

پاڻ تہ آهيان پاڪ، پر ڪي ڏينهن هت گذاريان ٿو
١. ساڳيوئي سو رانجهو آهيان
ظاهر ليکي چاڪ
٢. آهيان آءٌ معشوق مڙن جو
موٽي ٿيس مشتاق
٣. آهيان آءٌ خوشحال هميشه
هن غمزي ڪيو غمناڪ
٤. ڪاٿئين زهر پيالو ظاهر
ڪاٿئين ٿيان ترياق
٥. **سچو** آهي وصال سيوئي
ڪاٿئي فلڪ فراق

ڪافي سُر آسا ١٨

پنهنجي نظر ۾ پيهي، وئون هاءِ هاءِ سالڪ
١. ڪشادگي ميدان جي
ڏس ڏٻائي ديهي
٢. آءٌ تا هن اسرار جي
ڳالھ ڪريان ڪيهي
٣. ڳالھ ساڳجهڙي هاديءَ واري
آه سلڻ نہ جيهي
۴. سچي ڪوڙي ظاهر ٿيندي
ڏس وچي تون ويهي
۵. **سچو** طلسم ڪر سهي تون
هي اشارت ايهي

ڪافي سُر گجري ١٩

ميڏڙي مَن وچ يار، پٽ ڍِيان پينگهان پايان وو
١. آپي جهوتي، آپ جهوتاوي
ڏيندا لوڏي لک هزار
٢. مئين تي دلبر جهوٽا ڏتڙا
ڪيتا سهيليان سيگار
٣. جهوتي اتي يار سڄڻ دي
هووڻ خبردار
۴. پير جهوٽي تي محڪم ڌرٽا
رهڻا بي اختيار
۵. ساري جهوتي **سچو** سهي ڪر
ٿيوين آپ ڪنون بيزار

ڪافي سُر آسا ٢٠

پئيان وچ گمان، رانجهن ڪنهين نہ لکيان سئيان
١. وچ لباس چاڪاندي آيا
ٻل ڳئي نادان
٢. جنهان سهي شهہ رانجهن ڪيتا
ڪوڙئين ٿيان قربان
٣. **سچو** نام ڏريوني ڪيها
آپي آپ زبان

ڪافي سُر آسا ٢١

ڪٿ ٻاٻل ڪٿ مائي، سيوڙي مئين رانجهن دي لڙهہ لڳيان
١. مئين تا رانجهن هڪ ٿيو سي
ڪيڙان نال جُدائي
٢. ٻيلي ويسان رانجهو والي
ڇوڙ ٻاٻائي شاهي
٣. ٻي هر ڪائي ماءُ پيءُ ڄائي
هير عشق دي ڄائي
٤. **سچل** آکي سوز ماهيدا
ٿيندي مئين گواهي

ڪافي سُر آسا ٢٢

بار بره دا بارو بار
ڇڙهڪي آئندا ميان بي اختيار
١. سُڏِنهين هي انت بحردي، سِير سمندر دي لَس لهردي
مؤج خَوني هيءُ زور زبردي، جٿان ڪٿان هيءُ تارون تار

۳. جڏهان وت ساقي جام پليندا، تڏهان وت بيخود ڪيف ڪريندا
پچليندا سارا سِرُ سڪيندا، نيڻ وهيندا نارو نار
۴. جيوين سر امَامين آيا، بار غمان چُم چشمين چايا
اُنهان اَپڻا قرب وڌايا، عالم روئندا زارو زار
۵. **سچو** نيزا عشق سچيندا. هستي والي پت پنيندا
تڏهائين تون وت ڪيون نہ مَنيندا. چوڙ تہ ٿيوي لنگهہ پارو پار

ڪافي سُر آسا ۲۳

توبن ماهي يارا! راتيان سو ميڏيان نهين لنگهنديان رانول وي ميان
پلڪان جالڻ آيان، رانول ميان
۱. دونهان پاڪي دز تيڏي تي وو
انگ پيوت رمايان. رانول ميان
۲. جوڳي هوڪي جوڳ ڪميسان وو
ڳل وچ الفي پايان. رانول ميان
۳. ديس اساڏي وي سهڻا سائين!
آڪر جوڙين جايان. رانول ميان
۴. عمر سيائي ڪڙ ڪميسان وو
بندي هوڪي سائنيان. رانول ميان
۵. هجر فراق وو ڪاهل ڪيتا
ڪر وصل ديان وايان. رانول ميان
۶. بره تيڏي ديان ميان سر **سچو** دي
چٽڪن لک هوايان. رانول ميان

ڪافي سُر آسا ۲۴

اي چا ڪرو سماءِ، سڀوئي رانجهن هويا
۱. سهس هزار زباناندي وچ
اپڻا رکيُس الاءِ
۲. هر مظهر دي وچ ظاهر هويا
ڪيا جي شاه گداءِ
۳. ڪٿي دلق درويشي پهري
ڪٿي او امراءِ
۴. اناالحق اوڏاهون آوي
سچو وچ صداءِ

ڪافي سُر آسا ۲۵

تون تا آءُ وس ساڏي ويڙهي، سڻ حال وي ميان رانجها
۱. دوست اسان ڪنون دور نہ جاوين
ٻهہ نيڻاندي نيڙي
۲. ڪيڙاندي ننگري ڪنون توبہ هوئي
لٿي اسان ٿون جهيڙي
۳. تون تا ميڏا مئين تا تيڏي
گهول گهتان سڀ ڪيڙي
۴. عشق ٿساڏي ڪيتي
لهہ پئي سنڌي سيڙي
۵. سدا هوين تون نال ڪرم دي
دوست **سچو** دي ديري

ڪافي سُر آسا ٣٦

مئين نال ٿُسان ڪيهي لائي، فرياد وو ميڏي رانجها
١. اسان نماڻيان ٿون سهڻا سائين
ڪيون ويندئين چت چائي
٢. نهين تساڪون نال اساڏي
واجب بي پرواهي
٣. ٻاوين نہ تيڪون ڳالهہ اساڏي
جا ڳالهہ تيڏي تن تائي
۴. حال اساڏا ڏيک ڪراهُڻ
آءُ ٿيوين ڏُک پائي
۵. طرف اساڏي ڪڏهن نہ مَتوئي
يار ڪتابت ڪائي
٦. راتو ڏينهان تيڏي آهي
وات **سچو** دي وائي

ڪافي سُر آسا ٢٧

ڇوڙ ٻاٻاڻي شاهي وو. مئين وطن رانجهو دي ويسان
١. هتڪي هوري ٻابل ٻائي، متيان ڏيوي سانون مائي
سٿ ڪيڙا ٿيسان راهي وو
٢. سڀ سهيليان ملڪر آنديان، ٿي ايلازي ٻلئي ڳل پانديان
گهن متيان ٿي ڏاهي وو
٣. اوراندي نال ماهي ڪيون متيان. طرف رانجهو ڪريسان پٺيان
گهن ڪي قلم سياهي وو
۴. **سچو** اي دل ٿي اداسي، بيوس هوّڪي راهي سناسي
اصل ڪنون ايوين آهي وو

ڪافي سُر آسا ٢٨

هر صورت دي وچ يار، حڪم هليندا آپ وي

١. مظهروچ منصور ٿيا وي
اناالحق اظهار
٢. بحر بره دا زور رکيا وي
عشق أتاهين آر
٣. ميل ڪرڪي مُلين مارايا
سُولي تي سردار
٤. وس نڪو منصور دا
تي ملين ناهي ميار
٥. مست اتاهين ماريا اهو
شائق شهسوار
٦. ڪل لڱن تؤن لاهہ ڪي
نينهن ڪيتا نروار
٧. من خدايم آکدا
عارف شيخ عطار
٨. "اسجدوني" اينوين آکيا
تنهن تبريزي تڪرار
٩. وچ ڪڙسي هڪ ۾
ڪرندئين لک شمار
١٠. **سچو** اِهين سنسار وچ
رهڻا هئي هوشيار

ڪافي سُر آسا ۲۹

تيڏي نال، وو ميان. سهڻا ساڏي زاري زاري
مئين تا تيڏي هوءِ جو رهيان، جيوين وٹيءَ تيوين پال
تيڏي نال ياري ياري
اڱڻ اساڏي آءُ تون دلبر. ورق وڇوڙيدا وال
ميان تيڏڙي ماري ماري
اوڳڻ ڏنهون ميڏي نہ ڏيکين. آءُ ڀلا مُڙ پال
واري واري لک واري
ياد اسانڪون رهہ ڳئي دل تي، ڳجهي جا تيڏڙي ڳالهہ
پيارا ساتو پاري پاري
سچو هيءُ سگ در تيڏيدا. ڳڏي وڃ تنهنڪون نال
ڳل جنهيندي ڳاري ڳاري

ڪافي سُر آسا ۳۰

ائين لکيو، مون ائين لکيو، مون پنهنجو پاڻ کي ائين لکيو مون
۱. وردوظائف ڪديم مراقبا، پرو پرين جو ڪون پيو، مون
۲. پڑهيم نمازان رکيم روزا، ذرو بہ حاصل ڪونہ ڪيو، مون
۳. سوين ڪلام جاري مون پڑهيا. اثر ڪلامن ڪونہ ڪيو، مون
۴. اول چاتم پوءِ سڃاتم، آهي تتوريءَ ڪونہ پيو، مون
۵. **سچو** سارو سِرُ حقاني. ڪيئن چوان آهي ڪير ٿيو، مون

ڪافي سُر آسا ۳۱

اساڏي جان ڪون لڳڙي، هوائي شمس تبريزي
۱. اهين ميخاني آيا، جٿان خاصاندي خونريزي

۲. ويڪو منصور ڪون عشقي ڪيتا. سر دار آويزي
۳. اٿان مئين رهہ ڳئي مدت. آکيا برهاڪِ برخيزي
۴. ويڪو يارو عشاقان تي، ڪيتي هيءُ عشق انگيزي
۵. اصل محبوب دي آهي، **سچو** اها خوب پرويزي

ڪافي سُر آسا ۳۲

ادب نال اليسان، هوسان مئين رانجهو دي نال
۱. ڀن ڪيڙاندي طول وهاڻي
پلنگين پير نہ پئيسان
۲. مئين راجهن دي رانجهن مئيڏا
ڪيڙا گهول گهتيسان
۳. پار درياهون جهوڪ رانجهن دي
ٻانهڙ تر تر ويسان
۴. جنهن تڙماهي منجهيان چاري
تنهن تڙ باغ بنئيسان
۵. هڪ دل آهي رانجهن نيتي
ڪيڙان نون ڪيا ڪجهہ ڏيسان
۶. سهڻي صورت يار **سچو** دي
ڪنهنڪون ڪوڪ سڻيسان

ڪافي سُر آسا ۳۳

جنهن دل پيتا مئي دا جام
سا دل مستو مست مدام
۱. دين مذاهب رهندا ڪتان
ڪُفر ڪتان اسلامُ

٢. . سولي تي منصور چڙهايا
اناالحق كلامُ
٣. پنجتن پاڪ حمايت ميڏي
حسن حسين امامُ
٤. چاوڻ بار ملامت سِر تي
بره سارا بدنامُ
٥. بخش كريندي عُشاقان تي
جنت جاءِ مقامُ
٦. چوڙ ڳيا تنهنكون علم عقل ڏونهين
جنهندا عشق امامُ
٧. سرُ ڏيوڻ عشاقان نون
عشق پڌائي احرامُ
٨. خوشيان خورميان ڏيک ستيندا
عشق وچايا آرامُ
٩. راتو ڏينهان مشتاقان نون
مستي وچ مدامُ
١٠. جاءِ صفت دي مول نه ڏردا
كلي چوڙ كمامُ
١١. عاشق دا وت اصلؤن آها
سولي دا سر انجامُ
١٢. در سائيان دي سوين سپاهي
سچو ڀي هڪ غلام

ڪافي سُر آسا ٣٤

جي مون پڇوڙي جيڏيون! آهي بره بيقراري
بخشش الاهي آهي، ناهي كسب اختياري

١. آهي ني عاشقن کي، سوريءَ مٿي سواري
هڪ درد دل ۾ تن جي، ٻي خلق جي خواري
٢. ڪيائون حجاب ظاهر، هوءِ هوءِ حسن هزاري
مشتاقن کي مارن، خوني نيڻ خماري
٣. مزگان وارا مقرر، ڪئيبر مارن ڪاري
عاشق آهي ايلازي، پائي ڳچيءَ ۾ ڳاري
۴. محبوب جون اصل ڪؤن، ڪجليون آهن قهاري
آهي اصل انهن کي، سڌ **سچل** جي ساري

ريختو آسا ٣٥

ساجن پیالہ پریم کا مجھکوں پلادیا
میرے دست میں صراحی رہ گئی ساقی کجا گیا
۱۔ نہیں امید من کوں، جیسے کہے سجن
دل کوں دلاسادے کے تنہا گیا
۲۔ زخمی ہوا، یہی بخشولاچار ہوپڑا
جانی کمان کس کے جنگی چلا گیا
۳۔ دلبر نے دلڑی لوٹی، مڑکے نہ پائی جہات
سمجنوں سجھ کوں کرکے جانی بھلا گیا
۴۔ طاقت نہ رہی ملن کی سچو جو بولتا نہیں
زخمی جگر کوں کرکے دارو پلا گیا

ڪافي سُر آسا ٣٦

جاني جٿان ڦيرا پايا وي، وه واه ڪيها رنگ لايا وي
١. جاني ڪيوين آوندا جاوندا. ول ول ڪي رمزان لاوندا. ٻڌ شمشير ڪمر من پاوندا
هت خنجر سر ڪٿايا

۲. ويک بره دا کيها بانا. هر هک نون پرايس جانا. ڏي حلاج خودي دا خانا
جنهن سولي پکڙ چڙهايا

۳. جاني ناز حسن دي جڙدي. رک ٽور عجب دي ٽردي. هتکا هويا مول نہ مڙدي
تنهندا کؤن ڦيرائي رايا

۴. جاني مار زغابادشاهي. رک ڦردا بي پرواهي. اِهين اسرار دي ڏي گواهي
شاه سرمد قتل کرايا

۵. **سچو** جوئي سٽندي هوسي. سو تہ آکي پلؤ پيوسي. نؤ بهار خوشي وچ ٿيوسي
ايوين کرم سايان فرمايا

ڪافي سُر آسا ۳۷

ميڏا حال ڏنا هادي يار. مئين مستان هويا وو يار

۱. قاروني ٿي کار کميندي. عقل دنيا کون سيئي منيندي. ڳالهہ اَهائي اوئي اليندي
عشق کيتي دل خوار

۲. نقش بندي ٿي نقش هليندي، عالم وچ اظهار وار، نقش بنديان دي دل تي
دنيا هٿ نہ کيتوني يار

۳. ملان قاضي نهين منيندي، هوندي اسان کنون ڏاروڏار. عشق واليان دي منزل اڳي
نهين مُليان دي پار

۴. پنجتن پاک محمد آيا. آپ علي سر آپ سمايا. حسن حسين علي دا ڄايا
آيا ملکاندا سردار

۵. خيال اتي وو حال جو جُهليا. آپ هويا نگهدار يار. هستي دا وهہ کوٺ ڀنوکي
گم هويا دعويدار

٦. **سچل** هيئي سر الهي.هرجا سانون هئ بادشاهي. اها نوبت اناالحق ڄائي
آپ هويا اظهار

ڪافي سُر گجري ۳۸

آيم رات عتاب، ڏاڍا سخت سنگهارن ڏنهن
۱. مون کي عمر ماريو
جهانگيڙن جي جواب
۲. ويٺيئن اتي مارئي
ڪائي خوب ڪباب
۳. هت سارو ڏيهه ڏڪائيو
عمر جي تڪ تاب
۴. موليٰ تا معافي ڪيا
سچوءَ سڀ حساب

ريختو سرُ گجري ۳۹

اکھیں کے ناز تیرے، مجھ کوں یوں غلام کیا
تہمارا عِشق ہمیں پیشوا امام کیا
۱۔ کسی کوں آگہہ، اس حال اپنے کی کروں
تمہارے درد ہمن سوں، سجن تمام کیا
۲۔ تیریاں نی دیکھ بے پرواہیاں، سنو رے صنم
اپنی گوش پر انگلیاں، خلق خاص وعام کیا
۳۔ کیا ٹھکانا میرے دل اوپر عشق تیرے
عقل علم تے سنت فرض لکنھ سلام کیا
۴۔ شکر کروں میں صد بار، حمدللہ
سچُو کوں عشق جو تم اپنا، انعام کیا

ريختو سُر گجري ۴۰

پاس میرے یار آیا، کہتا ہوں حمدللہ
درسن سجن دکھایا، کہتا ہوں حمدللہ
۱- میرے حال کی جو کتنی پرسش تمام تجھ کوں
چا دوست گل لگایا، کہتا ہوں حمدللہ
۲- غفلت کے خواب میں یوں، دن رین پڑ رہا ہوں
اس کے برہ جگایا، کہتا ہوں حمدللہ
۳- معشوق کی نگہ سے، میری دل خوشحال تھیوی
غم ہجر پھیر جایا، کہتا ہوں حمدللہ
۴- صورت خیال کی تم، ساری سچُو صحی کر
مرشد نے کہہ سنایا، کہتا ہوں حمدللہ

ريختو آسا ۴۱

کرتا ہوں اے سریجن، اس باب شکر للہ
تیرے برہ نے کیا ہوں، بیتاب شکر للہ
۱- دیکھن سے نین خونی، حیرت میں ہو رہا ہوں
بے آرام کیا مجھ کوں، بے خواب شکر للہ
۲- کیا قول کیا سیپارے کیا درد کیا وظیفے
شد جزم بھال گئے ہیں، اعراب شکر للہ
۳- آیا اذر وحدت کا، شہباز دل میرے پر
سارا جو ٹٹ گیا ہے، آداب شکر للہ
۴- ظاہر کیا جو باطن، باہر اندر جو تم ہو
سچُو سپرد تجھ کوں، ہر باب شکر للہ

ريختو آسا ۴۲

سوتوا میں بشارت، برد کی اشارت
مرن میں صفاتِی پائو گے حیاتی
۱۔ فنا ہو بقا میں حسن ہو لقا میں
قسم حق حقا میں رچی ذاتی
۲۔ شمع پرپتنگان دیتا ہے اچھنگاں
نہ ترسے تننگاں میں جلتا جگاتی
۳۔ یہ ہی معراج سارا منصور یارا
سولی پر نظارا دیکھا اثباتی
۴۔ سچو سمجھ پایا سجن میں سمایا
الکھ دل لگایا دوئی دور جاتی

داستان ٻيو بلاولئ جي ڪافين جو

ڪافي سُر بلاولي ۾ پھاڙي ۴۳

هيئين آپ الله. ڏوجھا ڪوئي نھين وو

۱. تون هين اندر تون هين ٻاهر
متان ٿيوين گمراهه

۲. تون هين مست موالي آهين
تون هين شاهنشاه

۳. تون هين آهين تحقيق چاڻين
ساهه مڙيوئي سرواهه

۴. صاحب آهين صاحب چاڻين
ڳولي وچ گناهه

۵. آپڪون مول نادان نہ چاڻين
دوست هيئين داناءُ

٦. **سچو** سچ اهوئي آهين
هوش رکين هر گاهه

ڪافي سُر بلاولي ۾ ڀيروي ۴۴

آهيان آهيان وو آهيان ميان! موٽي چوان تا ناهيان
ڪي تہ آهيان وو

۱. مقصد منهنجو پاڻ ئي مؤن آهي
طرف ڪيھي وت ڪاهيان وو

۲. هيڏي هوڏي هڪڙوئي آهي
سڱ کھڙن سان ساهيان وو

۳. دوئي واريون لڪين ديواريون
ڊوڙ انھي ٿو ڊاهيان وو

۴. خبر خيال جي بعضي نہ پوندي
وري چوان تا چاهيان وو

۵. ورد وظيفا روزا نمازان
لوچ مٿي تؤن لاهيان وو
٦. مرشد واري ڳالهہ **سچوءَ** وٽ
ٿاه نہ پيا ڪي ٿاهيان وو

ڪافي سُر بلاولي ۾ بروو. ڌناسري ۴٥

حسن اسان تي هلان ڪيتيان، ڪهنون آکان حال وو
١. چِت دا چولا تيڏي ڪارڻ
روئي ڪيتم لال وو
٢. دوست ٿُساڏي دردي ڀاڄهون
هويا جيئڻ جنجال وو
٣. نظر اسان ڪون ڪوئي نہ آيا
محبت جيها مال وو
۴. نال اساڏي آءُ گذارين
سچو دا من سوال وو

ڪافي سُر بلاولي ۴٦

اهي اولانبا آيا، مونڏي مارن جا ميان
١. ڏيهہ ڏاڏاٽو وي ميان ڪيئن وساريئي
ڏينهن اتي تو لايا
٢. کهڙي ڳالهيون ويڙيچن ڏنهن
منهن ڦيرايئِ مايا
٣. پهنوارن ري ڪيئن ٿي گهارين
عمر ساڻ اجايا
۴. تنهنجي ڪارڻ راتو ڏينهان
سانگي سي هت سڪايا

۵. وس نہ منهنجو سڻ **سچو** ري
ڏکيا مون ڏينهن لنگھايا

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ۴۷

هڪو ڏوهہ پيو ثواب. اٿئي عشق جو حجاب
۱. وڃائيندي ورهيہ ٿيا
اڳيان رِڍ رباب
۲. پرين وسي پاڻ ۾
ڪڍي ڏس ڪتاب
۳. واديءَ ۾ وحدت جي
آهي ڪو نہ حساب
۴. جيڻ آهي جڳ ۾
بنان عشق عذاب
۵. مهندان محبوبن جي
تون ڪُسي ٿيءُ ڪباب
۶. محبت جي ميدان ۾
جهل طريلا تاب
۷. سِلهي سڪاين ڪي
ٿو نيزا نينهن نواب
۸. **سچو** سڪاين جو ٿو
کولي نينهن نقاب

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ۴۸

ڏسو عشق جو انصاف، سيئي مذهب ڪَيئن معاف
۱. مڪي وڃڻ مقصد ڪيهو
ڪر اندر تن طواف

٢. واديءَ ۾ وحـــدت جي
جُڙي لام نـــہ ڪـــاف
٣. الانسان سِري وانا سره
غــازيــن آهــي غــلاف
٤. جوئي مذهب عشق جو
ســوئــي آهــي صـــاف
٥. **سچو** انهيءَ ڳالهہ ۾
خس نـــہ آهـــي خلاف

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ٤٩

اتي ڪفر نہ اسلام، آهي سيني ڪي سلام
١. ڪڏنهن ڏئي ڪينڪي
اهـــو آرانـــيـــو آرام
٢. مذهب مُور نہ مڃيان
آءٌ شرب منجهہ مدام
٣. قيد ڀڃي ظاهر ٿيان
آءٌ جاري پيـــان جام
٤. هاديءَ سائين پاڻ **سچوءَ** ڪي
عشق ڪيو انعام

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ٥٠

اَتوَ عبديت عذاب. آهيوَ هزاران حجاب
١. هڪ هنڌ هئڻ حساب ۾
ٻئي هنڌ هوئڻ نواب
٢. ٻئي ڳالهيون هت تانهنجي
ڏي جانب مون جواب

٣. ربوبيت جي راز ۾
آهي ڪون حساب
٤. جاتي نُقطو نينهن جو
تاتي عقل نہ القاب
٥. **سچو** زير نہ زبر
رڪين نہ اعراب

ڪافي سُر بلاولي ٥١

منجهؤن نيڪيءَ ۽ گناه، پوندي ڪل نہ سندي الله
باطن ۾ تون پانهنجي
هاڻي ناميا وجهہ نگاه
١. رئي پروڙڻ پانهنجي
ٻي راست نہ آهي راه
٢. خير نہ ڀانئج پاڻ کي
يار دوئي ۾ داناه
٣. هادي حق الحق تان
مونکي اها ڪئي آگاه
٤. حقيقتان حال جيون
يار چئي ڪيم إداه
٥. تارڪ تي توحيد جي
پئو دانهہ منجهہ درياه
٦. چئين قبلون چور تي
سر شاهي رڪ ڪلاه
٧. **سچو** سچي ڳالهڙي ميان
سلڻ ناهي صلاح

ڪافي سُر بلاولي ۵۲

اٿئي انهيءَ ۾ حالت. نہ تصديع نہ راحت
۱. نڪو هيءُ نڪو هوءُ
نڪا صفت نہ صنعت
۲. نڪو ذڪر، نڪو فڪر
نڪو ڪشف ڪرامت
۳. نڪو غم، نڪو دم
نڪو درد نہ محنت
۴. نڪو ڏسڻ، نڪو پسڻ
نڪو عيش نہ عشرت
۵. نڪو جيءُ نڪو روح
نڪا جان جميعت
۶. نڪو سُک نہ ڏک
نڪو هوش نہ حسرت
۷. نہ عبرت نہ غيرت
آهي حيراني حيرت
۸. **سچو** سچ، آهي، نہ ڪچ
آهي رڳوئي راحت

ڪافي سُر بلاولي ۵۳

ڪعبہ چايون وتدئين نال، ڪيون اور ڪعبہ دي پوندئين خيال
۱. ڪافر هو ڪر ڪعبہ ڍاهين
اپڻا سر سنيال
۲. مالڪ ڪعبي دا هين تون
ڪيڪر گهتدئين جيءِ جنجال

۲. نحن قرب نيڙي آڪيس
وٽ نهين هڪ وال

۳. سهڻي صورت يار دي آهي
جانب دائي جمال

۵. سچو هر جا هي اهوئي
ظاهر چوڙ وصال

ڪافي سُر بلاولي ريختو ۵۴

کس نوں میں کہہ سناواں، میرا یار ہے خیالی
میرا حال پوچھتا نہیں، ہے اصل لائوبالی
۱۔ آئو سنوری سکھیاں، وہ واہ یار میرے
ولیاں کے لوٹنے کی، کیتی ہئی استعمالی
۲۔ کجلیں اکھیں کوں دلبر، لالی کارنگ لگایا
پیتا ہے پر پیالی، داروں کے پرتکالی
۳۔ آیا نظر بسیہر مجھ کوں رے پیچا پیچی
گل پر لٹک رہی ہیں، ظالم کی زلف کالی
۴۔ وہ عشق نازسیتے، آتا ہے عاشقاں پر
مدہوش ہورہا ہوں، دیکھ چست چالی
۵۔ بیچارہ ایک نہیں میں، آشفتہ اس صنم کا
کتنے ہوئے ہیں حیراں، دیکھ حسن لایزالی

ڪافي سُر بلاولي ۾ آسا ۵۵

سؤدا سلف ڪريندا يار
ڪوئي ڏيکڻ والا هو هوشيار

۱. مئينون قسم الله دي اهي
آپ هويا اظهار
۲. جا شيءِ وچ اکين دي آوي
اوئي هَئي اسرار
۳. کيا جي مومن کيا جي مُسلم
کيا جي کفار
۴. **سچو** سچ آکان هان هي سڀ
صاحب دا سينگار

ڪافي سُر بلاولي ۽ برو۹ ۽ ڪليان ٥٦

ڪريان يارو مُسلمانو عشق جي ڳالهہ اڃ ڪيهي
سورهيہ سوريءَ اناالحق جو هٽن نعرو نسنگَ نيهي
۱. چڏي جي عيش عالم جا وجن تڙ پيڙ ۾ پيهي
وڏايو غم سندن غمزي تنين دل رمز سان ريهي
۲. وجي تا وره وارن کؤن وٺي اڄ وره کي ويهي
اليلان عشق کيون کيڏيون لا تائون جان چڙجيهي
۳. ڪيئي ڪيئن ناز نيٽن جي ديواني درد هيءِ ويهي
سچو روئڻ راتو ڏينهان عادت آهي عاشقن ايهي

ڪافي سُر بلاولي ٥٧

سِگها آوين سگها آوين، يار نيڙي ساڏي نيڙي
۱. آءُ اساڏي ويڙهي دلبر پري جاوين نہ جاوين
وَسُ ويڙهي هن ويڙهي
۲. اسان يتيمان ٿون سُهڻا سائين!چتُ چاوين نہ چاوين
ڪُهہِ ڪيڙي ٻن ڪيڙي
۳. مهر پويئي نانءُ الله دي، پير پاوين دَر پاوين
ٿتُ جهيڙي پَون جهيڙي

۴. دوستي تيذي دل اساذي کون لنؤ لاوِين ھڻ لاوين
لَھہ پَوَن سنذي سيڙھي
۵. حال **سچو** دا ڏيکڻ آئيان سڀ سياوين وي سياوين
کر پيڙي سَؤ پيڙي

ڪافي سُر بلاولي ۵۸

اسان نون عشق وي يارو! اجان ديوان نهين کيتا
ھيۓ ھيۓ ميذي جو سر اُتي بره باران نهين کيتا
کرم کرکي اگڻ ميذي جو آيا ڏينهن هک ساجن
اِهو افسوس هي مُجهکون ميان سر قربان نهين کيتا
ڏَاڍي غمزي جو غم دي پئي مئين تا حيران هو رهيان
سئيان وچون حال مئذي تي کسي ارمان نهين کيتا
سارا احوال اهو کس نون سنيان وي آک سٽاوان مئين
درمندن دي در اُتي سڄڻ سئلان نهين کيتا
آهي واءِ واءِ دل ميذي کرِينديان لک فريادان
اهين کثرت وچي مين تا سَهِي سلطان نهين کيتا
اسا ڏي عشقدا اصلون کفر تي دين ھيۓ دشمن
اسا ڏي قلب وچ کلمان جو مسلمان نهين کيتا
اسانکون معلومي مرشد کيتي اسرار اِهيندي
کسيکون نينهن رئۓ نادان مذهب مردان نهَين کيتا
اها عبرت تماشي ذي **سچو** کون ھيۓ عمر ساري
پياري نال جهاتي دي مئيکون مستان نهين کيتا

ڪافي سُر بلاولي ۽ جهنگلو ۽ آسا ۵۹

اسان نا کنهين دي ڄائي هون، اسان نا کنهين دي نپائي هون
۱. چوڙ افلاک زمين تي آيا، عرش کُرسي وچ مئين نہ سمايا
ايڏون دا وت پيوسي رايا، اسان اپٽي خواهش آئي هون

٢. اصل آهس لامڪاني، اٿان آڪر ٿيس مڪاني
تڪيا جوڙ ڪيتُم لغاني صورت سڀ سمائي هون
٣. ڏتي اها عشق ولاٽي، سانون پاڪ منزه چاڻين
ساڏي ذات صفات سڃاڻين، چائي ڪنهن نہ چمائي هون
٤. ڪتان چوڙيم تخت هزارا، ڪتان ڪاسي بيد دوارا
ڪتان آهس نبي سونهارا، ڪعبي حرم بنائي هون
٥. ڪڏهان شمس الحق هوا هون، ڪڏهان حلاج دي نانؤ رهيا هون
قاضي مُلان آپ بناهون، سولي پڪڙ چڙهائي هون
٦. مائي باپ نہ ميرا ڪوئي، بيحد آهس ناحد ڪوئي
هر جا ساڏا سير سيوئي، اٿان **سچو** پل سڏائي هون

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ٦٠

نال جسم نهين جاوڻ، سر لٿي اٿان آوڻ
١. سڻ وي عاشق وي مشڪل هووي
مؤج ڪوزي وچ ماوڻ
٢. بار بره دا هويا ڀاري
سر شتابي چاوڻ
٣. جي تون چاڻين آپ سُڃاڻين
تقويٰ طاعت هيءَ تاوَڻ
٤. هيءَ سعادت وچ شهادت
خون جگر دا ڪاوڻ
٥. لعل لوهو وچ لال جو ٿيوين
دُرس تنهانڪون ڏاوڻ
٦. شه، درياوان مؤجان زوري
سر **سچو** دي ساوڻ

ڪافي سُر ﭑﻼولي ريختو ٦١

آدم جس کا نام، سولی کون کیا آویگا
پریم گرو دھم دھام، باتیار برج بلاویگا
۱۔ انا احمد بلامیمی، آپ کریم تے آپ رحیمی
آپ کرے قتل عام، منکر مار مناویگا
۲۔ آپ شرع دے وچ وسدے، کفر اسلام دے مسلے پچھدے
آپ گنگا ہر نام، حاجی بن بن آویگا
۳۔ اول ہوندے بال ایانا پھر وت تھیندے پیر سیانا
زیرك مست مدام، سہیس رنگ رچاوے گا
۴۔ چوچك شہر درازیں تھانا، گر وسے اتھاں تعریفانا
آپ آریانی جام، سچو نام سڈاویگا

ڪافي سُر ﭑﻼولي ٦٢

منهنجو هوت پنهونءَ سان نينهڙو لڳو
١. پرو پيڙم پاڻ مؤن پينر ڙي
منهنجو ٻول ٻڳو
٢. ٻيائي جو بند پيو ڪاڪيون ڙي
ٽوڙيو عشق ٽڳو
٣. مونکي اوڏنهن آئيو
سرتيون سندو وره وڳو
۴. پرين **سچو** آهي پاڻ سان
جيئن سئي منجهہ سڳو

ڪافي سُر بلاولي ٦٣

خوش توں سدا ہوویں، یار سانوں بہوں بھائوندئیں
قدماں اتوں صدقے میں، آنگن جڈباں آئوندئیں
۱۔ ہوویاں مشتاق میں، طالب دیدار کا
خونی جو اکھیاں نال مار کے، ول جاوئندئیں
۲۔ جوگی تھی کر آیوں وو، بھگویاں بگلاں پہر
ونجلی وجا کے روندا، ہر کنھ گلی گائندئیں
۳۔ عقل شرم ہوش گیا، دل کوئی تھئی دیوانگی
میں کنے وہ عشق دیاں، فوجاں پچھے وئندئیں
۴۔ سچو ہے مشتاق تیرے طالب دیدار کا
تہندی گلی کیوں وے یار، پھیر انہیں پائوندئیں

سُر بلاولي ٦٤

ڪيهي ڪيهي ساڏي نال، لنؤ جو سڄڻ لايئي
درد مندان دي دلڙي جو هس ڪر پرچايئي
١. دامن لڳڙي ڪون ڇوڙڻ تجهہ ڪون مناسب نهين
ڏيک ڪي ميريان مديان مئڪنون دل چايئي
٢. عشق ڪي تلوار يار هوئي تيري هاٿ ۾
سبز رنگين زهر دا عاشقان تي پڙڪايئي
٣. جلوه حسن ديک ڪي هوش سُون بي هوش هون
جاءِ بجاءِ هڻ اهي ڇپر جو چمڪايئي
٤. مئن جو تيري هوءِ رهي تجهہ بن اور ڪوئي نهين
بات فنا في الله ڪي **سچو** ڪون سمجهايئي

ڪافي سُر بلاولي ٦٥

ساٿي تون يار منهنجي کي، نئي پهچاءِ سنيهو هي
١. جو قيدالماءَ جي قسمت وڏي دوري، توکؤن مونکي
پارج تون واعدا پانهنجا ڪيا هئۓ يار جاني جي
٢. ڪتابن ۾ وڏِم مُنهن ٿي تہ ٿئي خورسندگي حاصل
لڳي دل اوچتي توسان وساري ٻره ٻي تي ٿي
٣. مونکي توتان فراقي ڪيو اچا فرياد ڪنهنکي ڏيان
هوجي ڳالهيون ڪيون سانول **سچوءَ** کي ياد آهن سي

ڪافي سُر بلاولي ٦٦

آهيان آءٌ تا اهائي
هيت متي مون لوئي
١. مالڪ منهنجو سو ٿو ڄاڻي
تنهنکي سڌ سيائي
٢. ٻولي ٻئي تي متي ناهيان
اها اتم اڳين وائي
٣. گلم غاليچا اوهان ٻاجهون
چار ڀايان سب ڄائي
٤. جيهي تيهي اوهانجي آهيان
ڪريو اچڻ جي ڪائي
٥. ظلم جي جائيؤن سڻ **سچو** ري
الله ڪندم آجائي

ڪافي سُر بلاولي ٦٧

ويهي جان ڪيم قياس، هاريا وو
١. جوئي چوندڙ سڻندڙ سوئي، سڀ ڪنهن صورت آپ اهوئي
رهندو شڪ گمان نه ڪوئي، ڪيتس لک لباس
٢. جائي مُورت صورت سائي، نقش نقاش جي رمز اهائي
لک چوراسو هڪا وائي، وائي وائي واسُ
٣. سر اهيندي سڌ تنهان نون، اهو هوسي احوال جنهان نون
ڪيهي سو خبر خيال ٻنهان نون، نهين سو تول تپاس
٤. سمجهه **سچو** تون ڳالهه اهائي، اندر ٻار هڪا وائي
وحدت ديوچ ٻوڙ ٻيائي، خُودي ڪنون ٿي خلاص

ڪافي سُر بلاولي ٦٨

ساڏيان زاريان وي نال ماهيدي زاريان سؤ واريان وي
١. حسن تيڏي ديان چُلڪيان چڙڳيان
بيحد بحريان باريان وي
٢. اکيان تيڏيان ماسُ يتيماندا
ڪرديان نت نهاريان وي
٣. مويان نون وي ميان مار نه پيارا
تيڏي نيٹان دي مين ماريان وي
٤. بره ٿُساڏي دل اساڏي ٿون
سنئيان سڀ وساريان ڙي
٥. زلفان تيڏيان سُنهاريان
ڳل **سچو** دي ڳاريان وي

ڪافي سُر بلاولي ٦٩

توکي پيڙو چاءُ ڙي يار، جو آئين دردن جي دامان ۾
١. ڪنگري عرش اتي ڪل ملڪان
بيٺا ڪن صفت ثناءُ ڙي
٢. شاه منجهؤن ٿي چاڪر آئين
بيحد ڪيتيءَ بناءُ ڙي
٣. پاڻؤن چاڙي پانهجو هٿ
آئين لهڻ سُڌ سماءُ ڙي
٤. صورت منجهہ **سچو** جي ڪيڙئي
اهو اصل الاءُ ڙي

ڪافي سُر بلاولي ۾ قصوري ٧٠

ڪيئي ڪيئي، يار ڪيئي، نال [illegible] تيڏيان ڳالهين
١. حال اساڏا معلوم تيئڪون، هيئي هيئي يار هيئي
٢. مئين تا رهيان لڪ ڏوراپي ڏيئي ڏيئي، يار ڏيئي
٣. بخش اسان ڪون هٿئوڻ، اساڏي پيئي پيئي، يار پيئي
٤. ياد ڪرين **سچو** ڳالهين اساڏين سيئي سيئي

ڪافي سُر بلاولي ٧١

ڳالهہ ڪرين ڪائي ميان ساڏهون آوڻ دي
١. وائي ڪڏهان ووڪنين نہ سڻيان
جاني دي وو جاوڻ دي
٢. هجر اذارين گذ گذارہن
آئي هڻ موسم ساوڻ دي
٣. اسان غريبان ٿون ڪڏهان نہ ڪرين
سُهڻا سائين چت چاوڻ دي

۴. سيني ديوچ يار **سچو** دي
ناهين سک سماوڻ دي

ڪافي سُر بلاولي ۽ قصوري ۷۲

زاري زاري يار زاري، نال تيڏي لک واري
۱. نال تساڏي ميڏي آهي
ياري ياري يار ياري
۲. محبت تيڏي سهڻا سائين!
ماري ماري مئين ماري
۳. آهي تساڏي ڳچيءَ اساڏي
ڳاري ڳاري يار ڳاري
۴. ڳالهه **سچو** دي دست تُساڏي
ساري ساري يار ساري

ڪافي سُر بلاولي ۷۳

مان پرين کي ڪا ٻَوي، ڪن فرياد اسانجي
۱. عشق جيون ماريون سٽو سيئي
اديون ڙي ناهيو اَوَهي
۲. هن نماڻي جو يار سڄڻ کي
حال وجي ڪو چوي
۳. هيءَ تا هوتن ريءُ راتو ڏينهان
راند روئڻ جي روي
۴. در دوستن جي ڪيئي آهن
سچوءَ جيها سوي

ڪافي سُر بلاولي ۷۴

اهي نياپا ڪو نيئي، منهنجا مارن کي ڏئي
۱. اچڻ اوهانجي جا وس وڏائي
ڪوڙين سي ڪيڙم ڪيئي
۲. ڏک ڏوراپا تا مُنجو اسان ڏي
حال اسان هت هيئي
۳. قسمت ڪو جو قلم وهايو
پري اوهان کؤن پيئي
۴. لوءِ اوهانجي ڏهن لوئي جا آنديم
ليڙان سا هت ٿي ويئي
۵. ڳالهيون سنگهارن جون سڻ **سچو** ري
ساه سيباٽم سيئي

ڪافي سُر بلاولي ۷۵

اها ڳالهه سڄڻ تنهنجي، ڪنهن سان آءٌ تا ڪريان
۱. اوهان ٻاجهؤن سُپرين
ويٺي هت ڏکڙا ڏريان
۲. هي سر سارو ساه سان
آڏو تنهنجي دوست ڌريان
۳. وره اوهانجي هت وساريا
پاڇاٽن کي پنڌڙا پريان
۴. دوست اوهان رءِ ديس انهيءَ ۾
سُورن جا ٿي سڌڪا پريان
سچو چوي سُپرين! تنهنجي صورت ري
ويٺي سُور تريان

ڪافي سُر بلاولي ٧٦

لڳيان هڻ لڳيان، اکيان تو نال
١. سڀ سياليان وي بره تيڏي ڪنون
پڳيان هڻ پڳيان
٢. نال تيڏي وو ڳالهيان ميڏيان
اڳيان هڻ اڳيان
٣. سِر تي ڳنديَمِ ماهي واليان
سڳيان هڻ سڳيان
٤. نينهن ديان نوبتان دل ساڏي تي
وڳيان هڻ وڳيان
٥. عشق جِنهان نون **سچو** اُهيئي
تڳيان هڻ تڳيان

ڪافي سُر بلاولي ٧٧

مئين اصل ڪنون وچ پاند نهين
اها رمز لذي لڪان وچون وي ڪنهين
١. ڪيڏي تسبيح ڪيڏي وو سجاد رهيا
ڪيڏي قيدي ڪيڏي وو آزاد رهيا
صورت مرشد والا سر تي بار سهين
٢. ڪيڏي ذڪر ڪيڏي وت فڪر ڳيا
ڪيڏي صبر ڪيڏي وت شڪر ڳيا
هر هر ٻول پڇن نِتُ نِتُ ڳول لَهين
٣. ڪيڏي هُل وت ڪيڏي هنگامُ رهيا
اندر ٻاهر اهو سرتا اقدام رهيا

انهين نال اُٿين اُنهين نال ٻهين
۴. **سچو** تيکون هادي اها ڳالهہ ڏسي
اٿان اُٿان اها وت چال ڏسي
صدقي صدقي ٿيوون، کيتي بخش جنهين

ڪافي سُر بلاولي ۾ جوڳ ۷۸

هوت جي گولي، ني آهيان دوست جي گولي
۱. ڏئي ڏکيءَ جي ويا، هينئڙي کي هولي
۲. کين ڇڏيندو ڇپرين، هيءَ آرياڻي اولي
۳. سکيس آءُ نہ سرتيون! اها ٻاروچي ٻولي
۴. کئي انهن کاڻ مون، هت چيهاڙيون چولي
۵. ڏسندين اکڙين سان، اها ٽکر ۾ ٽولي،
۶. اندر منجهہ اٿاري، ڇر وڏي ڇولي
۷. جيکي چيو جيڏيون، اها جهلي مون جهولي
۸. راه کيائون روه مؤن، **سچوءَ** کي سؤلي

ڪافي سُر بلاولي ۾ قصوري ۷۹

يار تيڏيان ڳالهين، ڳجهين سي تيڏيان ڳالهين
ياد اسانون هويان
۱. حال اساڏا ڏيک کراهڻ
آءُ جاني گڏجالين
۲. سائين تون سکندي نون نانوُ ڏٽيءَ دي
اپٽا مُک وکالين
۳. ڏوٺ ڏوراپا تيئکون ڏيوڻ نهين
سا ميڏي مجالين

۴. جا ٿُساڏي وو پچي لڳي هئ
سا تون پيارل پالين
۵. مئين هميشه نال ٿُساڏي
سچو سو آپ سنڀالين

ڪافي سُر بلاولي ۸۰

اهو ساڏا اعتبار، هئ ڪنهين تي نايارو
۱. جيڪي ڳالهيان چوڪيان
ٿيوسي تنهين ٿون ٻڄُ بيزار
۲. ڄاڻ رهيو سي نال يقيني
اي سڀ هئ گرد غبار
۳. اِهين ڳاهيؤن جڏهان تڏهان
ويسون تخت هزار
۴. لوڪان وچون ڪو هڪُ ڄائيسي
برهين والا بار
۵. **سچو** شبهاشڪ ڀنيوسي
لافتاح الاعلي لاسيف الا ذوالفقار

ڪافي سُر بلاولي ۽ پورب ۸۱

اوڏنهن رهبر آئي، ميڏي دانيان وي يار!
تساڪون وي ميان ٻهون پڇندا
۱. سٽڻ نال وسرڳياسي
ملان جي سبق پڙهائي
۲. سڀ ڪنهن ويلي شوق سڄڻدي
دل تي شور مچائي
۳. آپي ڄاڻين ياد ڪتوني
سچو دي بخت سوائي

ڪافي سُر بلاولي ۸۲

هيئن مُنجن تا چيون، مونڏي مارئڙا ميان
۱. کهڙي ڏکون ويڙهيچن جون
ڳالهيون وسري تو ويون
۲.گهڙيون أهيئي گهوريون
جي پوءِ سڄڻ ڪؤن پيون
۳. ڳالهيون ڳجهيون هت ٿيون ظاهر
عمر سان جي تو ڪيون
۴. پکا پائر کنڌئين
وڃن ڪٿيريون ڪنيون
۵. اکڙين مؤن ميان سڻ **سچو** ري!
نينهن وهايون نيون

ڪافي سُر بلاولي ۸۳

آخوند سبق پڙهايا، ميڏي دانيان وي
أهي سيئ ميان عشق وساريا
۱. حسن هادي دي دل ميڏي تي
هوجي حڪم هلايا
۲. زيران زبران وسر ڳيوسي
ورهي مينهن وسايا
۳. ملان سانون جي ياد هوندي
پني سي سوز پسايا
۴. عقل علم دي هکو واري
خيمان عشق کڙايا

۵. ڪيئي سائل سانون آکبُءِ
سي تا يادنہ آيا
٦. نال ڪرم دي سُڻ **سچو** ريۡ!
ويڙها هي يار وسايا

ڪافي سُر بلاولي ۸۴

يار اسان ڏهون لکيان لکيان، ني پٽيان
۱. وچ ڪتابت دي ڳالهين فراق ديان
ٻيلي لک مُتيان، ني وو تکيان
۲. سُڻ نال رورو رهيان
ٻيلي مئين ڪيا جي وو ڍکيان
۳. وَلِ وَلِ رووَنِ **سچو**، اهي اکيان
ٻيلي ڪيڏون الا جي وو سکيان

ڪافي سُر بلاولي ۸۵

مئين ماهيدي مستاني، وسدا دلبر دل وچ جاني
۱. بره دي غمزي سوين هزارين
مار گهتيا اخواني
۲. عاشق هووين تا سرُ ڏيوين
ڳالهہ هيئي مرداني
۳. دائم دل وچ پائين جهاتي
رمز رهين روحاني
۴. چاڻ **سچو** بن عشق رانجهو دي،
وجهي سڀ ناداني

ڪافي سُر بلاولي ٨٦

اکيان لڳيان نال رانجهو دي، اکيان لڳيان نال رانجهو دي
١. مئين رانجهو دي رانجهن ميڏي
چوڙ ڪيڙا هڻ ٻڳيان
٢. نال رانجهو دي ميڏيان ڳالهين
اصل هونديان اڳيان
٣. روز ازل دي رانجهو واليان
سر تي ڳتڙيم سڳيان
٤. سڀ سيالين وچون **سچو** مئين
هکا عشق رانجهو دي لڳيان

ڪافي سُر بلاولي ۽ آسا ٨٧

هڻ ڪيون ڪيتئ هڻ بي پرواهي، اسان غريبان دي نال
١. عشق تہ تيڏي صبر وساريا، خوني خنجر ڀرڪي ماريا
شاهد هئي سارا جڳ الهي
٢. آپ ڪنون چا دور ڪتوئي، دل اساڏي ڪون چا چُور ڪتوئي
من تيڏي وچ اصلدي آهي
٣. دامن تيڏڙي آ مئين پئيان، هوش عقل ڪنون هڻ مئين ڳئيان
بخشين گناه اسان ڪون ماهي
٤. در تيڏي تي لکين دي سُوالي. ڳل وچ پهريم پهرڻ والي
سچو جيهي هن لکين وو سپاهي

ڪافي سُر بلاولي ٨٨

تون رب ڏاڍو بي پرواهہ، آءُ تا ڊجان تنهنجي ڊاءِ
١. زڪريا ڪي ڪرٽ وجهايُئي
سمي ساه منجهاءِ

۲. هو جو مڪي ڪوڏيو
تنهنکي ڏنئي ڪيئي کهڪاءُ
۳. حسن مرايُئي حسين ماريُئي
ڏيئي جيءَ جفاءُ
۴. ڪربلا منجهہ قتل ڪرايُئي
ترس نہ پيڙءِ ڪاءُ
۵. ظلمي آهين رحمي آهين
جا وڻئي سا واه
٦. **سچو** سر تي سپ منين
سائين جيڪا رب رضاءُ

ڪافي سُر بلاولي ۸۹

جهنگ ڪنون مئين چُنيان، نال سُهڻي دي مئين جالين
۱. ڪهہ ڪيڙاندي طُول وهاڻي
بٺ گهتيسان قالين
۲. آپو چاڻي وو ميان ظاهر ٿيسن
اهي ڳجهيان تيڏيان ڳالهين
۳. عشق اساڏي ٻاگي پئو ڳيا
نا تا ٻيان بي سئين سيالين
۴. عشق رانجهو دي زوران زوري
خوب ڪيڏيان چالين
۵. سپ سيالين صحي ڪريسن
ويک ڪي اکيان آلين
٦. **سچو** سنيالان ڪچي والي ديان
نِتُ نِتُ ڪرائن نالين

ڪافي سُر بلاولي ٩٠

آهين ڪون جو ٿو ٿئين، آهين ڪون جو ٿو ٿئين
۱. وس نہ آهين پانهنجي ميان!
وڃي پرديس پئين
۲. جاڏي ڪاڏي آهي اهوئي
ڇا مرين ڇا جيئين
۳. جان جٿو اهو جاني آهي
اهو لائج ساڻ هنئين
۴. وحدت واري واديءَ جي ميان!
ڳالهہ اٿئي ائين
۵. نانؤ سڏائين ڪهڙو ميان!
وڇون پاڻ تون وَئين
٦. نشان ڪج تون نينهن مؤن
ٻي ڪيهي نشاني نئين
۷. **سچو** سچيءَ ڳالهہ جو ميان!
ڏسُ اِهوئي ڏئين

ڪافي سُر بلاولي ٩١

هئين مُنجن تا چيون، مونڏي مارئڙا ميان
۱. ڀالا بڙڇيون نينهن جون وي ميان!
اڇن خنجر ڪنيون
۲. ڪرڙ ڪڪوريا ڦوڳ ڦلاريا وي ميان!
سير ڪرن مر سنيون
۳. ڳجهہ اندر جون ڳالهڙيون،
ڪالهہ عمر مون سان ڪيون

۴. **سچل** هاري هنجون
نينڻ وهن نت نيون

ڪافي سُر بلاولي ۹۲

پاڻ وچ تہ ناهيون، پڙي جيڏيون ڪيئن ٿيون ڇاڙو
۱، جوئي آهي سوئي آهي
اسين اصل ڪؤن ناهيون
۲. شوق منجهارون شهہ درياوان
لڪين وهن ٿيون واهيون
۳. جي نہ چون ٿا ڳالهہ اهائي
بره لائي ٿو باهيون
۴. ورد وارن تي حال اهوئي
ڏک نہ ڏسن ڏاهيون
۵. مستيءَ وارا حال انهيءِ سان
ڏِنوَ **سچو** وڄن ڏاهيون

ڪافي سُر بلاولي ۹۳

ريجهہ رهين سهڻا! ريجهہ رهين
اسان ايوين ڪرون جيوين تون ريجهہ رهين
۱. بسمي لاڪي ٿيوون پيوتي، ڦيريان ڏيکر ڦرون لاهوتي
اهين ڳالهين رنگ رهين وو رهين
۲. چوتي ڪرڪي ميان نانگي ٿيوَن، مست پيالي مئي دي پيوَن
سڌ اساڏي لهين وو لهين
۳. بازيگر تي لڪڙي چڙهيوسي، ڪجري هو ڪرتپا ڳائيوسي
حيلي آوين من ڪنهين وو ڪنهين
۴. وچ بازار دي ناچ نچيسون، دف دمامي ناد وڄئيسون

رل اسان نال ٻهين وو ٻهين
۵. رڇان وانگر راڙان ڪريسون، ڀولي ٿيڪر مُجري ڀريسون
تاهي اهين من تهين وو تهين
٦. **سچو** ڪريندا حيلي هزارين، ڪنهن ڏينهن اپڻا سگ سنڀارين
تيڏا مشتاق هان مهين وو مهين

ڪافي سُر بلاولي ۹۴

ڪيهي ڳالهيون چرلايوئي، ميڏي دانيان وي ميان
ديس اساڏڙي ميان الله آٹيئي وو ميان
۱. ڏيک اساڏي عيبن ڏهون
چِٽُ اسان ٿون چايوئي
۲، اوڳڻ ميڏا سهڻا سائين
ڏيک نظر ڪون آيوئي
۳. سهڻا اساڏا موک سيئي
وات سا وره وڏايوئي
۴. جو ڪجهه آکيوئي سڻيا مئين سيوئي
اصل ڪنون ازمايوئي
۵. وچ هزاري خبران پئيان
ويڙها سچو دا وسايوئي

ڪافي سُر بلاولي ۹۵

جان جسم ڏونهين گم هوياوي، هويا وي وچ جانان دي
۱. وسر ڳئي اهو ڪوزا سارا، مئي والا ول خم هوياوي هويا وي
۲. ڪيا گداءِ گدائي والا، شاهنشاهي هئي دم هويا وي هويا وي
۳. ابر لٿي شمس ٿيا ظاهر، نهين ڪوئي هم تم هويا وي هويا وي
۴. **سچو** بي هڪ خيال ڄاتو سي، خيال سارا بي غم هويا وي هويا وي

ڪافي سُر بلاولي ٩٦

سچو نانءُ ٿو سڏائين، چؤ تہ ڪاٿي تون آهين
١. ڄاڻي واڻي پاڻ کي ميان! ڪيئن ٿو ڀول ڀلائين
٢. خُوديءَ واري خيال کي، ميان! راه انهي ٿو رُلائين
٣. پير مٿو آڱريون ميان! نانءُ ٻيا ٿو رکائين
٤. ڪاٿي پيدا نہ ٿئين ميان! ڪاڏهون وري تون آئين
٥. نانءُ اهو ناپيد ٿيو جو، **سچو** اصل ڪؤن تون ناهين

ڪافي سُر بلاولي ٩٧

اچن ٿا پرين اچن ٿا، سل کي ساٿي اچن ٿا وو
١. طرف اسانجي هُين تياري
پهر اجان کي پچن ٿا
٢. اديون آتش عشق جا
من ۾ کي مچ مچن ٿا
٣. پسڻ ڪارڻ پرين جي
نينهن وارا هت نچن ٿا
٤. **سچو** سورهيہ ڪيترا
رنگ انهيءَ ۾ رچن ٿا

ڪافي سُر بلاولي ٩٨

هر صورت ديوچ مولئِ ڪيها حڪم هليندا يار
١. مظهر وچ منصور دي، ٿيا انالحق اظهار
مل ڪر ملّيان ماريا، اهو سولي دا سردار
٢ بحر بره دا زور پيا رکيا، عشق أتاهين آرُ
وس نڪو منصور دا، اتي مُليان نهين ميار
٣. ”من خدايم“ آکدا، أهو عارف شيخ عطار

مست اتاهين ماريا، اهو شائق شاهسوار
۴. ”اسجدواني“ اينوين آکيا، تبريزي تکرار
کل لڳان ٿون لاه کي اٿان، نينهن کتس نروار
۵. **سچيڏنا** سنسار وچ اٿان، هوڻ هئي هوشيار
وچ جو گهڙيسين هک ۾، توڙي ڳٽيندئين لک شمار

ڪافي سُر بلاولي ۹۹

رکين يار جو خيال، ڪوڙا ڇو ٿو ميڙين مال
۱. تڏهن طالب ڪونجين
جڏهن ڇڏين سڀ جنجال
۲. هلي ونج حال ڪي
ڪلي ڇڏج قال
۳. وٺي ونج وره جي
جو ڪونيو ڏئي ڪلالُ
۴. **سچيڏنا** سڀ ۾
اٿئي جانب جو جمال

ڪافي سُر بلاولي ۾ جهنگلو ۱۰۰

يلا يلا لائي لائي مئين نال لائي
سهڻي يار وي ميان لائي، سو ڏاڍڙي لائي
۱. پاروُن سڄڻان دي ميان، طرف اساڏي
ياجي سابره دي آئي آئي
۲. ساري جهنگ ٿون دلڙي اسان يي
روز ازل ڪنون چائي چائي
۳. ڳالهه اهين وچ امان پيٽيان
وير نہ ٿيسن يائي يائي

۴. ڇوڙ هزارا رانجهو سو آندا
اها مئين سٽينديان وائي وائي
۵. آڳ عشق دي سيني اندر
يار **سچو** ڀڙڪائي ڪائي

ڪافي سُر بلاولي ١٠١

اسان يتيمان ڏهون يار، سگهڙي آوڻ دي ڪر ڪائي
١. هجر تساڏي ڪاهل ڪيتا، برهين چاڙهيا بار
مئين ٿون ڪيون تاتو دل چائي
٢. اڱڻ اساڏي آءُ پيارا، رووان زارون زار
مئين ڪني آءُ ٿيوين ڏک پائي
٣. راتو ڏينهان لڳ رهي هي، تن من تيڏي تار
ميڏي نال تسان ڏاڍي لائي
۴. مين تا اصل، ڪون آهس، تيڏي پيراندي پيزار
تئيڪون معلوم ڳالهہ سيائي
۵. در تيڏي دي ٻانهين. **سچو** جيهي لک هزار
اها هٿ ٻزارين وائي

ڪافي سُر بلاولي ١٠٢

ڀلا ڀلا چائيندا
اسان نون نہ ڇوڙيندا هو ڇوڙيندا
١. ڏونهين رل ڪرميان چلون هزاري
اها تا ڳالهہ ڏسيندا ڏسيندا
٢. جهنگ ديان ڳالهين ڇوڙ اتاهين
اڳون تا ڪون پُڇيندا پُڇيندا

٣. اٿون جو ويسون ول نہ آسون
اهو سو ٻول ٻوليندا ٻوليندا
٤. جهيڙي جهڳڙي ٿون ميان! ڇٽ ڀيوسي
اهي دلاسي ڏيندا ڏيندا
٥. اسان تساڏا ديس اهوئي
سچو سو ديس وسيندا وسيندا

ڪافي سُر بلاولي ١٠٣

سدا جيندا هووين هووين، چيري والڙا تون روز قيامت تائين
١. جٿان تون وسدئين، ميان نال خوشي دي
هوون آباد سي جائين
٢. اسان نماڻيان ديان در الله دي
پيان قبول دعائين
٣. نال اساڏي تيڏيان هويان
لک هزار پلائين
٤. اگڻ **سچو** دي نانؤ سائين دي
سگهڙي واڳ ولائين

ڪافي سُر بلاولي ١٠٤

ويهي هت ڪيئن وسارين
پرين توکي پاڻ پچن ٿا
١. جيهو تيهو آهي اسانجو
چئو جو دوست چون ٿا
٢. ڪڏهن ماندو متان ٿئين تون
تنهنجي اگڻ اچن ٿا

٣. جڏهن ٽين ٽيون هت سنپاران
تڏهن هت پور پون ٽا
٤. پرين توکؤن پري نہ آهن
ويڙهي چڻ تہ وسن ٽا
٥. ماندو متان ٽيين خوش **سچو** ٽي
اڄ گوشي گڏجن ٽا

ڪافي سُر بلاولي ١٠٥

تو سان يار عاشق منهنجي پريت اصل ڪؤن پيئي
١. اصل منهنجو عشق توسان
ڪوڙين آهن ڳالهيون ڪيئي
٢. ڪڏهن مُڪُوَ ڪونہ اساڏي
نياپو ڏک جو ڏيئي
٣. اسين توئي سان هڪ ٽينداسين
وچون وائي هجر جي ويئي
٤. سيئي سانيج ڳالهيون اسانجون
جاني ڪيڙم تو سان جيئي
٥. جيئي ڪيا هُئم قول توئي سان
سچو پاريندس سيئي

ڪافي سُر بلاولي ١٠٦

اها ڳالهہ سچڻ تنهنجي ڪنهن سان ڪريان
١. اوهان ڀاڄهون سپرين!
وينئي آءٌ هت ڏکڙا ڏريان
٢. هي سر سارو ساه سان
آڏو تنهنجي دوست ڏريان

۳. ورهه اوهان جي هت وساريا
پاڇاٽين کي پنڌڙا پريان

۴. دوست اوهان رئ ديس انهئ ۾
سُورن جا ٿي سُڏکا پريان

۵. **سچو** چوي سپرين! تنهنجي صورت ري
ويٺي سور تريان

ڪافي سُر بلاولي ۱۰۷

آهي تيڏڙي نال، سهڻا ساڏي زاري زاري
۱. مئين تا تيڏي هوءِ جو رهيان، جيوين وٽئي تيوين پال
تيڏي نال ياري ياري
۲. اگڻ اساڏي آءُ تون دلبر. ورق وچڙي دا وال
ميان تيڏي ماري ماري
۳. اوڳڻ ڏهون ڏيکين نه ميڏي، آءُ ٻلا مڙيال
واري واري لک واري
۴. ياد اسان کون رهه ڳئي دل تي، ڳجهي جا تيڏي ڳالهه
پيارا ساتو پاري پاري
۵. **سچو** هئي سگُ در تيڏي دا. نانوُ ڳڏي هُڻ نال
جنهن دي ڳل ڳاري ڳاري

ڪافي سُر بلاولي ۱۰۸

غم وچ ڏينهن گذارڻ، هيئي ڪم ڪنهان وو مرداندا وه واه
۱. عاشقاندا ڪم اهو ناهين
ڪو دم دوست وسارڻ
۲. دلبر ٻاجهونً روز حشر هي
هڪ گهڙي تنهان گهارڻ

٣. دردمندان ڪون دم اهوئي
ساعت ساعت سنيارڻ
٤. چشم انهاندي لڳي اٿاهين
هيڏي هوڏي نہ نهارڻ
٥. ڪم سڄڻ دا **سچو** جيارڻ
ذري ذري وري مارڻ

ڪافي سُر بلاولي ١٠٩

ساٿي منهنجي يار کي، ساري ڏيج سلام
١. پرت منهنجي روز ازل ڪؤن
توسان محب مدام
٢. چئي مڪا هُوَ يار سڄڻ ميان
اڄڻ جا انجامَ
٣. اوهانجي ني يار اڄڻ جا
هل پون هنگام
٤. **سچوءَ** جيها ڪيترا ميان!
تنهنجي در غلام

ڪافي سُر بلاولي ١١٠

طلسم افلاطون بنائي ڏسي سا سينگار جي
١. سڪندر ليکي سال لنگهي ويا
ساعت هُئي هڪ وار جي
٢. نظر نہ آيا باغ باغيچا
حِرفت هئي هوشيار جي
٣. ڪاٽيءِ اڪ جي ڪؤن ٽيو ٻاهر
سڌ پيس سنسار جي

۴. چوري پاتشاه اُتي ڪئي
ٻولي ٻُڌائي ٻِلڪار جي
۵ وري واريون جاءِ انهيءَ ڪؤن
خبر پيس اسرار جي
٦. اصل اُهوئي هن جهان جو
ڳالهہ اتؤ اعتبار جي
۷. دنيا هڪدم آهي **سچو** ري
بازي سا بازيگار جي

ڪافي سُر ٻلاولي ١١١

اول ڪاءُ غوطہ ٿيُ گم، پڇي مار شاهي دا دَمُ
١. اچڻ انهيءَ پڙ ۾
ڪچن ڪونهي ڪم
٢. شادي غمي عام ڪي
غازن ناهي غم
٣. پئو تصوران ۾
شاغل سان دم دم
۴. **سچل** چوي اتهين
تون قابو رک قدم

ڪافي سُر ٻلاولي ١١٢

تيذيان مزگان قئبر ڪاري، هر دم مارن مشتاقان ڪون
٢. راتو ذينهان رنگ اهين وچ
خوني رهن خماري
٢. تيذيان مثل عقابان
شوقي رهن شڪاري

٣. تنهن ڏينهن لاڪون دلبر سائين
ڪجليان هن قهاري
٤. مشتاقان ڪون محض مرينديان
هوءِ هوءِ حسن هزاري
٥. نيٽان تيڏيان ناگهہ آٽينديان
بره **سچو** تي باري

ڪافي سُر بلاولي ١١٣

منهنجي زاري زاري، سهٽايار توسان
١. معلوم توکي ڳالهہ اسانجي
يار سڄڻ سا تہ ساري ساري
٢. هي تا هِيٽي واؤ وهيٽي
بره اوهانجو باري باري
٣. دوست هِئين ۾ يار پيارا
گهوٽ نہ وڃهج گهاري گهاري
٤. اصل لاڪون آهي توئي سان
يار اسانجي ياري ياري
٥. طرفؤن تنهنجي يار **سچوءَ** کي
آهي ڳچيءَ ۾ ڳاري ڳاري

ڪافي سُر بلاولي ١١٤

محمد دي مظهر وچ، هويا نور نظارا وي
١. حق ظهورا تنهين وچ ڪيتا
سڻ تون يار پيارا وي
٢. هرگز ٻئي طرف نہ ووڙين
ويڪ اٿان وٽجارا وي

٣. وچ مناري محبت والي
سج چنڊ سؤ ستارا وي
٤. ذري ذري تون جهاتي پاوين
ويکين نور نيارا وي
٥. آپ نہ ڄاڻ سڃاڻ اِهڪُون
هوش رکين هوشيارا وي
٦. خُودي ڪنون تا بي خود ٿيوين
عين هُئين اظهارا وي
٧. اسم جسم تي ويکَ ڪرا هُڻ
ڀل ڳئي بيچارا وي
٨. قدمان هيٺ پهلي سرُ ڌرڻا
تا گَل پوئي سر سارا وي
٩. اندر اوئي پاتشاه ٻوليندا
سچو محل مُهارا وي

ڪافي سُر بلاولي ۽ پهاڙي ١١٥

ڪهڙي ديسؤن آيو، اديون ڙي هي پرديسي
١. ذات اهيندي وو مئين نہ ڄاڻان
جنهين تا چيتڪ لايو
٢. ڳل لائي ڪفني دست پهوڙا
رکي نہ ڪنهنجو رايو
٣. مُنهن مشعلان تنهندي ٻلدي
زُلفين رنگ رسايو
٤. اڱڻ اساڏي سيئي آئي
جنهان ٿي ڏور ڏسايو

٥. مئين نہ چاتا رانجهو آها
ٻيو تنهين پير بنايو
٦. هٿون جوڳي دي سُڻ **سچو** ري
مئين تا هينئڙو ڪسايو

ڪافي سُر بلاولي ۽ پهاڙي ١١٦

تنهنجو ديسڙو وسي وو
ڀلاڙي ني پرديسي
١. اڱڻ يتيمن جي آءُ تون دلبر
آهيون نماڻا اسي
٢. سر اسانجي راتو ڏينهان
نينهن جو مينهڙو وسي
٣. چشمن تُنهنجي چيٽڪ لايو
ويون منهنجي دل ڪسي
٤. اچڻ اسانجو آهي توئي ڏي
ڏيهہ سندءِ ڪو مون ڏسي
٥. پارون تنهنجي سڻ **سچو** ري
نڪو سو رهبر رسي

ڪافي سُر بلاولي ١١٧

سانون ٻلي ٻلي، لائي يار وي
١. ڳالهين ظاهر ديان وي وسر ڳيوسي
ياد رهي تيڏي ڳلي وو ڳلي
٢. ڳالهہ ٻيائي دي وو دل اسان ڏي تون
ساري سا ٽلي وو ٽلي

۳. جيهي تيهي در تيڏي دي
نال تيڏي هُڻ رلي وو رلي
۴. آگ عشق دي يار **سچو** وچ
آهي سا هُڻ ٻلي وو ٻلي

ڪافي سُر بلاولي ۱۱۸

عشق الله دا هيءُ زور زور، ڪئي ڪئي ماٺهو هِن ڍور ڍور
۱. دين مسلا هٿ ڪتوئي، لک لک ڪاغذ ڪوڙ ڪوڙ
ڪُوڙي واعظ ڪهڙي ڪريندئين، پا ڳچي وچ نوڙ نوڙ
۲. اهين خاڪي جسم ڪون اينوين ڏووين، جيوين چٽا ڪپڙا اوروُن اور
هستي دا اهو ڪوٽ ڀنين چا ڪر دوئي ڪون ڀور ڀور
۳. ملان جي قاضي حڪم چليندي، حاڪم ڪردي جور جور
نفس ڪتي دي رشوت ڪاندي، مار تنهاندي گور گور
۴. اندر ٻاهر اسم اهيندا، ٻئي سڀ خيالين ٿوڙ ٿوڙ
عشق اُهيندي غلبا ڪيتا، ڳيا اندر دا چور چور
۵. جو هوسي طالب ياركا، آسي نانوءُ اُسي ڪا وؤڙ وؤڙ
وچ اهوئي ڳول جو لهسين، سِرُ اُهين توُن گهور گهور
۶. نانوءُ **سچو** دا گم هويا، جيوين سمندر وچ لوڙه لوڙه
هادي مئڪون بره بتايا، آءُ مچايُس شور شور

ڪافي سُر بلاولي ۱۱۹

عشق پيوسي زور زور، ڪٺ مُليندي ٿوڙهہ ٿوڙهہ
۳. عاشق عشق الهہ دا چاوڻ
چڪ ٻذيا سي ڏور ڏور
۲. زيران زبران ڪيهان پڙهيوني
هن حرامي نور نور

۳. لِک لِک ڪاغذ ڪيتوني ڪالي
هن ڪتابي چور چور
۴. پير همارا عبدالحق هئي
نهين نانئو هادي دا اوڙ اوڙ
۵. جي وت يار **سچو** ڪون نهين منيندي
ڪلا خارجي ڪ

ڪافي سُر بلاولي ۱۲۰

جب سمجهہ پڙي آهي دلڪون، تاهان اي جڳ سارا مٺن وو مٺن
۱. جهنگ سيال ڀي سيل اسا ڏا
تخت هزارا مٺن وو مٺن
۲. هر ڪنهن طرف هي ويک وڳايا
عشق نغارا مٺن وو مٺن
۳. محبت دي ميدان دي اندر
ماريا نعرا مٺن وو مٺن
۴. ڏونهين جهانين وچ **سچو** ري
هان بيچارا مٺن وو مٺن

ڪافي سُر بلاولي ۽ پيلو ۱۲۱

ساري راڄ تيڏي دي مئين گولڙي گولڙي هوسان
شالا اسان ڏهون مهر پويئي
۱. ايڏي اوڏي وي ميان! مول نہ ويسان وي
يار سُهڻا تيڏي جهولڙي جهولڙي هوسان
۲. سر پيراندي وي ميان لڳڙي هان مئين وي
انگ وي تيڏي دي مئين چولڙي چولڙي هوسان

۳. لوڏ ڪتياندي وي ميان دلبر تيڏي وي
رچڙا يا وت مئين پولڙي پولڙي هوسان
۴. روز ازل ڪنون ميان سڻ **سچو** سائين وي
نانؤ تيڏيدي مئين گهولڙي گهولڙي هوسان

۱۲۲
ڪافي سُر بلاولي پيروي ۽ بر99

اهو سيل ڪريندڙ ڪؤن هويا
هڪ تون هووين اور ڪوئي نهين
۱. بي جسم تڏهان برحال آڪيئي
اِهان جسم چائيندڙ ڪؤن هويا
۲. آپ يد رُجل ڪنون پاڪ آڪيئي
وت پير گهميندڙ ڪون هويا
۳. اُهان حڪم آپي اظهار ڪيتئي
اهان ڳالهہ منيندڙ ڪؤن هويا
۴. وچ ذات صرف چپ چاڻ اِتان
اُتان هل ڪريندڙ ڪؤن هويا
۵. بي گوش زُبان جو آپ آڪيئي
وت ڳجهہ آکيندڙ ڪؤن هويا
٦. لامڪان تون آپ ڪون آڪيُءِ
اتان محل اڏيندڙ ڪؤن هويا
۷. اناالحق آپي اظهار ڪيتئي
وت دار چڙهيندڙ ڪؤن هويا
۸. آدم هوڪي امر منايئي
عزازيل سڏيندڙ ڪؤن هويا
۹. محمد صہ آپ تي نامُ ڪيتوئي
انڪار آٽيندر ڪؤن هويا

١٠. ايڏون آپ امام ٿي عَلو ڪيتوئي
اوڏون جنگ جُنبيندڙ ڪؤن هويا
١١. وچ نام حسن عہ دي صبور رهي
ڦر زهر پليندڙ ڪؤن هويا
١٢. بازي آپ لاوين ساري آپ سي تون
وت اور ڪيليندڙ ڪون هويا
١٣. دونون جڳ ۾ چلاوين حڪم سارا
سچو رمز رکيندڙ ڪؤن هويا

ڪافي سُر بلاولي ١٢٣

خُوني نيٽان دي رمز، صحيح مئين سُڃاتي وو
١. شمع حُسن دي دا ويک تجليٰ، وسر ڳيا سڀ مسائل مُصليٰ
اڏر پئي دل اٿان مئين ڇاتي وو
٢. مزگان محب ديان قئيبر ڪاري، پيچا پيچ هويا زلف هزاري
مار گهتيُسِ جڏهان پاتُس جهاتي وو
٣. پڇي ول رُخ تي نقاب گهتيوني، ڏاڍا درد فراق ڏتوني
آندا ڪوئي نا اوڏنهن خاطي وو
٤. محو ٿيان ساٿون ڪُل ڪتابان، رُخ وچ نهين ساڏي ڏوه ثوابان
عشق ڳڏي ميڏي چاتي ڇاتي وو
٥. دل وچ آکان مئين عرض ڪريسان. سِر صدقي مئين سهٽي تون ٿيسان
هو رهيان گنگ ڀاتي وو
٦. سُوليءِ تي منصور چڙهوتا. سعي ڪرتي شوق ڪڙوتا
سچو عشقدي ڪراثباتي وو

ڪافي سُر بلاولي ۾ پوربي ۾ جوڳ ۱۲۴

عاشقاندي ديري ديري. دلبر آوٹا آهئ
۱. قدمان تيڏي تؤن سهڻا سائين!
گهول گهتان سڀ ڪيڙي ڪيڙي
۲. ڪڏهن ٿيسي ڏينهن اُهوئي
آڪي وسين تون ويڙهي ويڙهي
۳. دم اسان ڪنون دور نہ جاوين
هووين سدا شال نيڙي نيڙي
۴. وس اسا ڏا ڪوئي نہ لڳدا
مولي ٿُسانڪون ميڙي ميڙي
۵. لتي اسان ٿون سُڻ **سچو** سائين!
جهنگ سيالاندي جهيڙي جهيڙي

ڪافي سُر بلاولي ۾ ڪنيات ۱۲۵

بيرنگي تصوير، مولاوي. سهسين رنگين وچ سمائي هي
۱. آپي ڳاتا آپي بجاتا
آپ سميعُ بصير، مولا وي
۲. ڪثان ليلي ڪثان مجنون
ڪثان نينگر پير، مولا وي
۳. ڪثان صاحب حڪم چليندا
ڪثان سڏيندا فقير، مولا وي
۴. **سچو** هر جا رنگ رانجهن دا
حاجت نهين تقرير، مولا وي

ڪافي سُر بلاولي ١٢٦

خاص خداوند بے، پاك خداوند بے
گابے شرف بوعلی، گابے ابیچند بے
۱۔ گابے سو آسودگی، گابے پراگند بے
گریان سوزان بے، گاہے خندوخند بے
۲۔ گابے سو شہباز شاہ، گابے سو مروند بے
عرب عجم روم شام، ساگی سوئی سندہ بے
۳۔ راہ حقیقت ربا، فکل نہ کوئی فند بے
گابے بے قید بے، گابے دربند بے
۴۔ سچل ساکن نہیں ہرجا، اوباشند بے
پیر عبدالحق ہوا، جان میری جند بے

ڪافي سُر بلاولي ١٢٧

ڪئيسا رنگ بنائيندا، شهه وت رنگا رنگ رلائيدا
١. هيئين تون پاتشاه جهاندا
پيوئي غرض گدائيدا
٢. اندر ٻاهر هڪو آها
ڪنهن ڪنون دوست ٻُلائيدا
٣. عاشق عشق معشوق هڪو ٿيا
ڪيتُس جور جدائيدا
٤. خاڪي محل بناءَ ڪراهُڻ
آدم نانؤ سڏائيدا
٥. جنهنڪون خبر خيالدي ناهين
هيءَ سو ٻڪ چائيدا

٦. **سچو** صبر اتاهين ڪرڻا
منٿا نانؤ وڏائيدا

ڪافي سُر بلاولي ١٢٨

سمجهي پرجهي نال يار سڄڻ سان، نينهن نسورو لايو ڙي
١. عشق نار احتراق اٿو
فائق هئين فرمايو
٢. محبت منجهہ مجازن ڇا ڪيو
جن ايڏو سوز پرايو
٣. ليليٰ تي مستانو مجنون
جنهن حال ۽ قال وڃايو
۴. رانجهن تخت هزاريدا سائين
چاهون چاڪ سڏايو
۵. سيفل سوز بديعل جي مون
واٿين ورهُ وسايو
٦. اعليٰ عشق انهيءَ ڪؤن آهي
ٻيو حيلو ڪونہ هلايو
٧. محبت جي منصور مقابل
سُور ئي پاڻ سلايو
٨. شمس ڪدي شمشير بره جي
جنهن ڪل ڪي خان ڪلايو
٩. **سچو** عشق هاديءَ جي سان
قلب ۽ رُوح رلايو

ڪافي سُر بلاولي ١٢٩

بسم الله وي بسم الله سُهڻا آيا آڪان بسم الله

مئين صدقي ٿيوان، بسم الله رد بلا وي رد بلا
مئين واري جاوان بسم الله
١. نال غُماز دي دلبر آندا، سبز چيرا سر ڪج ڪُلاه
٢. پيچان پيچ زُلف ظالم دي، تنهندي زبر ڪيتا زلزلا
٣. کل عاشقاندي آڻ گهتيوئي، اهو صورت والا سلسلا
٤. ناز نيڻاندي عاشق ماريوئي، پيا غازياندي گهر غلغلا
٥. حُوران ويک حيران هويان، اِهو ويڙهي ويڙهي ولولا
٦. چشمان تهنديان باشي بحري، ڪرن جوش واليان تي سو حملا
٧. سُهڻي صورت ويکڻ نالي، هڻ **سچو** ڪريندا الاالله

ڪافي سُر بلاولي ١٣٠

اسين پاڻ کؤن وياسين. ڪنهن جاءِ ٻي پياسين
١. پاڻ کؤن پاڻ نڪري ڪري
ڪنهن راه ۾ رلياسين
٢. سنها ٿلها سقرا
سڀ چوليءَ هڪ چناسين
٣. اهي هوڪا حقيقت جا
اسان ڏيهه منجهه ڏناسين
٤. جيڪي هُيڙو سو ٿيو
اسين ساڳين سي ٿياسين
٥. ويندي اُنهي وات تي
اسين جهنگن ڪين جهلياسين
٦. توڙي پليو پاڙيچن تابي
رتي ڪين رهياسين
٧. موٽي موٽڻ جي سعي
اسان وڏا وس ڪياسين

٨. حاضر آهيون سڀ حاج ۾
اسين گولن ساڻ گڏياسين
٩. موج اڙهي مهرياڻ ۾
تنهن پار لنگهياسين
١٠. **سچل** نانءُ سڏائي اسين
ڪن منجهه لڪاسين

ڪافي سُر بلاولي ١٣١

چشمن يار جي مون تي، چؤ جا چوٽ چلائي
١. درد مندن جي دل اچانڪ
آٽي عشق اڙائي
٢. اسان عاشقن تي ازل کؤن
تنهنجي حسن هلائي
٣. عاشقن جي ناز نياز سان
نين سُرت سڀائي
٤. دل اساڏي تي سُنوري سرتيون
نؤبت نينهن وهائي
٥. پنهي اکڙين سيف ستم جي
چوڏاري چمڪائي
٦. بڙڇي بره جي سيني
سچو جي خيال کپائي

ڪافي سُر بلاولي ١٣٢

ويهي هت ڪيئن وسارين، پرين توکي پاڻ پُڇن ٿا
١. جيهو تيهو آهين اُسانجو
چئو جو دوست چون ٿا

٢. ڪڏهن ماندو متان ٿئين تون
ٿُنهنجي اڱڻ اچن ٿا

٣. جڏهن ٿين ٿيون هت سنپاران
تڏنهن هت پور پون ٿا

٤. پرين توکؤن پري نہ آهن
ويڙهي تنهنجي وسن ٿا

٥. ماندو متان ٿئين، خوش **سچو** ٿي
اڄ گوشي گڏجن ٿا

ڪافي سُر بلاولي ١٣٣

لڳا عشق متيان هڻ چُڪ رهيان
انهان سياليان دي وو صلاح ڪنون

١. سنيان سڻو سيئ، رل مل رانجهو
آءُ وسي سو ساه پساه ڪنون

٢. جي مئين ٿون پوڇو تڪرار ٿيوي
ساري ڳالهہ حاصل ويساه ڪنون

٣. ملامت چاوڻ سر موڙ ڪڙين
اِهين عالم دي وهواه ڪنون

٤. **سچو** سرهادي دا حال جُهليا
گوشا گهن ثواب گناهہ ڪنون

ڪافي سُر بلاولي ١٣٤

يار مرشد تنهنجيون ديدان، مشتاقن کي مارن ٿيون

١. ڇڪي تہ هٽن ٿيون ڇوه منجهان، ميان!
ڪان ٿي جو ڇچائن ٿيون

۲. ڏسڻ سان ڏور وجهن ٿيون
دامُ دلين جو دبائن ٿيون
۳. شهبازن جان ڪرن ستونا
گهور انهي سان گهائن ٿيون
۴. جاڏي چڙهن تاڏي بره براقان
پير رڪيب نه پائن ٿيون
۵. **سچوءَ** جهڙا لکين ته هزارين
ڪئين ڪرنش منجهان ڪنبائن ٿيون

ڪافي سُر بلاولي ۱۳۵

هي طلسم گهڙئ جا، جارؤن جوڙيائون ڙي پلو
۱. ٿنيا ٿوٽيون ڏئي ڪري
هڪ محل اڏيائون ڙي پلو

۲. تنهن ۾ ساز سرود پيا پي
غمزا گڏيائون ڙي پلو

۳. درد ريچا طاق وري
ته قهه ناهيائون ڙي پلو

۴. دائم بن دَرن ۾ وري
وِرهُ وڏائون ڙي پلو

۵. پڪو در پريت جو
ڏس قابو ڪيائون ڙي پلو

٦. انهي مؤن اسرار ڪئين ٿي
باهر ڪڍيائون ڙي پلو

۷. ويهي اُن درن مؤن ٿي
ڏورؤن ڏٺائون ڙي پلو

٨. **سچو** هٿيارن ريءَ ٿي
کوڙين کٺائون ڙي پلو

ڪافي سُر بلاولي ١٣٦

آپي محرم هويا مهين دا، آپي محرم هويا شهه جي
١. نه مئين ياران نال ياري جو لائي نه مئين عشق ڪمايا
نه مئين وچ تماشي جو آئي نه مئين سر چلايا شهه جي
٢. نه مئين اٿان سينڌ ڳندائي، نه مئين ڪو چِٽُ لايا
نه مئين شهه دي ڪول جو پيتي، نه ڪنهن سهرا ڳايا شهه جي
٣. حال اساڏا ڏيک ڪراهُڻ، سينان هي هي لائي
قِليان ڦڪڙيان ڏيون سيئي، چُم اسان سر چائي شهه جي
٣. پنهان نون چاڙهه ڪي، مل ملاحان لايا پني پيڙي
اسان نماڻي ڪڙ رهيوسي، ڪوئي نه آندا نيڙي شهه جي
٥. **سچو** نال سنيالان لايان، هوءِ هوءِ رمزان والي
چرخي مُني پن ڪراهڻ ڦردي ني متوالي شهه جي

ريختو سُر بلاولي ١٣٧

حیران کیا حیران کیا، سب کوں حسن حیران کیا
مورے دل کوں تم کس واسطے پریشان کیا پریشان کیا
ا۔ تیرے جلوہ حسن مجھ سوں رے عاشق فراقی کیا صنم
اس زہد ریاکاری میری یکبارگی نادان کیا
۲۔ وہ ناز غمزہ کا لٹک چاڑھا وہ دلبر سر میرے
جادو لگا بر دل میرے جادوگری مستان کیا
۳۔ زلفاں سجن میرے گل پڑیں پیچاں پیچ کاریہر ہوا
مکھ کیوں چھپایا مجھ سے رے تیری دوستی دیوان کیا

۴۔ منصور یا سرمد کہوں یا شمس تبریزی کہوں
تیری اس گلی میں دوستان سرجان میں قربان کیا
۵۔ سچو نمانا کون ہے ، دعویٰ کرے تیرے عشق کا
وہ واہ اس مسکین کوں تیری دوستی سلطان کیا

ڪافي سُر بلاولي ١٣٨

مئيڪون مستان ڪيتوئي مئيڪون ديوان ڪيتوئي
نهين آرامُ ڪوئي دلڪُون، حُسن حيران ڪيتوسي
١. رو رو ڦردي جو وتديان مئين وٺو تي بره سڀ بازي
پڇديان دوست دا ديرا بره بئيران ڪيتوسي
٢. محبت موڙي سر ميڏي زغا هئ بادشاهي دا
نہ ٿيسان عشق ۾ ڪاهل، سڀو قربان ڪيتوسي
٣. بره دي فوج دل اتي ڪريندي دؤڙ دم ۾ دم ۾
عجب وه گوئ ماري مئين جو سر چؤگان ڪيتوسي
٥. ڪمان گهن دست دلبر سر ميڏي هڻ آ ڪڙا چائي
جو چڙڪي تير ترڪش دي ني سر نيشان ڪيتوسي
٦. **سچو** صف عاشقاندي مئين جو آيا ڇوڙ سر سانگي
اهين غمزي گدائي سون سدا سلطان ڪيتوسي

ڪافي سُر بلاولي ١٣٩

رانجهن ڪيون چر لايا. اکين اساڏيان راه پلينديان
١. آکن سياليان رانجهن سائين
چت تُسان ٿون چايا
٢. تُسان ٻاجهون گذر جي ويندي
أهي سي ڏينهن اجايا

۳. طرفون تيڏي ڪڏهان سنيها
اسان ڏهون نهين آيا
۴. اينوين سٽيوسي جهنگ سيالين
هويا رانجهو دا رايا
۵. **سچو** سائيان نون ياد ڪراهين
اي سچڻا فرمايا

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۰

آڻ وني ميڏا يار وي، مئين روندي زارون زار
۱. راهان تيڏيان روز پلينديان
سگهڙا آءُ ڪنهن وار
۲. دل اساڏي ڪئي ديواني
عشقين دي اسرار
۳. مئين مستاني ڏيک تي هان
چشماندي چمڪار
۴. نال اسان ڏي آپ ڪيتوئي
آوڻ دا اقرار
۵. بندي بردِي در تيڏي دي
هوسان سڀ چمار
٦. **سچو** جيهي در تيڏي تي
عاشق لک هزار

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۱

تيڏي ديس مئن آنديان، ووشال تون جيوين
سُهڻا وطن وسئي ديسڙا وسئي شال جيوين
۱. تيڏي ٻاجهون مئين تا اِتان ٻهون ماندي وو

ڪو دم ناهي دل وره ڪنون واندي وو
٢. سوز تُساڏي مئين تي ماريان سانگان وو
راتو ڏينهان مئكون تيڏيان تانگهان وو
٣. هجر تساڏي ساكون كاهل كيتا وو
زهر دا پيالا تسان ٻاجهون مئين پيتا وو
۴. طرف تساڏي مئين تاكانگ اڏاوان وو
آوڻ تيڏي كيتي فالان مئين پاوان وو
۵. اسان ايڏنهن آوون يا كي تون آوين وو
مئين وو نماڻي اتون چت نہ چاوين وو
٦. ديس تساڏي ڏهون واوٺنڍي گهليان
ٻيان سڀ ڳالهين سهڻا مئن ٺون ڀُليان وو
٧. **سچو** تُساڏي ٻاجهون آها اداسي وو
تنهن تا اصلون تيڏي ٻانهپ باسي وو

ڪافي سُر بلاولي ١۴٢

خوني ميڏي گلو دا. تيڏيان اكيان خنجر
١. تيڏي نين كئبران وو دم دم سانون ماريندي
اي يار راه ويندي ماريوئي كيون مسافر
٢. ابرو كيتوئي كمانان چاڙهيوني گوشہ داران
مزگان تير وسائيندي سينا كيتم سپر
٣. جادوگريان وو چشمان سارا سحر چلائيندي
تئي قتل وه فلاطون كيا سامري سكندر
۴. كوئي كس وٺو تا يارو كوئي ني كسي وٺو تا
سچو ازل دي روزون هويا نيڻان دا نوكر

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۳

وسدا رهين مئيڏا يار
آءُ ڪول مئڏي جُڙبڻ جي
۱. جيڪو تيڏا مندا منگي، ٿيسي خجل خوار
چوڙ ويسي ٽُڻ ٽُڻ جي
۲. اسان تيڏا بندي هوسون، جاڪي جيسون ڄمار
حال وطن چڻ چڻ جي
۳. اسان تيڏي قيامت تائين، هوسين تارو تار
ڪڏهان نہ ٿيسي اڻ بڻ جي
۴. **سچل** ملڪ ٿساڏي هويا، تنهنڪون چوڙين نہ يار
ڳڻ لڳي ڳڻ ڳڻ جي

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۴

ديس اسانجڙي آيو، ٻُڙيون!
ٻاروچو موليٰ سو آڻ ملايو
۱. اچڻ ٻاروچي جي ڪل نہ آنکي
تيلهان ٿيون ورهُ وسايو
۲. ويڙهي اوهانجي وسي ٻاروچو
پري چو پنذ پچايو
۳. اڱڻ اسانجي آهي سدائين
گهوري تا پاڻ گهمايو
۴. آءُ نماڻي عيبن هاڻي
پاڻ پرينءَ پرچايو

۵. پنڌ ويني يار **سچوءَ** جو
ڪيو سو يار سجايو

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۵

ڪتون اُڌر آئين، وي پکيئڙا پرديسي
۱. ڪٿ آکيرا وو تيڏا آها
ڪٿ تُساڏيان جائين
۲. پاڻ ڪيتي وي سُڻ پکيئڙا وو
متان تون پر پُسائين
۳. جٿاهين هويا آوڻ تيڏا
ويسين اُڌر اٿاهين
۴. غير نہ آپکون ڪڏهان چاٿين
تيکون هئين سمجهائين
۵. اٿان اٿان سيل تُساڏا
سچو يار سٽائين

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۶

سانون عشق لڳا هوئي حيراني، صد بار ڪريان جند قرباني
۱. مئين چاتا عشق آساني
پڇي هوءِ رهي مئين مستاني
۲. ڪوئي مرد هووي ملهہ مرداني
ڏيوي محبت وچ مهماني
۳. ڪنهين رمز ڪيتي دل ديواني
گم غمزي ڪيا ڪئي اخواني
۴. منصور ڪيتا نيهُن نيشاني
ويکو شمس الحق دي پيشاني

۵. آهي نينهن بنان سڀ ناداني
سچو عشق آکيا سِرُ سبحاني

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۷

عشق ڏتا احوال، جنهان نون بره ڪيتا بي حال تنهان نون

۱. سولهان سودا سر دا ڪيتا
هويا مڙڻ محال، تنهان نون
۲. جي هر دو جهان ڪنڌ ڏيون
هويا خاص خيال، تنهان نون
۳. جيئي سُڌ سيائي ڇوڙن
ڪيتا نينهن نهال، تنهان نون
۴. جنهنڪون شوق ماهيدي ملڻدا
جيوڻ هويا جنجال تنهان نون
۵. سرُ ڏيون جي سُرڪي پيون
ڪردا ڪوٺ ڪلال، تنهان نون
۶. **سچو** سائين جنهن نون مليا
حاصل هويا حال تنهان نون

ڪافي سُر بلاولي ۽ سارنگ ۱۴۸

يار توسان ڪي تا ڏينهڙا لنگهايم

۱. راتيان ڏينهان سر تي ڪيئي
ڏک جا مينهڙا وسايم
۲. پچاڙا اوهانجي ڏاها
ڏاڍا سي پور پرايم
۳. سڪ تنهنجي سپرين!
سارا ئي سور سلايم

۴. پرين تنهنجي پار جا
ڏهاڙي سي پنڌڙا پڇايم
۵. **سچو** سيئي آئيا، جن لئِ
فالان ٿي روز وجهايم

ڪافي سُر بلاولي ۱۴۹

رانجهن چاڪ سڏايا ڪنهن نون ڪوڪ سڻايان
مالڪ مُلڪ دليندا سائين
۱. عبرت وچ اهيندي آ هس
جنهن تختون جهنگ پچايا
۲. هويا بادشاه ٿيا وت چاڪر
اهو تنهن هنر هلايا
۳. دم دا ڪر جوڙ آئينہ
آپ ڪون ڏيکڻ آيا
۴. بازيگر ٿي بازي کيلي
بازي سيل بنايا
۵. ظاهر باطن اسم اُهيندا
ڪيتس ڪون ڪنايا
۶. سمجهہ **سچو** هر هر وچ سائين
جنهن ڏيک تماشا لايا

ڪافي سُر بلاولي ۱۵۰

هي تون مٿان ٿئين ميان هوش رکج هاريا
۱. مج منهنجي ڳالهڙي
هو ٿي تہ مئي پئين
۲. مرڻ آهي هن ۾
هو آئون تہ تون جيئين

٣. باقي توهين جو رهندين

فاني وڃون وئين
٤. چڏ قال بت وڃائج

هي حال ڏي هئين
٥. چؤگان ۾ چگو ٿئين

هي گوءِ جي نئين
٦. ٿيندين **سچو** تڏهن تون

جي سر سُوري ڏئين

كافي سُر بلاولي ١٥١

ميري حالدي خبرري پانڌي يار نون پهنچائين
١. هجر تساڏي كاهل كيتيان

وت وت بره بچائين
٢. درد تيڏي كيتي ديواني

ساري سا ڳالهہ سڻائين
٣. طرف تُساڏيدا جهليان طعنا

اپڻا درد دكائين
٤. هر دو جهان وچ سهڻا سائين

چِتُ نہ اسان تون چائين
٥. حال ايهوئي ڏيک كراهڻ

سچو كون سرچائين

كافي سُر بلاولي ١٥٢

عشق كي خبر نہ تيئكون هئ بره كي خبر
١. جي تون پڇين اسان نون

هي بي زيان زهر

٢. تيڪون نهين ڪيا هي
اجان بره بي خبر
٣. سر جان دل سيائي
اڳون دوست ذر نذر
٤. نهين خواب نهين آرام
اهو عشق ڪا اثر
٥. ڏيندا اول نڪالي
تيڪون سارا شهر
٦. **سچو** اساڏي ڪيتي
هووين روز منتظر

ڪافي سُر بلاولي ١٥٣

ساڏي گهر جاني جي آيا، پلي آيا
١. اپڻا واعدا وي آپ پاريوئي
اسان تا درسن پايا
٢. وسر ڳيوسي فلڪ هجر دا
ڳل سجن چا لايا
٣. معاف مدايان ڪُل ڪيتوني
سانون پرين پرچايا
٤. اڱڻ اساڏي آيا سويلي
سانون سجن نال چايا
٥. **سچو** جنهندا سگ اصل دا
سر تنهيندا سايا

ڪافي سُر بلاولي ١٥٤

عشق آهي ارباب، تقويٰ طاعت رعيت تنهنجي
ڪُل ستارا گم ٿيا
جڏهن ايريو آفتاب

جي مُڙي ويا ميدان مؤن
أتن آهي عتابُ
اصل عاشقن جو
کولي نينهن نقاب
شارڪ پڳا سنبري
جڏهن آيو نينهن نواب
سچو ورتو جنهن وره کي
عالي تنهن القابُ

ڪافي سُر بلاولي ١٥٥

ڏيکڻ نال وي ميان هادي سائين دي غير نہ رهندا وي
١. دلبر باجهون وي ميان
نال ڪنهين دي ناهہ نہ نهندا وي
٢. اوران نال وي ميان يارا الاوي
ساڏي ساه نہ سهندا وي
٣. **سچو** سائنيان اڱون
منصب لهندا وي

ڪافي سُر بلاولي ١٥٦

سنوري سنيان وو، سانون ناهين ڪيڙي دا خيال
١. مئين تا رانجهو دي آهي
رانجهو مئڏا حال
٢. ماهي يار دي ڪيتا اسان نون
نيهنڙي ني نهال
٣. روز ازل تؤن تنهندا
هويا مئن سر قرب ڪمال

۴. عامان ليکي وچ هجر دي
سچو وچ وصال

داستان ٽيون

پيرويءَ جي ڪافين جو

ڪافي سُر پيروي ۱۵۷

حق اناالحق ٿي چيو، پر منجهہ نظر منصور هو
منجهہ شرع شرڪت چون منجهہ معرفت منظور هو
۱. وس نہ هو حلاج جو ڪوئي محبتي مخمور هو
سر نہ جي سوريءَ ڏنائين قرب ۾ ڪو قصور هو
۲. هوءِ حيرت ۾ هئڻ تنهن دائمي دستور هو
سر مٿي سوريءَ سَٺڻ تنهن ذوق مؤن بہ ضرور هو
۳. عاشقن جي فوج ۾ تنهن مست جو مذڪور هو
مشرق ۽ مغرب تهين جو مرتبو مشهور هو
۴. عام ڪي ارمان تنهن جو حر ڪي بہ حضور هو
حال ۾ حلاج جي هيءَ موج ۾ مسرور هو
۵. سر ۾ توحيد جي ڪئي سال مُلهہ مستور هو
پوءِ **سچو** ڪنهن نينهن نيون، تنهن ڇهڇٽي چڪچور هو

ڪافي سُر پيروي، جوڳ ۽ ڪونسيو ۱۵۸

حسن تنهنجو ٿو اچي طرحون طرح ڏيکار ۾
هڪ هئين آئين وري ڪنهن شوق مون بہ شمار ۾
۱. ڏوريان انهيءَ دم ڏور ٿيا واقف پيا ويچار ۾

حاصل نہ تن جيئي پيا آهن سندي انڪار ۾
۲. محرم ٿئين منهن جي وجهين هن تن سندي طومار ۾
جي ٿو چوين آءُ شاه ٿيان گم ٿي يڪا يڪ يار ۾
۳. رک هوش تا مدهوش ٿين غمزون اٿيءُ گفتار ۾
ساري پوئي سڌ تا صحيح جي رخ رکين رفتار ۾
۴. پوءِ تا پڇج هي ڳالهڙي اول اڇج اعتبار ۾
قابل هئين ڪر پانهجي صورت سهي سنسار ۾
۵. ڪر گوش تون درگوش جي دپدان رکين ديدار ۾
آهي **سچوءَ** تي نام جي ناهُي ٻيو نروار ۾

ڪافي سُر ڀيروي ۽ جوڳ ۽ ڪونسيو ۱۵۹

موج مستيءُ جي چڙهي واديءُ وحدت جي منجهاَ
ڪيو پسارو پيل پاڻي جوش مان هر جاءِ بجا
۱. هن لهر تي جي لڙهيا تن ڪي پيو سارو سماءُ
جي سُڪر جي سير تي ويا تن چيو آ خود خدا
۲. هاءِ هيٍ حلاج جان ڪيئي لعل هن لڙ ۾ لڙهيا
آر هن آيا اُهي جي گهوٽ هو گهيڙون گهڙيا
۳. ڪي ٽٻي ڏيئي ڏسو پاتال منجهہ پيهي ويا
ڪينڪي عاشق اهي ٻهڳڻ وري ٻاهر پيا
۴. غرق ٿيا غازي اُتي ڪن عام بيٺا هاءِ هاءِ
آءُ لڙهي آيس اتي جاتي رتي ناهي رياءُ
۵. دلق ڪي درياه ۾ اُڇلن بهادر بي بها
صاف ٿي نڪتا **سچو** سي صاف سالڪ جي هوا

كافي سُر ڀيروي ۾ كليان ١٦٠

تن قال كؤن كوتاه كي حاصل جني ٿيو حال جي
صُم بكم سكوت ۾ فرمان ٿينُ في الحال هي
١. حيران حيرت ۾ ٿيا بانكا هون بيحال هي
فارغ ٿين سڀ فعل كؤن نين عشق ٻيو افعال هي
٢. ننگ نام كؤن نكري هليا جيءَ تون لاهي جنجال هي
دارين جون دامان ڇڻ خاصو جنين كي خيال هي
٣. هن فكر كؤن فارغ ٿيا عاشق ڇڏي اشكال هي
ظاهر سهي تن ذات كئي وهندو تنهنكي وصال هي
٤. قابو رهيا قرآن تي عالم تنين عيال هي
جن كن سڄاتو پاڻ كي ساقط تنين كي ٿيو سوال هي
٥. جيئن آهيرئ ۾ مُنهن وجهي پاڻهن پسن برحال هي
تيئن پاڻ تن پاڻؤن ڏنو كُلي لڌن كشال هي
٦. حلاج حالؤن جيئن لڌو سُوريءَ وارو سنيال هي
سچو صدق تنهن تؤن ٿئين اعليٰ جنهين اقبال هي

كافي سُر ڀيروي ۾ كونسيو ١٦١

شخص كو جامو كري جامون نہ نالو سو سڏاءِ
نانؤ سو پنهنجو سڏائيندو سر جنهين جو نانؤ آءِ
١. كئي ڳالهيون كوڙيون كري محلي ۾ وينو پاتشاهہ
ائين نہ چئبو آهي هي تا ماڳ محلي جو الاءِ
٢. آهي عجائب جيهڙو بازيگري هن جو بناءِ
پاڻ تا پنهنجو لهي هن سر جو سارو سماءِ
٣. رمز مرشد كؤن سهي كيم جو ندا سوئي صداءِ
اس **سچو** ري سج كؤن ناهي ذرو كوئي جداءِ

ڪافي سُر پيروي ۾ بروو ١٦٢

ڪير هُئڙس ڪير ٿي آيس نرالي نام ۾
ڪَيئن قائم پاٽڪي نئين درد جي هن دام ۾
١. ڪونڪو چاڻين اهو جيڪو پيو هن جام ۾
آهي عجائب هي وڏو پيو خاص خيرو عام ۾
٣. جي الف ڪؤن آيا هلي لائق نہ پيا سي لام ۾
”لا“ ڪؤن لنگهي آيا هلي مستي سندي بہ مقام ۾
٣. اصل ڪؤن عارف اهو آندو جڏهن انجام ۾
ظاهر ظهورو ٿيو تڏهن چا ڪُفر چا اسلام ۾
٤. بُت وني پنهنجو پيو زاهد خصالت خام ۾
عشق اناالحق چيو منصور ماريو مام ۾
٥. جن عشق آرانيو ڏنو سي مرد پيا ماتام ۾
هونداسي هڏهين ڪينڪي عاشق اُهي آرام ۾
٦. ڏڙ سرجدا تن آئيا جي عشق جي احرام ۾
طالب ٿيا تڪرار ڪؤن سوريءَ سندي سر انجام ۾
٧. هُئڙس آءٌ جو آيس هاڻ ڪهڙي طرح ڪمام ۾
بي سلاميءَ مؤن اُتي **سچو** آيو تہ سلام ۾

ڪافي سُر پيروي ۾ پهاڙي، جوڳ، تلنگ ۾ سورٺ ١٦٣

تيز تير اندار چشمان جُون خوني خطابُ
ناز پرور نيون نظر سانِ ٿيون ڪرن عاشق ڪبابن
١. ڪان قهرن مون سَون سرشائقن ايندا شتاب
لڳڻ سان لوٽ پوٽ ٿيندا جُنگ نا ڏيندا جواب

٢. پلڪ جي پاسي ڪري يڪبارگي نيٽؤن نقاب
هيءَ مٿي تن جي ڏسڻ سان خلق ساريا ئي خراب
٣. آهي ويجهائي جو تن عاشقن ڏوڙو عذاب
موت مارياجي اڳهن تن سالڪن پيٽون ثواب
۴. بره جا باشا چوان يا نينهن جا نيزا ناياب
يا چوان سي باز بحري يا تراريون تيز تاب
۵. ملڪ گيري ڪن وڏي غُماز سان لس لاجواب
قتل جي اُنڪون ٿيان تن تي پيو کهڙو حساب
٦. پيا جڏهن قطرا ڪري بحرين مؤن جي هيون پرآب
ٿيا **سچو** روشن اتاهون آفتاب ۽ ماهتابُ

ڪافي سُر پيروي ۽ جوڳ ١٦۴

آءُ وچي ڪنهنکي چوان هِن يار جي احوال جي
سُڌ تنهين کي سر جي، هوندو جنهين تي حال جي
١. حال سر جن جي جُهليو ڪوته تنين ٿيو قال جي
ماضي تهين تؤن محو ٿيو ۽ ڪر نہ استقبال جي
٢. پاٽؤن پروڙي ڳالهہ جي تن خبر خاص خيال جي
جي سُرڪ کؤن صافي ٿيا ڪل ناهي تن ڪلال جي
٣. شاهي جنهين جو شان ٿيو تن ناهي سڌ سوال جي
مئيخاني مون مخمور ٿيا منجهہ بيخوديءَ بيحال جي
۴. يسمع يُبصر اٿئي ويڌن اها وصال جي
ڪر واقفيت وهم سين **سچو** تون قرب ڪمال جي

ڪافي سُر پيروي ١٦٥

يا امام حسين ع تو قدمن اتون قربان وڃان
ملڻ لئِ محبوب تنهنجي سڪ اندر آهي اڃان
١. تون نبيءَ جو نور صاحب پڻ سپه سالار آنهن
ملڪ سڀ تي آهه روشن تار تنهنجي سان تڳان
٢. تون نبيءَ ص دلبند ۽ موليٰ علي ع فرزند آنهن
صاحب دلاور گنج آن آذر ڏيو جو ٿو رُئان
٣. ڪربلا جو ڪارآن ڪُل ملڪ جي مختيار آنهن
وارث وسيلو وار آن منتار محمد ص جو چوان
٤. سڪ منجهؤن **سچو** چوي دامن لڳو تنهنجي آهيان
پاڙي وهارج پانهنجي آءُ همت تنهنجي سان هلان

ڪافي سُر پيروي ۽ بنس ١٦٦

يا رسول الله ص جي روضي جو مقرر ڪر سلام
سو ڪندو واهر ولهين جي هيءُ سندس آهي انجام
١. اٺئي پهر اندر ۾ ڪر يار ڪي ويهي ياد ميان
پنج ئي وقت نماز پڙهه تون سرِ نوائي چؤ ڪلام
٢. آهه اڙين جو آسرو ميرل مديني ۾ مدام
حامي حشر ۾ ٿيندو چئو تنهن تي صلواة و سلام
٣. ابوبڪر رض شاه عمر رض عثمان رض علي ع حسنين ع پاڪ
سان يقيني ٿي سندن گولو الله جو آهي اعلامُ
٤. رک صدق ثابُوت سچ تنهن ۾ ٿيندئي مشڪل آسان
ڪربلا جو آهه سيد ضامنم روز تمامُ
٥. لافتيٰ الاعليٰ لا سيف الا ذوالفقار
سڪ منجهؤن **سچل** چوي، تحقيق تن جو هان غلام

ريختو پيروي ١٦٧

اگر اثبات کر جانو، نہ ہرگز تم گدا ہوگا
یقیں کرنا گداگر ہیں، ولیکن خود خدا ہوگا
۱-فنا کی بات باطل ہے، اگر پوچھو ہمن سوں رے
بقا باللہ ہمیشہ تو، خدا تا نا فنا ہوگا
۲- نہیں دیدار کوئی دوجھا، نہ جا دیکھن کی
نظر کی جا تمہاری ہے، ببیں تا خود لقا ہوگا
۳- زمیں پر کیا فلك پر کیا، کیا پر عرش کرسی پر
دروں بیروں ہم اندر ہے، کہ کلی جابجا ہوگا
۴- ہوالاول ہوالآخر، ہوالظاہر ہوالباطن
اِباں اوئی، اُباں اوئی سچو کہہ تم کجا ہوگا

ريختو پيروي ١٦٨

بناکر آدمی صورت سارا مظہر خدا ہوگا
کڈہاں کرار حیدر ہے، کڈہاں شہ مصطفی ہوگا
۱- کڈہاں فرعون یا موسیٰ، چڑھا تھا طور سینا پر
کڈہاں کافر، کڈہاں ملحد، کڈہاں اور کیا ہوگا
۲- کڈہاں یعقوب، کڈہاں یوسف، کڈہاں عاشق زلیخا ہے
کڈہاں اوغُل وکاندا ہے کڈہاں او بادشا ہوگا
۳- کڈہاں خادم، کڈہاں مرشد، کڈہاں ابرہ کڈہاں نقرہ
کڈہاں صاحب سلامت ہے، کڈہاں او رہنما ہوگا
۴-سچ اے صحی جو لیکھا ہے تیرے ہی بیچ وے یارو
اوئی اندر اوئی باہر اوئی ارض و سما ہوگا

ريختو پيروي ١٦٩

بنا کر آدمی صورت، سراسر خود خدا هوگا
کهاں یونس کهاں یوسف، کهاں اوئی مصطفیٰ هوگا
١- کهاں ماتم زده هوئے، کهاں هے بیچ عشرت کے
کهاں اسمِ حسن هوتا، کهاں شه کربلا هوگا
٢- کهاں صاحب عظم هوتا، کهاں هنستا کهاں روتا
کهاں عیسیٰ کهاں موسیٰ، کهاں اوئی مرتضیٰ هوگا
٣- کهاں لیڑیاں کهاں گودڑیاں، کهاں اطلس حریرائی
کهاں درویش کهاں پیاده، کهاں اُوئی بادشاه هوگا
٤- کهاں روتا کهاں هنستا، کهاں سکه دُکه بیچ هوتا
کهاں بدخواه بدنیت، کهاں اوئی آشنا هوگا
٥- کهاں هے موج لکه لهریاں، کهاں کهڑتا کهاں بهتا
کهاں دریا کهاں کشتی، سچو اوئی ناخدا هوگا

ڪافي پيروي ١٧٠

نکو مئن، نکو تئين، ٿيوين گم اٿان گم
۱. نکو قرب نکو بُعد، نکو هجر نکو جم
۲. نه کو ورد، نه کو درد نه کو غم اٿان غم
۳. نه کو جسم نه کا جان، نه کو دم اٿان دم
۴. نه کوئي بت، نه کوئي رت نه کو ماس نه چم
۵. نه کو غير نه کو وير، هر جاءِ هوئيا هم
٦. اهو اندر، اهو ٻاهر، طالب ٿيوين اٿان تم
۷. **سچو** سٽ وچون آهستي، اتاهين غير هووين تم

١٧١ ڪافي ڀيروي

لوڏا ڏيان ڪاڪيون ڪيڏا، وينو سو هوت هندوري الله
١. شاه منجهاروُن ني وي ميان عبد سڏايس الله
پورا ڪيون پاڻ پوري پوري
٢. ڏک منجهاروُن ني وي ميان ڏولي جا آئي الله
ڏک ڪيون پاڻ ڏوري ڏوري
٣. اوهين پاڙيچيون ني وي ميان، پري نہ ڀانيو الله
آهي آرياڻي سو اوري اوري
۴. دل دنبوري ني وي ميان، يار **سچوءَ** جي الله
تار چڏيائون توري توري

١٧٢ ڪافي سرُ ڀيروي

سِرُ ڏئين تون سِرُ ڏئين جي عشق ۾ تو سِرُ ڏئين
ٿين وڏا طالع توئي جا جان جسم ڪوُن جي ڏئين
١. تو عمر ناحق وڃائين غير جي خيالات ۾
مُحب ٻي توکي مڃن جي نينهنِ جي بازي نئين
٢. محو ڪر ٻي ڳالهہ ڪُلي مُڙ مَ چڙهہ ميدان تي
جيئن چوان تو سا مڃج هي عشق ٻُڌ آهي ائين
٣. ڳالهہ ڪرڻ ۽ ٿيڻ ۾ آهي تفاوت تا وڏو
حال سان هميشگي جي پُر اِهو پيالو پئين
۴. موت موتي نہ پڇي تنهنجي اها گهر جي ڳلي
قبل موتوا ڪوُن پڇاڻون ني وري جاني جئين
٥. پيو مُبدل ڪر سيوئي خيال پؤ توحيد جي
جيئن ڪيو منصور شهہ تا آخرين تون ڪر تئين

٦. نازباني ٿو چوان دل سان لائج هي ڳالهڙي
نانءُ **سچوءَ** جي ٿو چوي ساري رمز سڻ سان هئين

ڪافي سُر پيروي ١٧٣

گهوريو هي پنيَور، مون سگ ٻاروچن سان ڙي الله
١. مرڪُ تا معذور ڪي
سندو هوتن هور
٢. راتيان روان وڏ ڦڙا
ڏينهن ساروئي ڏور
٣. آهي آرياڻي جو
ديواني ڪي دور
٤. **سچو** ڳالهه انهيءَ جي
شوق مچايو شور

ڪافي سُر پيروي ١٧٤

هڪ مئين نه هويا جاني تم هويا
ڏوجها رمز چليندا ڪؤن هويا
١. ڏُو ڏُو ڏُڪڙ تال تماشي
ڏُوجها طبل وَڄيندا ڪؤن هويا
٢. عاشق ٻڪرا معشوق قاصائي
ڏوجها ذبح ڪريندا ڪؤن هويا
٣. تسبيح ڦردي من نهين ڦردا
ڏوجها مڻڪا ڦريندا ڪؤن هويا
٤. حسن ع حسين ع شهادت پائي
ڏوجها قتل ڪريندا ڪؤن هويا

۵. سچو هئي مسڪين الله دا
ڏوجها رامُ ريجهيندا ڪوُن هويا

ڪافي سُر پيروي ۽ بروو ۱۷۵

ڪو ڪيئن چوي ڪو ڪيئن چوي
آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي

۱. ڪو مومن چوي، ڪو ڪافر چوي، ڪو جاهل نالو ظاهر چوي
ڪو ساحر چوي، ڪو شاعر چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۲. ڪو پنٿ چوي، ڪو سنت چوي، ڪو باغ بهار بسنت چوي
ڪو ميراثي ڪلونت چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۳. ڪو مُلان چوي، ڪو قاضي چوي، ڪو مُفتي چوي، ڪو غازي چوي
ڪو روزه دار نمازي چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۴. ڪو رد چوي، ڪو بد چوي، ڪو بيديني بيحد چوي
ڪو مُشرڪ پي مُلحد چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان
۵. ڪو صورت ۾ انسان چوي، ڪو شر پريو شيطان چوي
ڪو بزرگ ڪو مستان، چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۶. ڪو سُت ڪوئي سرمست چوي، ڪو راه تي دين درست چوي
ڪو عاشق روز الست چوي آءُ جوئي، آهيان سوئي آهيان
۷. ڪو زير زبر زنديق چوي، ڪو راه نماءُ رفيق چوي
ڪو غرقيءَ منجهه عميق چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۸. ڪو رنگ ڪوئي بيرنگ چوي، ڪو مستومست ملنگ چوي
ڪو ننگي ڪو بي ننگ چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۹. ڪو حالي چوي، ڪو قالي چوي، ڪو خاص الخاص خيالي چوي
ڪو ازلي مست موالي چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
۱۰. ڪو شڪ چوي ناحق چوي، ڪو بات اِها برحق چوي

مونکي مرشد عبدالحق چوي، آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان وي
١١. ڪو خاص چو ي، ڪو عام چوي، ڪو پُختو چوي ڪو خام چوي
ڪو سچوُ **سچو** نام چوي آءُ جوئي، آهيان سوئي آهيان وي

ڪافي سُر ڀيروي ١٧٦

سهسين رنگن ۾ سُهڻو بيرنگي بن آيو
١. بوتيِ وچ مِٽيءَ جي يارو، سارو سمنڊ سمايو
ڇولين ڇرن واهڙن الله، لهرن لس لڪايو
٢. سمنڊ نالو ڪن الله جي، مٿم آٽي ڏرايو
نَتَ اصل پاڻي آهيان، لوڪن نانءُ ٻُلايو
٣. وحدت جي آڙاهه ۾، يار جن جسم جلايو
منصور اُتي موج ۾، سائين سُوريءَ سِرُ سلايو
٤. عرش ڪُرس آسمان مڙيوئيِ، آٽي وره ورايو
باري بار بره جو الله، آدم سِر تي اُٿايو
٥. من خدايم موج ۾ ميان! **سچوءَ** يار الايو
آهه ڪُل روح ربي، مرشد عبدالحق فرمايو

ڪافي سُر ڀيروي ١٧٧

هو اسان وٽ يار تون، آهي هِت اسانجو حال هي
١. اُپاڻڪو آهيان گهڻو، توريءُ پرين پرديس ۾
آءُ ڀڙيوئي معلوم ڪر عاشق سندو احوال هي
٢. آهي اوسيڙو تانهجو، شب روز اکڙين ۾ ميان
جاني سندءِ مون جاڳندي آهي خواب ۾ به خيال هي
٣. دوست تُنهنجي دَر اُتي دُونهون وجهي ويهي رهان
مُنهن ڏيکارج مُحب مونکي نه ته مٿون آهي وبال هي
٤. درد منديءَ جي در پيهي آءُ دوست دل خوشحال ڪر

صدقي ڪريان سر ساه سان چا ملڪ ۽ پيو مال هي
٦. ويئي نهاريان واٽڙي تُنهنجي اچڻ جي لئي ميان
لهہ سڌ سنديم ساجن اچي نہ تہ آهي جيڻ جنجال هي
٧. پاٽؤن پري نہ ڪريو مونکي دوست دلداريون ڏيو
هو تون سدائين ساڻ مون آهي **سچوءَ** جو سُوال هي

ڪافي سُر پيروي ۽ بروو ١٧٨

چير تانہ ڇڏيندين اڙي پلو پُنهڻ يار
١. پاڻ سُجاڻين پانهجو
گوليءَ ساڻ گڏيندين
٢. اڳڻ آسروند جي
آرياڻي تون ايندين
٣. اهو اتم آسرو
نال نماڻي نيندين
٤. پکا پکن سامهون
اوري شال اڏيندين
٥. سڪ ۽ سور **سچوءَ** کي
بلوچا بخشيندين

ڪافي سُر پيروي ۽ بروو ١٧٩

منهنجي ساه سڄڻ کي ساريو
مونکي ڳالهہ تنهين جي ڳاريو، هوءِ هوءِ هوءِ هوءِ هوءِ
١. اديون آرياڻن جي وچي
توڏن تؤنگ تنواريو
٢. مون من گڏي گوندرين
ڪيچي ڪيچ قراريو

۳. اهڙي هوتاڻن کي
وريتيون نہ وساريو
۴. جيءُ **سچوءَ** جو سرتيون!
سندن عشق اُجاريو

ڪافي سُر پيروي ۽ بلاولي ۱۸۰

ڪٿان وي عشق تون چايا هين
هُڻ آک ڪسي وو نپايا هين
۱. ڪيهي ڪيهي ڪم ڪريندئين، مشتاقان نون موت مريندئين
سولي تي منصور چڙهيندئين، اناالحق الايا هين
۲. تيڏي جاءِ مڪان نہ ڪوئي، لامڪاني سير ڪتوئي
حيرت ديوچ اي دل هوئي، ڪس بحري ڪر اُڏايا هين
۳. ڪٿان رانجهو هير سڏايئي، ڪٿان ليلي نام ڏرايئي
مجنون هوڪي پوش چڙهايئي، انگ پيوت رمايا هين
۴. **سچو** تيؤن مسڪين نماڻي الله تُسان ڪون مين گهر آٽي
تيڏي جث ڪث ٿاٽي ٻاٽي، شاهنشاه سڏايا هين

ڪافي سُر پيروي ۱۸۱

حق پاك ہے حق پاك ہے، حق خالق كل اخلاق ہے
كب خورم و بيباك ہے، كہيں اوئى غمناك ہے
۱۔ كب وحى پر فرمان كيا، ميرے يار پيارے كوں لے آ
صد ناز عزت سوں كيا، اوئى صاحب لولاك ہے
۲۔ كب حيدر كرار تها، شاه يتيمار يار تها
كب دلدل بسوار تها، مالك زميں افلاك ہے
۳۔ كب شرع واعظ كہتا ہے، كب ميخانے وچ رہتا ہے
كب خاك غلطاں بہتا ہے، كب دست درفتر اك ہے

۴۔ کب شاہ حسن حسین، رنگین پایا پیربن
کب سرخ کب سبزہ تن، وہ اوئی خوش پوشاك ہے
۵۔ ہر جا ظہورا یار سوں، سچو بھرا اسرار سوں
دیکھا جسے اعتبار ہوں، سوں کا جگر صدچاك ہے

ڪافي سُر ڀيروي ۾ ڪؤنسيو ١٨٢

منصور سوريءَ تي چڙهيو هر ڪنهن چيو ٿي واهه واهه
عاشق اُتي ئي سِرُ ڏنو اناحق ٿيو سڀ ساهه ساهه
١. عشق اچي نعرو هنيو آيس سيائي باه باه
نظرمونکي هادي آيو ٿيو سوئي الا الله
٢. عاشقن سرڪي جا پيتي ٿي سيائي هُو هواءِ
منصور شمس تبريز پارن هٿ ڪيائون جاهه جاهه
٣. ويا سمنڊ ڏيئي ٽُپي، سارو لڏائون سُڌ سماءُ
الف سان جي گم هوا ٿيا ڪُل شيءِ هر جاءِ جاءِ
٤. **سچو** ڏسڻ سان سُرخ ٿيو ۾ تخت تي هو شاه شاه
رچي اُتاهون لعل ٿيو، سارو اهو هو خود خداءِ

ڪافي سُر ڀيروي ١٨٣

پُڇي عشق نئو پوشاڪي، هاريا چڙ اها هُشناڪي
١. ابا ڪتي ڪُل عشق ڪون يارو عرش ڪرس افلاڪي
اهو باربره دا چايا، خاص ويچاري خاڪي
٢. عشق نار احتراق، اٿو هيءُ هيءُ سڀ هلاڪي
نيست نماٽا جي ٿيا يار انهن اوطاقي
٣. چٽ چاموٽ جي جاءِ نهين ڪي ڪامل ڪن قضاڪي
سڪ سڏن سان نہ ٿي محبت ناه مزاقي
٤. علم پڙهايُس عالم ڪؤن ميان بره بچايس باقي

بره تنهان کون بخشش ڪيتس جي مست هون مميثاقي
۵. انهيءَ فڪر ڪنون جي فارغ، تن تي ترم طراقي
سچيڏني ڪي مئي جي مٽ مؤن سُرڪ چکايو ساقي

ڪافي سُر پيروي ۱۸۴

ڪانگڙا ميان قريبن جا توکي ڪالهہ اُڏايو ڪن
وو وٽؤن ويڙيچن يار
۱. آسروندي آهيان
من ڪو پيرڙو ڪن
۲. پکا پکن سامهون
اوڏا مانَ اڏن
۳. **سچوءَ** جي ب سرير ۾
دُونهان روز دکن

ريختو پيروي ۾ سورٺ ۱۸۵

بہتر ہے ایسی زندگی
بن عشق ہے شرمندگی
۱۔ جس کوں سجن کا درد ہے، رویت اس کی زرد ہے
اِس اُس جگت سوں سرد ہے، صف عاشقان کی مرد ہے
۲۔ عاشق اوئی جسم غم ہوا، دونی جگت ہکدم ہوا
دن رین اسی ماتم ہوا، اکھیاں کوں اب آگم ہوا
۳۔ عشقا عجب آفات ہے، نا کشف کرامات ہے
تقوی نہ کائی تات ہے، تس میں نہ مرجوعات ہے
۴۔ بربا سارا بدنام ہے، باطن سے کُلی کام ہے
ناصبرنا آرام ہے، وہ واہ اسے ماتام ہے
۵۔ باری برہ کا بار ہے، سر عاشقان سینگار ہے
سچُو کے سر خمار ہے، وہ عشق کا اسرار ہے

ڪافي سُر ڀيروي ١٨٦

ڪرن مڙئي قتلام، پاڻ ڪريان جي پڌرو
١. جدا جماعت کان
آهيان پاڻ امام

٢. دم نہ اڳيون دين ٿيو
ڪفر نہ ڪو اسلام

٣. فارغ ٿيڙس فرض ڪؤن
سُنت ڪي بہ سلام

٤. **سچو** آيو سچ ۾
ناهي حلال حرام

ڪافي سُر ڀيروي ١٨٧

اهين ڪل دي ناهين ڪل، اٿان آءُ ڪرن اٽڪل
١. آک بندي الله تون

ايوين آکيا ڪرمل

٢. انا احمد بلا ميمي

اها مؤج ڪيتي مُرسل
٣. مومل وچون راڻا هويا

راڻي وچون مومل
٤. جاڏون آيا تاڏون جايا

موٽي سو پار اصل
٥. گل ڦل ويک سو مول نہ ڀُلين

هوئي هڪ هڪل
٦. **سچو** انا حق عشق الايا

مست ڪڙا پڙ مل

ڪافي سُر پيروي ۱۸۸

جن گهوري گهوري ڙي، گهوري وو جند گهوري

۱. اسي ميدان وچ ڪيوين جو سولي سر سلايا هي
محض منصور محبت ۾، اناالحق الايا هي
۲. اول آخر هوئي هوڪا، گلي ۾ شهه گهمايا هي
اسي هڪ رنگ اپڻي ۾، ويڪو، هر رنگ لايا هي
۳. سهي ڪر هر ڪسي شئي وچ، سارا صاحب سمايا هي
جو ذرڪي نام شمس الحق، جِئا سارا جلايا هي
۴. اُسي ڪي واسطي مالڪ، اسي گهر ۾ جو آيا هي
اسي ني پُتلي پر آپي، جو **سچو** نانؤ ڌرايا هي

ڪافي سُر پيروي ۱۸۹

شهر هڪ آهي عجب الملڪ تنهن نالو ٿيو
جنهن گهتي ڏنڙي تهين ڪوشش ڪشالو ٿيو

۱. جو شهرُ سو بادشاهه هي نوع نرالو ٿيو
جو ٿيو واقف شهر چُڪت تهين چالو ٿيو
۲. ڪنهن ڪي سهي تنهن شهر جو ساعت سنڀالو ٿيو
سو خاص عامن جي اڳيون لاغرض گوسالو ٿيو
۳. جو نه ويو اوڏو شهر سو بيشڪ بيتالو ٿيو
سچوءَ سڃاتو شهر سو، عاشق الله والو ٿيو

ڪافي سُر پيروي ۱۹۰

سائون ڀُل ڳئي ڪُل ڪار. ويلا آتڻ لنگهيا

۱. آپي چاڻي سر اساڏي يار، چڱي ڪيتي جاني الا
هُڻ آڻڪي لائِئي آر
۲. مئين تا تيڏي روز ازل ڪنُون، سُڻ تون مئيڏا سائين
سگها آوين تون ڪنهن وار

۳. دلبر سائين دور اسان کنون، اتي هوءِ هوءِ هوئي اسان نون
يار ڏينهن پئي ڏون چار
۴. اکيان تيڏيان سيف ستم ديان، اسان چاتيان خونيان خوب الا
سانون مزگان نال نہ مار
۵. آهي غلام **سچو** در تيڏي دا، تنهنکون ياد رکين تون سائين الا
اتي ويلي کنهن نہ وسار

ڪافي سُر ٻيروي ۱۹۱

لهندا سار سنيال، منهنجي، مُنهنجا وو ميان
۱. مونکؤن ڏورڻ نہ ٿيا
آهن ڪاف ڪشال
۲. اوهان ٻاجهون سپرين!
جيئڻ منجهہ جنجال
۳. کري فناءَ فراق کي
وجهان واجهہ وصال
۴. ٻاجهون ٻاروچل جي
هھڙا ٿيم حال
۵. راتو ڏينهان روح کي
مُنجهڻ لاءِ جمال
۶. سک ٿُنهنجي سُپرين
جيءَ **سچوءِ** جي جال

ڪافي سُر ٻيِروي ۱۹۲

پير وٺي جي تون آئين يار! وَؤن وٺي سي پير سچار
۱. هک هنڌؤن هلي ٻي هنڌ آئين
ٺئي هنڌ لاتئي لقب هزار
۲. چوٿين جاءِ سهي کر سالڪ!
پوءِ ٿيندين هت گرد غبار

۳. بحر اعظم جو اهين پکيڙو
وؤن أڏامي پؤ تنهن پار
۴. سؤدا سُود وهائي ڪيئي
ڪهڙا ڪيڙءِ وڻج واپار
۵. **سچو** سالڪ سمجهہ اتيئي
لاهي سڀ تؤن مرد ميار

ڪافي سُر ڀيروي ۱۹۳

ليکي ”لا“ جي ڪؤن جي لنگهيا
ڏاڳي وحدت جي ۾ سي ونگيا
۱. أچت انا الحق جي
پُٺي انهيءَ ٽنگيا
۲. ڳئيڙا هر دو جهانئون
اصل انهيءَ آهہ ڇُنگيا
۳. عاشق ڪڏهين ڪينڪي
سُولي ڏسي سنگيا
۴. نيزي أتي نينهن جي
عاشق اصل لنگهيا
۵. **سچو** سورهيہ سوَن مؤن ڪي
ٻهڳڻ وجي ٻنگيا

ڪافي سُر ڀيروي ۱۹۴

مُلان تہ ڪارڻ مانين جي ميان! ختمان پڙهن ٿا خاصا الله
۱. هلي اچن ٿا ڪُنن تي ميان!
هٿ ۾ ڪيون عاصا الله
۲. جُڙي ويهن ٿا مانين تي، ميان!
ڪُکيون پرن ٿا پاسا

٣. مُلان چون ٿا ڪين ڪيون ٿا
ڪائي وڃن ٿا ڪاسا الله
٤. **سچو** سڄ چوي ٿو ظاهر
ٻُتيون گهمن ٿا پاسا الله

ڪافي سُر پيروي ١٩٥

ڪڏهن عيسيٰ، ڪڏهن موسيٰ، فرعون ٿي حڪم هلايم ٿي
١. ڪڏهن منصور ڪڏهن شمس الحق، اِهي سر تي سور سهايم ٿي
ڪڏهن دارا ڪڏهن سڪندر، ڪڏهن ديس دٻايم ٿي
٢. ڪڏهن اياز ڪڏهن هُئس محمود، ڪڏهن نوڪر نانءُ ڏرايم ٿي
ڪڏهن ليليٰ هُئس مجنون، ڪڏهن واتين ورهه وسايم ٿي
٣. ڪڏهن نام شداد جو مون تي، وري نئون نئون بنايم ٿي
ڪڏهن وامق عذار، ڪڏهن شيرين فرهاد ڪوٺايم ٿي
٤. ڪڏهن هئس زليخا، ڪڏهن يوسف، ڪڏهن عزيز مصر سڏايم ٿي
ڪڏهن رامُ سيتا ، ڪڏهن لڇمڻ، ڪڏهن ڏهيسر بنايم ٿي
٥. ڪڏهن نمرود هوس، ابراهيم وچ آتش پاڻ وجهايم ٿي
ڪڏهن دائود هوس، سليمان، ڪڏهن تخت هواءِ اڏايم ٿي
٦. ڪڏهن چام پنهون، ڪڏهن سسئي، ڏونگر ڏس پڇايم ٿي
ڪڏهن گِهڻ گهڻ وڄن گهنگهرو ڪڏهن ڇيرين ڇمڪايم ٿي
٧. ڪڏهن آيت مُصحف ياد ڪيم، ڪڏهن ناچو ناچ نچايم ٿي
ڪڏهن ٿيا ٿيا ۾، ڪڏهن ٿيا، ڪڏهن ڦيري ڏئي ڦتڪايم ٿي
٨. ڪڏهن زردا جاما زربفتي، ڪڏهن دلق ۾ ليڙ لڙڪايم ٿي
ڪڏهن عاشق، ڪڏهن معشوق ٿيس، ڪڏهن چشمان بي اٽڪايم ٿي.
٩. ڪڏهن لک وڏا ٿي ويس ڪيم، ڪڏهن سر سارو سمجهايم ٿي
ڪڏهن نانءُ **سچو** ٿي، هت آيس، ڪڏهن روح تا راڳ رسايم ٿي.

ڪافي سُر ٻيروي ١٩٦

جنهنکي عشق مولا جو ناهي، سوڄڻ جهنگ جناور آهي
١. وهم ارادا خيال ٻيا
وچ ڳاه بره جي ڳاهي
٢. هو جو ڪوٽ هُئڻ جو ميان!
ڊوڙ ڦهرئين سان ڊاهي
٣. عاشق تڏهن ڪونجي
جڏهن سڀ لاڳاپا لاهي
٤. دوستيءَ ٻاجهون دوست جي
هَڏِ نَاهُ نہ ٻيو ڪو ناهي
٥. محبت جي ميدان ۾
هو ڪامل ڀون ڪاهي
٦. **سچو** صاحبُ سِڪَ وارن کي
چاه منجهؤن پيو چاهي

ڪافي سُر ٻيروي ١٩٧

سچ ٿا مرد چون، ڪنهن کي وٺي نہ وٽي
ڪوڙيءَ دوستيءَ جو دَمُ ٻٽي نہ ٻَٽي
١. سچ تہ پاڻ ڏٺي پيدا ڪيو آهي
انگ تہ آدم جو ٻئي ڪنهن جوڙيو ناهي
سچ چيو منصور نئي چڙهيو ڦاهي
اهڙا بار بره جا ٻيو ڪو ڪٽي نہِ ڪٽي
٢. سچ تہ مُربي مُحب مُجيبَ چيو
اَنا احمد عين عجيب چيو
اسان تہ عاصين خاص نصيب چيو

ڳڻي يار ويو ٻيو ڳڻي نہ ڳڻي
٣. نڪا عيب ثواب جي جاءِ آهي
نڪا تہ نيهن نواب جي راءِ آهي
اهو تا عشق حُسن هر جاءِ آهي
ڇڻي يار ويو ٻيو ڇڻي نہ ڇڻي
٤. سچ تہ **سچل** سائين جي ڳالهہ سچي
مئي تہ محبت وارا ڪندا ڪين ڪچي
رنگ رمز انهيءَ ۾ ويو روح رچي
سڏڙا مالڪ سُڻي ٻيو سُڻي نہ سُڻي

ڪافي سُر پيرُوي ١٩٨

سُڻ تون منهنجڙو حال، ميان! واقف سائين!
مرشد سائين وو حال ميان
١. ٿي خلاص وو خود پرستيءَ کؤن
ميان ڪر ٻلا ٻال
٢. بخشش تَوڏهن وو ٿي بره جي
ڪاريُئي سو ڪون ڪشال
٣. مان مان وجي وسري ميان
تون ٿي ٿي برحال
٤. صحيح **سچوءَ** جي دانهن اها ٿي
فضل ٿئي في الحال

ڪافي سُر پيروي ١٩٩

آهيان آهيان تہ ٻي چؤ ناهيان ناهيان، ڪين آهيان آءٌ
١. آهيان ناهيان جي خبر نہ پوندي
موٽي چوان تا ٻاهيان

٢. باقي آهيان سٹوري سرتيون
فانيءِ ذي كيئن كاهيان
٣. آهيان ۾ آهي خوف گهٹيرو
سينو تہ نانهہ جو ساهيان
٤. الله آهہِ اثبات اصل كؤن
”لا“ كي كاذي لاهيان
٥. **سچو** سچ اهو ئي آهي
تاه نہ ٻيو كو تاهيان

كافي سُر پيروي ٢٠٠

اتي كفر نہ اسلام، آهي سيني كي سلامُ
١. كذهن ذئي كينكي
اهو آرانيو آرام
٢. مذهب مور نہ مڃيان
آءُ مشرب منجهہ مدامُ
٣. قيد ڀڃي ٻاهر ٿيان
جاري ڀيان جامُ
٤. هاديءَ سائين ٻاڻ **سچوءَ** كي
عشق كيو انعامُ

كافي سُر پيروي ٢٠١

ڀنگ ٻُوڙيندا اهو نشا ناهين، شوري كيف شرابي هي
١. سر كنون ٿيا اهو سر پيدا
اي تا ڳالهہ كتابي هي
٢. نا اهو خاكي نا اهو بادي
آگي نا اهو آبي هي

٣. اور تا هي گوياءِ سجاڻون
اي بي هڪ حجابي هي
۴. عاشق آهستا نهين ويندا
شاهي شوق شتابي هي
۵. جي مٺن ڪنون ڇپو ڳالھ سيائي
بره سارا بيتابي هي
٦. عشاقان اور مشتاقان ڪون
عشق اجهل اربابي هي
٧. **سچو** صبر اتاهين ڪرڻا
نا تان وچ خلق خرابي هي

ڪافي سُر ڀيروي ٢٠٢

اڄ اڱڻ اجهي آيم، پرديسي گڏيم ميان!
١. پيهي پکي آئيا
لنوءُ جنين سان لايم
٢. ڪوڙين قاصد ڪيترا
هوتن پار هلايم
٣. پُڇيم جن لئي پنڌڙا
سي واليءِ پوءِ ورايم
۴. انهن ڪارڻ سرتيون!
سر تي سور سهايم
۵. سيئي **سچو** آئيا
جن لئي ڪانگ اُڏايم

ڪافي سُر پيروي ٢٠٣

جهڳ مڳ جهڙڪي عشق مچايا
عشق ألانبا لايا هي
١. سولي تي منصور چڙهايئي
جنهن انالحق الايا هي
٢. فڪل سان فرعون ٻوڙايئي
جنهن الله آپ سڏايا هي
٣. آدم ديوچ آدم پيدا
وچ آدم دي سمايا هي
٤. تيڏي قصہ دا انت نہ ڪوئي
شاهنشاه سڏايا هي
٥. عشق تُساڏي آنبہ لايا
ڏُونهان روز ڏُکايا هي
٦. تون طبيب هئين من ميڏيدا
ڏي ٻُڪي تن لايا هي
٧. مئين وچون جا مين پيدا تي
هي جڳ مئين مرايا هي
٨. ڪو هووي جو مئين ڪون ماري
سچل سچل الايا هي

جُهولڻو پيروي ٢٠٤

ساتي سانون ڪا ڳالهہ سڻائين وو
يار دي ٻاجهون مئن نا مردي نہ جينديان
١. راتو ڏينهان مئين ناپوتيان پتائين
روز فقيران ڪنون فالان وجهائين

دوست دي ڪيتي مئين تا وره وسائين وو
٢. عشق اسان تي هلان ڪيڏيان لائين
ٻيلي واليان مئين تا ڊونڊ ديان جائين
نانؤ الله دي سانُون دوست ملائين
٣. طرف معشوقاندي ٿيوين تون تا راهي
حال اساڏي دي ڪرين ڪا آگاهي
مهر پوين مان ڪرن ٻلائي
٤. يار دي اٿان ماريا هجر اسان نون
ديس سڄڻ دي ساٿي ٿيوين تون روانو
طرفون اساڏي ٻرين سؤ لک جانو
٥. دوست اساڏا ٿيا وچ پرديسي
آهي اُميد سانون نال تا نيسي
اوڏا مئيڏي ٿيسي ٻري نہ ويسي
٦. سهڻا سانون سائين مُکڙا وکالين
قول جي ڪيتُئِ ميان سي تا پالين
ورق وڇوڙي دا ميان والي تون والين
٧. سڻ ميان ساٿي مئيڏا حال اهوئي
آندا نهين اوڏُون قاصد ڪوئي
سوال **سچو** دا سائين آکين تون روئي

ڪافي سُر ڀيروي ٢٠٥

ڀلا ميان رانجها آوين آوين ساه سيياوين
١. سدا تون هوين نال اساڏي الله
ميان وَل نہ پڇون تي جاوين
٢. نانؤ سائين دي اڱڻ اساڏي الله
ميان سگهڙا ڦيرا پاوين

۳. جهنگ سيال تي نهين جو ڀائُندا
الله ميان هڪ ٿون سانون ڀاوين
۴. بره تُساڏا سچو چايا الله
ميان تون بي **سچو** کون چاوين

ڪافي سُر ڀيروي ۲۰٦

هاٿي ڪنهن سان ڳرهيان ڳالهه، ڀلو هاريون پنهنجي حال جي
۱. پرين نيندا پاڻ سان
ڀينر پنهنجي ڀال
۲. ڪرڻ عرض عجيب ڪي
منهنجي ڇاهي مجال
۳. ڪندي پورهيو ڪيچ ۾
جي نين نماڻي نال
۴. پنهنجي وڙئون پرين پيارا
ڪندا قرب ڪمال
۵. سِڪ سائين جي منجهان **سچو** جو
وريو ورق وصال

داستان چوٿون

ڌناسِري جي ڪافين جو

ڪافي سُر ڌناسري ۲۰۷

ساروئي سِرُ آهي آهي، ڪاٿي سچو ڪاٿي ذات سچل جي
۱. موج درياه حباب ڪڙا ڪيا
ڄاڻج ڪو شڪ ناهي ناهي

٢. آهــ اونــهــون اســرار الاهــي
ڇا آ ڇا منجهارون ڇاهي ڇاهي
٣. پنهنجي پاڻ پسڻ جي ڪارڻ
ٿاه لکين ٿو ٿاهي ٿاهي
٤. عاشق عشق معشوق اهوئي
ڏانوءُ ڏاڍو ڪيو ڏاهي ڏاهي
٥. "الاالله" اثبات مڙيوئي
"لا" ڪي تون ڇڏ لاهي لاهي
٦. "لي مع الله" سمجهه اشارت
فيل لنگهيو منجهه پاهي پاهي
٧. وات اها ئي وحدت واري
ڪامل ايندا ڪاهي ڪاهي
٨. اوئي اندر اوئي ٻاهر
ڪيئن چوان ائين ناهي ناهي
٩. ڳالهه **سچل** جي ڪي سالڪ سمجهن
عام ليکي تا ڇاهي ڇاهي

ڪافي سُر ڏناسري ٢٠٨

صاحب اُتون اِتان آڪر آدم نام سڏايا
١. جيوين تخت هزاري رانجهن
چاهؤن چاڪ سڏايا
٢. باطن مؤن ٿي ظاهر
ويکو عشق جو لاوڻ آيا
٣. آپي عاشق آپي دلبر
آپي عشق ڪمايا

٤. عبرت وچ اهيندي يارو
ڪُوپين ڪنڌ ڪپايا
٥. هر شئي ديوچ اندر ٻاهر
صاحب آپ سمايا
٦. بحر عميق وچون ٿيان مؤجان
جنهن پارو پار پسايا
٧. **سچو** سڀڪنهن صورت اندر
رنگي رنگ رسايا

ڪافي سُر ڌناسري ٢٠٩

ڏوڙو ڏک پيو دوست اسان تي. مُحب جڏهن موڪلايو تو
١. دردمندي جي دل ڪي دلبر
نازن ساڻ نوايو تو
٢. منهنجو تنهن ڏينهن پرينءَ پاڻ ئي سان
روح آٽي اٽڪايو تو
٣. گهونگهٽ منجهه ڪري ڪيئي غمزا
عاشق ٿي آزمايو تو
٤. رهبر ڪج روانو اسان ڏي
فائق هيئن فرمايو تو
٥. ميلائي جو محب سگهيرو
سچوءَ جو آهي سعيو تو

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٠

ٿيون ورڻ جون وايون
يار سانگيئڙي جون

١. هٿ پانديءَ جي پارؤن پرين جي
اهي سي خبران آيون
٢. ڪونجان هزارين ڪيچ وٽن ڏنهن
اسانڏي اپار اُڏايون
٣. اسان پرين جون شل
جدا نہ هونديون جايون
٤. ڪيئي ڪتابتان پهنجي اڇڻ جون
مُونڏي هوت هلايون
٥.ناهن ڳالهيون هي ڳرهڻ جهڙيون
سچو ري سوز سلائيُون

ڪافي سُرّ ڌناسري ٢١١

اهو اتم ارمان، ڇا منجهان هت ڇا تي آيُس
١. چاڪر ٿيس نہ چاٽان ڇاڪؤن
نا تہ هوس صحيح سلطان
٢. هوس داناءُ دنوار انهيءِ ۾
هت ناتؤ ٿيس نادان
٣. ڪوئي ڇاٽي ڪوئي سڃاٽي
اهو مردي جو مئدان
٤. بحر اواڳهہ جو لهر لڪايو
ٿيو طرح نوين طوفان
٥. اصلؤن ساڻ وني هت آيس
سُورن جو سامان
٦. هڪ گهر ڪؤن ٿي ٻي گهر آيس
محض آيس مهمان

٧. بحر اُتون جا لھر اُپي ٿي
موٽي ٿيو مھران
٨. **سچوءَ** کي کيو ساعت ساعت
حيرت ھن حيران

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٢

اصل آھين اسرار. ظاھر ڳالھہ زبانون ناهي
١. پھريون پاڻ نہ چاتم ھنئين ٿي
شوق پريم شُوڪار
٢. مرشد رمز ڳجھي پُرجھائي
آندم ھت اعتبار
٣. دين ڪُفر اسلامُ مذاھب
اول ڇڏڻ درڪار
٤. پوڙيم سڀ ارادا
آندم ھڪ ارادي آر
٥. جائي ڳالھہ سجاتيم سائي
ساڳي آھيان سردار
٦. يسمع يبصر ينطق ھڪڙو
ناهي آڻڻ انڪار
٧. خلق الا اشياء وھو عينھا
ٿي خاصا خبردار
٨. **سچو** غير خدا جو ناهي
گوش ڪرڻ گفتار

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٣

سُنوري سيان بره مئين ليان، ناهي سوز سماوڻ دا
١. بره برساتيان سر تي لايان
سيل ڪتِس هڻ ساوڻ دا
٢. واسُ جو ويس لبيس ڪراهين
اڄ واعدا شهه دي آوڻ دا
٣. چوڙا ڀيڙا سينڌ ڳنڌائي
ساڏا وقت اگهاوڻ دا
٤. عرش ڪُرس ڪل ايوين آڪيا
اي نانهين ساڏي چاوڻ دا
٥. سارا سؤدا سِرُ دا ڪيجي
هئي چهرا ڏينهن چلاوڻ دا
٦. سر ڏي **سچو** هڪ ساجن ليوين
تل نهين هڪ تاوڻ دا

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٤

دل اٿان پئي وچ اٿان. جٿان ڏوه ثواب دي جاءِ نهين
١. چرخا چار ٽُڪر مئين ڪيتا
ڪيڪُر هُڻ مئين ڪتان
٢. . جٿان ڀڙڪي باه بره دي
طالب ويندي ني تٿان
٣. . عاشقاندي آءُ منزل ويڪو
قدم ڌريوني ڪٿان
٤. لوڪ نہ پاوي جاءِ اٿاهين
عاشق ويندي جٿان

٥. **سچو** سالڪ لنڌهہ اڳي پئي
اسان رهيو سي اٿان

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٥

ٻهون ٻهو ن هت ماندڙيان
آءُ جاني ڳل لڳ رَهہُ پيارا
١. ڪَتڻ اٽڻ دي ڪار ڪريجي
نہ تہ پيان رهسن پاندڙيان
٢. ڳيان انڌاريان گُليان چانڊوڪيان
رلمل ڪيڏن راندڙيان
٣. ٿيان خراب اوئي هن دليان
وره ڪنون جي واندڙيان
٤. **سچو** هشناڪُ اٿانهين رهڻا
جِت سؤ لک غوطي ڪاندڙيان

ڪافي ڌناسري ٢١٦

آندا جاندا يارٰ وي، ويڙهي ديوچ يار اساڏي
١. مارڻ ڪاڻ اساڏي ڪيتس
صورت دا سينگار وي
٢. بوءِ عطر دي مست ڪيتا وت
ڪوچہ شهر بازار وي
٣. وچ وصال فراق ڳڏوسي
اِهو **سچو** ڪيها اسرار وي

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٧

اکيان ڪول تماشا ڏيکين، صاحب صورت ساري هي
١. ايڏون اوڏون اوئي دلبر، چئون طرف چؤڏاري هي
٢. ڪٿي بلبل ڪٿي گل ڦل، ڪٿي باغ بهاري هي

٣. ڪٿي ٻِسمل پڙهندا ڄُلندا، ڪٿي خاص خماري هي
۴. ڪٿي گوشي گهِن ڪر ٻئينا، ڪٿي شاهه شڪاري هي
۵. ڪٿي درد دوزانو ڪيتا، ڪٿي سئيل سواري هي
٦. ڪٿي مومن ڪٿي ڪافر، ڪٿي آپ پساري هي
٧. ڪٿي شيخ مشائخ، ڪٿي حافظ ڪاتِبُ قاري هي
٨. ڪٿي مُغ برهمڻ، ڪٿي ظاهر ذوق زناري هي
٩. ڪٿي دلق درويشي پهري، ڪٿي پَٽ پهاري هي
١٠. ڪٿي مست موالي ڦردا، ڪٿي چؤرنگ چاري هي
١١. ڪٿي تخت تڪبر ڪردا، ڪٿي پاڪُ ٻيناري هي
١٢. ڪٿي لِڪُ لڪوٽي ڦردا، ڪٿي مُشڪ مشاري هي
١٣. ڪٿي چنڊ ستاري اوجل، ڪٿي سج سهاري هي
١۴. ڪٿي هر ڪائي ٻولي ٻولي، ڪٿي گنگ گذاري هي
١۵. ڪٿي سُني ڪٿي شيعه، ڪٿي سُرت سچاري هي
١٦. ڪٿي عاشق ڪٿي معشوق، ڪٿي ناز نظاري هي
١٧. ڪٿي اناالحق دمُ مُريندا، ڪٿي زياده زاري هي
١٨. اوئي حُڪم هليندا حاڪم، اوئي ڪل داري هي
١٩. اندر ناچ نچيندا ناچو اوئي ڪيل ڪيلاري هي
٢٠. اوئي ڳاوي اوئي بجاوي، اوئي بيک بيکاري هي
٢١. اوئي خاڪ مَليندا مُنهن ڪون، اوئي عطر عطاري هي
٢٢. اوئي خاڪ قلندر ٻهندا، اوئي وچ هنباري هي
٢٣. اوئي دانهين اوئي ڪوڪي، اوئي مير مهاري هي
٢۴. اوئي لڏڙيا دور تڙيندا، اوئي ڪات قهاري هي
٢۵. اوئي مردا اوئي وڙهدا، اوئي او صُلحاري هي
٢٦. اوئي ڪعبه اوئي بتخانه، اوئي سنگ ديواري هي

۲۷. آپي گهوٽ آپي ڄڄ اوئي، آپي او شرناري هي
۲۸. آپي اوئي جُهمر مريندا، آپي او ڏُهلاري هي
۲۹. آپي احمد ص آپي علي ع آپي قربُ قراري هي
۳۰. آپي عبدالحق ڏسيندا، آپي نور نياري هي
۳۱. آپي اندر آپي ٻاهر آپي او سڀ ڏيکاري هي
۳۲. هر ڪائي شڪل اُنهيندي آهي، عين اوئي انواري هي
۳۳. ڪٿي ڪيوين ڪٿي ڪيوين، ميڏا مُحب مڪاري هي
۳۴. جيوين ڇيٽ هوئي هڪ نالي، تنهن سر ڪيئن گلڪاري هي
۳۵. ايڪ داني مؤن سبزه بِرگان، ڏار ميوه لک ٿاري هي
۳٦. اصل مٿي پوءِ نانءُ رَچاندي نانواندي نرواري هي
۳۷. اصل ڪماند تنهين مون پيدا، ڪيئي ميٺ ميٺاري هي
۳۸. جيوين قند ڪهان ڪنڊ مصري، ڪيئي لک نانءُ ليکاري هي
۳۹. سون وچون سؤ زيور نالا، هر ڪنهن نانءُ اجاري هي
اوئي **سچو** سچ ٻوليندا، اوئي سبد سنواري هي

ڪافي سُر ڏناسري ۲۱۸

اپٽي ويڙهي دا، چا غلام ڪيتوئي
۱، هوش اساڏا هڪو واري
نيٽان نال نتوئي
۲. هجر گهتيوئي اسان يتيمان نون
ڪيون ڏوراپي ڏتوئي
۳. چشمان ڪاليان لعل شرابي
مَئي دا مت پتوئي
۴. چولا تيڏا رنگ رنگيلا
ڳوڙهي رنگ رتوئي

۵. ساهه سريرؤن يار **سچل** دا
ليئي نال لتوئي

ڪافي سُر ڌناسري ٢١٩

مئين مندي مئين سندي
ڪيوين سڏايان سوبندي

١. توبه توبه تي استغفر
ڳچي پاتي سي گندي

٢. اهين ڳالهيون ڪائي مدت
دل تي هئي درد مندي

٣. ٻاجهون ساياندي هُڻ **سچو** وي
ڪارنہ ٻي ڪائي ڪندي

ڪافي سُر ڌناسري ٢٢٠

ڪيسا بانوري رنگ مچايا هي ڪيسي رانولي رنگ مچايا هي
١. اهو جوڳي ڪلنگي والا
ڪهڙي ديسؤن آيا هي

٢. ڪيڏون آندا ڪيڏون جاندا
انگ ڀَڀُوت رمايا هي

٣. پاڻ مليندا وتندا روندا
آک ڪنهندا وت ڄايا هي

۴. مئين نہ ڄانا ڪنون ذاتين
سچو نام سڏايا هي

ڪافي سُر ڌناسري ٢٢١

ڪيون درويش سڏائين، **سچو** تون ڪيون درويش سڏائين
١. وچ عبادت نا وچ طاعت
ڪنهين سي ويل نہ آئين

۲. ڪوجهي تيڏي ڪم سيئي
تاجان سروچ پائين
۳. اپڻي راه وي گم ڪيتائي
پنهان نُون واٽ وڪائين
۴. هادي مُرشد مهر ڪريسئي
پاند تهين در پائين

ڪافي سرّ ڌناسري ۲۲۲

تيڏي شوق مچائي شور، اُڏر اَلنبي آسمان لڳي
۱. پُر پيالا محبت والا
زهر پلايا زور
۲. جس تن لڳڙي سوئي تن ڄاڻي
ڪيا ڄاڻي ڪوئي هور
۳. بُت اساڏا ڪيتا بيراڳي
تيڏي چشمان والي **چور**
۴. لڪان ديوچ صحيح سڃاڻين
عجب رڪائين تور
۵. دردمندا دي دل تي **سچو**
بره ٻڄائيندا ٻور

ڪافي سرّ ڌناسري ۲۲۳

مونسان نينهڙو لايائون، آهي شُڪر حمد لله
۱. مزگن سان هِن مشتاق جي
خوشي خيال دل ڪسيائون
۲. درد منديءَ تي ڪيئي دلا سا
ڏِسُ جو وري ڏنائون

٣. حال احوال ني هِن فقير کؤن
پيرا پري پڇيائون
٤. ڏنگائن ڏي ڪين ڏٺائون
وٺي پانهجو ڪيائون
٥. هڪ ڏهاڙي سڏي **سچوءَ** کي
ائين ڪي چڱو چيائون

ڪافي سّر ڌناسري ٢٢٤

پيا تُساڏي نال پَهہُ وي ميان
قاصد ڳالهہ چڱيڙي ڪهہ
١. آوين برابر ديس اساڏي وي
وچون راتين نہ رهہ
٢. ڪوئي اسا ٿون دور نہ جاوين
ڀهڳڙ مئين ڪول ٻهہ
٣. تانگهہ اساڏي تئين ڏهون هوئي
ٿون ٻي اسان نال ٿهہ
٤. طعني طرفون سڄڻاندي
سڀ يار **سچو** سرتي سهہُ

ڪافي سّر ڌناسري ٢٢٥

وڃي شال ڏسان، پُنهون تنهنجو ڪيچ والي وسايو
١. اديون اوٺارن ڪي آيل ڙي
رتيءَ منجهہ رسان
٢. ڪاڪيون ڪوهيارل ڪي، آيل ڙي
پڇي شال پسان
٣. وندر جي واٽن تي، آيل ڙي
گوڏن پر گسان

۴. هاريون هوتياڻن جي، آيل ڙي
ويڙهي منجهہ وسان
۵. وڃي ڪيچ وڻن ۾، آيل ڙي
هوتن سان هسان
۶. **سچو** سپرين سان، آيل ڙي
ڪنديس چاهہ چسان

ڪافي سُر ڌناسري ۲۲۶

تيڏڙي نال، وو ميان! مئين تا هويان وي
۱. نال تيڏي ميڏيان ڳجهيان ڳالهين
اپڻا آپ سنڀال، وو ميان!
۲. ڪهندي ڪارڻ ميان! آک اسان نون گهتدئين
جيءُ جنجال، وو ميان!
۳. آپ سڃاڻين مئين ڪون چاڻين
ٻئي تا خام خيال، وو ميان!
۴. **سچو** ميڏئين مئين تا تيڏي، ميان
نال جميعت جال، وو ميان!

ڪافي سُر ڌناسري ۲۲۷

دل اساڏي لُٽي، زلفان والي يار ڙي ميان!
۱. غمزان رمزان لاءِ ڪراهُڻ
ٻاڻ تهندي ٻُٽي
۲. راتو ڏينهان سا رت رووي
دوست ڪنون جا ڦُٽي
۳. زهر پيالا محبت والا
گهت پريندي گهتي

۴. دل اساڏي آچم ڪرڪي
نال چشماندي چٽي

۵. منزل دور آٿانگيان پٽيان
حب والي نهين هٽي

٦. سڪ **سچو** ڪون ساوڻ ڪيتا
ساوت شال نہ ٽٽي

ڪافي سُرّ ڌناسري ۲۲۸

مُحبن مُڪا مونڏي وري اچ، ڏوٿ ڏوراپا ڏئي
۱. سُڻي سنيها يارِ جا
ٻولي ٻَڌيم ٻانهون ٻئي

۲. دل ڏيري ڏي دوست جي
وهندو انهي ويلي وئي

۳. مونکي وساريو ڪيئن اٿئي
مون پرت توئي سان پئي

۴. تنهنجي اسانجي ني وڃؤن ڏس
ڏينهن ويا گذري ڪئي

۵. ٿو دور دل ڪؤن پائين
آهي حيف تا توکي هيئي

٦. مون تا ڪيون توسان جي سانيج
سچو ڳالهيون سيئي

ڪافي سُرّ ڌناسري ۲۲۹

پائي ڏوهہ پنهنجي پاند ۾
آءُ دوست تو در آئيان

۱. راتو ڏينهان پنهنجي روح ۾
تُنهنجا سوين ڳڻ ڳائيان

۲. ڏوٽ ڏوراپو ٻُڌي
آءُ پلؤ توکي پائيان
۳. زاريؤن ضعيفي مؤن ڪري
توکي پرين پرچائيان
۴. جا تو پٽي پيزار جي
سا کهہ لڳن کي لائيان
۵. سڀ ڳالهہ پنهنجي سر جي
تو کي **سچو** سمجهائيان

ڪافي سُر ڌناسري ۲۳۰

مونسان ڪيون ميهار، ڳجهيون ڳالهيون وو دوستيءَ جون
۱. سي نہ وسرن سير ۾ جي
آيون ڏنهن اسرار
۲. سون ليکو ناه ڪو
پر هيون هت هزار
۳. ٻچي پيون ٻرتي
منجهؤن گرد غُبار
۴. منهيون اڏن ٿيون ڪيتريون
آٿيو مٿي آر
۵. ساه **سچوءَ** جوِ سوگهو ڪيڙو
پاڙيچون هُن پار

ڪافي سُر ڌناسري ۲۳۱

دوست کي دانهون سُٽيِ، مانَ مِهر ڪا مون ڏنهن پوي
۱. دردمند جي درَ اُتي ٿو
ڪانگ لاڪِيٽو لَوي

٢. پيغام پِرين پار جا
چشمن اُتي ويهو چوي
٣. عاشق آهي اُکنڊيو
گهٽو ٿو راند رُوَنُڊ جِي رَوي
٤. سَرَ ٻَرا اسي ايڏانهن اَچون
يا ڪي اوري ايندؤ اوي
٥. **سچو** سدا سڪ سوز ڪؤن پيو
ماڻ محبت جو موي

ڪافي سُر توڏي ٢٣٢

ياد مونکي اُهي آيون،
وو يار! ڪيئي ڳجهيون جي ڳالهڙيون هوءِ هوءِ
١. اوهانجي ٻ اچڻ جون
ٿيون وري هَتِ وايون
٢. دردمنديءَ جي وو دل ڪي دلبر
وره وجي ڪيئن لايون
٣. نانؤ سائين جي سُهٽا سائين
چتُ نه وچ مون تؤن چايون
٤. آءُ تا ڏينهڙا گڏ گذاريون
هت ويتا وره وسايون
٥. ڏوهن **سچو** جي ڏي نه ڏسو
هِت ٿا سندوَ سڏايون

ڪافي سُر توڏي ٢٣٣

شهه درياه تي وج پياسي، وو لهريون ڪيئي ڪن لس لنگهياسي
١. سير سمونڊ جي آندا اتاهين
وسري ٻيا سڀ وهڻ وياسي

۲. ڪارونيار مڙيوئي ڦُلزم
هن برابر أتي وو نياسي
۳. ظاهر پهرون لهر ڏٿي سي
پوءِ سارو پاڻي پاڻ ٿياسي
۴. فوق تحت جي خبر نہ پوندي
خوني موج بموج ڪنياسي
۵. **سچو** أتي سچ ٿيو
ڇر ڇلڪ جي سر ڇڙهياسي

ڪافي سُرّ توڏي ۲۳۴

دارون نہ پيو ڏئين، آهي طبيب عشق منهنجو
۱. دٻليون دارون وو سنديون
موتي نال ڇو نئين
۲. ڳالهہ اهائي عاشقن جي
هئي لاءِ سا هنئين
۳. اوڏنهن الانيو آئيو
ڇو ويچ ڏي وئين
۴. رک **سچو** ري سوز سيني ۾
تا تون سچو ٿئين

ڪافي سُرّ توڏي ۲۳۵

رهبر ائين چون، اڄ اڱڻ تنهنجي ايندا
۱. تون ڪيئن وسارين تن کي
تو هت گهٽو پڇن
۲. در تنهنجي دوست أهيئي
اڄ ٿا اڄهي اچن

٣. پڪا پائر ڪٽي ڪري
اوڏا تنهنجي اڏن

٤. **سچو** سندءِ ني حال جي
ساري خبر لهن

ڪافي سُر توڏي ٢٣٦

مونکي مهٽا ڏئي
مرڪا پارؤن پرين جي

١. هي تا حبيبن ري
پيالا زهر ٿي پئي

٢. ڏوڙو ڏک مون پرائيو
هئي دوست جي وئي

٣. روز پرين جي پار ڏي
مونکي نيهن ٿو نئي

٤. ساروئي ڪر **سچو** ٿيو
پُٺيءَ دوست جي پئي

ڪافي سُر توڏي ٢٣٧

مونکي نيڻ ٿا نين، هر هر حبيب ڏي

١. دل جوش ۾ خروش،
اکيون روز رت رون

٢. مونکي شڪر آهي خدا جو
ديدان ديدار ڪن

٣. پارؤن يار لک هزار
مونکي ميهٽا ڏين

٤. سر تي مون سڀ سهايا
پينر پلي چون

۵. تن ۾ تانگهہ پرين جي
مـــن ۾ مـــچ مـــچن
٦. **سچو** سِڪ وارن ڏي سائين
پـــاڻ اڪـــيـــرؤن اچن

ڪافي سُرِ توڏي ٢٣٨

عشق اکن نئي لايو، مستانن محبن سان
١. سر مٿي مون سرتيون! الله
ورهـي مـيـنـهـن وسـايـو
٢. البت ويندیس اوڌهين، الله!
پـل پـاڙيـچـيـون نـہ پـايـو
٣. آءٌ ڪيئن وهان مات ڪري، الله!
سـورن هـت سـمـجهـايـو
۴. جا سيبايم وو سرتيون! الله!
ڳالــهـــ اُهـــائـــي ڳـايـــو
۵. اصـــل آه عـــجـيـــب جو، الله!
سچوءَ تـــي سـبِ سـايـو

ڪافي سُرِ توڏي ٢٣٩

ديواني هن جي دل ڪيوَ، ڪو دوست دلاسو ڏيو
١. تـو ٻـاجهؤن سـانـول سـائـين
چئو ڪير ڪو ٻُچندو ٻيو
٢. تـوهـون الاجي ڪـيـئن سـائـين
سـو واعـدو وسـري ويـو
٣. گهرجي سعيو تنهنجي گهٽو
جو پـيـش اوهـانـجي پـيـو

۴. ڪنهن ڪي ڏيان هي دانهڙي
هئي بره بيراڳي ڪيو

۵. هئي هئي ني ههڙو حالڙو
اي يار تا توريءُ ٿيو

٦. هي ساه منهنجي سرير مؤن
هئي تانهجن نازن نيو

۷. نجهري نماڻي جي اچي
هڪ ڏينهن پاءِ لعل لپو

۸. ڪيو ڪالهہ هاديءُ قول تو
مڙني اڳيون مون سان اهيو

۹. هوندس **سچو** تو سان آئون
پير عبدالحق چيو

ڪافي سُر توڏي ۲۴۰

ڪاڪيون مونڏي ني ڪالهہ، دلبر لڪيا دلاسا

۱. ايندا اگڻ سي تانهنجي
جن لئي سڪينءَ ٿي سال

۲. هاريون هجر فراق جو
واريو ورق وصال

۳. سرهو ٿيڙو ساه مون
لاٿئون ڪل ڪشال

۴. ڪرم ڪيائون پانهنجو
مُنهنجي ني چا مجال

۵. تر نہ ماندو تون ٿئين
لهندئي **سچو** سنيال

ڪافي سُر توڏي ۲۴۱

منهنجي اصل آهه، ميان! دل دست دوستن جي
۱. جيئن هلائن تيئن هلي ٿي
منهنجو وس ني ناهه ميان
۲. سوگهي ڪيؤن دل اسانجي
ڪنهين ڏاڍي جاءِ ميان
۳. جاءِ سا ڪهڙي محڪم ڪيؤن مونکي
ڪل نه پَيڙي ڪاءِ ميان
۴. **سچو** توڙي پانهنجو ڪيؤن
ته ٻي ڇڏ نه هاءِ هاءِ ميان

ڪافي سُر توڏي ۲۴۲

پاروُن تا پرين، جيڏيون اچن اهي اولانيا
۱. تيلهان ترسين تار ۾
جا محبت نا هئي من
۲. ڪنين چانگار چڙن جي
ڪُوڙي پيڙئ ڪن
۳. سڪ سچي جن جي ساه کي
سي تاروُن نه ترسن
۴. ڪين اسانکؤن تانهجيون
ڳالهيون ٿيون وسرن
۵. ڪيئن اسين تو وسريا
جا طلب ناهي تن
۶. آءُ اسانجي پار ڏي
ٻيون تا ڏيئي ٻن

۷. عشق **سچو** جن آهي
سي تا روءِ رسن

ڪافي سُر توڏي ۲۴۳

مون تاڪي مُحبن، ڏيان ڪيها ڏوراپا
۱. ڪيئن شريڪت آءُ ڪندي
سرتيون سان سائن
۲. آءُ نماڻي ڇاهيان
سوين ڪين سڪن
۳. ڏوڙا طالع مون ٿين
جي ويڙهي هن وسن
۴. ڏسي حال حقير جو
اڳڻ مانَ اچن
۵. ڪين ڇڏيندا ڪڏهين
سچو سڳُ سندن

ڪافي سُر توڏي ۲۴۴

مونکي ڏور ڇو ڏسن، سرتيون! ديرو ني دوستن جو
۱. جي مون سُڻو سرتيون!
سدا وچ وسن
۲. اکيون عجيبن کي
پلپل ٿيون پسن
۳. محب مشتاقن جي
تا ڪليو دل ڪسن
۴. **سچو** سوز واريون
وجي روءِ رسن

ڪافي سُر توڏي ٢۴٥

اڄ اڱڻ اجهي ايندم، سڪيا سانگي ڳڏبم شال
١. ڏسي حال حقير جو، سو دلاسا ڏيندم
هوجي ڪهي ويئڙم ڪالهہ
٢. پنهنجي وڙوُن سُپرين، حال ڀائي اچي ٿيندم
جن لڳ وجهايم فال
٣. لڪي ساري لوڪ کؤن، گوشي پاڻ ڳڏيندم
اُهي ڪندا ڀلائي ڀال
۴. سگ جنهينجو سڏجي، **سچو** سيئي سڏيندم
جيءُ جيءُ چوندس جال

ڪافي سُر توڏي ٢۴٦

سگهڙي پرين جي پار جي، ڪانگا خبر ڪا مون ڏئين
١. دوست جي نـي ديس ڏي
ڪين ڪالهہ تون اڏري وئين
٢. اول اسانجي حال جا
نازڪ ادا نياپا نئين
٣. ساري سنيها سوز جا
هئي هئي سيئي لائج هئين
۴. ماري ميان مشتاق کي
ڪيئن يار تون ياقي ٿئين
٥. پورن منجهہ پرديس ۾
ٻاجهؤن اوهان آهيون ائين
٦. آءُ جي مُئي تا گهورينس
جاني سدائين تون جئين
٧. **سچو** سڪي ساري توکي
تون ٻي تهين سان هوتئين

ڪافي سُر توڏي ٢٤٧

ڪانگي قريبن ڏنهن

خبر آندي وٺي وهندو وري
١. خط منجهؤن معلوم ٿي ساري
خبر ڪئين جي ڪري
٢. دوست دلاسا لکيا تا تو
اسان ريءُ ڪيئن سري
٣. آءُ گهٽو تو ساريان
ڳالهيون چوي ڪهڙيون چري
٤. **سچو** تو سان آهي منهنجي
اها ذوق مون دل جي

ڪافي سُر توڏي ٢٤٨

ڪيئن ڙي اديون آتڻ اچان، مونکي پور پرين جو پيو
١. هَئي هئي سورن جي سيف سان
ماري ويچاري کي ويو
٢. مونکي نہ ٻي مصلحت ڏيو
هئي نيهن تا هن کي نيو
٣. سوئي پاريندو پنهنجو
جو قول ڪوهياري ڪيو
٤. الحمد لله ٿي چوان
هي سڱ **سچو** سان ٿيو

ڪافي سُر توڏي ٢٤٩

ڪو دم اسانجي درد کؤن، عاشق متان ڪاهل ٿئين
١. يسمع ڪرين يُبصر صحي
هن جسم کؤن جاهل ٿئين

۲. سِرُ ساهہ سان صدقو ڪرين
جي تون منهنجو مائل ٿئين
۳. هن قُرب جي تون ڪل لهين
اناالحق جو قائل ٿئين
۴. صورت سڄاڻين پانهنجي
هر فعل مؤن فاعل ٿئين
۵. دمدم سندن ديدار جو
سچو سدا سائل ٿئين

ڪافي سرّ توڏي ۲۵۰

اڄ اسان وٽ آءُ، ميان! تون منجهين والا ميهار
۱. پاٽي اُپڙڻ نا ڏئي
هڪ ويريون پيو واءُ
۲. ڪاري ڪن لهريون سان
دؤر وڏي درياءُ
۳. ساهڙ تانهجي سرتيون!
ڏين نہ ساءُ
۴. سيٽاهيو تا سئون وجي
هن ڪنن ڪؤن ڪاءُ
۵. پرين وڙؤن پانهجي
سچوءَ لهہ سماءُ

ڪافي سرّ توڏي ۲۵۱

لڙ وهي لوهاٽو، يار وي
ساڪيئن ترسي تارِم
جيءَ جنهين جهوراٽو

۱. ڪاهيو پوي کَنِ ۾
پوءِ ڏنس عشق اوراٽو
۲. ساهڙ ٻاجهؤن ساه کي
کيو وره ويڳاٽو
۳. سانول سدا آهه مون
اوهين سيئي ائين چاٽو
۴. پچندو اچي پاٽهين
سچو يار سياٽو

ڪافي سُر توڏي ۲۵۲

ڪنهنکي ڳالهه سُڻايان، ميهر سندي مؤج جي ڄيڏيون ري
۱. سڪ ساوڻ ڪيو ساه کي
چولي تا نه چپايان
۲. دُعا ڪريجو جيڏيون
سندن نيهُن نباهيان
۳. سارنگ آيم سِرَ تي
سوٿي وِرهُ وسايان
۴. ڳالهه پرين جي ڳجهه جي
ٻين کي ڪيئن ٻُڌايان
۵. وهي سير سرير ۾
لهرون تانه لڪايان
۶. **سچو** ساهڙُ ساه کي
اوڏوئي ٿي ٻانيان

ڪافي سُر توڏي ۲۵۳

جيءَ جون ڳالهڙيون هُيون جن سان
هاءِ هاءِ سانگ چڙهي وياسيئي
۱. ماريس انهيءَ مامري
هيءَ پوءِ اُنهن ڪان پيئي

٢. وٺي ويندس اوڏهين
حال پنهنجڙو هيئي
٣. ايندا اتم آسرو
جيءَ گهريا ٿي جيئي
٤. مونڏي مُڪائون ڪيترا
ڏک ڏوراپا ڏيئي
٥. جيءُ وڏو آهي جار ۾
تن نياپن نيئي
٦. **سچو** سنيها ٻُڌي ميان!
ٻڌ ٻانهون ٻيئي

ڪافي سُر توڏي ٢٥٤

تنهين ڏينهن ڏنائون، ساه منهنجو ساهڙ کي سرتيون ري
١. درد منديءَ جي دلڙي
نازن ساڻ نيائون
٢. هيڏي هوڏي نه ويو
سوڳهو ساه ڪيائون
٣. سڻي سنيها يار جا
عاشق تيڙس آئون
٤. جيءُ وڏائون جار ۾
ڪاڪيون تن ڪڏهائون
٥. ميهر سندي معرڪي
هيءَ غريب ڳڏيائون
٦. جيءُ منهنجو جيڏيون!
ويرن منجهه وڏائون
٧. **سچو** ڪڏ سرير مؤن
ميڙي سڀ مدايون

ڪافي سُر توڏي ٢٥٥

سانگ چري سيئي آيا، وو ڏينهن لايا
هوا جن اوڏهين الوالو

١. اُنهن ڪارڻ اوڏهين ميان!
مون تي پند پچايا
٢. سانگي جي هوا سانگ تي
واليءَ پوءِ ورايا
٣. پرين هوا پرديس تي
سي مولا مُحب ملايا
٤. قادر پنهنجي ڪرم سان
ميان ويڙهي هن وسايا
٥. موليٰ پنهنجي مهر سان
ساڻ غريب ڳڏايا
٦. تون تا هڪڙو ناهين
سچو سوَ سڪايا

ڪافي سُر توڏي ٢٥٦

پرين آهن پار، آءٌ تا هِت ڏينهن گذاريان

١. ويهي وسارڻ اتهين
آهِ ڪميڻن ڪار
٢. عشق وارن کي جيڏيون!
ٻوڙي هڏن پار
٣. دڙڪا ڏيو نہ درياءَ جا
تري ويندس تار
٤. اينديون وره واريون
اديون ڙي هن آر

۵. **سچوءَ** وڏو سُپرين!
جاني ڙي ڪنهن جار

ڪافي سُر توڏي ٢۵٧

عاشق ڪر آرام، آءٌ تا توکي اوڏو آهيان
١. ٻيو نہ ڀانئج پاڻ کي
آهين هڏ نہ عام
٢. تون تا آءٌ ئي آهيان
ڀڄ دوئي جو دام
٣. مطلب آهي تانهنجو ميان!
سريرون سر انجام
۴. ڪيئن ڪيو تو پاڻ کي
بندو ٿي بدنام
۵. ڪفر زلف اسانجي ميان!
مُنهن سندم اسلام
٦. ٻانهپ ٻيائي ڪؤن ميان!
سچو ڪج سلامُ

ڪافي سُر توڏي ٢۵٨

أهي شال اچن، وو واقف هن جي
ني هوا حال جا جيڏيون ري
١. جيءُ وڏو جن جار ۾، أهي موٽي مان ملن
٢. پنڌ پراهين مؤن پرين! سگها پوءِ ورِن
٣. ساريو سنگهارن کي، پلپل پور پوَن
۴. مانَ مونکي سپرين، چگّي نانءُ چوَن
۵. جيهو تيهو آهي ميان! **سچو** سگُ سندن

ڪافي سُر توڏي ٢٥٩

نيئي ڪو گوش گذاري، ووهي نياپا مُنهنجي پرينءَ کي
١. آءٌ اوهانجڙي آهيان
ويهه نه يار وساري

٢. اوهانجي ني اڇڻ جي
نتُ نِتُ واٽ نهاري

٣. راتو ڏينهان روح کي
تار سنديوَ ٿي تاري

٤. ساعت ساعت سُپرين!
سچو روز سنياري

ڪافي سُر توڏي ٢٦٠

جنهن ميهر ملايو، تنهن گهڙيءَ تؤن گهوري آهيان
١. تنهن ڪُنير تؤن قربان ٿيان
جنهن ڪچو پچايو
٢. اوهين جيڪبس جيڏيون!
اهو پيلو ٿيون پايو
٣. تنهن مونکي تار ڪُنن مؤن
منجهؤن لهرن لنگهايو
٤. انهيءَ داٻ دِلي جي
سارو درياءُ دٻايو
٥. پاڻ پنهنجو سرتيون!
ميان! گهوري گهمايو
٦. اصل تا اڻ تاريءُ جو، ميان!
آهه ساهڙ تي سايو
٧. سِيٽاهن جي سرتيون!
مونکي لاري نه لايو

٨. ساهڙ سير ۾ تو وٽ
سچو اُکيرڙن آيو

ڪافي سُر توڏي ٢٦١

جا چوڻ جيهي ناهه، سائي ڪيئن چوان جيڏيون!
١. ڳجهي آهي ڳالهڙي، ڪنهين ڪل نہ آهي ڪاءِ
٢. ورو ڪڙ هن واٽ ڪي، هيڏي پير نہ پاءِ
٣. اوڏي ناهه پروڙ ڪي ميان! ويجهي نہ ويساهه
٤. پوڻ آهي اُونهن ۾، جتي هوءِ هواءِ
٥. **سچو** سِرُ نہ سلڻ جيهو، متيون سبِ مُنجهاءِ

ڪافي سُر توڏي ٢٦٢

منهنجو ناهه ڪوئي اختيار هي، يار وي
١. مون تا سر تي چائيو
باري بره جو بار هي
٢. راتو ڏينهان تيڏي ڪارڻ
روڻ زارو زار هي
٣. ڪيئن ڏنو تو سپرين!
جاني جيءَ ڪي جار هي
٤. **سچو** سارو سمجهين
عشق سندو اسرار هي

ڪافي سُر توڏي ٢٦٣

ڳالهہ پنهنجي حال جي، توريءَ وجي ڪنهن کي چوان
١. جوش تنهنجا جان ۾
نِتُ نِتُ آهن مونکي نوان
٢. ڪيئن جي ٻچان پوءِ تَي خبر
پانڌي اول پيرن پوان

٢. پاڻون آيا هن پور هي ڪي
هن مُڪا مونڏي اوهان
۴. **سچو** مٿيان آءُ ڪينڪي
هي سور سُڪن سان سوان

ڪافي سُرَ توڏي ٢٦۴

ڇڏ غُصو غمناڪ سان
اڇي ملُ تہ ماندائي لهي
١. سڏ سيا توکي پرين!
جيڪا واڍوڙين سان وهي
٢. سور سيبائڻ جيهڙو
پر جي جُدائي نا سهي
٣. پاڻؤن آيا هن پور هي
ڪي تو مڪا پريم پهي
۴. **سچو** وهاريو وٽ ۾
هي ناهہ تڏهين ڪو ٺهي

ڪافي سُرَ توڏي ٢٦٥

تُنهنجي اڇڻ جيون واٽڙيون
نِتُ نِتُ اُپي وو نهاريان
١. لنؤُ لڪايو لَوڪ ڪؤن
هنج ۾ هنجون ٿي هاريان
٢. سي ڳالهڙيون ڪنهن سان ڪريان
جيڪي سڄڻ ٿي ساريان
٣. داغ تنهنجي درد جا
ڏيهہ ڪي ڪيئن ڏيکاريان
۴. **سچو** چوي سائين! شوق تنهن ۾
ڪو دم نہ وساريان

ڪافي سُر توڏي ٢٦٦

دوست ڪي دانهون سُڻي، مانَ مهر ڪا مونڏنهن پوي
١. درمند جي در اتي، ٿو ڪانگ لاڪيٽو لنوي
٢. پيغام پرين پار جا، چشمن اتي ويهيو چوي
٣. سر پر اسين ايڏنهن اچون، يا ڪي اورِي ايندو اوي
۴. **سچو** آهي اُڪنڊيو گهڻو، ٿو راند رُوڻ جي رهي

ڪافي سُر توڏي ٢٦٧

اڄ ڪي صبح اچن ٿا
نروار چؤ نجومي
١. مون هت نماڻيءَ جو پرين
حال ڪي پڇن ٿا
٢. هن پار ڏي اچڻ جو
چؤ ڪي سڄڻ چون ٿا
٣. پرين آهن پنڌ ۾
ڪي ويڙهي پانهنجي وسن ٿا
۴. **سچوءَ** جي ٻي سُڌ لهڻ لئي
قاصد هيڏي منجن ٿا

ڪافي سُر توڏي ٢٦٨

ڪنهن ويل نتا وسارن
عاشق نه تج تون ماندو
١. نحن اقرب ايها اشارت
گڏ توئي سان گذارن
٢. اصل لاڪون طرف تنهنجي
نت نِت گهڻو نهارن
٣. جي تون اُڪنڊ اُنهن جي
سي ٻي توئي ڪي سارن

۴. ڏينهن اتهين چو ٿو لائين
تو هُتِ **سچو** سنيارن

كافي سُر توڏي ٢٦٩

هئين اڄ چئي مُكائون
عاشق اچون ٿا ايڏهين

١. هن جيءَ جڏي كي جيڏيون!
آڏر وڏي ڏنائون
٢. ٽُنهنجي ديس اسين اچون ٿا
عاشق نه ٿج اپائون
٣. مُونءَ نماٽيءَ سان
كيڏا كرم كيائون
۴. مطلب تنهنجو آءُ آهيان
ٻيون ڇڏ مڙئي مدعائون
۵. دلاسي لئي درد مند ڏي
قاصد **سچو** كديائون

كافي سُر توڏي ٢٧٠

هيئنءَ كانگ اڄ كهي ويو
ايندءِ صُبح سويلي

١. ڳالهيون كري سڄڻ جون
اڄ رات هِت رهي ويو
٢. حال منهنجي جو سماءُ ٻي
هن لوءِ مؤن لهي ويو
٣. ڳالهيون ٻُڌجي ڏكن جون
ٻولين تنهن ٻهي ويو
۴. پرين جي پار آڏاٽو
كيئن سُورُ هي سهي ويو
۵. **سچو** سڄڻ ملايا نئي
هن ناه تي نهي ويو

ڪافي سرُ توڏي ٢٧١

منهنجو ڪي هت پڇيائون
سچ چئو اداڙي ساٿيو
١. گوشي ويهي گڏ اوهان سان
منهنجي ڳالهہ ڪا ڪيائون
٢. سکيو! سنيها ساڻ سلامن
هن ڏاه ڏي ڏنائون
٣. پيغام پرت وارا
چؤ جي مونڏي چيائون
۴. دلاسي جي درد مندن ڏي
ڪا اڄ خبر لکيائون
۵. **سچو** ڪاڻ تو گهٽيرو
هن ڏيهہ تي ڏنائون

ڪافي سرُ توڏي ٢٧٢

منهنجو نينهن وڌايو ناز
نيٽن نيٽن ميان!
١. آهن يا تہ ستم جون تنهنجون اکيون ڪجليون ڪاريون
سائين الله، يا تہ بحري باز
٢. درد مند جي دلڙي دلبر، ڏاڍي زور ساڻ سائين الله
آندي نيٽن منجهہ نياز
٣. شال پون ڪَنِ اوهانجي، اوا هڪيئي واري سائين الله
عاشقن جا آواز
۴. ٻئي ٻانهون ٻَڌي **سچو** وچ تون، ساڻ يقيني سائين الله
سرمتي ڪارساز

كافي سُر توڏي ٢٧٣

لوڪ ڪنون لڄ مُول نہ آوي
عشق گھمايان گھٽيان وي
١. طعني تنڪي زينت تنهاندي
مول نہ ٿيون ڪٽيان
٢. سوين سٽن ڪن اُنهاندي
ٻڌن سرانديان پٽيان
٣. پرپر ڏيون هوت جنهان نون
وره والين وٽيان
۴. پيتيان جنهان هان خبر تنهاهان
اور نہ چاٽن چٽيان
۴. بر سر آندا بره جنهان تي
ڀُل ڳيان سڀ متيان
۵. پاندُ اَڙاڪي، خلق ڪلاڪي
هوڪي ڏيون هٽيان
٦. عشق عذاب جنهاندي ڳل وچ
ٻيان ڳالهين سڀ ڪٿيان
٨. اُهي **سچو** سائين ڪيا سڪ سنيلن
وتن فراق ديان ڦٽيان

كافي سُر توڏي ٢٧۴

جيڏيون ڪائي م جهلي
مون کي پارؤن پريت جي
١. خويش قبيلو اوڙو پاڙو
مون کي چا لڳ پلي

۲. ميهر جو مون بخشيو
سو تان هيءَ نہ سلي
۳. ناحق وجهو نهكران
آءُ ٻاڳي پيڙي ٻلي
۴. ساھُ تنهين تؤن صدقي
جا هاريون اوڏهن هلي
۵. **سچو** ساھہ سرير کي
ميهر ويتو ملهي

ڪافي سرّ توڏي ۲۷۵

عشق عطاء الهي ملدا. نهين ڪوئي ڪسب ڪماوڻ دا
۱. ڪكر ڪنهين هٿ نهين آندا
سر تي ابر وساوڻ دا
۲. مئين تا ڪنهن ٿون مول نہ سُٹيا
هيرا هٿ ٺهاوَڻ دا
۳. بدلان نال جو نينهن لائُئي
بدلُ وسي سر ساوڻ دا
۴. **سچو** سؤدا سر دا ڪيجي
چهرا ڏينهن چلاوڻ دا

ڪافي سرّ توڏي ۲۷٦

چرخي چتُ نہ لڳدا وي، هُڻ ڪيون آتڻ آوان ري سنيان
۱. سهج ڪنون مئن سرتي چايا
مهٽا ساري جڳدا
۲. مئين رانجهن دي، رانجهن ميڏا
ڪيڙا وت ڪيون وڳدا

٣. تانگھہ ماھيدي نال اساڏي
اي تن سارا تڳدا
٤. مئن تا تيڏي در دا بردا
آهس عاشق اڳدا
٥. رمزان نال **سچو** سُهڻا
دليان پرايان تڳدا

ڪافي سُر توڏي ٢٧٧

آءِ پانڌي ڪرنال، اسان ڪائي ڳالهہ سڄڻ دي آوڻ دي
١. هجر تيڏي مئيڏا حال وڃايا
اٿان صورت هئي ساوڻ دي
٢. هُت بسنت بهار جو گُليا
آئي مند ملاوڻ دي
٣. مئين غريب نماڻي نون ناهين
قوت عرضي الاوڻ دي
٤. خبر ڪناندي نال نہ سڻون
جاني دي ول جاوڻ دي
٥. **سچو** ڳالهہ آکان مئين تئڪون
سائين دي سوز سماوڻ دي

ڪافي سُر ڌناسري، مومل ٢٧٨

شوق پچين شمشير وو، پيارل ماري آهيان
١. ڪوڙن منجهان ڪو لهي
هن پونءِ سندو پير، وو
٢. اچي پيڙس اُتهين
جاتي اير نہ پير وو

۳. دوست دشمن هڪڙو
ڪنهن سان پائين ويرُ وو
۴. **سچو** سڪ اوهانجي سِان
سندوَ، سجاتو سير

ڪافي سُر توڏي ۲۷۹

ڏينديس ڏوراپو، آءٌ وجي راڻي روبروءِ
۱. پريان سندي پار ڏي
ڪو نئين نياپو
۲. اوهان ڀاجهؤن سُپرين
آءٌ ڪريان ٿي ڪاپو
۳. سوڊِل توئي ساڻ آهي
منهنجو سڱُ سياپو
۴. دل **سچو** جي تي تو هنيڙو
ڇوه مجهؤن ڇاپو

ڪافي سُر توڏي ۲۸۰

ڏُور ڳئي دلگيري، رانجهو اساڏي اڱڻ جو آيا
۱. مئين نماڻي ڦران ديواني
هُڻ ٻهون ڏيتيس دلڏيري
۲. ڏيکڻ نال رانجهو دي سنيان
هوئي ساهہ سُڏيري
۳. اِهين اُتون ماهي مهر نہ لاهين
جا تيڏي بره بگيري
۴. بادشاهي ڪنون ڀليري
سچو ڪون تيڏي فقيري

كافي سُر توڏي ٢٨١

باري بار محبت والا
آدم جاءِ أتا ونڻ دي

١. ايهي جاءِ نہ ڏوجهي كائي
شاه گنج چپاونڻ دي
٢. پئوڳيس سائين اها ارادت
اپڻي مُلهہ وكاونڻ دي

داستان پنجون جهنگلي جي كافين جو

كافي سُر جهنگلو ٢٨٢

آيا تماشي يار آ مل ويكو
١. نظر اساكون ماهي آندا تُسان كيكر چاتا
آهہ كڏهوكر. نال أنهيندي سنوري سنيان ناتا
لتا حجاب اكين كل پئيان، ساڳي مئين دوست سُڃاتا
٢. محلا هكو رنگا رنگي كنون عشق اڏيوسي
پاٹي آگِ تي واؤُ ري سنيان متي نال گڏيوسي
محل أهيندا آپي چاٹي آدم نانؤُ ركيوسي
٣. بنگلا ايڪُ دريچي كتلي، دلبر يار بنائي
جائين جوڙ كچهري واليان پيتا حكم هلائي

تختگاه تنهين وچ ويڪو سارا دوست سماوي
۴. هڪي طاق دريچي وچون آپڪون آپ ڏيکيندا
ڏُوجهي طاق وچون ري سيان اناالحق اليندا
ٽيجهي طاق وچون ڪيئي ٻوليان دلبر يار ٻوليندا
۵. جي مئين ٿون پوڇو سُهڻا سائين سارا حڪم ڪريندا
موسيٰ هوڪر مُعجزا ڪرڪي بيضايد ڏيکيندا
ڏُوجهي صورت جوڙ ڪرا هڻ آپڪون آپ ڀُليندا
٦. محلي دا ڪوئي وس نہ آ ها آپي سر حڪم هلاوي
جوئي الائيندا سوئي سٽائيندا سوئي ڏک ڏکاوي
ٻوليان لک هزار ڪروڙيان **سچو** ڪون يار سڪاوي

ڪافي سُر جهنگلو ۲۸۳

وس وچ پيان سنيان سهڻي يار دي مئن
۱. عرض آکڻ دي حاجت ناهين
عشق ماهيدي مئين ليان
۲. سؤ سؤ طعني ڏيون سيالين
شرم حياڪنون ڳيان
۳. شهر بحر وچ هوڪا ڦردا
مئن ديواني ٿيان
۴. حال اساڏا ڏيک ڪراهُڻ
ڀڄ ڳيان سڀ سنيان
۵. **سچو** تيڏي در وڪاٹا
برهين لاتيان ٻهيان

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨۴

آءٌ ٻاروچل ٻيلي، مُونجهه تنهنجي ماري آهيان
١. ناهي واجب رُسڻ توئي ڪي، تون گرو آءُ چيلي
سنگ نه ٿي ڪو ساهيان
٢. عشق اوهانجي ڪؤن هوت ٻاروچا، ڪيئن ٿرن هيءَ ٿيلي
ناته چپر اڳيون چاهيان
٣. سگهه نه ساريان پنڌ ڪرڻ جي، توبن آهيان اڪيلي
ڪيچ وٽن ڪيئن ڪاهيان
۴. وڳٽي آهيان ورهه تنهنجي ڪؤن، توڙي ڪي ٻُورن ٻئيلي
سچو نه آسر لاهيان

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨۵

آءُ ادا ڙي پاندي، دوست دلاسو ڪو ڏنو
١. سڻ ري ساٿي آهيان اُداسڻ
محب بنان هت ماندي
٢. اڱڻ اسانجي ڪڏهن ايندا
اها خبر توڪا آندي
٣. دل اسانجي دوستن ٻاجهون
ناهي وره ڪؤن واندي
۴. سگهڙي ساٿي ڙي مان ٿيان
آءٌ هوتن سان هيڪاندي
۵. ساران سنٻاران **سچو** ري لهندءِ
آهين جني جي تون باندي

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨٦

ياد وو ياد، رانجها! سي ڳالهڙيون ٿُهنجون مونکي ياد
١. اوهان ٻاجهون وي دلبر سائين الله
ٻيون ڳالهيون برباد
٢. سچي وعدي وي ڪيئي اصل ڪؤن الله
دوست منهنجي دلشاد
٣. درد منديءَ جي وي دل درد ڪؤن الله
يار ڪرين آزاد
٤. ساه **سچوءَ** جو وي يار سڄڻ ڙي الله
آهي انهيءَ اعتقاد

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨٧

تُنهنجو ديس وسي، ميان پري نہ وج پرديسي
١. ياقي ٿئين يار اسانکؤن
دل نماڻي جي ڪسي
٢.اوهان ٻاجهون دلبر سائين
آهيون اداسي اسي
٣. ويٺا ڏسون واٽ اوهانجي
مان ڪو رهبر رسي
٤. اچڻ اسانجو يار ايڏاهين
ڏيهہ سندءِ ڪو مون ڏسي
٥. سر **سچوءَ** جي يار سدائين
ورهَ جو مينهڙو وسي

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨٨

اهو نياپو آندو. پانڌي پرين جي پار ڏنهن

١. آهي تياري ايڏنهن اسانجي
متان ٿئين تون ماندو
٢. عاشق توکي آٿي اسان سان
حب ڪنديئي هيڪاندو
٣. اسين بي اوڙڪ اينداسين ايڏهن
تج نہ وره ڪؤن واندو
٤. ملڻ مُحبن جو آهي اهوئي
پرت جو پاچاندو
٥. طرفون اسانجي سُڻ **سچو** ري
لاهين تون سڀ سياندو

ڪافي سُر جهنگلو ٢٨٩

برهين جهنگ ڏڪايا، مئن تا تخت هزاريدا

١. عشق اصل ڪنون سُنو سهيليان
سيالياندا راج پچايا
٢. ايهو طريقہ عشق دا
اصل ڪنهين تانہ سڪايا
٣. مصلحت ڪنهندي مول نہ مَندا
اُهين آپي هي ديس چتايا
٤. وچ ويراني بره ڪيون ڪر
اپڻان گنج لڪايا
٥. فخبت انا اعرف
سچو ري سئيل بنايا

ڪافي سُر جهنگلو ٢٩٠

دع نفسڪ وتعال، اتي ڳجهي اها ڳالهه
١. خاڪي جسم ڪؤن ڪر جدائي
بحر عدم جي ۾ حال
٢. خيال وجودي ڇو نه وسارين
ڪرين ٻي قيل مقال
٣. ڳالهيون ڪُوڙيون سٽ سيئي
پؤ تون خاص خيال
٤. ڪڏهن نه ٿيندءِ حق سو حاصل
جي تو بنت مجال
٥. گرد غبار ۾ ڪاءُ نه غوطا
سچو ري پاڻ سنيال

ريختو سُر جهنگلو ٢٩١

عشق کا شہباز معشوقاں، میری طرف اُڑایا ہے
عقل علم تے شرم حیا کوں، ایك طعمه کر کھایا ہے
١۔ مرغ ادب کی تاب تسی کوں، لیکر آپ چھپایا ہے
مائی باپ نہ اس کا کوئی، نہیں کسی کا جایا ہے
٢۔ عرش کرس آرام نہ اس کوں خاك اوپر پائوں پایا ہے
دردمنداں کے دل پر آشیاں، عشق شہباز بنایا ہے
٣۔ رہتی نہیں کائی طاقت جس تس، چنگل باز لگایا ہے
دونوں جگ ایك اس کے پر کے، سچُو رے بھی چھپایا ہے

ریختو سُر جھنگلو ۲۹۲

نیں تمھارن ناز سے، میرے دل کوں کوئی اسرار کیا
میرے پاس آئو رے سجن، مجھ کوں برہ بیمار کیا
۱- تیرے غمزے سے صنم، بے جان ہوں بے جان ہوں
خوبی حسن کی دیکھ کر، تیرا عشق میں اخیتار کیا
۲- تس دن دلاسادے کیوں تم ہم سے ہے، میں تم سے ہوں
وہی پال اپنا اے سجن، مجھ سے جو تم اقرار کیا
۳- در در پھروں اس درد سے، ہئے ہئے نمانہ ہوءِ کے
دل ہاتھ سوں میرے گئی، تم نے گلے کا ہار کیا
۴- وہ تار تیرے زلف کی، عاشق پڑا ہے پیچ میں
اس کا نہ پھر چھوٹن ہوا، سچو شکر صد بار کیا

ریختو سُر جھنگلو ۲۹۳

ہاتھ پر لالی لگائی، آج کیسا دن ہوا ہے
وہ لٹکتی زلف چیرا، سر اوپر سوسن ہوا
۱- یوں کہیا معشوق، اے مور کھ برہ سوں بے خبر
عشق کی تلوار میرے ہاتھ، کتھ تن من ہوا
۲- عاشقاں ہم قتل کیتا، ہاتھ سے لوہو لگا
جب اوّل سر ڈیوتا ہے، تب میرا درسن ہوا
۳- رت جگر ہے عاشقاں کا، تس میں چھرا رنگا
میرے ہاتھوں جس کوں شہادت، تس کوں کیا کفن ہوا
۴- زلف ہے زنجیر میری، دام کیتے عاشقاں
جو آوے اس دام میں، اوئی اُتھاں مدفن ہوا
۵- آج دن ہے دیکھنے کا، اب ہمن کھولیا نقاب
نام جو تیرے اوپر، اوئی سچُو سمجھن ہوا

ريختو سُر جهنگلو ۲۹۴

ہاتھ پر لالی لگائی، آج کیا اسرار ہے
عاشقاں اب قتل ہوتا، رت سیتی تلوار ہے
۱- ہاتھ میرے رت لگاتا، عاشقاں کے قتل میں
تم بھی آئو سر دیوو، جب عشق تو اختیار ہے
۲- سر تمنا چھوڑ میرے پاس آئو یکبار سیں
یك نگہ واصل کروں، میرا یہی اقرار ہے
۳- ہو پتنگ سچُو پریم کا، پڑ حسن کی شمع میں
جوں خلیل اللہ پر، اوئی آگ سبھ گلزار ہے

ريختو سُر جهنگلو ۲۹۵

عشق کا شہباز معشوقاں، میری طرف اڑایا ھے
عقل علم تے شرم حیا کوں، ایك طعمہ کر کھایا ھے
١ـ مرغ ادب کی تاب تسی کوں، لیکر آپ چھپایا ھے
مائی باپ نہ اس کا کوئی، نہیں کسی کا جایا ھے
٢ـ عرش کرس آرام نہ اس کوں خاك اوپر پاؤں پایا ھے
درد منداں کے دل پر آشیاں، عشق شہباز بنایا ھے
٣ـ رهتی نہیں کائی طاقت جس تس، چنگل باز لگایا ھے
دونوں جك ایك اس کے پر کے، سچو رے بھی چھپایا ھے

ڪافي سُر جهنگلو ٢٩٦

آءُ تا گڏ گذاريون، ري ڏکياسي سُکيا ڏينهڙا
١. ڳالهيون ڪَيئي جي ڪالهہ اسان سان
ڪيئن تو يار وساريون

۲. ڳچي پائي ڪپڙو سائين الله
دوست ڪريان ٿي زاريون
۳. راتو ڏينهان توکي دلبر
سانول ويٺا ساريون
۴. اچڻ سنديون تانهجون سائين الله
واٽان نت نهاريون
۵. پرين پنهنجو پاڻ سان سائين الله
سچو سو سگ سنپاريون

ڪافي سُر جهنگلو ۲۹۷

سانون سي هونديان ياد، وو جاني ري ميان
هوجي ڳالهين ڪيتيءَ ڪالهہ وي
۱. تُسان ٻاجهون سُهڻا سائين
ڏينهن ڳئي برباد
۲. هڪ ڏينهن آوين اڱڻ اساڏي
دوست ڪرين دلشاد
۳. يار **سچو** دي هجر تيڏي وچ
عمر ڳئي افراد

ريختو سُر جهنگلو ۲۹۸

يار ميرا هر صورت، رنگارنگی آپ دکھاوے گا
مُلاں ہووے قاضی ہووے، ول کے تلك لگاوے گا
۱۔ حافظ ہو کر حفظ کریں گے، پوتھی ول پڑھاوے گا
جوگی ہو کر جوگ کماوے، گنگا پر ول جاوے گا
۲۔ ہٹی پر چڑہ بیٹھ کریں گے، ول کے بانگ کہاوے گا
لوں لوں دے وچ لالی لاکے، پیالا عشق پلاوے گا

۳۔ شاہی نام جو آپ تے دھرنا، سارا دیس دباوے گا
مفتی ہو کر فتوٰی دے کر، سولی آپ سٹاوے گا
٤۔ کب کب پاءِ برہنہ ہو کے، کونتل پھیر کڈاوے گا
ساگا جوڑ سناسی پھردا، سامی نام سناوے گا
٥۔ جوتا پھر لاہوتی چلدا، دنیا دار لٹاوے گا
دست پھوڑا گل جنبیلاں، ول کے خیر دلاوے گا
٦۔ بزرگ شیخ مشائخ ہوتا، ظاہر ذکر کماوے گا
کب کب مکھ کوں خاك ملیندا، جاما پھر پہناوے گا
۷۔ سچُو کیوں نہ پچھانے صورت، سارا ایك سماوے گا
نوعا نوع پوشاکاں کر کے، دلبر اس جگ آوے گا

ڪافي سُر جهنگلو ۲۹۹

جي هئين عاشق تہ برسر مينهُن محبت جو وساءِ
ساه جو سانگو ڪرين تا پير هن پڙ ۾ نہ پاءِ
۱. پاڻ ڪُل قربان ڪر هي دم هٽڻ جي ناهي جاءِ
آءُ ادا اعتبار ڪر آهي هوش نيہندڙ هيءَ هواءِ
۲. رت روئڻ راتو ڏينهان آهي لڄڻ محبوب لاءِ
هِي ملئي سودو سهانگو ڪينڪي سر ڪؤن سواءِ
۳. ڪينڪي مونکون ٿيو هي عمر تا ويئي اَجاءِ
هئي وِساري ني وهڻ جاني نہ هيئن توکي جڳاءِ
۴. هيِ مهل موچاري آهي پوءِ ڪريندين هاءِ هاءِ
هاءِ هئي مون هٿ نہ ايندُءِ ويل گذريئي واءِ واءِ
۵. هي حقيقت حال جي ساري وچي سائين سُڻاءِ
سو **سچو** مرشد سچوءَ جو پير عبدالحق آءِ

ڪافي سُر جهنگلو ٣٠٠

مونکي نہ وسار وو ڏوليا وو ميان
آءٌ تا تُنهنجڙي آهيان يار وي
١. نانؤُ سائين جي اسان نماڻن ڏي
ڪٽي تون نيڻ نهار
٢. پرين وڙؤن پانهنجي
گڏ غريب گذار
٣. ڪيوَ اسان سان يار پيارل
پنهنجا سي واعدا پار
٤. اگڻ اسانجي سگهو ڪي ايندين
والي سو ڪهڙي وار
٥. در پنهنجي جو دلبر سائين!
سچو سو سگ سنيار

ڪافي سُر جهنگلو ٣٠١

لک ڪريان توڙي زاري، دوست چوي تون ڪهڙو
١. هٿين پي پوان وو پيرين پي پوان الله
پايان ڳچيءَ ڳاري
٢. آءٌ اُهائي وو يار اوهانجي الله
تُنهنجي محبت ماري
٣. روز الستي وو منهنجي آهي ميان الله
يار اوهان سان ياري
٤. اسان يتيمن ڪي يار پيارا الله
ڏيج اچي ڏيڪاري

۵. ورهه مٿي تي وينٺي وسايان الله
دوست ڏيو دلداري
٦. آءٌ اوهان توۋن ميان سهٹا سائين الله
واري وڃان لک واري
٧. توڙي سُڃاٹين وو توڙي نه ڇاٹين الله
دوست نه آهيان ڌاري
٨. ڳل اوهانجي وو آهي اصل کؤن الله
ڳالهه **سچوءَ** جي ساري

ڪافي سُر جهنگلو ٣٠٢

يار عشقدا ڪوئي احوال نهين، تئيڪُون پنهان اُنهيدا حال نهين
در تيڏي شب روز دُونهان پاءِ رهي. ايڏي نه اوڏي عاشق هڪ جاءِ رهي
مئين چاتا تيڪُون تهندا خيال نهين
حال تهندا هئي هجر وڃايا. سر اُتي باري بره تنهين چايا
درد جيها تيڪُون ڏوجها مال نهين
هاءِ هئي هئي تي راتيان رووي. جڳ جيوڻ تهندا نڪائي ساعت سووي
هوءِ ويچاري ڪُون ووءِ وصال نهين
تيڏي دستؤن قتل جي عاشق ٿيا، اپٹا سارا اُنهي مطلب ڪيا
قسم تيڏا تو اُتي وبال نهين
جنهن ڏيکيا تيڪون اوئي ديوان ٿيا. هوش ڳئي تهندا مگر مستان ٿيا
تيڏي صورت دا ڪوئي مثال نهين
هڪ ڏهاڙي گهر اساڏي آءَ سائين، مئن نماٹي دي اُتون ڇِتَ نا چائين
اِهو جيها **سچو** ڪُون ٻيا اقبال نهين

كافي سُر جهنگلو ۳۰۳

كيهي غمزي لائيندا يار وي يارو
۱. سولي چڑهہ منصور اگهاڻا جو نعره عشق مريندا
سؤ مُلان تي قاضي مِلكر فتوىٰ سڀ لكيندا
۲. حكم قتل دا لک َڏتوني مُلين بي كُل قاضيان
سڻو تُسان سڀ الله ديان وت ڏيكو ني بي نيازيان
۳. شيخ جُنيد كون سُولي هيٺون آڻ كي يار كڑايا
فتوىٰ قتل والي لک ڏيوين آپي سائين فرمايا
۴. عاشق يار اساڏا شبلي جنهن رورو حال وڃايا
در الله دي زاريان كردا توكيڏا قهر كمايا
۵. وقت اُنهين هک مست ديوانا آيا هسدا روند
پُڇيا تهنكون عالم ساري روندا كيون تون هسندا
۶. ڏتا جواب ديواني تنهانكون عالم ٿي ويسارا
اهين جيها نا ظاهر ٿيسين آپ خدائي نظارا
۷. كلدا جو مئين آيس يارو ڏيک تماشا سارا
تهندي پڇون مئن رووڻ لڳس سارا ڏيک نظارا
۸. قتل كيتي ڏيكو خلق خدا كُون ڳڏا هي هي هوئي
سچو چپ كريجي اٿان جوئي آها ٿيا سوئي

كافي سُر جهنگلو ۳۰۴

كيون نانهين كون مريندئين

وت آهين دي نال اڙيندئين
۱. آهين ناهين دي وت سهٽا ڏونهين كم ڏسيندئين
كم كريندئين اپٽا آپي ول ڏيكڻ نال هسيندئين
ايڏي اوڏي عشق دي كيئي مهٽي وره وسندئين
۲. آهين ناهين بي تيڏي سُهٽا سڀ اپٽي نال كريندئين

ڪٿي شابس شابس آکندئين وت ڪٿي موت مريندئين
نعرا ماركي حق دا سائين سُولي پر چڙهيندئين
٣. خودي ڏوجهي بيخودي ٻيلي آپون آپ بڻيندئين
ول خُودي دي خوف ڪنون تي ڀهون ڏريندئين
بيخودي دي ڪلمہ وت ميان نهين نهين وو منيندئين
۴ اِتان ڪنهين ڳالهہ ڪنون آءُ **سچو** نانوُ سڏيندئين
ظاَهر ڪرڻ واسطي ٻيلي اِس صورت وچ ڇپيندئين
آخر زمان دي وچي ٻيلي پيدا عشق ڪريندئين

ڪافي سُر جهنگلو ٣٠٥

جي اَئين ڄاڻون ڙي جيڏيون! آهي الله لوڪ سارو
١. ڪاٿي آهي چُپ چپاتيءَ ۾
ڪاٿي سو ماري نعرو
٢. بيڪسيءَ ۾ ڪاٿي گذاري
ڪاٿي سو حُڪمن وارو
٣. ڪاٿي شرع ۾ شور مچائي
ڪاٿي ڳچيءَ ۾ ڳارو
۴. جاڏي ڏسو تا تاڏي آهي
سندس نينهن نظارو
۵. حقيقت جي حال ڪؤن ميان
سچو ٿيءُ نہ وسارو

ڪافي سُر جهنگلو ٣٠٦

اڱڻ اسانجي اسانجڙي سائين ڪر ڀلا تون ڦيرو
١. نانوُ ڏٽيءَ جي دلبر سائين! پاند ڳچيءَ ۾ پائين
ڪج فقير ڏي ڦيرو
٢. سدا سو لڳ يار سڄڻ وي، جايون سي رنگ بنائين
وجهي منهنجي در ديرو

۳. حجت رکڻ سان اوهانجي ٻول اهو ٻولائين
ناهيم ايڏو سو جيرو
۴. واٽ اوهانجيءَ جو کنيو **سچوءَ** ني، ڏينهن أنهيءَ اڄ تائين
پيرادي جان پيرو

ڪافي سُر جهنگلو ۳۰۷

لڳڙي وچي دل رانجهي نال، اڙي لوڪو اڙي لوڪو
۱. روح اساڏا راتو ڏينهان
پئي وچ خاص خيال
۲. رانجهو تخت هزاري والا
مئين تا هير سيال
۳. دل تي آءُ جو محڪم رهي هي
رانجهو دي هڪ ڳالهه
۴. اصلون تهندي نال جو آهي
جيءُ مئيڏي دي جال
۵. عشق رانجهو دا اندر وڙيا
وسر ڳئي ٻي چال
۶. ڪيوين اپڻا مئين حال سڻاوان
بره ڪيتس بيحال
۷. اڳون سڄڻ دي عرض ڪرڻ دي
مئيڏي ڪيهي مجال
۸. حاضري وچ هووين هميشه
سچو تون آپ سنيال

ڪافي سُر جهنگلو ۳۰۸

ڪيوين ڪران مئين بيوس پيان
سُڻو وي لوڪو لوڪو
۱. طعني ٽُنڪي لک لک بديان
ڏيوَن سانون سنيان
۲. آڪن سيالين تا هير سياٽي
مئن اياٽي ٽئيان
۳. شرم حيا سڀ ڇوڙ ڳيوسي
عشق رانجهو دي ليان
۴. سيني تي بره بوراق دوڙائي
نيٽين وهنديان نيان
۵. مئينون نصيحت ڪائي نہ ڏيوي
هوش ڪنون مئن ڳيان
٦. ورد وظيفا سَتِ گهتيوسي
قال ڪَنُون بي رهيان
۷. ڪوڙيان ڳالهيان سڻ وي **سَچَو**
خيال اِهين سڀ ڪيان

ڪافي سُر جهنگلو ۳۰۹

اچي مل وو نماٽياندي نال وو
۱. فلڪ فراق دا سر ميڏي توُن ميان!
آءُ سائين تون تا تال وو
۲. نانءُ الله دي نال اساڏي
جاني تون جال

٣. فلڪ فراق دا سر ميڏي تؤن
آءُ سائين تون ٿال

٤. اپڻي حال دي يار **سچو** ميان!
آکان سا ڪنهن ڪُون ڳالهہ

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٠

سانون هجر ڳڏا هي وو هاءِ هاءِ

١. عاشق شدا وو ڳلي ڳلي وچ
ڳالهہ تساڏي ڳاءِ

٢. تسان ٻاجهون يار پيارا
هئي اسانڪون واءِ واءِ

٣. تار تُساڏي يار **سچو** ڪون
اصل لاڪون آءِ آءِ

ڪافي سُر جهنگلو ٣١١

سانُون ڪيهي لايئي وو يار وي

١. دل اساڏي ڪُون وي درد ٻچيوئي
اِها سا مصلحت ٿاهيئي وو يار

٢. اسان نماڻيان تون سهڻا سَائين ڪيهي ڳالهيون
دل چايئي وو يار

٣. **سچو** هي سگ در تيڏي دا
دل تنهندي گهايئي وي يار

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٢

نوان نياپا آيا، مونڏي مُحبن جا ميان

١. قاصدن وو ميان! هيڏي اچڻ جا
روز سي رستا لايا

٢. طرف ڀنڀور جي وو سُڻ تون عاشق!
پنهونءَ ٿي پنڌ پُڄايا
٣. توتا طالب وو يار سڄڻ ري
گوندر ڏينهن گنوايا
٤. اڱڻ تنهنجي وو اڄ سي ايندءِ
جن لئي تو وره وسايا
٥. جيئي گذاريئي يار جانب ري
اُهي سي ڏينهن اجايا
٦. هوا پرينءَ کي پار تنهنجي ميان!
سچو اچڻ جا سعيا

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٣

ڀلي لائيئي وو يار! ساڏڙي نال، چڱي لائيئي
١. لاهين اسان ٿون فلڪ فراق دا
آءُ جاني گڏ جال
٢. لوڪ ساري ڪنون توڙي لڪايم
ڳجهي نه رهي ڳالهه
٣. مئين نماڻي ڪيا ڪريسان
تون گهڙي گهڙي ٻئي خيال
٤. حسن اسان تي حُڪم هلايا
بره ڪِتُس بيحال
٥. حال **سچو** دا ويک ڪراهڻ
ورق وڇوڙي دا وال

ڪافي سُر جهنگلو ٣١۴

سجن سئينسار ۾ هويا، نهين ڪوئي دل اولي دلبر. اکيان ڪول ويکين يڪ وو نظر

١. ڪِنهان ڪيتِيءِ ملان قاضي. ڪنهان سُولي اوپر بازي. ڪنهاندي دل اٿان راضي
ڪِنهان گهڙي هڪ هويا وي گذر

٢. ڪيئي وتدي آئين آذوري، ڪيئي ڪاون چانور چوري، ڪنهان گذر باه ٻنيڙ ڳوري
ڪنهان نون سڪ هوئي وي ثمر

٣. ڪيئي هن وچ عبادت دي، ڪي طالب تقوي طاعت دي، ڪي منگدي دين سلامت دي
ڪِنهان نون زُهد هويا وي زهر

۴. اِهين حيرت دي حيراني، ڪتي ميري ڪتي خاني، ڪتي مسڪين اخواني
سچو مرشد ميرا قلندر

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٥

ڙي جيڏيون منهنجي يار سڄڻ سان زاري زاري

١. مئين اياٽي عيبن هاٽي
بره سندن آهي باري باري

٢. هيءَ نہ جوڙ ني جسُ جانب جو
تار تهين جي تاري تاري

٣. حاضر ٿينديس در دوستن جي
پائي ڳچي سا ڳاري ڳاري

۴. پوءِ تا ياقي يار ٿيوسي
پهرؤن لايوَ ياري ياري

٥. هٿ سڄڻ جي اديون ڙي آهي
ڳالهہ **سچوءَ** جي ساري ساري

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٦

نيٽان دي عجب نگاه. جو وَل وَل هونديان هادي دي نال
١. هادي سائُون سر انهيندي
اِها ڏيکالي راه
٢. هٿون ڀُهاريان ڏيکر رهيَان
آپ نهين هر گاه
٣. ڪٿي تائين نظر نہ آيا
بِن الله دي آگاه
٤. **سچو** تئيکون رمز ڏيکالي
هادي ٿيا همراه

ڪافي سُر جهنگلو ٣١٧

جيوان تہ جالين نال، اُهين پرديسي دي

١ مئيڏي روز الستي آهي نال ياراندي ياري، بسم الله پڙه اپٽي سِر تي بره چاتوسي باري
لک لک بار کريندي‌يان سُهٽا ڀانهان ٻڌ سؤ زاري

٢ هجر اسان ڪون مار گهتيا تون تا گهٽا سگهڑا آوين. تئيکون سڪنديان نانؤ الله دي ڦيرا مئين در پاوين
هووين هميشه يار اسان وٽ ول نہ پڇي تون جاوين

٣ پهلي روز اساڏا دلبر جيءُ نتوئي جاني، هُڻ ڪيون يار نماٹيان نون وت ڪيتئي فراقي فاني
رهہ ڳئي ميڏي رُوح دي اُتي نيهُن تيڏا نيشاني

٤ اسان غريبان نون نانؤ ڏٿي دي ڏيوين ڪي دوست دلاسي، تيڏي اُوڻ ڪيتي سائين منتظر اسان هاسي
ڏيک احوال اساڏا دلبر، نہ ٿيوين هڪ پاسي

٥ اسان يتيمان نون يار ڪڏاهان وال نہ هڪ وسارين، شب و روز سنيال تساڏي تون ڀي ڪي صاحب سارين
ڏُکئي سُکئي ڏينهن اُهي تا نال غريب گذارين

٦ نهين سا ٿوڙڻ ڪيتي سائين تئيڏي مئين لائي، عاشقاندا ڪم اهو آها لاء تي توڙ نيائي
آڳون تا مئيڏا شرم تُسان تي ڪرين تون يار ڀلائي

۷ طرفون معشوقاندي مئين ڏهون قاصد آوي ڪوئي. سو سنيهي وچ سچو ري حال مُنجيسان روئي
مُشتاقان ڏهُون تا تئيڏي ڪائي رتي دل دي هوئي

۸ ساڏا ڏيک فراق سهيليان متيان ڏيوڻ آيان. تيڏا دوست سدا پرديسي جوڙ نہ ڀهندا جايان
مهڙي مسافر نال تُسان ول ڪيڪر اکيان لايان

۹ سهيليان ڳالهہ مئيڏي دل دلبر لٽ ڳيوسي. هئي هئي اهين پرديسي سانون وچ فراق گهتيوسي
عاقبت اهي مهر ڪريسن جنهان ديوان ڪتيوسي

۱۰ جوڳي ري مئين هڪو ڏيکا راه تي روندا ويندا. اپٽي حال احوال دي ڪائي ويڏن مُول نہ ڏسيندا
هڪو واري ڪڏ سريرون نال ميڏا روح نيندا

۱۱رورو ڪريسان نديان ڪپ ڪپ ڪاني دا قلم بنيسان.لک لک خط هجر دا سُهٽا طوطي دي ڳل گهتيسان
طرف معشوقاندي ويل صُبح دي پهلي پهر پٽيسان

۱۲ اڏر ميان طوطا طرف محبوباندي خبر اها پُهچائين.اٿان فراق اسان نون ماريا سڻ تون ميڏا سائين
سدا اٿان خوشحال تون هووين سُک وسن تئيڏيان جائين

۱۳ سُنو سهيليان طرف معشوقاندي طوطا اُڏرڳيوسي، رورو جهوري نال سڄڻ دي جهولي وچ پيوسي
سارو سو معلوم ڪيوسي جو ڪجهہ حال آکيوسي، **سچوٌ** سؤ مبارڪ تئيڪون اپٽا يار ڪتوسي

ڪافي سُر جهنگلو ۳۱۸

عاشق جي احوال جي، تون ڪوه نہ پڇين ڪَل
۱. راٹي ڪارڻ تي رُئي
محل چڙهي مومل
۲. سهٽي گهڙي سير ۾
آٹي عشق اجهل
۳. سسئي گوندر گهاريا
پنهونءَ ري هت پل
۴. ڪڏهن ٻُڌي ڪانڪا
جهانگيڙن تي جهل
۵. سڪ **سچوءَ** ڪي سرتيون!
ڪيا هينئڙي اندر هُل

ریختو سُر جھنگلو ڀیروي ۳۱۹

ایسی ری جمعیت سیتی حیران ہوں بیران ہوں
۱۔ کب پشیمانی میں ہوں گہ گاہ پریشان ہوں
کعبہ کنشت دور ہے منزل میری کائی اور ہے
بدنام ہوں بدکار ہوں صورت میں گر انسان ہوں
۲۔ کھلتا ہوں کب کب رونا کب خوش رہوں تصدیع پر
تسبیح کی خواہش نہیں زنار پر خندان ہوں
۳۔ نہ دردخواں نہ متقی زاہد نہ عابد ہم ہُوا
مجنون ہوں مفتون ہوں مستانہ ہوں دیوانہ ہوں
۴۔ نہ دین کوئی میرا ہُوا مذہب ملت سے دور ہوں
بدکار نیکوکار میں ہرگز نہیں میخانہ ہوں
۵۔ پہروں قبا کب اطلسی خرقہ ہمارا شان ہے
بلبل ہوں کب گل بوستان ہم شمع ہم پروانہ ہوں
۶۔ قاضی نہ مفتی میں ہوا، ملا نہیں میں محتسب
ملحد اور کافر ہم رہوں، مومن نہ مسلمان ہوں
۷۔ صورت بشریت میں ہوں، ظاہر گداگر ہور ہوں
باطن پچھانے کو میرا، سلطان ہوں سلطان ہوں
۸۔ اس دینداری سوں رے میں، بیزار میں
میں غیراللہ کے نہیں، جنان یا سبحان ہوں
۹۔ سچُو ہمارا نام نہیں، نامی ہمارا پاک ہے
معشوق سرو پاء ہوں، ہم گوئی ہم چئوگان ہوں

ڪافي سُر جهنگلو ۳۲۰

عاشق اکيون اُپٽي ڏسين آهي مڙيوسي يار ميان
ظاهر زباني ٿو ڪريان عجب جيهو اسرار ميان
۱. اعتقاد فردا جو نہ رک اڄ دوست ٿي اظهار ميان
جنکي پسڻ هت پرينءَ جو، هت ٻي تهين ديدار ميان
۲. سالڪ صحي ڪي تا ڪرين صورت سندو سينگار ميان
پانهون ٻڌين چو ٻين کي آهين تون سپه سالار ميان
۳. بلبل اول ڪر پاڻ کي گهٽ گهٽ سارو گلزار ميان
جي تون زليخان جان ٿئين ساجن سيو سئينسار ميان
۴. تون تا سچي هن ڳالهہ کؤن عاشق نہ ڪر انڪار ميان
جيڪي چيو مُرشد توکي آڻج اتي اعتبار ميان
۵. سروپا اهو ساجن وسي، ٿي پاڻ کؤن بيزار ميان
آهي وس **سچو** سپ يار جو، ناهي اسان اختيار ميان

ڪافي سُر جهنگلو ۳۲۱

پيارا دور نہ جاوين هميشه کول مئن هووين
الله لڳ حال سڻ مئڏا اڱڻ ول ڦيرڙا پاوين
۱. ٿُسان ٻاجهون اُداسي مئن، ڦران حيران سناسي مئن
اصل ڪنون هان پياسي مئن، سگهيرڙا ول وطن آوين
۲. برهہ تيڏي دي بدنامي، چايم سر تا ڪيم آمين
عاشق هرگز نہ آرامي، اسان تي تيڏڙيان چاوين
۳. سجن تئيڪون سنيالين مئن، نہ ڪوئي دم وسارين مئن
راهان نت نت نهارين مئن، اسان نون چت متان چاوين
۴. اسان تي رهہ سجن راضي، نہ ڪرمئن نال بينيازي

ميڏي هي در تيڏي آزي، نيبهہ دا نينهڙا لاوين
٥. تيڏيان هن جا بجا جائين، سنپارج تون هڪو سائين
ڪيها ول رنگ اٿان لائين، عشاقان نون ايوين ٻاوين
٦. اسان نال رنگ جو لايئي، تي دم دم جوش جاڳايائي
دلاسا آپ فرمايئي، **سچو** ڳڻ يار دا ڳاوين

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٢

هيءَ تا خبر ڪنهنسان ڪريان هئي هئي نہ ههڙي حال جي
آهي مڙيائي محبوب ڪي آگہ منهنجي احوال جي
١. ماريومِ فلڪ فراق جي ڪنهن در ڏيان هي دانهڙي
طالب آهيان ديدار جو، ناهي طمع ملڪ ۽ مال جي
٢. عام آهي نِتَ ٿا ڪرن طعنہ مٿي مون تُهمتان
آهي نہ ٻي ڪنهن خان ڪي خاص خبر هن خيال جي
٣. آخر خجل سي خر ٿيندا، ڏسي يگانائي يار جي
هن توڻن هجر معافي ڪندا، وائي ٿيندي وصال جي
٤. جيڪي ٻيائي ۾ ٻُڏا رهندي نہ نيشاني تنهين
صاحب مدد سگهڙي ڪندا، **سچو** سندي بہ سوال جي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٣

شال ڪنهندي پيش نہ آوي
اهو سو فلڪ فراقدا وي
١. ڪڏهان رووي درد هجر وچ
ڪڏهان سو دوست ڪلاوي
٢. ڪڏهان هووي نال اساڏي
ڪڏهان سو ديس جاوي

۳. ڪڏهان گڏاري گڏ اسان نال
ڪڏهان سو بره بچاوي
۴. گهڙي گهڙي وچ نوعان نوعين
عجب رنگ بناوي
۵. نَويان نَويان ڪتليان ٻوليان
سچو ڪون يار سڪاوي

ڪافي سُر جهنگلو ۳۲۴

دوست ڪيتي مئين ڦران ڦيريدار وانگر سڀ شهر
گشت ڪرسان ٿي گداگر درد سيتي دربدر
۱. يا تہ ٿيسان مئين سئلاني هو فراقي بر بحر
دل جهين هي لٿ نيتي مانَ آوي سو نظر
۲. ڏينهن ڪنهن من ڳلي اساڏي يار دا ٿيوي گذر
محب دي ميلاپ ٻاجهُون زندگي ساري زهر
۳. دورِ دريا لنگهہ پياسي، شوق لايا شور شر
بره آءُ پائي ٿيوسي خام ڳئي ڪلي خطر
۴. سُڌ اهينڪون هي ساري، عشق دا جنهنڪون اثر
ڳالهہ اِهين ڪنون دم نہ پاسي سُڻ **سچو** ري با خبر

ڪافي سُر جهنگلو ۳۲۵

اڄ اوڏاهون آيا، گڏيا سي قاصد مونکي اهي ڏنائون واڌايون
۱. وري ورڻ جا هوا پنيور ڏي، ساٿ ڏٽين جا سعيا
۲. اڄ اڇي ويجها سي وهندءِ، ڏور جنين ڏينهن لايا
۳. گوشي گڏجي ڪندءِ سي ڳالهيون، جنجا تو پنڌ پڇايا
۴. خيال سچوئي هيڏي سوهڻن، ڏڪيا تو ڏينهن لنگهايا

٥. طرف ٿنهنجي اڳي بي رهبر، ڪيئن تو هوت هلايا
٦. تنهين جا نياپا ڏنا جنين هي، **سچو** سي ساه سيبايا

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٦

جي اڄ وو اسان ڏهون تون آوين
تا صدقي ٿيوان مئين سؤ وار
١. در نماٽيدي دلبر سائين! نانوُ ڏٽي تون پير پاوين
تا مُئيان ڪنون جيوايو ئي يار
٢. نال اساڏي هووين هميشه، جاني تون نا ول جاوين
تيڏي ڪارڻ رووان زاروُن زار
٣.اسان غريبان ٿون نانوُ الله دي، سُهٽا چت نہ چاوين
ميڏي تن من لڳڙي تيڏي تار
۴. ڳالهہ **سچو** دي دلبر سائين، آپي تئيڪون شال ڀاوين
نا تہ مئڏا ڪوئي نهين اختيار

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٧

تئيڏا ديسڙا ڪٿان ڀلا پرديسيا وي ديسڙا ڪٿان
١. ڪم تسان ڪُون آها ڪيها
جو تون آئين اٿان
٢. آوڻ جاوڻ تئيڏا هٿ ڀنهان دي
ڪيهان ڪريندئن رٿان
٣. آوڻ تيڏا وي مُويا جٿائون
ول ڀي ويسين اٿان
۴. ڪيون وساريئي ياد ڪر سائين
جال ٿُساڏي جٿان
٥. **سچو** هوڪر اٿان جو آئين
ڇوڙ ڀيان حرفتان

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٨

نہ مان مُريد نہ مان پير
ساري فقر جو فقير
١. نہ مان حاڪم، نہ مان ظالم
آهيان اَمن جو امير
٢. نہ مان ڪُڇڻ نہ مان پڇڻ
آهيان دوست لئي دلگير
٣. **سچوءَ** ٻڌو محڪم سر تي
محبت جو منديرُ

ڪافي سُر جهنگلو ٣٢٩

آگهہ لهہُ اسرار دي ڪائي
ڇوڙ وجود وسار اِتاهين
١. شبهي نال نہ حاصل ٿيوي
ڳالهہ هيئي اعتبار دي
٢. ڪيوين هلدئين ڪيوين چليندئين
رمز ڏيکين رفتار دي
٣. ڪيوين سُٽدئين، ڪيوين اليدئين
عبرت گهن گفتار دي
٤. سر سهي ڪر نؤبت مارين
حلاجي هوشڪار دي
٥. **سچو** سري سره هويا
صورت هيئين سردار دي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٣٠

لک ڪريان شڪرانا، راضي ٿيو يار مون تي
١. سور ٿيا ڙي وو سرتيون ميان الله
وني سي راه روانا
٢. ڏينهن گهٽا وو هواسين سرتيون! الله
دوست پاجهون ديوانا
٣. راضي ٿيڻ جا وو آيا اسانڏي، الله
پرين جا پروانا
٤. اچي لڳا وو سر اسانجي، الله
خوشيءَ جا شاميانا
٥. ڪيا **سچوءَ** ڏي وو دوست اچڻ جا
هاريون ڙي هاوانا

ڪافي سُر جهنگلو ٣٣١

ڪيهي ڪريان مهماني، يار اگڻ منهنجي آيو
١. دوست گڏيو وو دلجاءِ ٿي ميان الله
هِئين لٿي حيراني
٢. هن وڙ لائق وو هوس نہ آئون تا الله
مُحب ڪئي مهرباني
٣. مشڪل جا هئي وو ڳالهہ اسانکي، الله
اُها ڪيؤن آساني
٤. فضل ڪرم سان وو پاڻ بخشيائون، الله
سچوءَ ڪي سُلطاني

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳۲

تون ڪهڙا، مئين ڪهڙا، آهيون سي جلوي جهڙا
۱. جوڙ پاتا سي سِرُ اپٹي تي
صورتدا وت سِهرا
۲. شاه بلاشڪ قدم جو پاتا
پچ پيا سپ مُهرا
۳. جيئي ڇاٹيندئين ساڳي ڇاٹيندئين
آهيون سو اصل تهڙا
۴. جاڏي ڏيکان تاڏي هيئين
چو طرفين هڪجهڙا
۵. نانؤ **سچو** تي آيو، صفت وچ
لاوڻ ڪيتي نينهڙا

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳۳

سل ڙي سؤداگر، تون تا آئين وٹي هِت سؤدو ڪهڙو
۱. هُتؤن آٹي هِت ڪيئن لڪايُئي، ڪٹي مُشڪ عطرِ
۲. هوڪو هت پيو ڪيهو گهمايُئي، ڪري تا گبر گهرَ
۳. هڙي جواهر جي هت تا ڪنهن سان، ڪيئي ڪا نہ خبر
۴. پنهنجي اڳيون ڪَيُئي، ميڙيِوئي سارو مُلڪ شهر
۵. ڇا ڪون تو تا شاه ڇپائي، هَنيئي سان هٹ مُهر
۶. لڪي ڏنا تو ڪيترا، مُلن ڪي محضر
۷. لعلان لڪين ڪيون پڌريون، **سچو** ري سرور

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳۴

بحربره جي مؤج ڪڙي تي، ناگهہ تنهن سر آيا سي
۱. مؤج مؤج برابر آئي، جان جسم جي سُڌ نہ ڪائي
ڪام نهنگ نياسي

۲. لهر لڙات منجهي لڙ لايو، تنهن تا هِيءُ وجود وڃايو
خُوني مؤج کنياسي
۳. کارونيار مڙيوئي قُلزم، تاتي جان نہ جسم نکو دم
چوهي چولي سر چڙهياسي
۴. شه درياه تي اچانک آيس. مُهره ساڻ تني لڙ لايُس
ٻيا سڀ غرض گنواياسي
۵. سير سرير کيو سڀ پاٽي، خاڪي جسم ٿيو گم هاٽي
عينؤن عين ٿياسي
٦. **سچو** نالو آهين ٻهانو، تون يگانو، ناهين ٻيگانو
عشق معشوق کياسي

ڪافي جهنگلو ۳۳۵

کم نہ عاشق سو کرين جنهن ۾ تهنجي تعريف ٿئي
کڻ ملامت کا مٿي مَرُ ڏيهہ تو طعنا ڏئي
۱. بره ۾ بدنامُ ٿي ٻيو کين ٿئي کسبن کئي
عشق جي درياهہ جي چولي چکي مَرُ تو نئي
۲. پوءِ تا خبر ساري جو پوندئي دوست جي هن پنڌ پئي
راه گم کر پانهجي وؤن وِک نہ کنهن ٻهگڻ ٻئي
۳. ٻيج حجابان پڌر پؤُ لُوٽيو توکي کهڙي لِئي
چا ٿيندو پوءِ تا **سچو** هئي هئي انهيئن ورهي وئي

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳٦

حال اچي ڏس هاٽي، وهي ٿو پنبڙيؤن پاٽي
پاڻ چاٽي
۱. آءُ کنيزک مُلهہ خريدڻ، سائين تون پاڻ سچاٽي
پاڻ چاٽي

۲. سڌ لهج تون سگهڙي منهنجي، جاني ڪيؤ جا جوڳياڻي
پاڻ ڄاڻي
۳. ڏئي ڏيکاري پاڻ ڇپايوَ، ڀلي اِها توکي ڀاڻي
پاڻ ڄاڻي
۴. روز ازل کؤن، در تنهنجي تي والي، سا هيءَ وکاڻي
پاڻ ڄاڻي
۵. سيني اندر يار **سچوءَ** جي، سڪ سنديؤ ساماڻي
پاڻ ڄاڻي

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳۷

مُلڪ جا مالڪ ٿيا هن تون وچؤن بيٺين ٻٽي
هَي ڪنهين هن حال ۾ توکي وڏو هستي هٽي
۱. سير الله، سير بالله، سير مؤن الله گهُر
سير في الله لاهہ تون خود کؤن وڃي منزل ڪٽي
۲. هي جيڻ آهي عاريت جن جو آهي تن ڪي وٽي
ڪڍ وچؤن تون پاڻ کي اندر ٻاهر آهي ڏٽي
۳. آهي امانت ٻين جي تون آهين ڪاٿهن ڪينڪي
سِرُ هي سارو سهي ڪر هڪ ٻہ ٽي چو ٿو ڳٽي
۴. انسان جو اولو ڪري، سؤ رنگ ڪري سنسار ۾
شاهہ ڪي هيءَ ڳالهڙي وهہ واهہ جا **سچو** وٽي

ڪافي سُر جهنگلو ۳۳۸

حُج ڦِٽي ڪَيَمِ هاڻي، ماريس تنهنجي ماڻي
الله ڄاڻي
۱. تهن ڏينهن لاکون يار اوهان سان، لايو هن نينهن نماڻي
الله ڄاڻي

٢. ويٺي ڏسان واٽ اوهانجي، آءُ ٻلا هن ٻاٽي
الله چاٽي
٣. جيهي تيهي آهيان اوهانجي، سائين تون ٻاڻ سڄاٽي
الله چاٽي
٤. راتيان ڏينهان يار سڄڻ ميان، تن توئي ڏي تاٽي
الله چاٽي
٥. ڏوڙا طالع ٿين **سچوءَ** جا، الله جي توکي آٽي
الله چاٽي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٣٩

يار چگي تُسان لائي، وات مئيڏي تئيڏي وائي
قسم آهي
١. طرفون تنهنجي يار پيارل، ٻاڄي سا عشق دي آئي
قسم آهي
٢. تيڏي در دي بردي آهس، ڏوجهي ڪاڻ نہ ڪائي
قسم آهي
٣. حال مئيڏي دي رانجهن سائين، تئيڪون سڌ سٻائي
قسم آهي
٤. تسان ٻاجهون ٻنهان سياليان ٿون، دل اسان هُڻ چائي
قسم آهي
٥. دل **سچو** دي نال تُساڏي، برهين آڻ اڙائي
قسم آهي

ڪافي جهنگلو ٣٤٠

ڪيها چيٽڪ لاندا لاندا، رانجهن يار اسانون سنيان
١. ساه سريرون ڪڍ چوڙيندا، جڏهان ڪنگڻ ٻانهن لڏاندا ولاندا

۲. مئين تا چاٽان درد ڪنهين ڪنون، ڳلي ڳلي وچ ڳاندا گهماندا
۳. ساري راڄ وي سياليندي ڪنون، ڀهون ڀهون اُهو ٻاندا سيياندا
۴. ڪنهن تا ڳالهيون اڳڻ اساڏي، ڦيرا ول ول ٻاندا آندا
۵. **سچو** چاتا وي تخت دا سائين، ميان اٿان سو چاڪُ سڏاندا ٻُلاندا

ڪافي سُر جهنگلو ۳۴۱

رانجهو چاڪ ٿي آيا سو الله ملايا
واري واري مئن چاوان
۱. تخت هزارا ڇوڙ ڪراهڻ
تهن تا چاڪ سڏايا
۲. ڪٿون آڪر ڪٿي، نينهڙا
نال اسان تنهن لايا
۳. ڀڳوي ڪپڙي پهر ڪرا هُڻ
برهين دا مينهن وسايا
۴. مئين تا صدقي ٿيوان تهن تون
جنهن **سچو** نانوُ سڏايا

ڪافي سُر جهنگلو ۳۴۲

رانجهو يار ديان ڳلان، تي سنيان سانُون ٻانديان
۱. ڳجهيان رمزان وي رانجهن واليان
سي تا لوڪ نہ سلان
۲. سُٽو سيالين وي رانجهو ڏانهون
ڪيڪر ڪنهن ٿون جهلان
۳. ماهي دي مهٽي وي ڪوڏ قبوليم
والُ پچي نہ ولان

۴. **سچو** ڪيتيان وي سيني اندر
حُسن هادي دي هلان

ڪافي سُر جهنگلو ۳۴۳

جوئي آهيان سوئي آهيان، غير خدا جو ناهيان ناهيان
۱. آدم شيث ۽ يعقوب يونس نالو نينهن سڏايم
ڪيم طوفان تمام زمين تي عالم سڀ ٻوڙايم
هنومان ٿي ڪانئيم ڏنيم لنڪا لنڪا ٻاهيان
۲. وامق عذرا ليليٰ مجنون ڪيئي ڏينهن ڪوٺايم.
ديعل سوئي صيفل ٿي ڪر برهين بار اُٺايم
سو بديعل سوئي صيف لڪين ناهه ٿو ٺاهيان
۳. شيرين ۽ فرهاد جو ٿي ڪر ٽَڪر ٽاڪ ٽُڪيوسي
خُسرو ٿي حيران ٿيوسي حيلا سو ڪيتوسي
ذات نڄاڻا پانهنجي آءٌ تا اصل ڪؤن ٻي چاهيان
۴. يوسف ٿي زليخا خاطر مصر بازار وڪاڻس
عيسيٰ ٿي وت ساڻ اشاري چڙه آڪاس اڏاڻس
رنگا رنگ لباس لڪين ڪر ڪي ڦهريان ڪي لاهيان
۵. سولي چڙهه منصور جو ٿي ڪر اناالحق الايُمِ
شمس ٿي تبريزون آيس خوشؤن ڪل ڪلايم
لک لباس ڪري ڪئين اهڙا ڦاهيءَ ۾ ڦٿڪايان
٦. مدت پڇاڻون نانؤ **سچو** ٿي عالم ۾ هن آيس
نانوَ انهيءَ ۾ وحدت وارو سارو سر سٽايس
نعري نينهن جي ٻاجهون يارو ڪون سڳو ٻيو ساهيان

ڪافي سُر جهنگلو ۳۴۴

اسان وڃڻا تخت هزاري، رهڻا راوي دي ڪناري
۱. هي دل اساڏي ٿي ديواني
ويکڻ هڪ نظاري
۲. هو ڪنيزڪ وچ اُتاهين
باقي سا عمر گذاري
۳. ٽڏڙيان ٿالين راوي والين
جٿان رانجهو مست پُڪاري
۴. هي ضرور اسان ڪون وڃڻا
هُتِ ڪيتا ياد پياري
۵. ڪڏهان ملسُون نال سايانديَ
ڇوڙ **سچو** ٻئي لاري

ڪافي جهنگلو ۳۴۵

مئين ٻُلي ٻُلي آهيان
پاند ڏئي ٻَڪِ اسانُون
۱. سڻ ميان رانجهن عرض اساڏا
نال تيڏي هُلي آهيان
۲. مئين ڪنيزڪ در تيڏي دي
يار تا اڻ مُلهي آهيان
۳. مٿي پيرين مئين ڏُهارڻ
يار تيڏي ڳلي آهيان
۴. سڻ تون سُهڻا ڳالهہ **سچو** دي
ڳل تيڏي اصلي آهيان

ڪافي سُر جهنگلو ۳۴٦

جوئي ڳيا وو ڳيا وو الله سوئي ڦِر نہ آيا وو ميان

١. قهقهہ اُتي وو جوئي چڙهيندا
چِتُ اُنهين سر تون چايا
٢. ڪاسي ڪلوٿ جيئي ويندي
اُنهان سوگر گنوايا
٣. وچ همالي آپ ڳاليندي
برف وچي سڀ ڪايا
۴. پيٽ دوارڪا پڇندي اُتان
يار اٿان سو رنگ لايا
۵. هٿ وچ بئيرق هُئي جنهانکون
تنهان جوش جڳايا
٦. انهيندي ڪيتي اڳون پپيرل!
سونا محل بنايا
٧. ڪيا همالہ قهقہ ڪاسي
دُوارڪا پنڌ اجايا
٨. آپ سجاٽي ڪوئي لڪان وچ
اٿان سو دوست سمايا
٩. **سچو** اپٽان سِرُ سنپالين
پڙها سي يار گهمايا

ڪافي سُر جوڳ ۳۴٧

هُتؤن هلي هِت آئين، ڪرڻ واپار ري تون وٽجارا

١. وچ بازار جي چوسول وچ ۾
پِڙي پرت جي پائين

٢. شاه پنهنجي سان واعدو جو ڪيڙئي
ڏينهن سجيهي چت لائين
٣. شاهوڪارئ جي ڪوئي جا پاتئي
سا ويهج ڪيم وسائين
٤ وٽج وره جو تئي موتي لعلان
ٻي گهوري سا ڪيم گمائين
٥. سودو سچ جو آهي **سچو**
هي ڪوڙڪنگڻ ڪچ ڪانئين

ڪافي سُر جوڳ ٣٤٨

اڄ جو جوڳي آيو، نانوُ تنهنجو نثي چاٽان
١. صورت سهٽي وو آهہِ اُداسي
لڳين تهن بسمو لايو
٢. ذري جوڳي وو ذري سناسي
تنهن سامي نانوُ سڏايو
٣. ذات اُنهئ جي وو نثي سُچاٽان
چندين پاڻ ڇپايو
٤. **سچو** ساڳي وو رانجهو هيوني وو
مونکي بسمي پلايو

ڪافي سُر جهنگلو ٣٤٩

اڄ جو جوڳي آيو نانوُ تنهنجو نثي چاٽان
١. سر جتائون جوڳين واريون
لڳن تنهن بسمون لايو
٢. ڪڏهن نہ ڏنم ڏيهہ انهيءَ ۾
مولي سو آڻ ملايو

۳. ڏسڻ ساڻ تهين جوڳي جي
ڏاڍو مون پُور پرايو
۴. سپرين بازارين ڳِهڻ گهڻ گهنگهرو
ڇم ڇم تنهن ڇمڪايو
۵. سوئي ساڳو رانجهن هئڙو
سچوءَ سر سڻايو

ڪافي سُر جهنگلو ۳۵۰

جسم اٿاهين ڇوڙين ڇوڙين
ميڏي يار وي يار ميان
۱. جدا جسم ڪنون جي تون ٿيوين
عيش انهي لوڙين لوڙين
۲. محبوباندي منزل اهائي
خيال ٻيا سڀ ٿوڙين ٿوڙين
۳. زائل جسمي ڪر تُون عاشق
خيما عشقدا ڪوڙين ڪوڙين
۴. گهن طريقي وحدت والي
در نہ ٻئي ڪنهن دوڙين دوڙين
۵. **سچو** سورهيہ جي تون آهين
مُنهن نہ اٿون موڙين موڙين

ڪافي سُر جهنگلو ۳۵۱

ٿورا ڪيڏا مونسان لايا
يار سانگيڙي ميان
۱. جيئين ڇيوسي، تيئن مڃيائون
موٽي نہ تن موٽايا

۲. چپ چُپاتي ويڙهي اسانجي
اڄ اچانک آيا
۳. دل سان لايم هوجي دلبر
سچا سخن فرمايا
۴. ڏکن سُکن ڏي کين ڏنائون
توري عاشق ٿي آزمايا
۵. **سچو** هواسي اُداسي جن لئي
سي مولیٰ محب ملايا

کافي سُر جهنگلو ۳۵۲

اُيريان لڙ ديان لهريان وي ميان! سر اساڏي آءُ ٿهريان ٿهريان
۱. مؤجان مؤج پيائي آوي
ڪڙيان ٿيان بره ديان بحريان
۲. ڇوه ڏاڍي ڪنون چوليان ڇٽڪيان
ڪڙکي قهر ديان قهريان
۳. زورا زوري مؤجان چڙهديان
ڪڏهان سو وهنديان نهريان
۴. هيئي پيوڻ نال ٿبوتي
سچو هي سُرڪيان زهريان

کافي سُر جهنگلو ۳۵۳

ڪيهي جدائي ٿو ڀائين، وو اسين پري توکؤن ناهيون
۱. هيڏي هوڏي چوڌو نهارين
پاڻ منجهئي مُنهن پائين
۲. آهيون سدائين طالب توسان
ڪنهن لئي ورهه وسائين

٣. ٻيو نہ چاٽج پرين پاڻ کي
آهيان اُهوئي آئين
٤. تون تا آهين آءُ تا تون ئي
لنءُ ٻئي ڪنهن سان لائين
٥. ٻولي ٻيائي جي ساري وسارج
آهہ **سچو** سڀ سائين

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٤

جاني جدائي ماريو، ڏينهن ڏهيلا سي گهوريا
١. اصل لاڪون آهيان اوهان جي
ويچاري نا وساريو
٢. نانءُ سائين جي اسان نماڻن سان
اچي سو گڏ گذاريو
٣. مشتاقن ڏي مهر پئي تا
ڪٽي نيڻ نهاريو
٤. پري نہ پاڻؤن يار ڪريجو
پنهنجي وٽ وهاريو
٥. سگُ **سچو** آهي در تنهنجي، جو ميان!
پنهنجي سو ڪڍ قطاريو

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٥

رانجهو ديان رُسوايان، سارا لوڪ اسان نون ڏيندا
١. جو ڪُجهہ سانون رانجهو ڪيتا
سو ڪيون لوڪ سٽايان
٢. ڳجهيان پاچيان ماهي واليان
ڪنهنون مئين وڪلايان

٣. **سچو** سؤ لڪ طعني بديان
چشمان تي چُم چايان

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٦

هوءِ رهي، ڙي الله مئين ديواني هوءِ رهي
١. عشق اسان نون يار سڄڻدا
لوڪ ڪيتا هڻ صحي
٢. طرف اساڏي ڪوئي نہ آوندا
پريان ڏهون هڪ پهي
٣. دلبر ٻاجهون دل اساڏي
تاهہ نہ ٻئي ڪنهن تهي
٤. ياد تُسانڪون دلبر ڪيتا
ڳالهہ ڪانگي اِها ڪهي
٥. آپي چاٽي ڳالهين ڪريسن
ڪول **سچو** تيڏي ٻَهي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٧

پيالي عشق پلاڪي، ساجن چا مخمور ڪيتوئي
١. چشماندي ويڪا چمڪاري.نسنگ نيتي ايڪ نظاري
چڪنا چور ڪيتوئي
٢. اناالحق دا ماريئي نعرا، حيرت دي وچ پيا جڳ سارا
نانؤُ منصور ڪيتوئي
٣. ڪيتا سِر تُسان اظهارا نانؤُ منصور دا يار پيارا
ڪيون مشهور ڪيتوئي
٤. ملان تي منصور بي تون هين، ايڏون اوڏون هڪو ڏونهين
ڪُل منظور ڪيتوئي

۵. سرمد هوڪي ڦيريئي هوڪي، نال شمس دي مُلان هوڪي
ڪيها مذڪُور ڪيتوئي
٦. ڪرمل هوڪي الله آکيوئي، تنهن وچ اپڻا راز رکيوئي
سچو وهلور نيتوئي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٨

اِهي اولانبي ني آئي آئي، سي اوڏاهون آئي
١. سگهي آوڻ دا وعدا ڪيتوئي
ڏينهن گهٽي تو ڪيون لائي
٢. عاشق سانون ڪيون وساريئي
نال اسان لنؤ لائي
٣. اسان پاجهون گذر ويندئي
اتان سي ڏينهن اجائي
۴. **سچو** اساڏي هڪو واري
پڪي تون آوين پچائي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٥٩

دل اُتي وچ پيئي، جاءِ جتي دم ناهي
١. شئي عجب جي پار اسانجي
ڏِسُ مُڪائون ڏيئي
٢. خيال لڳوسين وچي اُتاهين
وائي ٻي سڀ ويئي
٣. دهسشت واري مؤج ڏسي تا
ڪُوپا موتيا ڪيئي
۴. نيڪي بدي تن برابر
جر گهڙيا وچي جيئي

۵. بحر عميق ۾ سٽوري سرتيون!
ناؤُ وڃايم نيئي

٦. حال منهنجي جا محرم آهن
سچوڙي واقف سيئي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٠

ڳالهين رانجهي ڏيان پائنديان پائنديان
تي ٻهون وي سيباونديان

١. سُڻ ڪر رانجهو جهنگ سياليان
پيڙي تہ ڪر ڪر آنديان

٢. ويک ڪي صورت سُهڻي والي
پاند ڳچيءَ وچ پانديان

٣. هو هو ڪرڪي پيان حيرت وچ
خون جگر دا ڪانديان

۴. **سچو** رانجهو مِلک هيري دي
ٻيان ڇوڙ دعويٰ گهر جانديان

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦١

پوندي ويندي غازياندي غُلغُل
خبر نہ ڄاڻي ڪُل ڪُل

١. شاهہ منصور دا سولي اُتي
هوا هنگامان هُل هُل

٢. شيخ عطار تي شبلي اوپر
عشقي ڪيتي اَل اَل

٣. عشاقندي راه اُنهين وچ
پوندي وڃي ڄُل ڄُل

۴. راه انهيڪون سنوري سئيان!
لوڪ ڳيا پل پل
۵. دؤڙي دل تي يار **سچوؤ** دي
دردان دٻي دُل دُل

ڪافي سُرُ جهنگلو ۳۶۲

ڪيڏون وي عشق تون آنداهين، هُڻ آک ڪسي ول جانداهين
ڪيهارمزان غمزان لانداهين
۱. موسيٰ تي وت ڪيتيءِ ڪشالي، آپڪون آپي ڏتئي ڏيکالي عيسيٰ تي وت دم دي نالي
هويان نون قير جيواندا ئين
۲. وچ حلاج دي ڪيتي نظارا، اناالحق دا وت ماريوئي نعرا، ايڏوَن اوڏوَن ڪر پسارا.
آپڪون آپ مَنا ويندا هين
۳. ڪڏان آ وهين وچ صبوري، ڳِهن ڪڙوتيءِ اِنهين دوُري، آپ تي آپ هوندئين مخموري.
وت ڪيهي بات بنائيندا هين
۴. ڪڏان تون آن وهين يار يگانا، ڪڏان ورت هوندئين آپ بيگانا، پر پر آپڪون آپي جانا
اپڻا آپ ريجهنوندا هين
۵. عشق واليان نون اها وت ڏيندا، جيڏوَن آندا، تيڏون ويندا. اپڻي نال جو آڻ لنؤ ليندا.
ڪسڪُون **سچو** پچانوندا هين

ريختو سُر جهنگلو ۳۶۳

مجھ کوں تیرا جادو لگا، نا صبر نا آرام ہے
تیرے طرف سے اے صنم نا خط آیا نا پیغام ہے
۱۔ آتش لگائی جان سوں، فریاد پر فریاد ہے
مرتا ہوں تیرے ہجر میں، سرسوز کی صمصام ہے
۲۔ اس حال اپنے کی خبر، کس کو سنائوں اے سجن
جنجال ہے یہ زندگی، مرنے میں میرا کام ہے

۳۔ یا مکھ سے برقعہ دور کر، یا خون تیرے گُل ہوا
تم ہی بہا میرے خون کی، سجھ کوں یہی الہام ہے
۴۔ اکھیاں جادو گر تیریاں، دل ہماری لٹ نِتی
پھر پڑے زلف کے پیچ میں سچودلوں کا دام ہے

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٤

پانڌي اوڏاهون اچ آيو، پريان سندي پار ڏنهن، پلو ميان
١. طرفان تُنهنجي هون اچڻ جو
سات ڏٽين ڪي سعيو
٢. گهٽو پڇن هُت پرين توئي ڪي
گهمين تون هت اجايو
٣. آهه توئي ڏي سُڻ ڙي عاشق
روح سندن جو رايو
٤. پاچاٽين جو هن پيغامن
وري سو ورهه وڏايو
٥. ٻُڌي نياپا ٻانهون ٻڌي ٻئي
آٽي سچوءَ سرُ نايو

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٥

ٿي تون رهبر راهي، پريان سندي وو پار ڏي، پلو ميان
١. ڏيهه اُنهيءَ جي ساٿي تون
سگهڙي آءُ لهي آگاهي
٢. تِرُ نه هڪڙو ترس اِتاهين
والي آهي تنهنجو واهي
٣. هن نماڻي سان نانؤُ سائين جي
ڪرين تون هي همراهي

۴. درد اسانجي جي اڳيون دوستن جي
ڏيندا هي نيڻ گواهي
۵. يار مسافر سگهو **سچوءَ** سان
آٺي تون ميڙ الاهي

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٦

سُک وسن تيڏيان جائين
جيوين تون مئيڏا سائين
۱. نانوُ سائين دي اگڻ عاشقاندي
سگها تون ڦيرا پائين
۲. اسان نماڻيان ٿون سُهڻا سائين
چِتُ نہ دلبر چائين
۳. جيها تيها **سچو** تُساڏا
هَسُ سجڻ ڳل لائين

لڪافي سُر جهنگلو ٣٦٧

اوهين پانهجو پاڻ آهيو، ننگ نباهڻ وارا
۱. هي نماڻي، عيين هاڻي الله ميان! هٿ مٿئون مون نہ لاهيو
نيڻ وهائن نارا
۲. عاشق شودا وي آهن اُداسي، الله ميان! چاه منجهؤن سي چاهيو
ورهہ ڪيا ويچارا
۳. ميلائي جو مشتاقن سان، الله ميان! تاهہ ڪو سگهڙو تاهيو
مرتا ڪرن نظارا
۴. اصل لاڪون وو آهن اوهان تي، الله ميان! پاڻ پرين نبياهيو
ڪم **سچوءَ** جا سارا

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٨

نچاڻان نچاڻان جوڳي ڪيهي ديسؤن آئي

١. اڳي ڪڏاهان نهين سؤ ڏيکيم
صورت تا نہ سجاڻان

٢، ڪيون ڪريندا سُنوري سنيان
نال ميڏي ڪئي ماڻا

٣. ڳل ري ڪفني دست پهوڙا
آءُ مليندا پاڻا

٤. مئين اُهوئي رانجهن آهُسِ
تيڏي سو در وڪاڻا

٥. طعني تُهمت سڀ لوكان دي
سچو ڙي ساه سيباڻا

ڪافي سُر جهنگلو ٣٦٩

گهُمن بره دي گهوڙي، وره واليان نون وو ڙي هوءِ هوءِ هوءِ

١. نال زوريدي زور گهتيندا
ڪيهي اڏين پئي اوڙي

٢. ڏوهين چشمان مشتاقان ڪون
پاڻ مريندیان پوڙي

٣. مسافر جنهاندا هوندا
ڏک تنهان نون ڏوڙي

٤. بره بوراق نون ڪون ڦسائي
مُنهن پنهاندي موڙي

٥. ياد ڪريندا يار جنهان نون
اُهي تر نہ رهيس توڙي

٦. اُهين جيهي سُڻ **سچو** ري
ڳڏي چڪن ڪر چوڙي

كافي سُر جهنگلو ۳۷۰

تنهنجو ديس وسي ميان! پري نہ وڃ پرديسي
۱. ياقي ٿيون يار اسان كون
دل نماڻي جي كسي
۲. اوهان ٻاجهون دلبر سائين!
آهيون أداسي اسي
۳. وينا ڏسون واٽ اوهانجي
مان كو رهبر رسي
۴. اچڻ اسانجو يار ايڏاهين
ڏيهہ سندو كو مون ڏسي
۵. سِر **سچوءَ** جي يار سدائينِ
وِره جو مينهڙو وسي

كافي سُر جهنگلو ۳۷۱

ساجن هر كنهن صورت سنيان! سارا سيل كريندا وي
۱. كڏهان مُلان، كڏهان مُفتي
ڦر اناالحق اليندا وي
۲. كڏهان تسبيح آپ پڑهيندا
كڏهان جٹيان جوڙ گهتيندا وي
۳. كڏهان كافر كڏهان مومن
كڏهان ملك ناهيندا وي
۴. موسيٰ يا فرعون كڏهان شداد
بهشت بنيندا وي
۵. آذر يا نمرود كڏهان خليل
سونام سڏيندا وي
٦. آدم عزازيل حوا سوئي
سچو سِرُ سٹيندا وي

كافي سُر جهنگلو ۳۷۲

جي آيا، ڀلي آيا ساٿي سڄڻ جي ڏيهه ڏنهنُ
١. مـون تـا چاتـو واٽ واهـو
پر مـونڏي سي هوت هـلايا
٢. ڏينهن پڇاڻون پانڌي پرين جا
ســاڻ غريــب گـــڏايـــا
٣. پاڻ مٿائن كـريان قرباني
لـــكـــين ٿـــورا جن لايـــا
۴. اول دلاسا ڏيئي انـهـن هـي
پـــوءِ پـــيـــغام سڻـــايـــا
۵. طرف تـنـهـنجي اهي عجيبن
ســـچا سُخن فـــرمـــايـــا
٦. اڻ ٽُڻ اها ئي آهي اسانكي
ڏكيا تو ڏيـنـهـن لنگهايا
٧. پيا اسانوٽ هاٿي ٿهينجا
سچوڙي پـــنـــڌ ســـجايـــا

كافي جهنگلو ۳۷۳

اهين اكياندي نال آزي ساڏي سنيان
١. خون جگر دا جڏهان سي پيندیان
تـڏهـان تـا رهـنـديـان راضي
٢. خونـــي خاشـــي بـــره دي بـــاشـــي
قـــتـــل كـــريـــنـــديـــان غازي

۳. دل ڪنون هُڻ وي أنهان چشمان
ڪٿ نيتي ڏيک بازي
۴. زوراوريان دي اڳون اصل لاڪون
اسان ٿيوڻ ايلازي
۵. قدر أنهاندا سڻ **سچو** ري
ڪياسي چاٹن قاضي

ڪافي جهنگلو ۳۷۴

يار ملي تامئين جيسان، لوک ڪري مَرُ ريسان
الله دي سُنهَن هي
زهر پيالا محبت والا، بسم الله ڪرپيسان
الله دي سُنهنُ هي
۱. رانجهو دي ڪيتي سُنوري سنيان مئين ديواني ٿيسان
الله دي سُنهن هي
۲. راتو ڏينهان ياد ڪريندِيان تيڏيان، سوهادي حديثان
الله دي سُنهن هي
۳. ڏوث ڏوراپي ول نہ ڏيسان، لکين ڪيتُم ڪُل ڪيسان
الله دي سُنهن هي
۴. شاهہ رانجهن دا سُنو سهيليان، نِينهُن نباهہ ڪي نيسان
الله دي سُنهن هي
۵. ڏونهين جهانين يار پيارا، دامن تيڏي ليسان
الله دي سُنهن هي
٦. سر **سچو** هي اڳون سايانـدي، پهلي سث سٿيسان
الله دي سُنهن هي

ڪافي جهنگلو ٣٧٥

پُڇو نہ منهنجڙي ذات، جوئي آهيان سوئي آهيان
١. اچڻ اسانجو ٿيو اتاهين
جاتي ڏينهن نہ رات
٢. ظاهر ٿيو ذاتي ديوچ
سمجهڻ منجهہ صفات
٣. ظاهر آه زبانون منهنجي
قرب سندي ڪلمات
۴. ”لا“ کي لاهي نفي ڪيوسي
الا الله اثبات
۵. **سچو** سر صحي ڪر پنهنجو
عشق منجهون عشقات

ڪافي جهنگلو ٣٧٦

ڪيها غمزا لآيا وي لايا لايا يار وو
١. شاه منصور کُون هٿين گهن ڪر سُولي پڪڙ چڙهايا
تهنکون تهن ڏهاڙي آڻ کي پيالا عشق پلايا
٢. پُرزا پُرزا عُضوي ڪرڪي اي سِرُ گهول گهمايا
اِهو نغارا نينهڙي والا بر سر آڻ وڄايا
٣. قاضي مُفتي مُلان مل ڪر ڏاڍا مچ مچايا
هٿُون اُنهاندي پاهڻ پڙ تي لاکين سر وسايا
۴. حضرت شيخ جنيدُ کون اوڏون امر اهو ئي آيا
فتويٰ لکي خُون اُنهيندي جنهن اناالحق آلايا
۵. شيخ آيا چل حُڪم اُنهيندي جنهن پنا مس بنايا
لک ڏتي تنهن فتويٰ يارو رو رو حال وڄايا
٦. وچ ميدان وحدت والي آٺي عشق ڪڙايا
سچو چول ستاران اٿان جٿان غازي سر گنوايا

ڪافي جهنگلو ٣٧٧

آءُ ادا سالڪ صحي ڪر تون تہ طلسات ڪي
ڀڄ دوئي تاڪل پويئي دور ڪردجات ڪي
١. ڪيئن وساري ويهي رهين هر هر نفي اثبات ڪي
اثبات ڪؤن اڳنان لنگهي ڪرتم تون طلاعات ڪي
٢. ڪيئن وٺي ويهي رهين هئي هئي تون حڪايات ڪي
ڳالهين منجهؤن تاڪين ٿيو ڀڄ اوٺ عُزا لات ڪي
٣. غازي نہ ڀانئج غير تون هن محض موجودات ڪي
سِرُ گهور ڪر هن گهور ۾ ڏي مُنهن نہ ٻئي مصلحات ڪي
٤. سِرُ سڃاڻج پانهنجو ڏي ڪن نہ ڪرامات ڪي
ذاتي منجهؤن ظاهر ٿئين تون سمجهہ هن صفات ڪي
٥. **سچل** روئين ڇو ايترو بسڪار هن برسات ڪي
تصديع تون ڇو ٿو ڏئين محبوب جي محلات ڪي

ڪافي جهنگلو ٣٧٨

بات برهُ دي ايهي هي سا عجب جيهي
١. مِل معشوقان مصلحت ڪيتي عاشق قتل ڪريسُون
قتلَ ڪنون جو پڇي تهنڪون شهر ڍنڍورا ڏيسون
ڪنون ڍنڍوري پڇي تنهنڪون سولي سر چڙهيسون
سولي ڪنون جو پڇي تهنڪون لهرين وچ لڙهيسون
٢. لهر ڪنون جو ٻاهر آيا رمز اَهين دل ريهي
لهر ڪنون جو پڇي تنهنڪون آتش وچ سٽيسون
آتش وچ جو سٽ تهينڪون ڦوڪ آڙاه مچيسون
ڦوڪ آڙاه مچاءِ تهنيدي وائين خاڪ اُڏيسون
خاڪ عاشقدي اکياندي وچ سُرمہ جوڙ پئيسوَن

عاشق سوجو سُرمہ ٿيوي ڳالھہ أهين دي كيهي
٣. سنيان طرف صُبح دي ويلي عاشق تيار كريسون
شباشب تنهندي پڇون فوجان حُسن چڙهيسُون
وچ لٽاندي عاشق شهدا قابو قيد كريسون
اول هُشيان ڏيكر پڇي اهو منصوب چلئيسون
نال تهيندي جيهي وٽيسم آپي كريسُون تيهي
٤. چلو ري سنيان عاشق كيتي سُرها ميٺ مليسون
وچ درياءِ لوهُودي تهنكون ڏُوپان نال ڏٿيسُون
ڏوپي نال ڏوائي تهنكون غوطا خوب ڏيويسُون
غوطي كنون جو پڇي تهنكون ڏيكرلت ٻوڙيسون
ٻُڏڻ كنون جو ٻاهر آيا ڳالھہ كريسين كيهي
٥. رنگا رنگ نقاشي والا محلہ ايك بڻيسُون
هڏي گڏي عاشقدي وت ٿنيين كام كريسُون
چارئي باري كركي ڏاكا پوڙي جوڙ جڙيسون
سر عاشق دا تهندي اُتون دِكي درس ڏريسون
پير ڏري وت تهنتي چڙهُسون اندر روح ٻهيسون
خُون دي قيمت اسان ٿيوسي قتل ٿيا پرڏيهي
٦. عاشق آهُو معشوق شكاري اهو شكار كريسون
رمزان غمزان مزگان والي تهنكون تير مريسُون
الله دي نال عاشق كُون چا تكبير گهتيسون
هٿين اپڻي گهن عاشقدي چا وت كل كليسون
ٻوٽيان كركي آتش ديوچ سيخين سرُ چڙهيسُون
سيخين اُتون لاه كر اتي تل ڦل كرَ وندِيسُون
تل ڦل دا وت ذرا پُرزا ڳيا جان جگر وچ پيهي
٧. اصل كنون جو اساڏا آها **سچو** يار پڇيسون

وچ درازين جاءِ تنهيندي تهنڪون لوڙ لهيسُون
ٿي مُلاقي نال تنهيندي سارا وِرهُ ونڊيسُون
اُهو اساڏا اسان اُهيندي عاشق ڪيتم نيهي

ڪافي جهنگلو ۳۷۹

ڪريو ڪونہ گمان
جوئي آهيان سوئي آهيان
۱. نا مئن مُلان نامئن پانيڻ
نامئن ورق قرآن
۲. نامئن اولهہ نامئن اوپر
نامئن زمين آسمان
۳. نا مئن شيعا، نامئن سُني
صُوفي حق مستان
۴. شهر **سچل** دا وچ درازين
ناهي مڪي نا مُلتان

ڪافي جهنگلو ۳۸۰

مڙسُ ٿي منصور چئو نہ تہ ڪيم چئو منصور آن
۱. منصور جي منزل اُتي ڏاڍا تماچا ٿُهمتان
سگهہ نہ جي ساري سگهين سائين مُنهن رکين تنهن تي ميان
۲. چو چوڪراٽيءَ ۾ پئي رانديون روين راتو ڏينهان
احوال سڀ اسرار جو سائين عشق ڪي آهي عيان
۳. ٿڙڪو ٿڳيءَ جي ٿاهہ جو ناحق ڪرين ٿو ناٿُوان
هنڪي چيو هُنڪي چوين آهيان لاهوتي لاطمعان
۴. منصور جي تنهن مُلڪ تي آهن سدا نُڪتا نوان
سڻ **سچو** تون سمجهہ رک توڪي چڱائي ٿو چوان

ڪافي جهنگلو ٣٨١

ڪو دَمُ اسانجي درد، ڪؤن عاشق متان ڪاهل ٿئين
١.يسمع ڪرين يبصر صحي، هن جسم ڪؤن جاهل ٿئين
٢. سر ساهہ سان صدقو ڪريان، جي تون منهنجو مائل ٿئين
٣. هن قرب جي تون ڪل لهين، اناالحق جو قائل ٿئين
۴. جي دم سڃاڻي پانهنجو هر فعل ڪؤن فاعل ٿئين
۵. دم دم سندم ديدار جو، **سچو** سدا سائل ٿئين

ڪافي جهنگلو ٣٨٢

پيتا مئن آب حيات وي هاريا
پيتا مئن آب حيات

١. پيوَڻ سيتي تنهندي هويا عيان
تن من سڀ تجلات

٢. خيال اساڏا ڪتان نہ اٽڪيا وي
لنگهہ پيا ظلمات

٣. هڪو هوڪر وي هڪو چاٽين
هڪا ذات صفات

۴. جوئي اليندا وي سوئي سُڻيندا
هيئي اهو اثبات

۵. مئن خدائي، خدا هان وي
آکين اهو ڪلمات

٦. اٽان جو ويندا وي مول نہ مردا وي
آءُ ڪرين تسلات

٧. ڪنهن ڪنهن ويلي اُٽان جو ويندا وي
جتان **سچو** دن نہ رات

ڪافي جهنگلو ٣٨٣

بحر بره دا تارو تار، مؤجان مؤج پئي پاهار
١. وچ بحر دي عُشاقان ڪون
نينهن ڪريندا نگوسار
٢. لڙهہ ڳئي لڙ وحدت ديوچ
غير والي خس و خار
٣. آهين بحروچ مئين وچ پئيان
جهندا هئي ڪوئي نہ ڪنار
٤. ڏيکڻ وچ نهين سو آندا
سارا هئي جو ڏنڏڪار
٥. **سچو** سِرُ تيا وچ ظاهر دريا
دل ڪيتا ڏڏڪار

ڪافي جهنگلو ٣٨٤

مئن تا تيڏڙي نال، رانجها وو هوسان
١. تون تا تخت هزاري دا سائين
مئن تا هير سيال
٢. چوڙڪي ديس چوپاري والا
آءُ اسان گڏ جال
٣. تيڏي ڪيتي بسمي لڳيسان
پيان اهين وو خيال
٤. ڪنهن دي نال ڪريان وو بيان
ڳوڙهي عشق دي ڳالهہ

۵. اتلي ڏينهن جو ڪيون وي وساريئي
اپڻا **سچو** سگ سنپيال

ڪافي جهنگلو ۳۸۵

وهنيان وساريان ڪيئن، جيڏيون جي لنؤن لائي ويا
۱. گهوري ڇڏيم هي گهر جايون، بره ڀهيران ٻُئي لايون
پير نہ پوءِ ورايان وري سنپياريان ڪيئن
۲. شهر ڀنڀور ڪؤن ٿيم آزادي، ڪيچ ويندي ڏٺم شادي
تنهن سان نيهن نباهيان، پوءِ نهاريان ڪيئن
۳. ٿي پئي منهنجي دلڙي ديواني، محبت ڪيڙس آءُ مستاني
دردر ڦيريون پايان، هت گذاريان ڪيئن
۴. ڀُور پرين جي ڪئي پڌرائي، اوڙي پاڙي وڃُئي وائي
چاڪي عشق ڇپايان هُڻ گهر گهاريان ڪيئن
۵. ڪيچئڙن جي ڪم اچان جي، رنگ پرين جي رنگ رچان جي
سچو ري ڳڻ ڳايان، هي سِرُ واريان ڪيئن

ڪافي جهنگلو ۳۸۶

آهي هھڙو حال، ويچاريءَ جو، سُهڻا ڪر ڪو ڪرم ستاريءَ جو
۱. لئي پنهل جِي ڪانگ اَڏايان، ڪوٺيون پوٺيدار پٺايان
ورُ وري ورَ واريءَ جو
۲.حال ڏسي پنهنجو ٻال ٻَلائج، ٻِر پچاڙون وره ورائج
ڪج ڏَپ داروُن ڏُک واريءَ جو
۳. درد فراق جا ڏُونهان ڏُکن ٿا، مچ مگُر هن من مچن ٿا
ڪو ور وري ويچاريءَ جو
۴. سڪ **سچل** جي توکي ساري، ڪيچي ايندم نرتيون نهاري
ساه سڪي سڪ واريءَ جو

ڪافي جهنگلو ٣٨٧

هڪ آهيان پوءِ هاڻي وي ميان! ڇئو ٻيو آهي ڪهڙو
١. اندر ٻاهر حڪم اسانجو ميان الله

صورت هيءَ سڄاڻين
٢. عاشق ۽ وو عشق معشون ميان الله

يار مڙيوئي هڪ ڄاڻين
٣. تون سِيوئي وو آءٌ تا آهيان وي ميان

مٿان اِتي شڪ آڻين
٤. ڳالهہ هجر جي وو ڄاڻي واڻي ميان الله

سچوري ساه سيباڻين

ڪافي جهنگلو ٣٨٨

دل جا دلبر يار يار ري، سگهو سگهو ايندو رهين
١. اسان نماڻن جي نانءُ سائين جي

لهين تون سار سنڀار

٢. پار اوهانجي ڪيئي مُڪاسين
قاصد سَوَ هزار
٣. اوهان ٻاجهون يار پيارا
اچن ٿا اوٿار
٤. سي تون پارج پرين پانهنجا
ڪيءُ جي قول قرار
٥. هُوءَ جا هُئڙي مٿي منهنجي تي
ڪرين سا معاف ميار
٦. **سچو** اوهان لئي يار سياڻا
روئي سو زارو زار

ڪافي جهنگلو ۳۸۹

مُڪاسين قاصد ڪالهہ، اجهي چاڻ آيا آيا
آهي تياري ايڏهن اسانجي
آهيون سومنجهہ خيال
۱. اڪنڊ تُنهنجي اصل اسانجي
آهي سا جيءَ ۾ جال
۲. عاشق توتي ڪرم ڪيوسي
سُڻي سنڌءِ احوال
۳. پنهنجي لُطف سان هاڻ لاتا سين
تو تؤن ڪُل ڪشال
۴. اچي لهون ٿا اجها تنهنجڙي
سچو ري رات سنيال

ڪافي جهنگلو ۳۹۰

يار مئن ڏهون ڪرين ڪا آوڻ دي
۱. ڇٽڪ پيان هُڻ عشق ديان ڇوليان
مؤج نهين اٿان ماوڻ دي
۲. ابر اکين دا مينهن وسائيندا
سِٽ ٿي اٿان ساوڻ دي
۳. ڪنان نال نهين شال سُڻيان
ڳالهہ جاني دي جاوڻ دي
۴. **سچو** سوز ڇپاءُ سيني وچ
بات نهين وو سڻاوڻ دي

ڪافي جهنگلو ۳۹۱

نال اساڏي ڪي ڪرين، ڳالهين يار ديان قاصد
۱. ڳالهين سڄڻ ديان ڪيون ڇپائين
الله ڪنون ڪُجهہ ڏرين

٢. طرف معشوقان دي هُڻ تون ويندئين
ول سگها تون ورين
٣. پارؤن اساڏي اڳون سڄڻ دي
وچ ٿُون مجرا پرين
٤. دست دلاسا دل ميڏي اُتي
آءُ ادا هڻ ڏرين
٥. شوق ماهيدي سُڻ **سچو** ري
كوليان دل ديان درين

كافي جهڱلو ٣٩٢

مُنهنجو هينئڙو پيو، وچي پرين جي پار وو
١. سُپيريان ڏي سرتيون!
مونكي نينهڙي نيو
٢. ڳڻن ڳالهين يار سڄڻ جي
سوگهو ساه كيو
٣. پاٽون پائي اڱڻ اسانجي
لعلن شال ليو
٤. جڙ لڳي هُيوَ جيڏيون!
تہ كيئن مون ڏوه ڏيو
٥. سُپيريان جي سك ۾، مون سان
ٻيلي كونہ ٻيو
٦. سڱ سڄڻ سان سگ **سچوءَ** جو
جيڏيون جيءَ ٿيو

ڪافي جهنگلو ٣٩٣

جيڏيون مون کي چوٿيون جهليو، ويندي پرين جي پار
١. هن پر پيرا ٿي ڪريان،
جو مون هُت روح رکيو
٢. ڏانهُنِ گهٽا ڏينهڙا،
مون ٿي عشق اليو
٣. روح پريان جي پار ڏي،
وٺي سا حُب هليو
٤. پريان سندي پار ڏي
پاڙيچون نه پليو
٥. **سچوءَ** جو ڙي سرتيون!
محبت مَن مليو

ڪافي جهنگلو ٣٩٤

آدم ٿي ڪر آيا، آوڻ جاوڻ دي سُدِ تا ناهين
١. ظلم جوئي باطن سوئي، مرشدَ اينوين سمجهايا
تنهين مڪاني نانؤ بتايُس، تنهن قدم ڊگهيرا چايا
٢. چوٿان مڪان صحيح ڪر ڄاڻين، تنهن هڪ گهر رنگ جو لايا
٣. جنهان خانان ڪنون گذر ڳياهس، سوول اٿان جايا
سچو وچ صفات بنا ڪر، سارا سر چايا

ڪافي جهنگلو ٣٩٥

سانول ياد ڪيتا، ڪي ٻلا ميان پانذي يار وي
١. پريٽين ڪائي ڪرين اساڏي، نينهن سانون اٿان نيتا
زهرپيالا درد فراق دا، هٿون ماهيدي پيتا
٢. ڏيکڻ نال ساٿي تُساڏي، جي مُوا ول جيتا
نال لئي دي ساهه **سچو** دا، تُسان ڳالهين ڪرليتا

ڪافي جهنگلو ۳۹٦

ساٿي ري ديس دلبر جي سگهو وڃ پار پرين جي
خبر ڪا خير جي آڻين، آهي خوش خاص سو مظهر
۱. پانڌي پيغام هي نين تون سنڀاري دوست کي ڏي تون
ڳالهيون ڪر ياد ٻي کي تون آهيم تون دل گهريو دلبر
۲. عاشق ايڏهن نهاري ٿو توئي گوندر گذاري ٿو
سڄڻ ڪون سرس ساري ٿو، اوهان لڳ آهي منتظر
۳. زياده ٿو ڪري زاري، ڪيائين سو ڪچي ڳاري
مَ ڪج تنهن کون تون بيزاري، ڏسي ڏوهن سندو دفتر
۴. درد ۾ دل بجانو ٿيو، اُتي يڪدل يگانو ٿيو
ونئي نياپا روانو ٿيو، رسيو تا روءِ وڃي رهبر
۵. اڳيون ٻي ٻاجهه هُت پيئي، وائي تا هجر جي ويئي
دلاسا دوست ڪيا ڪيئي، لڪڻ ڪؤن هن اُهي ٻاهر
٦. آهي سڀ خيال هي مُنهنجو، اوڏنهن ويو حال هي منهنجو
سچو ري سوال هي مُنهنجو، حُضوري ۾ ٿيو حاضر

ڪافي جهنگلو ۳۹۷

مون تاچشمن کي پرجهايو، پر جهليان پليان وونهين رهنديان
۱. انهن اکڙين وو ويڙهي پرائي، الله وڃي سو وره وهايو
۲. ڏاڍي جاءِ وو انهن مستانن، الله، تئين سو آ پاريو
۳. آکڻ ميڏي تي لڳديان ناهين الله، انهان پور پرايو
۴. جتان پکياندا پيرناهي، عشق اکن اُتان لايو
۵. خيال **سچو** دا لڳا اُتاهين، جتان تنهن هينڙو کسايو

ڪافي جهنگلو ۳۹۸

آهيان اوهانجڙو آئين، دوست چوي ڪير آهين
۱. پرين ڏسج تون پاڻ ڏي ميان الله، آءٌ ٻانهون تون سائين

۲. پنهنجي درؤن وو سپرين! ميان الله، پير منهنجي در پائين
۳. ڳچي پائي وو ڪيڙو ميان الله، پرين ڪي پرچائين
۴. آءٌ اوهانجڙو آهيان ميان الله، چت نہ هن تؤن چائين
۵. ديدان ڪڻ وو تون مٿي الله لڳ ميان! **سچو** ڪي سرچيائين

ڪافي جهنگلو ۳۹۹

صحح سُڃاتو سي هاڻي، اصل اسانجو تون آهين
۱. عاشق مٿان وو اوتئين ميان الله، پنبڙن مؤن پاڻي
۲. ڪڏهين اسانجي ڳالهہ ڪؤن ميان الله، عذر ڪو مٿان آڻين
۳. عاشق مٿي وو ڳالهہ جي ميان الله، وري ٿا ڏين وراڻي
۴. ڏينهون نئين وو آهي سا ميان الله، ناهي سا پرت پراڻي
۵. تن ۾ تنهنجي وو اصل اسانجي الله، **سچو** ري سڪ سڃاڻي

ڪافي جهنگلو ۴۰۰

عشق وڏي مرتنهنجو، وي ڍولڻ! پارت سان طعنہ ڪيم توکي
۱. نہ ڪي سُڃاڻان وو عاشق توکي ميان الله، اِهو هُنر آهي مُنهنجو
۲. ڪني ڪي وو لڳي اسانجو ميان الله، عشق اصل ڪؤن اهنجو
۳. اها وراڻي وو آئي **سچو** ڏنهن الله، راضي اوهين هٿ ڏرجو

ڪافي جهنگلو ۴۰۱

وڃ نہ يار پراهون، وس اساڏڙي ويڙهي
۱. پرلڙا ويندين اسان ڪنون ڪيوين، آک تہ ڪيهي گناهون
۲. درد تساڏي ڪاهل ڪيتا، آوين تون دوست اڳاهون
۳. اوڳڻ ڏهون ميڏي نہ ڏيکين، ڪيتم لک الاهون
۴. هووين هميشہ نال اساڏي، سُڻين اساڏيان آهون
۵. اينوين نال عُشاقاندي ايندا ناهين، يار سُهڻاهن چاهون
۶. **سچو** هي سگ در تيڏيدا، ڪرين نہ دور نگاهون

كافي جهنگلو ۴۰۲

پانڌي آيم اڄ پيهي، پريان سندي وو پار ڏنهن
۱. ڏوٽ ڏوراپا ڏئي مُڪائون، تن ڪئي ديواني ديهي
۲. ڳالهيون اهي يار سڄڻ جون، ڪيئين وساريئہ ويهي
۳. جهڙيائي آهي تنهنجي سان، هت پي گذري تيهي
۴. هوش **سچو** جو ميان نيو نياپن، ڳالهہ ڪريان ٻي ڪيهي

كافي جهنگلو ۴۰۳

ڪؤن آهيان ڪؤن آهيان، جوئي آهيان سوئي آهيان ڙي
۱. جسم اُتون ڪُل آسرو، لحظي انهيءَ ڪؤن ٿو لاهيان
۲. ٿيا خلافي خيال سپيئي، نروار ۾ تا ناهيان
۳. جان ٿي خود ڪؤن خلاصي، پاڻ اها پي پانيان
۴. بحر جي هن موج تي، جان چڙهان تا ڇاهيان
۵. بادشاهيون ڪيتريون، **سچو** عجب سروپائيان

كافي جهنگلو ۴۰۴

سُک وسن تيڏيان جائين، جيوين تون مئيڏا سائين
۱ نانءُ سائين دي اگّڻ عاشقاندي، سگها تون ڦيرا پائين
۲. اسان نماڻيان ٿون سُهڻا سائين، چت نہ دلبر چائين
۳. جيها تيها **سچو** ٿُساڏا، هَسُ سڄڻ ڳل لائين

كافي جهنگلو ۴۰۵

الله تون آڻ ملاوين اُهين پرديسي نون
۱. طرف معشوقاندي عرض عريضي، لکين لک مُتياسي
ڪونہ جواب لکيوني تهندا، هنجين هار پوتاسي
رب تا آڻ مليسي پلا، اُهين پرديسي وو
۲. راتو ڏينهان آهي اسانون، وات تنهاندي وائي

جنهان تا لائي نال اساڏي، تنهان توڙ نباهي
آءُ ٿيس دک پائي أهين پرديسي وو
٣. هجر تنهاندي كاهل كيتا، كنهنكون كوك سُناوين
سانون سڄاندي هك واري سائين تون سات رلاوين
لاءِ ڳئي سانون كيهي، أهين پرديسي وو
۴. سٽو سهيليان حال اساڏا، جو برها مشكل بازي
ٻانهان ٻذكي ٻانهيان وانگر، آپ كريسائين آزي
مهر پويئي ني مان أهين پرديسي نون وو
۵. اكيان بحري باز سڄڻ ديان، شوخي كرڻ شتابي
نال خماري ڦرن خماري، شاهبازان هوشرابي
مار سانون روينـدي أهين پرديسي وو
٦. نال اساڏي سي هون سدائين، دور نہ ٿيون
اكيان قيد كريندیان ڏهاڙي، ڏيون نت ڏيكاريان
الله تون عرض اگهائين، ملان پرديسي نون وو
٧. چرخي چت نہ لڳدا مئيڏا كيون كر كڙيان كتان
دست كنون تند چڻ پئي دور، كيون روندیان رتان
گهَلي وچوڙي دي واءُ سُهٽي پرديسي وو
٨. آتڻ دي وچ سنگيان ساڏيان، وارا كر كر آيان
دوست ميڏا پرديس سڌاٽا، مئين كيون چرخا چاوان
ڳئي كتڻ دي كار پلا پرديسي وو
٩. پچي پوٽين نون مئين سنيان، تكلي آگ لڳيسان
ديس بديس تهين پرديسي دا سئيان ڏس پُڇيسان
مولا تون واڳ ولاوين، أهين پرديسي وو
١٠. پير تنهاندي مئين نہ چوڙيسان، جنهان كيتم جوڳياٽي
كفني پاءَ ڳچي ۾ ڳولسان، پنبٽين وسايان ڀاٽي
جوڳڻ كيتا اسانون أهين پرديسي وو

١١. سنو سهيليان يار مُسافر، ميکون بيراڳي کيتا
مار سانون پرديس ڳئي، چڻ زهر پيالا مئين پيتا
هوءِ هوءِ سانون لائي، أهين پرديسي وو
١٢. جيءَ جٿي جهر جُهوري دي وچ، يار مُسافر کيتي
کنهنکون آه فرياد ڏيوان مئين ڏک دي پيالي پيتي
رونديان زاروزار أهين پرديسي لئي وو
١٣. دوست کنون جو دور پياسي، ٻن پئي وو جدائي
هجر کنون أهين بردي کيتي، در در کنون گدائي
نينهن لڳا ول نال أهين پرديسي دي وو
١۴. درد فراق کنون هُڻ ميڏيان، منجهہ ڳيان مصلحتان
اسان ڏهون مان لک کي ٻيجن، آپ سکيان تسلاتان
ڏاڍي بره دي بار أهين پرديسي وو
١٥. ڏونهين جهانين يار جيهي، ٻيا نظر نہ کوئي آوي
روز ازل کنون، اصلون تنهندا **سچو** سگ سڏاوي
کيهي ڳٹين مئن پار أهين پرديسي دي وو

کافي جهنگلو ۴۰٦

لڳڙي وجي دل رانجهي نال، اڙي لوکو مئيڏي
١. روح اساڏا راتو ڏينهان، پئي وچ خاص خيال
٢. رانجهو تخت هزاري والا مئين تا هير سيال
٣. دل تي آءُ جو محکم رهي هي، رانجهو دي هک ڳال
۴. اصلون تهندي نال جو آهي، جي ميڏي دي جال
٥. عشق رانجهو دا اندر وڙيا، وسر ڳئي ٻي چال
٦. کيوين اپٹان مئين حال سٹاوان، بره کيتس بيحال
٧. اڳون سجڻ دي عرض کرڻ دي، ميڏي کيهي مجال
٨. حاضري دي وچ هووين هميشہ، **سچو** تون آپ سنڀال

ڪافي جهنگلو ۴۰۷

ڪنهن سان ڪيم نہ ڪل، جو سودو آندم پاڻ سان
۱. سودو ڪنهن نہ پُڇيو، آيس ۾ مُشڪل
۲. گِران قيمت ڪؤن، سيئي موٿيا تهن مهل
۳. سودي ههڙي جي اُتي، لاهن سڀ نقل
۴. ميڙو موڙن تي ڪري، عالم ڪئي اُڇل
۵. حال ڏسي تا هُن جو، پيو جيئڙو منجهہ جنجل
۶. ڏوهہ نہ مونکي ڪو ڏيو، پئي خلق منجهہ خلل
۷. **سچو** سرافراز ڪيو، آٽي سو عشق اجهل

ڪافي جهنگلو ۴۰۸

زهد طاعت ۽ عبادت ترڪ تقويٰ ۽ تجل
نينهن نگونسار نيسئي عشقدا ڏاڍا عمل
۱. سر سولي منصور شهہ ڪون عشق تا ڪيتا قتل
هيئي جو ڪجهہ بره هيئي اور تا خامان خلل
۲. هجر ڪنون تا هِجر چاٽين وره تا هيئي وصل
سمجهہ تاتون گهن ڪي آيو عشق ڪون روزازل
۳. سر زمين تي ظاهر ٿيوين، برهين دا مارين طبل
آءُ اِتان سالڪ سُڃاڻين، اولون اپڻا اصل
۴. عشق عالي هئي امانت پئي موقوفي سڀ مثل
زيب پئي ڪل ذبح ٿيسين، عشق **سچو** هئي اجهل

ڪافي جهنگلو ۽ ڪونسيو ۴۰۹

دل چپن سان جي چُمين پير مُغان جي آستان
محبت سچي محبوب جي بانڪا وڃي تون باس تان
۱. ڪي ڏينهن مون دلدار لئي، ورد وظائف ٿي پڙهيا
جڏهن عشق آرانيا ڏنا، ٿيون خود خدا جون خواستان

۲. جڏهن شوق مون شامل ٿيو ڀيو خيال خاطر ڪؤن ويو
هڪ واسطو تهن جو رهيو، وسري ويون ڀيون واسطان
۳. راهون سڀئي گمراه ٿيون، جي مون پُڇين تون ڳالهڙي
ڪر گذر ڀئي گوڙ ڪؤن، اٿئي راه رب جي راستان
۴. رنگ روح کي جيڪو لڳو، دُنيا ۽ عُقبا پؤ پڳو
غمزي تهين گم ڪل ڪيو، وهواه ڀيا وسواس تان
۵. عشق جي ڙي جيڏيون، ناهي تماميت ادا
چاهون چوائي ٿو گهٽو، هي درد مونکي داستان
٦. **سچو** سدا سڪ ۾ رهين، متان تون جهلين رٺيون اکيون
هُت درد وارن جي پرين پاڻهين ڪرن ٿا پارتان

ڪافي جهنگلو ۴۱۰

مئين تا ڦردي وتديان تيڏڙي نال
۱. تون تاتخت هزاريدا سائين، مئين تا هير سيال
۲. پاءِ رڪاب ٿُساڏي هوسان، جيهي تيهي حال
۳. تون بي پرواه جاليندئين، ساڏي جوشان وچ جال
۴. اپڻي در دا دلبر سائين! **سچو** سگ سنڀال

ڪافي جهنگلو ۴۱۱

ويڙهي اساڏڙي وسي رانجهو يار ڙي ميان
۱. ناز اسا ڏي نال پيارا، دليان پرايان ڪسي
۲. راه رانجهو دي سُنوري سنيان، ڪائي نماڻي نون ڏسي
۳. قتل ڪريندا عشاقان نون، يار **سچو** ول هسي

ڪافي جهنگلو ۴۱۲

حڪم ٿُنهنجو ٿو هلي، پرڏوه پاڻئي کي ڏيان
۱. آهي فعال لِمايريد، نانءُ هي ڪاڏي نيان
۲. آهي وبي ينطَق و يُبصر، ترُ نه هڪ توريءَ جيان

۳. جاڏهون اچي ظاهر ٿئين، هلي هيج مؤن تاڏي هيان
۴. يُرجع علي اصله ائين، سُڻ مام هي مونهؤن ميان
۵. گم نام غمزي ۾ ڪري، ساڳو **سچو** سوئي ٿيان

ڪافي جهنگلو ۴۱۳

عشق پنهنجي جي خبر، جي ڪنهن ادا عاشق آهي
مُشرڪ ۽ مُرتد آهي، توڙي اُهو تارڪ آهي
۱. جو ٿيو گم يار ۾، پاڻئن کؤن لاتعلق آهي
پانهنجي هووٽون اُهو هر فعل کون فارق آهي
۲. ڪفر ۽ اسلام کؤن، لاڙو انهي لاشڪ آهي
رمز تا هن راز جي، سمجهي سير ٿي سالڪ آهي
۳. دائم دوئي وارن نظر هڪ خلق ٻيو خالق آهي
اُپٽي جو عبرت جون اکيون، تنهنکي مڙيوئي مالڪ آهي
۴. جيئين هادي فرمائيو، سوئي سيوئي برحق آهي
سو **سچو** مرشد سچو جو، پير عبدالحق آهي

ڪافي جهنگلو ۴۱۴

عاشق هووين تا سِرُ ڏيوين، سؤدا ڪرين جي يار دا
هَئي ازل دي روز ڪنون، باري بره دي بار دا
۱. سِرُ ڏيوين مليسين يار کُون، اڳنان هيئي اختيار دا
عاشق تماشا آءُ ڏيکين، اهين بره دي بازار دا
۲. صدقي ڪرين سِرُ يار تؤن، واقف ٿيوين اسرار دا
سر دي تمنا چوڙ ڏَي، جهل تاب اهين تلوار دا
۳. آپ ويچ ليجي عشق نون، اهو حرف هَئي اعتبار دا
دام اپٽي مهر مُرشد مئڪون، طالب ڪيتا تڪرار دا
۴. روز ازل ٿون سگ هوان، دلبر دي مئين دربار دا
آهِ پير عبدالحق دي چاڪر **سچو** ٿي پيزاردا

ڪافي جهنگلو ۴۱۵

جيڪي هوندين، سوئي ڏيندين، تون ئي مالڪ مولا

۱. تن دا نجهرا ڇوڙ ڪرا هڻ
نانءُ پنهنجو نيندين
۲. شاه اتاهون ڏي ڪر چلڻا
ناتہ عذابين ايندين

ڪافي جهنگلو ۴۱٦

نيڻاندا هُڻ ناز، سائُون مزگان نال مريندا

۱. دل اساڏي تتر آهي
چشم شهان شهباز
۲. باشا برهہ ماهيدا
ڪردا برسر ني پرواز
۳. اِهين بي پرواه دي اڳون
ساڏي نِتُ نياز
۴. **سچو** صدقي سڄڻ توُن
جو رهندا وچ دراز

ڪافي جهنگلو ۴۱۷

ڪيوين وساريوَ، وومياٻن! عاشق ديس اساڏا

۱. نال اساڏي ياد ڪرين سيئي
ڪي تا ڏينهن گذاريوَ
۲. ڪنهين ويلي اٿان اسانڪون
سچو ڙي ڪين سنياريوَ

داستان جهنگلي جي ڪافين جو پورو ٿيو

شروع داستان ڇهون

سارنگ جي ڪافين جو

ڪافي سارنگ ۽ بلاولي ۴۱۸

جيءُ آئين پلي آئين ٿون، ڪنهن منزل مون پهچائين تون،
ٿو موٽي سر وڍائين تون
۱. سرمد کي ڏيئي لت کُهايئي، سوريءَ تي منصور چڙهايئي، شيخ عطار جو سِرُ وڍايئي
هاٽي هيڏي پنڌ پڄائين تون
۲.زڪريا ساڻ ڪرت چيرايُئي، يوسف کي منجهہ کوه وجهايُئي، شمس مُلن جي هٿون مارايُئي
عاشق ٿو آزمائين ٿُون
۳. جٽيو ڪُفر صَنعان وجهايُئي. بُلي شاه کي ذِبح ڪرايُئي، جعفر کي درياءَ ٻوڙايُئي
تن کي پار لنگهائين تون
۴. گهاٽي ۾ بلال پيڙايُئي. عنايت ۾ ميدان مارايُئي. ڪرمل کي هن حڪم هلايُئي
ڦيروءَ ڪَنڌُ ڪپائين ٿُون
۵. قاسم دُرن ساڻ ستايُئي، موسيٰ کي بي سُهاڳ وتايُئي، آڪيداس تعزير ڏوايُئي
سو اڄ ساڳيو آهين تون
۶. **سچو** سندئي پنڌ پڄائي، گهوريو پنهنجو سِرُ گهمائي، نَهيءَ واري ڳالهہ ڳالهائي
عاشق ٿي فرمائين تون

ڪافي سارنگ ۴۱۹

عشق اسانوث آءُ. اڄي تو تا سانوڻ لايا
۱. چئنچل چيعل ٿي چوڏاري، مينهنِ رات ڪئي موچاري
عزت لڌي آسمان. پرينءَ اڄي پير گهمايا

۲. بوند بره جي برسي باري، جوش اکين سون جرَ ٿيا جاري
بيحد ٿيا باران. اصل کؤن واه وهايا
۳. گل ڦل گاهن کئي گلزاري، مچيائون سارنگ جي سرداري
سهسين ٿيا سامان. اکين اچي آگم لايا
۴. يار **سچل** چئي مُحب ملياسي، بيشڪ دل جا درد لٿاسي
شاهي رکيائون شان، اچي تن حکم هلايا

کافي سارنگ ۴۲۰

آتش عشق دي آنبھ کيت،ا چٽگان ٻاهر پئيان وو
۱، آگِ دا شُعلہ ويک کرا هُڻ
پچ ڳيان سپ سئيان وو
۲. آڏيان آتش عشق ارانپيان
ڏوريان تابش تئيان وو
۳. متا عشق ميڏي دل اُتي
رمزان کيتيان رئيان وو
۴. باه برهہ دي ڀڙکا کيتا
آپي دلبر ڏيان وو
۵. لڳيان قناطان **سچو** سچ ديان
آءُ نيٽان تي نيان وو

کافي سارن ۴۲۱

پانڌي منهنجي يار کي
ساري چئج سلام
۱. چئي مُکا هوا کيترا
ميان الله پرت وارا پيغام

٢. اوهانجي ني اچڻ جا سائين الله
هُل پون هنگام

٣. محبت منهنجي وي روز ازل ڪنون
توسان محب مُدام

٤. سچو جيها ميان ڪيترا سائين الله
تنهنجي در تي غلام

٥. ڪڏهن ڪندين يار اسان ڏي
اچڻ جا انجام

٦. عشق اوهان جي شور مچايو
هُل پون هنگام

٧. ٻانهي گولي يار سڄڻ جي
ميان مُلهہ خريد مدام

٨. روز ازل ڪنون آهي، اوهانجو
سچو سنديوَ سام

ڪافي سارنگ ٤٢٢

شئي آهيان ڪاڪيون ڪهڙي جا سمجهي نہ ڄاڻان
١. بعضي پايان پُتلي يا آهيان گڏي ڏور
ياگوءِ آهيان هٿ يار جي يا وانگيءُ وانگر زور
٢. يا تہ محل آهيان جنهن ۾ شاهنشاه
ٻوليون ڪري ڪيتريون ٿو دَرُونئون داناه
٣. يا تا گهوڙو آهيان، جو هلائي هسوار
يا تہ موج درياءَ جي جا ٻوڙي ٿي ٻاهار
٤. يا مينديءُ گل تا آهيان جنهن اندر لالائي